

Α.Τ.Ε.Ι ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

**« ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ: ΟΙ
ΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΣΕ
ΚΡΑΤΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΙ
ΜΚΟ»**

**«ONE PARENT FAMILIES; SOCIAL WORKER'S
ATTITUDES IN STATE SOCIAL SERVICES
DEPARTMENTS AND NGOs»**

Επιμέλεια:

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΓΚΟΥΝΤΑΝΗ Ι.

ΗΛΙΑΝΑ ΔΕΛΕΓΚΟΥ Π.

ΣΤΥΛΙΑΝΗ ΚΑΤΣΟΥΛΗ Γ.

Πάτρα, Απρίλιος 2013

Α.Τ.Ε.Ι ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ: Σ.Ε.Υ.Π.

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

**« ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ: ΟΙ
ΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΣΕ
ΚΡΑΤΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΙ
ΜΚΟ»**

**«ONE PARENT FAMILIES; SOCIAL WORKER'S
ATTITUDES IN STATE SOCIAL SERVICES
DEPARTMENTS AND NGOs»**

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ:

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΓΚΟΥΝΤΑΝΗ Ι.

ΗΛΙΑΝΑ ΔΕΛΕΓΚΟΥ Π.

ΣΤΥΛΙΑΝΗ ΚΑΤΣΟΥΛΗ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:

ΔΗΜΗΤΡΑ – ΔΩΡΑ ΤΕΛΩΝΗ

Πτυχιακή εργασία για τη λήψη πτυχίου στην Κοινωνική Εργασία από το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της σχολής Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (Α.Τ.Ε.Ι.) Πάτρας.

Πάτρα, Απρίλιος 2013

© 2013 – All rights reserved

© 2013, Copyright υπό Αγγελική Γκουντάνη, Ηλιάνα Δελέγκου, Στυλιανή Κατσούλη,
Δήμητρα – Δώρα Τελώνη

Η διπλωματική εργασία των Αγγελική Γκουντάνη, Ηλιάνα Δελέγκου, Στυλιανή Κατσούλη εγκρίνεται:

Υπογραφές:

1. Τελώνη Δήμητρα – Δώρα Καθηγήτρια (επιβλέπουσα καθηγήτρια)

Μέλη εξεταστικής επιτροπής:

2.

3.

Στους μόνους γονείς.....

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

1.1 Ορισμός οικογένειας	σελ. 17
1.2 Ιστορική αναδρομή της οικογένειας	σελ. 18
1.3 Τύποι οικογένειας	σελ. 20
1.4 Η ελληνική οικογένεια	σελ.23
1.5 Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις για την οικογένεια	σελ.24
1.6 Κοινωνική πολιτική και οικογένεια	σελ.26
1.6.1 Μέτρα οικογενειακής πολιτικής στην Ελλάδα	σελ.27

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

2.1 Η διαμόρφωση της φυλετικής ταυτότητας στην οικογένεια	σελ.31
2.2 Θεωρίες για τα δύο φύλα	σελ.31
2.3 Ο θεσμός της μητρότητας και της πατρότητας	σελ.33
2.4 Οι μεταβολές στους γονεϊκούς ρόλους	σελ.35
2.5 Η κατανομή των ρόλων στην οικογένεια	σελ.36
2.6 Οι αντιλήψεις για τους γονεϊκούς ρόλους	σελ.40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ

3.1 Ορισμός μονογονεϊκής οικογένειας	σελ.42
3.2 Οι μονογονεϊκές οικογένειες στην Ευρώπη	σελ.43
3.3 Μορφές και χαρακτηριστικά της μονογονεϊκότητας	σελ.44
3.4 Φτώχεια, κοινωνικός αποκλεισμός και μονογονεϊκότητα	σελ.47
3.5 Η κοινωνική πολιτική για τις μονογονεϊκές οικογένειες	σελ.52
3.5.1 Μέτρα στήριξης των μονογονεϊκών οικογενειών	σελ.52
3.5.2 Άλλα μέτρα οικογενειακής στήριξης	σελ.54

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

4.1 Ορισμός κοινωνικής εργασίας με οικογένεια	σελ.58
4.2 Η εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας ως προς την οικογενειακή θεραπεία	σελ.58
4.3 Το αντικείμενο της κοινωνικής εργασίας με οικογένεια	σελ.59
4.4 Κοινωνική εργασία και μονογονεϊκή οικογένεια	σελ.60
4.5 Κοινωνική εργασία και οικογένεια σε κρίση	σελ.62
4.6 Κοινωνική εργασία και ενδοοικογενειακή βία	σελ.63
4.7 Κοινωνική εργασία και υιοθεσία	σελ.66
4.8 Κοινωνική εργασία με άλλες κοινωνικές ομάδες	σελ.67
4.8.1 Κοινωνική εργασία και οικογένειες Ρομά	σελ.67
4.8.2 Κοινωνική εργασία και Μ.Ο στην τρίτη ηλικία	σελ.68
4.8.3 Κοινωνική εργασία και ΑμεΑ	σελ.69

4.8.4 Κοινωνική εργασία και οικογένειες μεταναστών	σελ.70
--	--------

ΜΕΡΟΣ Β ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1 Σκοπός έρευνας	σελ.71
5.2 Σημαντικότητα έρευνας	σελ.71
5.3 Στόχοι έρευνας	σελ.71
5.4 Ερευνητικά ερωτήματα	σελ.71
5.5 Είδος έρευνας	σελ.72
5.6 Ερευνητικό εργαλείο	σελ.72
5.7 Πληθυσμός-δείγμα	σελ.73
5.8 Πρόσβαση στο δείγμα	σελ.74
5.9 Τόπος και χρόνος της έρευνας	σελ.74
5.10 Τρόπος συλλογής δεδομένων	σελ.74
5.11 Ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας στην έρευνα	σελ.74
5.12 Δυσκολίες της έρευνας	σελ.76

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

6.1 Τρόπος ανάλυσης ποιοτικών δεδομένων	σελ.77
6.2 Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων	σελ.78

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 ΣΥΜΠΕΡΕΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

7.1 Συμπεράσματα	σελ.92
7.2 Προτάσεις	σελ.93
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	σελ.95
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	σελ.101
A. Οδηγός συνέντευξης	σελ.102
B. Συνεντεύξεις	σελ.103
Γ. Επιστολές	σελ.176

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Όλο το χρονικό διάστημα που χρειάστηκε να δουλέψουμε για την παρούσα πτυχιακή εργασία, είχαμε κοντά μας αρκετούς ανθρώπους που μας στήριξαν και μας βοήθησαν να ολοκληρώσουμε την προσπάθειά μας, ο καθένας με τον δικό του τρόπο και ρόλο. Έτσι λοιπόν, το λιγότερο που μπορούμε να κάνουμε, είναι να ευχαριστήσουμε αυτούς τους ανθρώπους, για την στάση που είχαν απέναντί μας.

Καταρχήν, ένα μεγάλο ευχαριστώ, οφείλουμε στην καθηγήτριά μας και επόπτρια της πτυχιακής, κυρία Τελώνη Δήμητρα – Δώρα. Καθ' όλη τη διάρκεια της διεξαγωγής της διπλωματικής μας εργασίας, ήταν παρούσα σε κάθε μας δυσκολία και μέσω των κατευθύνσεών της, καταφέραμε να κατανοήσουμε και να επιλύσουμε κάθε μας προβληματισμό.

Επίσης, ευχαριστούμε θερμά όλους τους κοινωνικούς λειτουργούς που δέχτηκαν να συμμετέχουν στην έρευνα που πραγματοποιήσαμε. Εκτιμούμε ιδιαίτερα το γεγονός ότι μπόρεσαν και πάνω απ' όλα, θέλησαν να μας αφιερώσουν λίγο από τον χρόνο τους, παρ' όλο το φόρτο εργασίας.

Παράλληλα, ευχαριστούμε ιδιαίτερα την καθηγήτρια του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, κυρία Κογκίδου Δήμητρα, η οποία μας βοήθησε αρκετά με τις βιβλιογραφικές πηγές που μας σύστησε, ύστερα από την αναζήτηση υλικού που πραγματοποιήσαμε στην προσωπική της ιστοσελίδα.

Τέλος, δεν θα μπορούσαμε να μην αναφερθούμε στις οικογένειές μας. Στους δικούς μας ανθρώπους, που μαζί μας βίωσαν τις όποιες ανησυχίες και αγωνίες είχαμε όλο αυτό το χρονικό διάστημα. Ένα μεγάλο ευχαριστώ λοιπόν στο οικογενειακό αλλά και φιλικό μας περιβάλλον, για την υλική και ηθική υποστήριξη που μας παρείχαν απλόχερα.

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ

Α.Ε.Ι. : Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

βλ. : βλέπε

Ε.Ε. : Ευρωπαϊκή Ένωση

Ε.Ο.Π.Υ.Υ. : Εθνικός Οργανισμός Παροχής Υπηρεσιών Υγείας

Ε.Σ.Υ. : Εθνικό Σύστημα Υγείας

Ε.Σ.Υ.Ε. : Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος

Ε.С.H.P. : European Community Household Panel

Η.Π.Α. : Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

Ι.Κ.Α. : Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων

κ.α : και άλλα

ΚΕ.Δ.Δ.Υ. : Κέντρο Διαφοροδιάγνωσης, Διάγνωσης και Υποστήριξης

Κ.Ε.Θ.Ι : Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας

Κ.Λ. : Κοινωνικός/ή Λειτουργός

κ.τ.λ : και τα λοιπα

Μ.Κ.Ο. : Μη Κυβερνητική Οργάνωση

μ. ο. : Μονογονεϊκή οικογένεια

Ν. : Νόμος

Ο.Α.Ε.Δ. : Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού

Ο.Ε.Κ. : Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας

Π.Δ. : Προεδρικό Διάταγμα

Π.Ι.Κ.Π.Α. : Πατριωτικό Ίδρυμα Κοινωνικής Πρόνοιας και Αντιλήψεως

π.χ : παραδείγματος χάριν

Τ.Ε.Ι. : Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

Φ.Ε.Κ. : Φύλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η διπλωματική εργασία αναφέρεται στις «Μονογονεϊκές Οικογένειες: Οι στάσεις των κοινωνικών λειτουργών σε κρατικές υπηρεσίες και ΜΚΟ» και αποτελείται από το θεωρητικό και ερευνητικό μέρος. Το θεωρητικό περιλαμβάνει τέσσερα κεφάλαια ενώ το ερευνητικό τρία.

Στην αρχή η μελέτη επικεντρώνεται στο κεφάλαιο «Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» ενώ ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στους τύπους οικογένειας, βασικό κομμάτι για την κατανόηση της συγκεκριμένης εργασίας. Στη συνέχεια, στο δεύτερο κεφάλαιο με τίτλο «ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ» θεωρείται απαραίτητη η εξέταση των θεωριών για τα δύο φύλα, του θεσμού της μητρότητας και της πατρότητας καθώς και της κατανομής των ρόλων στην οικογένεια. Σημαντικά υποκεφάλαια για την κατανόηση των διαφορών μεταξύ των δύο φύλων, της μητέρας και του πατέρα στο παρελθόν και στο παρόν, όπως και του ρόλου που έχει το κάθε φύλο στην οικογένεια. Στο τρίτο και πιο βασικό κεφάλαιο με τίτλο «ΟΙ ΜΟΝΟΓΟΝΕΙΚΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ» δίνεται έμφαση στις μορφές και τα χαρακτηριστικά της μονογονεϊκότητας, στη φτώχεια και στον κοινωνικό αποκλεισμό καθώς και στην κοινωνική πολιτική για τις μονογονεϊκές οικογένειες. Αναλύονται τα είδη της μονογονεϊκότητας, οι συνθήκες και η περιθωριοποίηση που βιώνουν οι μονογονεϊκές οικογένειες καθώς και τα μέτρα που λαμβάνει η πολιτεία. Τέλος, το τέταρτο κεφάλαιο «ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ» επικεντρώνεται στην εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας ως προς την οικογενειακή θεραπεία, στο αντικείμενο της κοινωνικής εργασίας με οικογένεια, στην κοινωνική εργασία και μονογονεϊκή οικογένεια καθώς και στην κοινωνική εργασία και οικογένεια σε κρίση.

Ακολουθεί το ερευνητικό μέρος, το οποίο αποτελείται από τρία κεφάλαια με τίτλους «ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ», «ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ», «ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ». Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται, το είδος της έρευνας, ο σκοπός της έρευνας και τα ερευνητικά εργαλεία που ήταν απαραίτητα για τη διεξαγωγή της. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο τρόπος ανάλυσης ποιοτικών δεδομένων και η εξήγησή τους. Ενώ το τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο του ερευνητικού μέρους, περιλαμβάνει τα συμπεράσματα και τις προτάσεις της έρευνας.

Τέλος, η μελέτη ολοκληρώνεται με το «ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ» που έχει τον οδηγό συνέντευξης, δύο επιστολές, η μία προς την τομεάρχη του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού και η άλλη προς τους Γιατρούς του Κόσμου αντίστοιχα. Επιπλέον συμπεριλαμβάνονται και οι συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της εργασίας.

SUMMARY

This dissertation addresses the following subject: “Single-Parent Families: The role of the social workers in state agencies and NGOs” and consists of two sections, i.e. the theoretical section and the research section. The theoretical part is divided in four chapters whilst the research part in three chapters.

In the first section, the study is focused on the chapter titled “THE INSTITUTION OF FAMILY” where the concept of family is defined as well as other significant parameters related to family, such as the family types, which play a significant role in perceiving the family institution. The second chapter titled “GENDER AND FAMILY” attempts to present the family in correlation to the two genders. In specific, the chapter looks into the roles existing in a family as well as the changes occurring therein in the course of time and the impact that these changes have on how a family functions. The third and most crucial chapter titled “SINGLE-PARENT FAMILIES” places emphasis on the forms and features of single-parenthood, on poverty and social exclusion as well as on the social policy adopted for single-parent families. The forms of single-parenthood are analyzed, as well as the living conditions and marginalization experienced by single-parent families and the measures taken by the state. Finally, the fourth chapter titled “SOCIAL WORK WITH FAMILIES” refers to the implementation of social work, both as regards single-parent families and families of other population groups. This chapter aims at pointing out the significance of social work as an applied social science, and the social worker’s role in the implementation of social work with families.

Then the research section follows, consisting of three chapters titled as follows: “RESEARCH METHODOLOGY”, “PRESENTATION OF RESEARCH RESULTS”, “CONCLUSIONS – SUGGESTIONS”. The first chapter presents how the research was planned and analyzes the purpose and the type of research, the research tool, and the procedure followed for the research implementation. This section of the dissertation mentions the difficulties faced by the research group when carrying out the research process. The second chapter focuses on the analysis of the qualitative data gathered by the research group, with the aim to draw conclusions regarding the role and attitude of social workers. The third and last chapter of the research section presents the conclusions drawn by the qualitative analysis, whilst at the same time the suggestions of the professionals of the related sector are presented as regards the improvement of social policy regarding single-parent families. In the end, the study is completed with the “ANNEXES” where the following particulars are included: the interview guide, two letters sent in order to allow for the implementation of the interview, and finally the interviews that were made during the research.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τις τελευταίες δεκαετίες, στις Ευρωπαϊκές κοινωνίες έχουν σημειωθεί σημαντικές μεταβολές, ως προς την σύσταση των οικογενειακών δομών. Μία από τις κυριότερες μεταβολές είναι η δημιουργία μονογονεϊκών οικογενειών, που ολοένα και αυξάνονται.

Στην Ελλάδα, το φαινόμενο της μονογονεϊκότητας άργησε να γίνει αποδεκτό από το κοινωνικό σύνολο και να αναγνωρισθεί ως ένας νέος τύπος οικογένειας, σε σχέση με άλλες χώρες όπως οι Σκανδιναβικές, όπου παρατηρούνται μεγάλα ποσοστά μονογονεϊκότητας (βλ. κεφάλαιο 3). Ακόμη και σήμερα, το θέμα μονογονεϊκότητα αποτελεί ταμπού και παραμένει στο περιθώριο, ακόμη και των ακαδημαϊκών ερευνών. Εύκολα παρατηρεί κανείς, ότι οι έρευνες που έχουν γίνει στη χώρα μας είναι ελάχιστες και οι πλείστες αυτών, έχουν πραγματοποιηθεί σε προηγούμενες δεκαετίες, με αποτέλεσμα τα ερευνητικά δεδομένα πιθανόν να έχουν διαφοροποιηθεί. Εν τω μεταξύ, ο πραγματικός αριθμός των μονογονεϊκών οικογενειών δεν μπορεί να καταμετρηθεί και να αποδοθεί με ακρίβεια, καθώς πολλές εξ' αυτών ζουν μαζί με την πατρική οικογένεια του μόνου γονέα, με αποτέλεσμα να μην προσμετρώνται στις στατιστικές μετρήσεις. Ωστόσο, οι μελέτες που υπάρχουν σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, εστίασαν στις μονογονεϊκές οικογένειες κυρίως, λόγω του ότι συχνά βρίσκονται σε δυσμενέστερη θέση από τις διγονικές, σε ότι αφορά το εισόδημα, τις ευθύνες, την κοινωνική συμμετοχή και την πρόσβαση σε οικονομικά και κοινωνικά αγαθά. Πρόκειται για μια κοινωνική ομάδα, αδικημένη από άποψη πολιτικών στήριξης και παροχής κοινωνικής προστασίας, η οποία εύκολα οδηγείται στον κοινωνικό αποκλεισμό.

Κίνητρο για την επιλογή του συγκεκριμένου θέματος, αποτέλεσε το γεγονός ότι, όπως προαναφέρθηκε, υπάρχουν ελάχιστες μελέτες επί του θέματος. Η σπουδαστική ομάδα, θεώρησε ότι πρόκειται για ένα ενδιαφέρον θέμα, για το οποίο μάλιστα δεν είχε πολλές γνώσεις κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσής της, καθώς γίνεται αναφορά σε μια κοινωνική ομάδα για την οποία, δεν υπάρχει εκτενής ελληνική βιβλιογραφία. Επιπλέον, η σπουδαστική ομάδα προτίμησε να διεξάγει ποιοτική έρευνα σε επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς, θέλοντας έτσι να μελετήσει εις βάθος τα δεδομένα και με αυτόν τον τρόπο να αναζητήσει τυχόν προκαταλήψεις και στερεοτυπικές αντιλήψεις, που ίσως υιοθετούν οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί.

Σκοπός της μελέτης

Ο σκοπός της συγκεκριμένης διπλωματικής, είναι να μελετηθούν οι διαφοροποιήσεις που εμφανίζονται στον θεσμό της οικογένειας και να αναλυθεί η μονογονεϊκή οικογένεια ως ένας σύγχρονος τύπος οικογένειας. Παράλληλα να διερευνηθούν οι στάσεις των κοινωνικών λειτουργών προς τις μονογονεϊκές οικογένειες, δεδομένου πως αποτελούν μία από τις σημαντικές ομάδες πληθυσμού που ασχολείται η κοινωνική εργασία.

Στόχοι της μελέτης

1. Η βιβλιογραφική μελέτη σχετικά με τη μονογονεϊκή οικογένεια, τα προβλήματα που αυτή αντιμετωπίζει, τα μέτρα της κοινωνικής πολιτικής και την εφαρμογή της κοινωνικής εργασίας στην οικογένεια.
2. Η ερευνητική μελέτη των στάσεων των κοινωνικών λειτουργών απέναντι στα μέλη των μονογονεϊκών οικογενειών, μέσω των απόψεών τους για τις μονογονεϊκές οικογένειες καθώς και του τρόπου αντιμετώπισης ανάλογων περιστατικών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

1.1 Ορισμός οικογένειας

Ο όρος «οικογένεια» αποτελεί έναν κοινό όρο που χρησιμοποιείται από κάθε άνθρωπο προκειμένου να διατυπώσει, να περιγράψει και να εκφράσει την οικογένεια που έχει γνωρίσει μέσα από τις προσωπικές του εμπειρίες και παραστάσεις. Ωστόσο, ο όρος αυτός δεν είναι τόσο απλός καθώς, περικλείει ένα ευρύ φάσμα εννοιών που δεν επιτρέπει να αποδοθεί με έναν και μόνο ορισμό. (Μουσούρου, 2005)

Πιο αναλυτικά:

Η οικογένεια είναι μια αναγνωρισμένη και παραδοσιακά καθιερωμένη μορφή συμβίωσης των μελών της κοινωνίας. Αποτελεί την αρχική βιολογική και κοινωνική κοινότητα, της οποίας βασικός σκοπός είναι η διατήρηση του ανθρώπινου είδους μέσω της αναπαραγωγής των μελών της κοινωνίας. (Τσαρδάκης, 1993)

Σύμφωνα με τον Ζακ Λακάν, «η οικογένεια εμφανίζεται καταρχάς ως μια φυσική ομάδα ατόμων ενωμένων με μια διπλή βιολογική σχέση: την αναπαραγωγή... και τους περιβαλλοντικούς όρους διαβίωσης, τους οποίους απαιτεί η ανάπτυξη των νέων και οι οποίοι διατηρούν την ομάδα, εφόσον οι ενήλικοι γεννήτορες διασφαλίζουν την λειτουργία της». (Κατσογιάννη στο Παπαχριστόπουλος & Σαμαρτζή 2009:142)

Η οικογένεια μπορεί να οριστεί ως κοινωνικός θεσμός, που ρυθμίζει τις κοινωνικές και οικονομικές σχέσεις των μελών της. Όπως κάθε κοινωνικός θεσμός, έτσι και η οικογένεια αποτελεί ένα σταθερό πλέγμα σχέσεων και ρόλων κοινωνικά αναγνωρισμένων, που ελέγχει το κύρος και την δύναμη των μελών, μέσω του συστήματος διαδοχής. Η οικογένεια διατηρεί την συνέχεια της κοινωνίας και ρυθμίζει τις οικονομικές σχέσεις όπως αναφέρθηκε παραπάνω, μεταβιβάζοντας από γενιά σε γενιά τα συστήματα αξιών αλλά και τα υλικά αγαθά αντίστοιχα. (Μουσούρου, 2002)

Ένας άλλος ορισμός που μπορεί να προσδιορίσει τον όρο οικογένεια είναι η οικογένεια ως νομικός θεσμός. Η οικογένεια στα πλαίσια του νομικού θεσμού τελεί υπό την προστασία του κράτους, μέσα από το Οικογενειακό και Κληρονομικό Δίκαιο. Το ισχύον Σύνταγμα περιλαμβάνει διατάξεις που περιγράφουν την φυσιογνωμία της οικογένειας ως θεμελιώδη θεσμό και παράλληλα, προβλέπει τις συνέπειες που προκύπτουν από την παραβίαση του οικογενειακού νομικού θεσμού. (Μουσούρου, 2005)

Η οικογένεια μπορεί να οριστεί και ως πρωτογενής κοινωνική ομάδα, εφόσον τα μέλη που την απαρτίζουν συνδέονται με ισχυρούς δεσμούς, αναπτύσσουν σχέσεις αλληλεπίδρασης και καταλήγουν να διαμορφώσουν την προσωπικότητά τους. (Μουσούρου, 2005)

Επιπλέον η οικογένεια μπορεί να οριστεί και ως μια κοινωνική μονάδα, η οποία κατά κύριο λόγο αποτελείται από τους συζύγους – γονείς και τα παιδιά τους ή τον έναν γονέα και τα παιδιά του. Ουσιαστικά, πρόκειται για την πυρηνική οικογένεια ή αλλιώς την συζυγική – συμβατική οικογένεια και την μονογονεϊκή οικογένεια αντίστοιχα. (Μουσούρου, 2005)

Η οικογένεια ακόμη, μπορεί να οριστεί και ως μονάδα ανάλυσης κοινωνικής πολιτικής. Ο ορισμός αυτός αναφέρεται σε κάθε σχήμα οργάνωσης της ιδιωτικής ζωής, με μοναδική προϋπόθεση την ύπαρξη ενός τουλάχιστον παιδιού, χωρίς να λαμβάνονται υπόψιν οι σχέσεις μεταξύ των μελών. (Μουσούρου, 2005)

Παράλληλα, με τον όρο οικογένεια δεν αναφερόμαστε μόνο στην κλασική πυρηνική οικογένεια που αποτελείται από τους γονείς και τα παιδιά τους. Η έννοια της οικογένειας περιλαμβάνει όλο και συχνότερα, πλέον, τη συμβίωση ανθρώπων, όπως αυτή προκύπτει από τις κοινωνικές αλλαγές (αύξηση διαζυγίων, χωρισμών, μονογονεϊκών ή ανασυντιθέμενων οικογενειών, ελεύθερων συμβιώσεων κλπ.). Αυτούς τους τύπους οικογένειας θα αναλύσουμε εκτενέστερα σε επόμενο υποκεφάλαιο. (Αρβανίτης και συν. 2007)

1.2 Ιστορική αναδρομή της οικογένειας

Ο όρος οικογένεια χρησιμοποιούταν ανέκαθεν για να περιγράψει την κοινωνική ομάδα γονείς – παιδιά, θεωρώντας την μορφή και τις λειτουργίες της οικογένειας αμετάβλητες στον χρόνο έννοιες. Ωστόσο, μελετώντας κανείς την ιστορία της οικογένειας διαπιστώνει ότι δεν υπάρχει ένας συγκεκριμένος τύπος οικογενειακής ζωής. Ο τρόπος οργάνωσης της δομής της οικογένειας, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συνθήκες, που προσδιορίζουν την κάθε εποχή και την κάθε κοινωνία. Αυτός άλλωστε είναι και ο βασικός λόγος που ο θεσμός της οικογένειας, παρουσιάζει πολλές αλλαγές και ανακατατάξεις μέχρι την σημερινή του μορφή. Αν και δεν υπάρχουν αυστηρές θεωρίες που να μας μιλούν για τις αλλαγές αυτές, υπάρχουν ωστόσο υπό – θέσεις που μας δίνουν μια εικόνα της πορείας της μετάβασης της οικογενειακής ζωής. (Νόβα – Καλτσούνη, 2004)

Προϊστορική εποχή

Κατά την διάρκεια του 19^{ου} αιώνα, η οικογένεια έπαψε να αποτελεί αντικείμενο μελέτης μόνο των φιλοσόφων και ξεκίνησε η επιστημονική της προσέγγιση. Οι Morgan, Bachofen και Engels, ήταν αυτοί που όρισαν την οικογένεια ως ιστορικό κοινωνικό θεσμό. Σύμφωνα με τον Morgan, τα τρία στάδια εξέλιξης του ανθρώπου – η αγριότητα, η βαρβαρότητα και ο πολιτισμός – έπαιξαν σημαντικό ρόλο στα στάδια εξέλιξης της οικογενειακής οργάνωσης.

Κατά την περίοδο της αγριότητας, όπου ο άνθρωπος χρησιμοποιούσε ακόμη πρωτόγονα μέσα για να επιβιώσει, κυριαρχούν οι ελεύθερες σεξουαλικές σχέσεις. Τότε ήταν που δημιουργήθηκε η λεγόμενη «αιματοσυγγενική» οικογένεια που ως σημείο αναφοράς είχε την απαγόρευση σεξουαλικών σχέσεων μεταξύ γονέων και παιδιών, αλλά όχι και μεταξύ των αδελφών. Στην συνέχεια, ακολούθησε η «πουναλουανή» οικογένεια ή «ομαδογαμική» που ως χαρακτηριστικό είχε την απαγόρευση αιμομικτικών σχέσεων και μεταξύ των αδελφών. Κατά την περίοδο της βαρβαρότητας, που συνδέεται με την ενασχόληση του ανθρώπου με την καλλιέργεια, την σιδηρουργία, την γραφή κ. α. αναδύεται η «ζευγαρωτή» ή «συνδυασμική» οικογένεια. Σε αυτό το σχήμα οικογένειας, οι σεξουαλικές σχέσεις περιορίζονται στο ζευγάρι ενός άντρα και μιας γυναίκας, αφήνοντας βέβαια στον άνδρα το δικαίωμα της πολυγαμίας. Τέλος, ο πολιτισμός που αποτελεί και την τρίτη βαθμίδα εξέλιξης του ανθρώπου, επέφερε και το τελευταίο σχήμα οικογενειακής οργάνωσης, που είναι η μονογαμική οικογένεια. Τότε ήταν η εποχή που άκμασε ο θεσμός της μητριαρχίας. Η γυναίκα λατρεύτηκε ως θεά – Μητέρα, ως θεά της γονιμότητας, μιας και αυτή ήταν που έφερνε στον κόσμο τα παιδιά. Έχαιρε εκτίμησης και σεβασμού γιατί είχε κυρίαρχη θέση στην οικογένεια αλλά και την αποκλειστική μέριμνα στην αγωγή και ανατροφή των παιδιών. Η θέση της ενισχυόταν από το γεγονός ότι ήταν σίγουρη ως η μάνα των παιδιών που γεννούσε, ενώ ο πατέρας ήταν αμφισβητούμενος. Στην μητριαρχική οικογένεια τα παιδιά έπαιρναν το όνομα της μητέρας και την περιουσία την έπαιρναν οι κόρες. (Ρήγα 2006, Νόβα – Καλτσούνη 2004)

Αρχαιότητα

Στην αρχαιότητα, ο όρος οικογένεια αναφερόταν σε όλα τα πρόσωπα που βρίσκονταν κάτω από την εξουσία του πατέρα. Η θέση της γυναίκας, εξ' αιτίας της απουσίας μυϊκής δύναμης και της αδυναμίας της να συμμετέχει σε γεωργικές εργασίες, άρχισε να υποβιβάζεται. Η δύναμη και η εξουσία του πατέρα, έρχεται να αντικαταστήσει την μέχρι τότε μητριαρχία με την πατριαρχία. Στην αρχαία Ελλάδα μάλιστα, συναντάμε για πρώτη φορά την μονογαμική οικογένεια. Οι αρχαίοι Έλληνες έδιναν μεγάλη βαρύτητα στον θεσμό του γάμου, που ως σκοπό είχε τη δημιουργία απογόνων – κληρονόμων και την διατήρηση της οικογενειακής περιουσίας. Αποκλειστικό δικαίωμα για την διάλυση του γάμου είχε ο άνδρας και μόνο στην περίπτωση μοιχείας της γυναίκας. (Νόβα – Καλτσούνη, 2004)

Μεσαίωνας

Η διερεύνηση της ιστορίας της οικογένειας κατά την Μεσαιωνική τώρα εποχή, είναι δύσκολη καθώς δεν υπάρχουν πολλά στοιχεία, ωστόσο, τα υπάρχοντα κείμενα μας δίνουν μια εικόνα του τρόπου οργάνωσης της τότε οικογενειακής ζωής. Σύμφωνα λοιπόν με όσα γνωρίζουμε, η μορφή της μεσαιωνικής οικογένειας εξαρτιόταν σε μεγάλο βαθμό από τις εκάστοτε πολιτικές και οικονομικές συνθήκες. Τα οικογενειακά σχήματα συσπειρώνονταν ή γίνονταν πιο διευρυμένα ανάλογα με την προστασία που μπορούσε να τους παρέχει η κεντρική εξουσία του κράτους. Όταν για παράδειγμα η κεντρική εξουσία αποδυναμωνόταν λόγω των συνεχιζόμενων εισβολών και πολέμων, δημιουργούνταν κοινωνικές ομάδες όπου τα άτομα μπορούσαν να νιώσουν ασφάλεια (ομάδες συγγενών, τοπικές ομάδες). Αυτός ήταν και ο λόγος για τον οποίο οι περισσότερες οικογένειες των χωρικών, υπάγονταν σε κάποιον άρχοντα. Οι οικογένειες αυτές ήταν συζυγικές (γονείς - παιδιά) και κάποιες φορές πιο διευρυμένες με τα ανύπαντρα αδέρφια των συζύγων. Αντιθέτως, οι οικογένειες που δεν υπάγονταν σε κάποιο άρχοντα υιοθετούσαν το σχήμα της εκτεταμένης οικογένειας, η οποία μπορεί να περιελάμβανε έως και είκοσι άτομα. (Νόβα – Καλτσούνη, 2004)

Παράλληλα με τις πολιτικές μεταβολές και οι αλλαγές που εμφανίστηκαν στους τομείς της οικονομίας έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην αναδιαμόρφωση του τύπου της οικογένειας. Το γεγονός ότι έπαψε να ισχύει το αδιαίρετο της περιουσίας και ο πρωτότοκος γιος μπορούσε να κληρονομήσει την περιουσία του πατέρα, συντέλεσε σημαντικά στην δημιουργία μικρών οικογενειακών μονάδων. Την ίδια χρονική περίοδο και η εκκλησία επηρέασε τον θεσμό της οικογένειας εξ' αιτίας των αρχών και των ιδεών που πρόσβευε, όπως την αποστροφή από την σεξουαλική και έγγαμη ζωή, την απομάκρυνση από την κοσμική ζωή κ.α. Οι ακραίες αντιλήψεις της εκκλησίας, ιδιαίτερα κατά τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες, σχετικά με την αγνότητα σε συνάρτηση με την συγγένεια, οδήγησε στην αδυναμία τέλεσης γάμων άρα και στην δημιουργία οικογένειας, αφού ακόμα και οι σχέσεις μεταξύ συγγενών τετάρτου ή και εβδόμου βαθμού, θεωρείτο αιμομιξία. (Νόβα – Καλτσούνη, 2004)

Νεότεροι χρόνοι

Μελετώντας την ιστορία της οικογένειας κατά τους νεότερους χρόνους, παρατηρούνται ακόμη μεγαλύτερες αλλαγές στον θεσμό της οικογένειας, που οφείλονται στις οικονομικές και κοινωνικές διαφοροποιήσεις. Το πέρασμα από την απλή αγροτική ζωή στην βιομηχανική παραγωγή, έφερε ως αποτέλεσμα την εσωστρέφεια της οικογένειας κατά την οποία, κυρίαρχη θέση, έχει το παιδί. Απώτερος σκοπός των γονέων είναι η σωστή διαπαιδαγώγηση του

παιδιού και η ευτυχία του. Τα βασικά χαρακτηριστικά που αντιπροσωπεύουν την οικογένεια στην νεότερη εποχή, είναι η μεγάλη ηλικία γάμου, η νέα κατοικία του ζευγαριού, ο γάμος από έρωτα και η παραμονή των παιδιών σε άλλη οικογένεια. Οι γονείς θεωρούσαν πως η απομάκρυνση των παιδιών από αυτούς, βοηθούσε στην ωρίμανσή τους και στην ανάπτυξη της ανεξαρτησίας τους. (Νόβα – Καλτσούνη 2004, Bottomore 2001)

Αυτή η άποψη ωστόσο, άλλαξε κατά τον 18^ο αιώνα, όπου οι ίδιοι οι γονείς είναι υπεύθυνοι για την ανατροφή του παιδιού. Ο ρόλος της εκκλησίας εξακολουθούσε να είναι καθοριστικός για τον θεσμό της οικογένειας, αφού πάντα ασκούσε επιρροή θέτοντας απαγορεύσεις και περιορισμούς. Ωστόσο, με την πάροδο του χρόνου, η εκκλησία εμφανίζεται πιο διαλλακτική εφόσον δέχεται ότι, η αγιότητα είναι εφικτή και στα πλαίσια της οικογένειας και δεν τοποθετεί πλέον την αγνότητα πάνω από την οικογένεια. Με το πέρασμα των δεκαετιών, η δημιουργία της οικογένειας στηρίζεται ολοένα και περισσότερο στο συναίσθημα και την προσωπική επιλογή. Τα μέλη της οικογένειας δένονται κατά αυτόν τον τρόπο, με ισχυρούς συναισθηματικούς δεσμούς και διαμορφώνουν την πολιτισμική τους ταυτότητα. Το γεγονός μάλιστα, ότι η θέση της γυναίκας μεταβλήθηκε με την εμφάνιση του φεμινιστικού κινήματος, οδήγησε σε ακόμη μεγαλύτερες μεταβολές στα οικογενειακά σχήματα. Πρόκειται για νέους τύπους οικογένειας, που διατηρούν ωστόσο, μερικά από τα δομικά στοιχεία της συζυγικής οικογένειας, όπως οι μονογονεϊκές οικογένειες, οι διεθνικές, οι ομοφυλοφιλικές και η άνευ γάμου συμβίωση με παιδιά. Αυτές οι νέες μορφές οικογένειας, θα αναλυθούν σε επόμενο υποκεφάλαιο. (Νόβα – Καλτσούνη 2004, Bottomore 2001)

1.3 Τύποι Οικογένειας

Η οικογένεια, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, έχει διάφορες μορφές. Σε μια κοινωνία είναι βέβαιο πως θα συνυπάρχουν περισσότεροι από έναν τύπο οικογένειας. Ακόμη, είναι όμως εξίσου δυνατό, κάποιος τύπος οικογένειας να μην απαντάται καθόλου σε μια κοινωνία, όπως για παράδειγμα, η πολυγαμική οικογένεια και πιο συγκεκριμένα η πολυανδρία, που συναντάται σε δύο μόνο φυλές: στους Μαρκουεσανούς της Πολυνησίας και τους Τόντας της Ινδίας (Τσαούσης 1996). Πιο αναλυτικά, οι τύποι οικογένειας στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες, διατυπώνονται ως εξής:

1. Η διευρυμένη – εκτεταμένη οικογένεια

Η διευρυμένη – εκτεταμένη οικογένεια αποτελείται από τους γονείς, τα παιδιά, τους παππούδες – γιαγιάδες, θείους – θείες και άλλους συγγενείς. Ο συγκεκριμένος τύπος οικογένειας, αποτελούσε την πιο συνηθισμένη μορφή οικογένειας στο παρελθόν, ενώ σήμερα ο αριθμός των διευρυμένων οικογενειών, είναι περιορισμένος στον δυτικό τουλάχιστον κόσμο. Παρόλα αυτά, δημιουργούνται διευρυμένες οικογένειες για ορισμένο χρονικό διάστημα, προκειμένου να εξυπηρετηθούν συγκεκριμένοι σκοποί. Παραδείγματος χάριν, περιστασιακή διευρυμένη οικογένεια είναι, όταν μία μητέρα με τον ρόλο της γιαγιάς, μένει για κάποιο χρονικό διάστημα στο σπίτι του παιδιού της, που ως τότε αποτελούσε πυρηνική οικογένεια, με σκοπό την παροχή βοήθειας ως προς την φροντίδα και φύλαξη του παιδιού. Η βοήθεια από συγγενικά πρόσωπα όπως στο παράδειγμα που δόθηκε, αποτελεί και το πλεονέκτημα της εκτεταμένης οικογένειας. Από την άλλη πλευρά, η επιρροή που μπορεί να ασκείται ως προς την ανατροφή του παιδιού, αλλά και γενικότερα στην οικογενειακή ζωή, είναι και το βασικό της μειονέκτημα. (Sayres στο Νόβα – Καλτσούνη 2004)

2. Πυρηνική Οικογένεια

Η πυρηνική οικογένεια αποτελείται από τους γονείς και τα ανύπαντρα παιδιά τους. Σε αυτόν τον τύπο οικογένειας, δίνεται μεγάλη σημασία στο συζυγικό δεσμό. Στο πλαίσιο της πυρηνικής οικογένειας, εντάσσεται και η οικογένεια διπλής σταδιοδρομίας, η οποία σχετίζεται άμεσα με τον καταμερισμό της εργασίας. Σε αυτή την περίπτωση, και οι δύο σύζυγοι εργάζονται και οι ρόλοι κατανέμονται ανάλογα με τις επαγγελματικές υποχρεώσεις του ζευγαριού. (Sayres στο Νόβα – Καλτσούνη 2004, Μουσούρου 2005)

3. Μονογονεϊκή Οικογένεια

Σε αντίθεση με την πυρηνική και την εκτεταμένη οικογένεια, η μονογονεϊκή συμπεριλαμβάνει έναν γονέα και τα ανήλικα παιδιά του. Μονογονεϊκές οικογένειες, μπορεί να προκύψουν λόγω θανάτου του ενός συζύγου, διάστασης και τεκνοποίησης εκτός γάμου. Οι μονογονεϊκές οικογένειες, διακρίνονται σε πατροκεντρικές και μητροκεντρικές, ανάλογα με το ποιος από τους δύο γονείς, έχει αναλάβει την επιμέλεια των παιδιών. Η πιο συχνή μορφή μονογονεϊκής οικογένειας είναι η μητροκεντρική, καθώς τις περισσότερες φορές η επιμέλεια των παιδιών, σε περίπτωση διαζυγίου, δίνεται από το δικαστήριο στην μητέρα. (Τσαούσης, 1996)

4. Χωλή Οικογένεια

Η χωλή οικογένεια είναι η συζυγική οικογένεια κατά την οποία οι σύζυγοι αναγκάζονται λόγω των περιστάσεων να μένουν χωριστά. Οι λόγοι για τους οποίους οι σύζυγοι αποφασίζουν να μην ζουν μαζί, μπορούν να διακριθούν σε ακούσιους και εκούσιους. Ακούσιοι λόγοι είναι η στρατιωτική θητεία, η ασθένεια, η φυλάκιση και άλλοι, συνθήκες δηλαδή που ο / η σύζυγος, δεν επιλέγει να ακολουθήσει. Εκούσιους λόγους αποτελούν συνήθως οι επαγγελματικές υποχρεώσεις ενός ή και των δύο συζύγων, που τους υπαγορεύουν να απουσιάζουν για μεγάλο χρονικό διάστημα από την συζυγική εστία (π.χ. ναυτικοί, αθλητές, μετανάστες, καλλιτέχνες). Οι διαφοροποιήσεις στην δομή και την λειτουργία κάθε χωλής οικογένειας, εξαρτώνται από τρεις παράγοντες:

α) αν οι λόγοι είναι ακούσιοι ή εκούσιοι, σύμφωνα με τα παραπάνω

β) αν πρόκειται για έναν από τους δύο ή και τους δύο συζύγους

γ) κατά πόσο η χωλή οικογένεια είναι κοινωνικά αποδεκτή και αναγνωρισμένη σε μία κοινωνία. Παραδείγματος χάριν, στα νησιά της Ελλάδας, όπου ζουν πολλές ναυτικές οικογένειες, οι χωλές οικογένειες είναι συνηθισμένο φαινόμενο και υποστηρίζονται από το κοινωνικό σύνολο. (Μουσούρου 2002, Τσαούσης 1996)

5. Οικογένεια από δεύτερο γάμο

Οι οικογένειες από δεύτερο γάμο ή αλλιώς ανασυγκροτημένες ή διπυρηνικές οικογένειες, δημιουργούνται από τον δεύτερο γάμο του ενός ή και των δύο συζύγων, μετά από ένα διαζύγιο ή μια περίπτωση χηρείας. Γενικότερα, είναι η οικογένεια που προκύπτει αρχικά από

την ένωση ενός ζευγαριού, στο πλαίσιο ενός ορισμένου τρόπου οικιακής ζωής, στον οποίο εντάσσονται και τα παιδιά από προηγούμενους γάμους. Ορισμένες φορές, ένα παιδί που μπορεί να δημιουργηθεί από αυτή την ένωση, έρχεται να συμπληρώσει όλη αυτή την νέα διάταξη. Αυτή η νέα οικογενειακή οργάνωση, δημιουργεί κάποιες φορές μια σειρά από πρακτικά, νομικά, οικονομικά και ψυχολογικά προβλήματα, τόσο στα παιδιά όσο και στους ενήλικες. (Sayres στο Νόβα – Καλτσούνη 2004, Μουσούρου 2002)

6. Ανάδοχη ή θετή οικογένεια

Η ανάδοχη ή θετή οικογένεια αναφέρεται σε συζύγους που έχουν αναλάβει τη φροντίδα ενός παιδιού, χωρίς να είναι οι βιολογικοί του γονείς. Ωστόσο, υπάρχει μια βασική διαφορά ανάμεσα στην ανάδοχη και τη θετή οικογένεια. Στην περίπτωση της αναδοχής, το παιδί παραμένει προσωρινά στην εν λόγω οικογένεια, έως ότου να μείνει πάλι με τους γονείς του ή με κάποιον άλλο ενήλικα. Ένα ανάδοχο παιδί κρατάει την δική του ταυτότητα και εξακολουθεί να είναι νόμιμο παιδί των φυσικών του γονέων. Αντίθετα, στην περίπτωση της υιοθεσίας το υιοθετημένο παιδί, αλλάζει την νομική του ταυτότητα και έχει όλα τα προνόμια και τα δικαιώματα ενός φυσικού παιδιού. Παράλληλα, η οικογένεια έχει τις ίδιες υποχρεώσεις απέναντι σε αυτό, σαν να ήταν φυσικό της παιδί. (Sayres στο Νόβα – Καλτσούνη, 2004)

7. Οικογένεια ελεύθερης συμβίωσης

Η συμβίωση των ζευγαριών, που συγκατοικούν χωρίς να έχουν παντρευτεί, είναι ευρέως γνωστή στον δυτικό κόσμο. Συνήθως, η συγκατοίκηση δεν αποτελεί μέρος οικογενειακού προγραμματισμού αλλά λύση του ζευγαριού ώστε να περνά περισσότερο χρόνο μαζί. Σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες, η συμβίωση είναι ευρωπαϊκά αναγνωρισμένη και τα άτομα έχουν την δυνατότητα, σε περίπτωση χωρισμού, να διεκδικήσουν περιουσιακά στοιχεία και διατροφή. (Giddens, 2002)

8. Οικογένεια ομοφυλόφιλων

Οι ομοφυλόφιλοι άνδρες και οι ομοφυλόφιλες γυναίκες, ζουν τα τελευταία χρόνια ως ζευγάρια αποτελώντας έτσι, μια εναλλακτική μορφή οικογένειας. Σε πολλές χώρες της δύσης, ο γάμος μεταξύ των ομοφυλόφιλων, είναι νομικά θεσμοθετημένος ενώ παράλληλα, επιδιώκεται η πλήρης νομιμοποίησή του. Η δυνατότητα μάλιστα, να αποκτήσει μια γυναίκα παιδί χωρίς να έχει ετεροφυλοφιλικές σχέσεις, μέσω της τεχνητής γονιμοποίησης, καθιστά δυνατό δύο ομοφυλόφιλες γυναίκες να δημιουργήσουν οικογένεια με παιδιά. (Giddens, 2002)

9. Πολυγαμική οικογένεια

Στην πολυγαμική ή αλλιώς ομαδική οικογένεια, ένας τουλάχιστον από τους δύο συζύγους, έχει πραγματοποιήσει πολλαπλούς γάμους, σχηματίζοντας έτσι παράλληλες οικογένειες.

Υπάρχουν τρία είδη πολυγαμικής οικογένειας: η ομαδογαμία, η πολυανδρία και η πολυγυνία. Η ομαδογαμία και η πολυανδρία, δηλαδή η σύνδεση μιας γυναίκας με πολλούς άνδρες, είναι πολύ σπάνιες μορφές γάμων και απαντώνται μόνο σε ορισμένες φυλές. Αντιθέτως, η πολυγυνία, δηλαδή η σύνδεση ενός άνδρα με πολλές γυναίκες είναι η πιο συνηθισμένη μορφή πολυγαμικής οικογένειας. Τέλος, για να υφίσταται ο συγκεκριμένος τύπος οικογένειας, θα πρέπει να είναι κοινωνικά αποδεκτός από το σύνολο, τα μέλη της οικογένειας να συγκατοικούν και να συνεργάζονται για τα οικονομικά θέματα. (Τσαούσης, 1996)

1.4 Η ελληνική οικογένεια

Οι πολιτικές, οικονομικές και ιστορικές συνθήκες που επικρατούσαν στο ελληνικό κράτος, ήταν αναπόφευκτα, οι παράγοντες που επηρέασαν την δομή της ελληνικής οικογένειας. Η μαζική μετανάστευση του πληθυσμού των αγροτικών περιοχών προς τα αστικά κέντρα, την δεκαετία του '50, είχε ως αποτέλεσμα την μεταβολή του αγροτικού – εκτεταμένου σχήματος της οικογένειας σε αστεακό – πυρηνικό. Ωστόσο, οι ρόλοι των μελών της οικογένειας και οι θέσεις τους για την διάκριση των φύλων, δεν παρουσιάζουν ουσιαστικές διαφοροποιήσεις. Η δημογραφική αλλαγή, που προήρθε λόγω των μεταπολεμικών εξελίξεων, οδήγησε σε μια σειρά αλλαγών και υιοθέτησης νέων προτύπων συμπεριφοράς, ως προς την γαμηλιότητα και την γονιμότητα, σε μικρότερο βέβαια βαθμό από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρείται μείωση του αριθμού αναπαραγωγής, σε τέτοιο βαθμό που δημιουργείται ανησυχία για πρόβλημα υπογεννητικότητας στην χώρα και παράλληλα, μείωση σύναψης γάμων και αύξηση των διαζυγίων. (Μπαγκαβός, στο Μουσούρου και Στρατηγάκη, 2004)

Κατά την δεκαετία του '80 η λύση του γαμήλιου δεσμού διευκολύνεται, καθώς ο οικογενειακός νόμος για το διαζύγιο, που συστάθηκε το 1983, δεν λάμβανε υπόψη την υπαιτιότητα λύσης του γάμου και δόθηκε η δυνατότητα στους συζύγους να πάρουν συναινετικό διαζύγιο. Το διαζύγιο, έχει ως αποτέλεσμα την μείωση των νοικοκυριών με πολλά μέλη και αύξηση των μονομελών νοικοκυριών. Σύμφωνα με μελέτη της Eurostat, το ποσοστό των μονομελών οικογενειών, ανερχόταν το 1991, στο 19.8%. Σε αντίθεση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, οι γεννήσεις στην Ελλάδα συμβαδίζουν με την γαμηλιότητα και την γονιμότητα, αφού μέχρι και την δεκαετία του '90, το 98% των γεννήσεων, προέρχεται από έγγαμους δεσμούς. Σημαντικές διαφοροποιήσεις ωστόσο, έχουν επέλθει στους ρόλους των συζύγων – γονέων μέσα στην οικογένεια. Η γυναίκα άρχισε να θεωρείται ισότιμη με τον άντρα και πλέον ο πατέρας δεν αποτελεί πάντα τον αρχηγό της οικογένειας (Νόβα – Καλτσούνη, 2004). Σχετικά με την ισότητα των φύλων μέσα στην οικογένεια, θα αναφερθούμε εκτενέστερα στο 2^ο κεφάλαιο.

Η απασχόληση της μητέρας στον επαγγελματικό τομέα, εκτός από το γεγονός ότι αυξάνει το οικογενειακό εισόδημα, προσδίδει στον πατέρα και μια σειρά ευθυνών, τόσο για το νοικοκυριό, όσο και για την ανατροφή των παιδιών. Με το πέρασμα των χρόνων, φαίνεται πως η ελληνική οικογένεια, άρχισε να αντιστέκεται στην απαξίωση του γάμου, παρά τις μεταβολές που παρουσίασε ο θεσμός του στην Ευρώπη. Σύμφωνα με έρευνα της Ε.Σ.Υ.Ε, το 2003, η Ελλάδα παρουσίαζε υψηλά ποσοστά γαμηλιότητας, χαμηλά ποσοστά συμβιώσεων και γεννήσεων εκτός γάμου, σχετικά χαμηλά ποσοστά διαζυγίων σε σχέση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες και χαμηλά ποσοστά γεννήσεων εντός γάμου. Σήμερα, η υπογεννητικότητα στην Ελλάδα συνδέεται με κοινωνικά και οικονομικά θέματα, που απασχολούν κυρίως τα νέα ζευγάρια. Στην σύγχρονη οικογένεια, τα παιδιά κατέχουν

κυρίαρχη θέση και τα ζευγάρια καλούνται να εξοικονομήσουν χρόνο και χρήμα για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της οικογενειακής ζωής. Αυτό φέρνει ως αποτέλεσμα, οι γονείς να μεταθέτουν ή και να καταπατούν τις δικές τους ικανοποιήσεις και πολλές φορές να μην κάνουν παιδιά, αναζητώντας την επαγγελματική τους εξέλιξη. (Μπαγκαβός, στο Μουσουρού και Στρατηγάκη, 2004)

1.5 Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις της οικογένειας

Από την κοινωνιολογική πλευρά, ο θεσμός της οικογένειας μπορεί να αναλυθεί με τρεις βασικές προσεγγίσεις. Η καθεμιά από αυτές, θέτει διαφορετικά ερωτήματα και εστιάζει σε διαφορετικές πτυχές του θεσμού της οικογένειας. Οι τρεις κοινωνιολογικές προσεγγίσεις για την οικογένεια είναι ο λειτουργισμός, η θεωρία των συγκρούσεων και η θεωρία της διαντίδρασης, όπως θα αναλυθούν παρακάτω.

➤ Η προσέγγιση του λειτουργισμού

Σύμφωνα με τους λειτουργιστές, κάθε κοινωνία προκειμένου να λειτουργήσει με τον σωστό τρόπο και να παρουσιάζει συνοχή, θα πρέπει να εξασφαλίζει κάποιες βασικές της λειτουργίες. Αντίστοιχα και ο θεσμός της οικογένειας, ως απαρτίζον μέρος της κοινωνίας, ανεξάρτητα από την ποικιλομορφία που εμφανίζει ανά τον κόσμο, επιτελεί τις δικές του λειτουργίες. Όπως είναι άλλωστε γνωστό, κάθε κοινωνικός θεσμός λειτουργεί έτσι ώστε να καλύπτει μια σειρά από κύριες και δευτερεύουσες ανάγκες και πως η οικογένεια ικανοποιεί πρώτα τις κύριες ανάγκες της και έπειτα, τις μη απαραίτητες. (Hughes & Kroehler 2007, Κυριακίδης 2000)

α) Η αναπαραγωγική λειτουργία της οικογένειας:

Η ρύθμιση της αναπαραγωγής αποτελεί βασική λειτουργία της οικογένειας. Αυτό επιτρέπει την εξασφάλιση της βιολογικής αναπαραγωγής της κοινωνίας αλλά και συνέχειας των συγγενικών δεσμών. Οι σύγχρονες κοινωνίες, διαχωρίζουν την αναπαραγωγική λειτουργία από τις σεξουαλικές σχέσεις. Για άλλες κοινωνίες, η ρύθμιση των σεξουαλικών σχέσεων συνδέεται με την αναπαραγωγή. (Μουσουρού, 2002)

β) Η ψυχολογική λειτουργία της οικογένειας

Οι λειτουργίες αυτές αναφέρονται στην ανάγκη των ανθρώπων να νιώθουν ασφάλεια και στοργή μέσα στην οικογένεια. Η αστάθεια όμως των κοινωνικών σχέσεων στην σύγχρονη κοινωνία, που προκύπτει από την αυξημένη ταχύτητα των κοινωνικών μεταβολών, έχει δημιουργήσει ακόμη περισσότερο την ανάγκη αναζήτησης στοργής και αγάπης από την οικογένεια (Μάνεσης 2011). Είναι σημαντικό για κάθε άτομο, να αισθάνεται ότι η οικογένειά του αποτελεί σημείο αναφοράς για εκείνο και ότι μπορεί να εισπράξει ανά πάσα στιγμή, ηθική και υλική ενίσχυση. Επιπλέον, μέρος των ψυχολογικών λειτουργιών της οικογένειας,

αποτελεί και η ανάγκη συντροφικότητας και τεκνοποίησης. Πρόκειται για το έμφυτο αίσθημα ένωσης ενός ατόμου με ένα άλλο του αντίθετου φύλου καθώς και για την ανάγκη βίωσης της μητρότητας και πατρότητας (Κυριακίδης, 2000)

γ) Η οικονομική λειτουργία της οικογένειας

Στις προβιομηχανικές κοινωνίες η οικογένεια αποτελούσε βασική παραγωγική μονάδα. Σήμερα η οικογένεια δεν αποτελεί βασική μονάδα παραγωγής. Αντίθετα η παραγωγή γίνεται εκτός οικογένειας και τα μέλη της συμμετέχουν ως άτομα. Ο ρόλος της οικογένειας σήμερα είναι καταναλωτικός: η οικονομία παράγει υλικά και η οικογένεια καταναλώνει. Με αυτόν τον τρόπο, η οικογένεια μεριμνά για την κάλυψη βασικών καθημερινών αγαθών όπως διατροφή, ενδυμασία, στέγαση, περίθαλψη κ.α. (Μουσούρου 2002, Κυριακίδης 2000).

δ) Η κοινωνικοποίηση

Η οικογένεια είναι ο πρωταρχικός θεσμός που αναλαμβάνει την κοινωνικοποίηση των μελών της κοινωνίας, δηλαδή την κοινωνικοποίηση των παιδιών που ανατρέφει μια οικογενειακή μονάδα. Τα παιδιά γεννιούνται αμύητα στους κοινωνικούς θεσμούς, στους ρόλους και στους κανόνες που απαρτίζουν μια κοινωνία. Η οικογένεια είναι αυτή, που θα διδάξει στο παιδί, την έννοια του πολιτισμού και των αξιών του. Πρόκειται δηλαδή για μια διαδικασία αλληλεπίδρασης παιδιού – οικογένειας, μέσα από την οποία το παιδί θα μάθει να αναγνωρίζει τα πρότυπα σωστής συμπεριφοράς και αξιών και να ξεχωρίζει το κοινωνικά αποδεκτό από το μη αποδεκτό. Μαθαίνει ακόμη, πώς να συμπεριφέρεται σε άλλους ανθρώπους με διαφορετικά χαρακτηριστικά, πώς να συνυπάρχει μαζί με άλλους, πώς να αποτελεί μέρος μιας ομάδας, να παραμερίζει όπου αυτό είναι απαραίτητο, τις δικές του προτιμήσεις και επιθυμίες, να συμμετέχει στα κοινά, να βοηθά τους συνανθρώπους του και να κατέχει γενικά, όλες τις κοινωνικές αρετές. Πέραν όμως αυτών, η οικογένεια θα τροφοδοτήσει το νέο μέλος με κριτήρια και εργαλεία, που θα το βοηθήσουν να αξιολογήσει τους κοινωνικοποιητικούς θεσμούς, που θα συναντήσει στο μέλλον της ζωής του. Οι συζητήσεις γονέων – παιδιών πάνω σε θέματα ζωής αλλά και καθημερινότητας, είναι αυτές που επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο σκέψης ενός παιδιού και διαμορφώνουν το αξιολογικό σύστημα, που θα αναγνωρίσει τα στοιχεία της κοινωνίας που το άτομο δεν πρέπει να υιοθετήσει. (Κυριακίδης 2000, Φίλιας 1980)

Μια διαδικασία συμπληρωματική της κοινωνικοποίησης, είναι αυτή του κοινωνικού ελέγχου. Ο κοινωνικός έλεγχος είναι το σύνολο των επιβραβεύσεων και των τιμωριών, που χρησιμοποιεί μια κοινωνία για να ρυθμίσει ατομικές και κοινωνικές συμπεριφορές. Η οικογένεια λοιπόν, ως φορέας κοινωνικοποίησης ασκεί στα μέλη που την απαρτίζουν, κοινωνικό έλεγχο. Η κάθε οικογένεια ενεργοποιεί τους δικούς της μηχανισμούς ελέγχου, ανάλογα με τις απαγορεύσεις, τις προσδοκίες και τις προτροπές που ορίζει στα μέλη της. Η κοινωνικοποίηση είναι μια διαδικασία σημαντική, που αναδεικνύει την σπουδαιότητα της οικογένειας και διαμορφώνει τόσο την ίδια την προσωπικότητα του ατόμου, όσο και την πολιτισμική του ταυτότητα. (Κυριακίδης 2000, Κουλουγλιώτη 1995)

- Η προσέγγιση των συγκρούσεων

Σε αντίθεση με την θεωρία του λειτουργισμού, που υποστηρίζει ότι οι λειτουργίες που εκτελεί μια οικογένεια, εξυπηρετούν το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου, οι θεωρητικοί των συγκρούσεων, υποστηρίζουν πως δεν υπάρχει αρμονία και συναίνεση για τις λειτουργίες της κοινωνίας. Ακόμη περισσότερο, οι υποστηρικτές της συγκεκριμένης θεωρίας, ορίζουν την οικογένεια ως έναν κοινωνικό θεσμό, που δεν εξυπηρετεί στον ίδιο βαθμό όλους τους ανθρώπους, αλλά άλλους λιγότερο και άλλους περισσότερο. Στο πλαίσιο αυτής της θεωρίας, κυρίαρχες θέσεις είναι αυτές του Καρλ Μαρξ και του Φρίντριχ Ένγκελς, για το ότι οι συγκρούσεις στην οικογένεια αντικατοπτρίζουν τις ευρύτερες ταξικές συγκρούσεις. Ο γάμος, κατά τον Ένγκελς, είναι η πρωταρχική μορφή ταξικού ανταγωνισμού στην οποία η μία ομάδα, δηλαδή οι άντρες, καταπιέζουν την άλλη ομάδα, τις γυναίκες, προκειμένου να υπερισχύσουν και να ευημερήσουν μέσα από την δική τους δυστυχία. Κάποιοι άλλοι ωστόσο κοινωνιολόγοι, όπως ο Jetse Sprey, διατύπωσαν μια διαφορετική θέση ως προς την θεωρία της σύγκρουσης. Η δική τους θέση, αφορούσε τον ανταγωνισμό που αναπόφευκτα υπάρχει στις ανθρώπινες σχέσεις, παράλληλα με την αγάπη και άλλους συναισθηματικούς δεσμούς. Τόνισαν μάλιστα, ότι αφού η σύγκρουση είναι μέρος κάθε συστήματος και διαντίδρασης, δεν είναι δυνατόν να μην εμφανίζεται και στην οικογένεια. Έτσι, η οικογένεια δημιουργεί μηχανισμούς ανάπτυξης σχέσεων, όπως η επίλυση των προβλημάτων, η διαχείριση των συγκρούσεων και η διαπραγμάτευση. (Hughes & Kroehler 2007, Μουσουρού 2005)

➤ Η προσέγγιση της διαντίδρασης

Η θεωρία της κοινωνικής διαντίδρασης, έχει ως κύριο πεδίο ανάλυσης την δυναμική διαντίδραση, ανάμεσα στο άτομο και την κοινωνία. Οι θεωρητικοί της διαντίδρασης, υποστηρίζουν ότι ο άνθρωπος είναι κοινωνικό ον, που χρίζει ανάγκης συμβίωσης και επικοινωνίας με άλλους ανθρώπους. Προκειμένου να καταφέρει να αναπτύξει και να διατηρήσει αυτούς τους δεσμούς επαφής, θα πρέπει να εφεύρει μηχανισμούς επικοινωνίας όπως είναι τα σύμβολα, δηλαδή τα κοινά νοήματα. Ένας από τους μηχανισμούς που χρησιμοποιεί η οικογένεια για να επικοινωνήσει, είναι οι τελετουργίες, όπως για παράδειγμα η συγκέντρωση γύρω από το οικογενειακό τραπέζι την ώρα του φαγητού. Αυτές οι τελετουργίες, ως εργαλείο της συμβολικής διαντίδρασης, βοηθούν στην εξισορρόπηση των σχέσεων όταν οι λειτουργίες της οικογένειας, δεν επιτελούνται με τον συνήθη γι' αυτήν τρόπο, όπως στην περίπτωση που κάποιο μέλος αλλάζει ρόλο ή προστίθεται μια νέα ιδιότητα στον ήδη υπάρχοντα ρόλο του. (Hughes & Kroehler, 2007)

1.6 Κοινωνική πολιτική και οικογένεια

Η οικογένεια, κυρίως στην Ελλάδα, διατηρεί τις παραδοσιακές οικογενειακές της αξίες και τα μέλη της εξακολουθούν να συνδέονται με ισχυρούς συναισθηματικούς δεσμούς. Η ισχυρή αυτή σύνδεση, προσδίδει στον θεσμό της οικογένειας προνοιακό χαρακτήρα, ενεργώντας υπέρ των μελών της και κυρίως υπέρ των αδυνάτων, όπως είναι για παράδειγμα τα ηλικιωμένα μέλη. Αν και κάθε κράτος πρόνοιας οφείλει να προστατεύει και να φροντίζει τα μέλη του, προσφέροντάς τους συνθήκες ευημερίας, αυτό δεν συμβαίνει με αποτέλεσμα τις περισσότερες φορές η οικογένεια, να εξαναγκάζεται να λειτουργεί ως μια μικρή δομή κράτους – πρόνοιας. Γι' αυτό κρίνεται αναγκαία η ύπαρξη ενός πλαισίου στήριξης οικογενειακής πολιτικής, που θα προωθεί μέσα από τις υπηρεσίες, τους πόρους και τα

προγράμματα, την κοινωνικό – οικονομική και ψυχολογική ενίσχυση της οικογένειας. (Χατζηβαρνάβα – Καζάση στο Μουσούρου & Στρατηγάκη, 2004)

Σύμφωνα με τα δημογραφικά, οικονομικά και κοινωνικά στοιχεία των μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σημειώνεται ότι η οικογένεια έχει υποστεί σημαντικές μεταβολές με το πέρασμα των δεκαετιών. Οι αλλαγές όμως αυτές, όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο υποκεφάλαιο, είναι σε περιορισμένο βαθμό στην Ελλάδα, σε σύγκριση με άλλες χώρες. Αν και οι νέες οικογενειακές δομές και ο νέος τρόπος οικογενειακής ζωής, αποτελούν τώρα πια δεδομένες και αναγνωρισμένες καταστάσεις, η παροχή κοινωνικής πρόνοιας είναι περιορισμένη και ελλιπής. Στην Ελλάδα, η οικογενειακή κοινωνική πολιτική δεν ακολουθεί ή ακολουθεί με αργούς ρυθμούς τις νέες οικογενειακές συνθήκες, όπως τις μονογονεϊκές οικογένειες, την ελεύθερη συμβίωση, το διαζύγιο κ.α. ενώ και ως προς τις παραδοσιακές δομές, παρουσιάζει μειονεκτήματα. (Κάρλος & Μαράτου Αλιμπράντη στο Μαράτου – Αλιμπράντη, 2002)

Στην χώρα μας, αν και υπάρχουν οικογενειακά επιδόματα, αυτά είναι πενιχρά και απευθύνονται περισσότερο σε οικογένειες με χαμηλό εισόδημα ή σε άπορες οικογένειες, δίνοντας την εντύπωση πως δεν λαμβάνεται υπόψιν το είδος της οικογένειας, αλλά το κοινωνικό πρόβλημα της φτώχειας. Η οικογενειακή πολιτική για την μονογονεϊκή οικογένεια, δεν έχει λάβει μέτρα προστασίας υπέρ αυτής και δεν της προσφέρει κάποια ιδιαίτερη υποστήριξη. Η πολιτική ηγεσία, με δεδομένο την ολοένα αύξηση των ποσοστών των μονογονεϊκών και μονομελών οικογενειών, θα πρέπει να πάρει καθολικές και οριστικές αποφάσεις με σκοπό την προνοιακή τους μεταχείριση. Η αύξηση της συμμετοχής της γυναίκας στον εργασιακό χώρο, αν και έχει επιφέρει ρυθμίσεις ως προς το εργατικό δίκαιο, την ασφάλιση και άλλους τομείς, ωστόσο παρατηρούνται ελλείψεις ως προς την επάρκεια δομών, που αναλαμβάνουν την φροντίδα μελών μιας οικογένειας (π.χ. παιδιά, ηλικιωμένοι) με σκοπό τη διευκόλυνση αυτής. Πολλές από τις υπάρχουσες δομές, είναι ιδιωτικού χαρακτήρα, γεγονός που όχι μόνο δεν διευκολύνει την οικογένεια, αλλά την επιβαρύνει και με επιπλέον έξοδα. (Κάρλος & Μαράτου Αλιμπράντη στο Μαράτου – Αλιμπράντη, 2002)

Φαίνεται, ότι η κοινωνική πολιτική που ακολουθείται για την οικογένεια στον Ελλαδικό χώρο, δεν είναι προσαρμοσμένη στις πραγματικές ανάγκες και στα πραγματικά προβλήματα. Η στήριξη που δίνεται στην οικογένεια, βασίζεται σε κριτήρια γενικών πλαισίων και κρίνεται σημαντική η αναπροσαρμογή της οικογενειακής πολιτικής και η προσαρμογή της στα νέα δεδομένα. (Κάρλος & Μαράτου Αλιμπράντη στο Μαράτου – Αλιμπράντη, 2002)

1.6.1 Μέτρα οικογενειακής πολιτικής στην Ελλάδα

Η οικογενειακή πολιτική κάθε κράτους, δομείται από το νομοθετικό του πλαίσιο, ως προς την ενδυνάμωση και την κάλυψη αναγκών της οικογένειας. Στις Ευρωπαϊκές χώρες, τα μέτρα της οικογενειακής πολιτικής, δεν αποτελούν μεμονωμένο τομέα, αλλά ανάλογα με την φύση των αναγκών που καλούνται να καλύψουν, συμπεριλαμβάνονται σε άλλους τομείς κοινωνικής πολιτικής, όπως για παράδειγμα στην ενίσχυση του εισοδήματος, στην ισότητα των φύλων κ.α. (Βεργέτη, 2009)

Μελετώντας κανείς την οικογενειακή πολιτική, βλέπει πως αποτελείται από δύο τομείς: την άμεση και την έμμεση οικογενειακή πολιτική. Η άμεση οικογενειακή πολιτική, αναφέρεται κατά κύριο λόγο στην οικονομική και κοινωνική στήριξη της οικογένειας, ενώ η έμμεση πηγάζει από δευτερεύοντες τομείς, οι οποίοι παίζουν σημαντικό ρόλο στην κατάσταση που βιώνει μια οικογενειακή μονάδα.

➤ Τα άμεσα μέτρα οικογενειακής πολιτικής καλύπτουν:

α) την εισοδηματική στήριξη της οικογένειας

Πρόκειται για επιδόματα και φορολογικές ελαφρύνσεις, που όμως κατανέμονται ανάλογα με ορισμένους παράγοντες, όπως τον αριθμό των παιδιών, το φύλο του γονέα που έχει αναλάβει την ανατροφή του παιδιού (όταν πρόκειται για μονογονεϊκή οικογένεια), την ηλικία του παιδιού, την επαγγελματική κατάσταση των γονέων κ.α. Παραδείγματος χάριν, φορολογικές ελαφρύνσεις δικαιούνται μόνο οικογένειες που έχουν ένα προστατευόμενο μέλος με αναπηρία 67% και άνω. Το αφορολόγητο πλέον, είναι στις 5.000 ευρώ και όσον αφορά την περίπτωση του παραδείγματος, στο αφορολόγητο προσαυξάνονται 2.000 ευρώ για κάθε προστατευόμενο παιδί, έως 18 ετών. Η εν λόγω οικογενειακή πολιτική, θα έλεγε κανείς ότι προωθεί την ανισότητα, τόσο ανάμεσα στα δύο φύλα, όσο και ανάμεσα στις οικογένειες με τις ίδιες συνθήκες ζωής αλλά διαφορετικό εισόδημα. Συγκεκριμένα, τα επιδόματα γάμου, μητρότητας και παιδιών, δεν συμπεριλαμβάνονται στον προϋπολογισμό του κράτους όπως γίνεται σε περιπτώσεις πολυτεκνίας, οικογενειών με ελάχιστο εισόδημα καθώς και μονογονεϊκών οικογενειών με γονέα την μητέρα, αλλά προκύπτουν από τις εισφορές των ιδίων των εργαζομένων και των εργοδοτών.

Ακόμη, το επίδομα μητρότητας που δίνεται στις εργαζόμενες μητέρες, παρέχεται από τον ΟΑΕΔ, ενώ όταν πρόκειται για ανασφάλιστες μητέρες, αυτό δίνεται από την κοινωνική πρόνοια. Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι το επίδομα τοκετού καταργήθηκε για τις μητέρες που γεννούν σε δημόσια νοσοκομεία. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το ΦΕΚ 2546/2011, που δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, θα καταβάλλεται στις μητέρες εφάπαξ το επίδομα τοκετού ύψους 900 ευρώ στην περίπτωση που ο τοκετός γίνει σε ιδιωτικό μαιευτήριο. Το επίδομα ανεβαίνει στα 1.200 ευρώ για δίδυμη κύηση και στα 1.600 ευρώ για τρίδυμη κύηση. Αν η γέννα γίνει σε κρατικά μαιευτήρια, όπου το κόστος είναι σημαντικά μικρότερο, τότε δεν θα δίδεται κανένα είδους επίδομα. (ΕΟΠΠΥ, 2012)

Παράλληλα, το επίδομα παιδιών των ασφαλισμένων γονέων, χορηγείται έως ότου το παιδί σταματήσει τις σπουδές του και το χρονικό αυτό όριο, παρατείνεται ή όχι, ανάλογα με τον ασφαλιστικό φορέα που υπάγεται ο γονέας (π.χ Δημόσιο: έως 24 ετών, ΙΚΑ: έως 22 ετών). Βέβαια, για τις περιπτώσεις των μητέρων που λαμβάνουν το επίδομα παιδιού από την κοινωνική πρόνοια, αυτό ισχύει μέχρι το παιδί να γίνει 16 ετών, ενώ σε ανάλογη περίπτωση με γονέα τον πατέρα, το επίδομα «απροστάτευτου παιδιού» δεν δίνεται καν! Τέλος, σε ότι αφορά τις φορολογικές ελαφρύνσεις, που όπως αναφέρθηκε, περιλαμβάνει η άμεση οικογενειακή πολιτική, οι οικογένειες που έχουν υπό την προστασία τους ανήλικα παιδιά, δικαιούνται να πληρώνουν μειωμένους φόρους, ανάλογα όμως με τον αριθμό των παιδιών, καθώς και το ενδεχόμενο ύπαρξης αναπηρίας κάποιου συγγενικού προστατευόμενου μέλους της οικογένειας. (Βεργέτη 2009, Σταθόπουλος 2005, Ματσαγγάνης στο Μαράτου – Αλιμπράντη, 2002)

β) την συμφιλίωση οικογένειας και εργασίας

Τα μέτρα που λαμβάνονται στην Ελλάδα με σκοπό την κάλυψη των εργασιακών αναγκών μιας οικογένειας, σε συνάρτηση με την φροντίδα που καλούνται να παρέχουν οι γονείς στα παιδιά τους, είναι οι γονεϊκές άδειες, οι άδειες για οικογενειακούς λόγους, το μειωμένο ωράριο εργασίας και οι υπηρεσίες φύλαξης των παιδιών. Σύμφωνα με τον νόμο 1483/84, το κράτος μεριμνά για την απαραίτητη γονεϊκή φροντίδα στα πρώτα στάδια ανάπτυξης του παιδιού (βρεφικό - νηπιακό), μέσα από την παροχή γονεϊκών αδειών, την οποία δικαιούται ο ένας από τους δύο γονείς, μετά το πέρας της άδειας μητρότητας, με ισχύ τριών μηνών και

χωρίς αποδοχές για τον αδειούχο – εργαζόμενο. Βέβαια, αναλόγως τις περιπτώσεις και τις συνθήκες, υπάρχουν τροποποιήσεις του νόμου όπως παραδείγματος χάριν, οι μονογονεϊκές οικογένειες δικαιούνται έξι μήνες γονεϊκή άδεια και όχι τρεις. Σε περιπτώσεις ασθένειας ενός παιδιού, αναπηρίας, καθώς και σχολικής φοίτησης, οι γονείς δικαιούνται άδεια για οικογενειακούς λόγους όπου και εδώ υπάρχουν διαφοροποιήσεις, ανάλογα με την υπάρχουσα κατάσταση (π.χ. αριθμός παιδιών). (Βεργέτη 2009, Σταθόπουλος 2005)

Συνεχίζοντας, οι εργαζόμενοι στον Δημόσιο τομέα γονείς, δικαιούνται το διπλάσιο μειωμένο ωράριο εργασίας, από ότι οι εργαζόμενοι στον Ιδιωτικό τομέα γονείς, ενώ παράλληλα, το μειωμένο ωράριο εργασίας, ακόμα και σε περιπτώσεις οικογενειών με ανάπηρα μέλη, είναι χωρίς χρηματικές αποδοχές, παρά τις υψηλές οικονομικές απαιτήσεις που αντιμετωπίζουν αυτές οι οικογένειες. Αναφορικά με τις υπηρεσίες φύλαξης των παιδιών, η ύπαρξη βρεφονηπιακών σταθμών, ολοήμερων σχολείων και κατασκηνώσεων, δίνει την δυνατότητα και στους δύο γονείς μιας οικογένειας να εργάζονται. Ωστόσο, το γεγονός ότι οι δημόσιες δομές δεν είναι αρκετές ώστε να καλύψουν την απαιτούμενη ζήτηση, δυσκολεύουν την θέση των γονέων. Έτσι οι γονείς, έχουν ως μόνες εναλλακτικές λύσεις, την επιλογή μιας ιδιωτικής υπηρεσίας όπου απαιτείται η χρηματική συνδρομή ή την εγκατάλειψη της εργασίας του ενός γονέα. (Βεργέτη 2009, Σταθόπουλος 2005)

γ) τα μέτρα για το διαζύγιο

Σύμφωνα με το Αστικό Δίκαιο, υπάρχουν κάποια κριτήρια, βάσει των οποίων κάθε σύζυγος, έχει το δικαίωμα να ζητήσει κάποιο χρηματικό ποσό από τον άλλο σύζυγο, με σκοπό την οικονομική ενίσχυση του ίδιου ή και του παιδιού / παιδιών, εφόσον έχει την επιμέλεια. Με βάση τις νέες ρυθμίσεις, τα ζευγάρια που αποφασίζουν να διακόψουν συναινετικά το γάμο τους, μπορούν να ζητούν την έκδοση διάταξης του Μονομελούς Πρωτοδικείου με την πάροδο έξι μηνών, αντί 18 μηνών που ίσχυε μέχρι σήμερα. Αν το ζευγάρι έχει ανήλικα τέκνα, πρέπει η έκδοση του διαζυγίου να συνοδεύεται από έγγραφη συμφωνία των συζύγων που θα ρυθμίζει την επιμέλεια των παιδιών και την επικοινωνία μαζί τους. (ΦΕΚ 51/2012)

➤ Τα έμμεσα μέτρα οικογενειακής πολιτικής, καλύπτουν:

α) την φροντίδα υγείας

Η ιατρική και ψυχική περίθαλψη για την οικογένεια, στηρίζεται στο Εθνικό Σύστημα Υγείας, το οποίο περιλαμβάνει την παρουσία οικογενειακού γιατρού στην Πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας, τα κέντρα οικογενειακού προγραμματισμού και τα κέντρα ψυχικής υγείας που ασχολούνται με οικογενειακά προβλήματα. Η περίθαλψη των μελών κάθε οικογένειας, καλύπτεται μέσω των ασφαλιστικών ταμείων για όσους εργάζονται και από την κοινωνική πρόνοια για όσους είναι ανασφάλιστοι. Το επίπεδο παροχών υγείας στον δημόσιο τομέα διαφοροποιείται αναλόγως του ασφαλιστικού φορέα. Αυτό γίνεται ιδιαίτερα αισθητό στις σοβαρές παθήσεις ή αναπηρίες που χρειάζονται μακροχρόνιες θεραπείες και υποστηρικτική τεχνολογία, ενώ για κάποιες υπηρεσίες σωματικής ή ψυχικής υγείας, δεν υπάρχει καθόλου πρόσβαση στο σύστημα δημόσιας υγείας. Πολλές φορές όμως, ο συγκεκριμένος δημόσιος φορέας, παρουσιάζει πολλά προβλήματα, κυρίως λόγω έλλειψης προσωπικού και χρηματοδότησης. Μία από τις βασικότερες ελλείψεις, είναι η αδυναμία αντιμετώπισης περιπτώσεων ενδοοικογενειακής βίας και παραμέλησης παιδιών, αφού δεν υπάρχουν ανάλογες δομές και εξειδικευμένο προσωπικό. (Βεργέτη, 2009)

β) την εκπαίδευση

Το εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα, έχει Δημόσιο χαρακτήρα, σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, καθώς χρηματοδοτείται από τον κρατικό προϋπολογισμό. Στα πλαίσια της οικογενειακής πολιτικής, το κράτος έχει μεριμνήσει για την μείωση των εξόδων σε περιπτώσεις πολύτεκνων οικογενειών ή οικογενειών με χαμηλό εισόδημα προσφέροντας κάποιες παροχές, όπως παραδείγματος χάριν δωρεάν στέγαση και σίτιση στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση, μειωμένα εισιτήρια στα μέσα μαζικής μεταφοράς για τους μαθητές κ.λπ. Ωστόσο, στην Ελλάδα η δημόσια εκπαίδευση συμβαδίζει με την ιδιωτική, με σκοπό την εισαγωγή των μαθητών στις πανεπιστημιακές σχολές και την εκμάθηση ξένων γλωσσών. Το γεγονός αυτό, δυσχεραίνει την οικονομική κατάσταση της ελληνικής οικογένειας. (Βεργέτη, 2009)

γ) την απασχόληση

Η χώρα μας χαρακτηρίζεται από υψηλά ποσοστά ανεργίας, με το ποσοστό μάλιστα των άνεργων γυναικών να είναι δύο φορές μεγαλύτερο, από εκείνο των ανδρών (10.9% για τις γυναίκες και 4.7% για τους άνδρες). Έτσι λοιπόν γίνονται κάποιες προσπάθειες αντιμετώπισης της ανεργίας, μέσω των προγραμμάτων του Ο.Α.Ε.Δ, που συμπεριλαμβάνουν και την οικογένεια. Πιο συγκεκριμένα, προβλέπεται η πρόσληψη ατόμων πολύτεκνης οικογένειας μέσα από ορισμένες διαδικασίες, σε επιχειρήσεις, η καταμέτρηση επιπλέον μορίων στους εθνικούς διαγωνισμούς πρόσληψης για τον δημόσιο τομέα, σε περιπτώσεις πολυτεκνίας και μονογονεϊκότητας. Ακόμη, μέτρα απασχόλησης για την οικογένεια αποτελούν και η εξασφάλιση του εισοδήματος κατά την εγκυμοσύνη της γυναίκας και το πρώτο χρονικό διάστημα μετά τη γέννηση του παιδιού, καθώς και η άδεια μητρότητας. (Βεργέτη, 2009)

δ) την στέγαση

Στην Ελλάδα, ακολουθείται μια στεγαστική πολιτική για τις οικογένειες, που περιλαμβάνει τα στεγαστικά δάνεια, τα επιδόματα ενοικίου και προγράμματα για αστέγους. Κάποιες παροχές προσφέρει ο Ο.Ε.Κ ως υπεύθυνος φορέας των ασφαλισμένων του Ι.Κ.Α., που χορηγεί άτοκα δάνεια κατά 50% (το υπόλοιπο ποσό έχει χαμηλό επιτόκιο), κυρίως σε πολύτεκνες οικογένειες και στεγαστικά δάνεια σε οικογένειες, όπου κάποιο παιδί είναι ανάπηρο. Ωστόσο, δεν υπάρχουν ρυθμίσεις για τις μονογονεϊκές οικογένειες αλλά ούτε και κάποια μόνιμη λύση με οικογένειες που αντιμετωπίζουν πρόβλημα στέγασης. Υπάρχουν μόνο προσωρινές λύσεις, για την διαμονή ανέργων μητέρων με παιδιά, στους ελάχιστους κοινωνικούς ξενώνες που βρίσκονται στην Αθήνα και στα προγράμματα στέγασης της Αρχιεπισκοπής Αθηνών. (Βεργέτη, 2009)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

2.1 Η διαμόρφωση της φυλετικής ταυτότητας στην οικογένεια

Όπως αναφέρθηκε στο κεφάλαιο 1, κάθε άνθρωπος γεννιέται αμήτοος στους κοινωνικούς θεσμούς, στις αξίες και στους ρόλους. Το οικογενειακό περιβάλλον, μέσα από διάφορους μηχανισμούς που χρησιμοποιεί (πχ κοινωνικοποίηση), είναι υπεύθυνο για τη διαμόρφωση της φυλετικής ταυτότητας κάθε ανθρώπου και τους ρόλους που αυτός θα υιοθετήσει μεγαλώνοντας. Η διαιώνιση των στερεοτύπων, που επιτυγχάνεται μέσα από τις παραδοσιακές πεποιθήσεις της κοινωνίας για τους ρόλους του άντρα και της γυναίκας, είναι η βάση για την συμπεριφορά των γονέων απέναντι στον προσδιορισμό τόσο των δικών τους ρόλων, όσο και των παιδιών τους. (Δεληγιάννη – Κουϊμτζή & Σακκά, 2005)

Η ανδρική και η γυναικεία ταυτότητα των ατόμων προσδιορίζεται μέσα από τις ανάλογες συμπεριφορές του «άντρα» ή της «γυναίκας», που υιοθετούν οι γονείς και προβάλλουν στα παιδιά τους. Οι στερεότυπες ιδέες για τον ρόλο του άντρα και της γυναίκας, καθοδηγούν τους γονείς να έχουν συγκεκριμένη στάση και διαφορετική μεταχείριση στο παιδί- αγόρι και στο παιδί- κορίτσι. Σύμφωνα με μελέτες, φαίνεται πως οι γονείς αρχίζουν να καλλιεργούν στα παιδιά τους τη διαφορά των φύλων από την παιδική τους ηλικία ξεκινώντας με παιχνίδια κατάλληλα για κάθε φύλο, όπως τις αφηγήσεις παραμυθιών και ιστοριών, που αφήνουν στο κάθε φύλο διαφορετικά συναισθήματα. Αυτή η στάση βέβαια των γονέων, συνεχίζει να εκδηλώνεται και στις μεγαλύτερες ηλικίες των παιδιών αλλά με διαφορετικούς τρόπους. (Δεληγιάννη – Κουϊμτζή & Σακκά, 2005)

Κατά την σχολική περίοδο, τα αγόρια έχουν την άδεια των γονέων για να βγαίνουν χωρίς συνοδό από το σπίτι πιο εύκολα από ότι ένα κορίτσι και συνήθως, οι γονείς πηγαίνουν να πάρουν το κορίτσι από το σχολείο και όχι το αγόρι. Στο ζήτημα των σχολικών επιδόσεων, οι γονείς έχουν περισσότερες απαιτήσεις από τα αγόρια και αρνούνται πολλές φορές να βοηθήσουν τις σχολικές δυσκολίες των αγοριών τους, θεωρώντας πως πρέπει να τα καταφέρουν μόνοι τους. Μέσα στο πλαίσιο του νοικοκυριού τα κορίτσια είναι υπεύθυνα για τις οικιακές δουλειές σε αντίθεση με τα αγόρια που αναλαμβάνουν τις εξωτερικές εργασίες, δουλειές που κατά κόσμον αποτελούν ανδρική υπόθεση. (Νόβα – Καλτσούνη, 2007)

Κατά την εφηβική περίοδο, οι πιέσεις των γονιών ως προς την κοινωνικοποίηση του φύλου, γίνονται ακόμη πιο έντονες και η διαμόρφωση του ρόλου του φύλου ανάγεται σε κοινωνική ανάγκη. Είναι η φάση κατά την οποία, οι γονείς εκδηλώνουν την ανησυχία τους ότι το παιδί δεν υιοθετεί το «σωστό» φυλετικό του ρόλο. Ιδιαίτερα ο πατέρας προσδοκά να δει το γιο του να γίνεται σαν κι εκείνον και εκδηλώνει τη δυσαρέσκειά του, όταν βλέπει πως η συμπεριφορά του δεν είναι τόσο ανδρική όσο θα έπρεπε. Ανησυχία που γίνεται ακόμη πιο έκδηλη στο θέμα των σεξουαλικών προτιμήσεων και επιλογών. Η οικογένεια λοιπόν, είναι αυτή που αποτελεί την πρώτη και την κυρίαρχη βάση καθορισμού των ρόλων του φύλου και της φυλετικής ταυτότητας. (Νόβα – Καλτσούνη, 2007)

2.2 Θεωρίες για τα δύο φύλα

Οι διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στα δύο φύλα, είναι ένα θέμα που έχει απασχολήσει πολλούς ανθρώπους, από επιστήμονες έως απλούς πολίτες. Οι απαντήσεις στα «γιατί» και τα

«πώς» κάθε ανθρώπου, δίνονται μέσα από διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις είτε ψυχολογικές /ψυχαναλυτικές, είτε βιολογικές, είτε ανθρωπολογικές /κοινωνιολογικές.

- Η ψυχαναλυτική θεωρία

Ένα από τα βασικά σημεία της ψυχαναλυτικής θεωρίας, είναι η φιλοσοφική άποψη που επικρατούσε πριν την εμφάνιση της ψυχολογίας, ότι η γυναίκα είναι ένας ατελής άνδρας ή μια παρεκκλίνουσα υποομάδα του φυσιολογικού, δηλαδή του άνδρα. Με την εμφάνιση όμως της ψυχολογίας, ο Freud αποδίδει τις διαφορές μεταξύ άνδρα και γυναίκας στο τρίτο στάδιο ψυχοσεξουαλικής ανάπτυξης, το φαλλικό. Κατά τη διάρκεια του φαλλικού σταδίου, η έως τότε κοινή αναπτυξιακή πορεία των δύο φύλων διακόπτεται. Δημιουργείται μια απόκλιση, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την επιμέρους δημιουργία της ταυτότητας του φύλου. Το παιδί αρχίζει να αντιλαμβάνεται τις διαφορές των γενετικών οργάνων μεταξύ άνδρα και γυναίκας, ενώ ταυτόχρονα αναπτύσσει ερωτικά συναισθήματα για το γονέα του αντίθετου φύλου και ζήλια προς το γονέα του ίδιου φύλου. (Δεληγιάννη – Κουϊμτζή, 2009, Παρασκευόπουλος, 1988)

Η περίοδος αυτή ονομάζεται οιδιπόδειο σύμπλεγμα για τα αγόρια και σύμπλεγμα της ηλέκτρας για τα κορίτσια. Το παιδί, εξαιτίας της αδυναμίας του να διαχειριστεί αυτά τα συναισθήματα, ταυτίζεται με τον γονέα του ίδιου φύλου είτε από φόβο μήπως τιμωρηθεί (άγχος του ευνουχισμού στις περιπτώσεις αγοριών) είτε από αισθήματα κατωτερότητας (φθόνος του πέους στις περιπτώσεις κοριτσιών) και καλείται έτσι να επιλύσει το οιδιπόδειο σύμπλεγμα ή το σύμπλεγμα της ηλέκτρας αντίστοιχα. Βασικό σημείο διαφοράς αυτής της διαδικασίας, είναι ότι τα κορίτσια δεν έχουν το κίνητρο του φόβου όπως τα αγόρια, γιατί θεωρούν ότι έχουν ήδη ευνουχιστεί. Έτσι λοιπόν εγκαταλείπουν σιγά σιγά αυτό το σύμπλεγμα, αναπτύσσοντας θηλυκή ταυτότητα με αισθήματα κατωτερότητας, ενώ αντίθετα τα αγόρια καλούνται να το αντιμετωπίσουν, με αποτέλεσμα να αναπτύξουν την ανδρική ταυτότητα με ισχυρό υπερεγώ. (Δεληγιάννη – Κουϊμτζή, 2009, Παρασκευόπουλος, 1988)

- Η βιολογική θεωρία

Μια άλλη θεωρητική προσέγγιση, που ερμηνεύει τις διαφορές των δύο φύλων είναι η βιολογική. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, οι διαφορές ανδρών-γυναικών οφείλονται στην «γενετική κληρονομιά» του κάθε ανθρώπου. Ωστόσο, η βιολογική προσέγγιση αποτελείται από δύο θεωρίες: τον φονξιοναλισμό(ή αλλιώς λειτουργισμό) και την κοινωνιοβιολογία. Σύμφωνα με τη θεωρία του φονξιοναλισμού, οι γυναίκες από τη φύση τους είναι εξοπλισμένες με την οξυτοκίνη, μια ορμόνη η οποία ενεργοποιεί το μητρικό ένστικτο και τη φυσική ικανότητα να φροντίζουν τα παιδιά. Αντίθετως, οι άνδρες λόγω της παρουσίας των ανδρικών τους ορμονών, είναι από τη φύση τους έτοιμοι για σκληρές, βίαιες και επιθετικές συμπεριφορές. (Δεληγιάννη – Κουϊμτζή, 2009)

Από την άλλη πλευρά η κοινωνιοβιολογική θεωρία, στηρίζεται στην άποψη του Δαρβίνου, ότι κυρίαρχο μέλημα των ανθρώπων είναι να φτάσουν στη σεξουαλική ωριμότητα και να αποκτήσουν υγιείς απογόνους, με σκοπό την επικράτηση των γονιδίων τους. Σύμφωνα λοιπόν με την θεωρία αυτή, οι διαφορές μεταξύ των δύο φύλων οφείλονται στους κοινωνικούς κανόνες, που έχουν γενετική βάση και υιοθετούνται από άντρες και γυναίκες, με σκοπό να αναπτύξουν την αναπαραγωγική διαδικασία. Το γεγονός ότι πρόκειται για κοινωνικές

συμπεριφορές που έχουν γενετική βάση, καθιστά σχεδόν αδύνατη την απόκλιση από αυτές. (Δεληγιάννη – Κουϊμτζή, 2009)

- Η θεωρία της κοινωνικής μάθησης

Μέσα από την αλληλεπίδραση με το οικογενειακό και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, το παιδί παίρνει πληροφορίες σχετικά με τη συμπεριφορά του άνδρα και της γυναίκας και αντιλαμβάνεται ποιες είναι οι "γυναικείες" και ποιες οι "ανδρικές" συμπεριφορές. Καθώς το περιβάλλον, υπενθυμίζει συνεχώς στο παιδί ότι είναι αγόρι ή κορίτσι και το ενισχύει αντίστοιχα να ασχολείται με «ανδρικές» ή «γυναικείες» δραστηριότητες, σταδιακά το παιδί μαθαίνει να σκέφτεται για τον εαυτό του ότι είναι αγόρι ή ότι είναι κορίτσι. Η θεωρία της κοινωνικής μάθησης προτείνει ότι τα κορίτσια μαθαίνουν να είναι «γυναίκες» και τα αγόρια «άνδρες» μέσα από τις παρακάτω βασικές διαδικασίες:

α) Λαμβάνουν ανταμοιβές ή τιμωρίες για συγκεκριμένες συμπεριφορές, σχετικές με το φύλο τους. Για παράδειγμα, τα αγόρια μαθαίνουν να συμπεριφέρονται σαν άνδρες και τα κορίτσια σαν γυναίκες, επειδή ακριβώς η κατάλληλη για το φύλο τους συμπεριφορά επιβραβεύεται, ενισχύεται δηλαδή θετικά, ενώ η ακατάλληλη για το φύλο τους συμπεριφορά τιμωρείται ή αγνοείται, ενισχύεται δηλαδή αρνητικά.

β) Παρατηρούν και μιμούνται τη συμπεριφορά άλλων, ειδικά του γονέα του ίδιου φύλου. Για παράδειγμα τα παιδιά παρατηρούν τις συμπεριφορές των γονιών τους, των δασκάλων τους, άλλων παιδιών και τις διαφορετικές ανάμεσα στα δύο φύλα συμπεριφορές, που υπάρχουν στα βιβλία, στα παιχνίδια και στην τηλεόραση. (Δεληγιάννη – Κουϊμτζή, 2009)

Επομένως, μέσα από την παρατήρηση, τη μίμηση και την ενίσχυση, η διαμόρφωση του κατάλληλου ρόλου του φύλου προηγείται και προετοιμάζει το έδαφος για την απόκτηση της ταυτότητας του φύλου. Η θεωρία της κοινωνικής μάθησης συνέβαλε στην "αποφυσιοποίηση" των έμφυλων ρόλων, μετατρέποντας τις διαφορές φύλου σε κοινωνικό, από οντολογικό ζήτημα. Οι έμφυλες διαφορές της προσωπικότητας και της συμπεριφοράς, για τη θεωρία αυτή, δεν αποτελούν συνέπεια της ανατομικής κατασκευής των φύλων αλλά της διαφορετικής κοινωνικοποίησης στους έμφυλους ρόλους. (Δεληγιάννη – Κουϊμτζή, 2009)

2.3 Ο θεσμός της μητρότητας και της πατρότητας

Στην παραδοσιακή αγροτική οικογένεια, πριν την βιομηχανοποίηση οι γυναίκες σπάνια είχαν ως αποκλειστικό έργο την ανατροφή των παιδιών και την κάλυψη των αναγκών τους. Η συναλλαγή ανάμεσα στα παιδιά και τους μεγάλους ήταν συνυφασμένοι με κοινή, σκληρή δουλειά. Δεν υπήρχε διαχωρισμός μεταξύ απασχόλησης και ιδιωτικής ζωής και η δουλειά ήταν εξουθενωτική. Τα βάρη της μητρότητας ήταν πρώτα απ' όλα απαιτητικά για το σώμα και όχι για την ψυχή. Το κυρίαρχο γνώρισμα της ζωής μιας γυναίκας, ήταν μια συνήθως αδιάκοπη αλυσίδα από εξαντλητικές εγκυμοσύνες, τοκετούς και θηλασμούς. (Λογοθέτη, 1998)

Οι γυναίκες αυτής της εποχής, έχουν περιγραφεί από μερικούς σαν αδιάφορες και άστοργες μητέρες. Ο αγώνας επιβίωσης των γυναικών όμως ήταν μέσα σε συνθήκες έντονης

φτώχειας, όπου η υψηλή θνησιμότητα καθιστούσε άσκοπη την μεγάλη επένδυση συναισθημάτων στα παιδιά, που είχαν πολύ μειωμένες πιθανότητες να επιζήσουν. Πέρα από αυτά, η απουσία στοργής από τις μητέρες δεν θεωρούνταν ένδειξη ότι η γυναίκα ήταν αφύσικη ή χωρίς θηλυκότητα. Η μητρότητα, δεν θεωρούνταν κάτι ξεχωριστό από την υπόλοιπη οικογενειακή εργασία, που σκοπό είχε την επιβίωση και δεν αποτελούσε το πρωτεύον, ούτε το σημαντικότερο έργο μιας γυναίκας. (Λογοθέτη, 1998)

Το νέο ιδεώδες της οικογενειακής ζωής, εμφανίζεται πρώτα στην αστική οικογένεια. Εδώ η γυναίκα, γίνεται βοηθός και σύντροφος του άνδρα και ο γάμος θεμελιώνεται στην συντροφικότητα, τον αμοιβαίο σεβασμό και την αγάπη. Η γυναίκα, οφείλει να είναι φρόνιμη και πρακτική νοικοκυρά, της οποίας τα μητρικά καθήκοντα αφορούν την εκπαίδευση των παιδιών για να γίνουν χρήσιμα μέλη της κοινωνίας. Με την βιομηχανική επανάσταση, επέρχεται ένας διαχωρισμός και στην καθημερινή ζωή των ανδρών και των γυναικών της αστικής οικογένειας. Η γυναίκα αρχίζει να θεωρείται ως ον με ιδιαίτερη φύση, που καθορίζεται από την βιολογική της ικανότητα να γεννά παιδιά. Ο ξεχωριστός της βιολογικός ρόλος καθορίζει την συμπεριφορά, τις δραστηριότητες και την θέση της στην οικογένεια. Αναπτύσσεται μια φιλοσοφία για τα δύο φύλα, η οποία αποδίδει στην γυναίκα τις ιδιότητες που ο άντρας αρχίζει να χάνει (π.χ αγνότητα, ανθρώπινη ζεστασιά, αγάπη και αυθορμητισμό) στην ανταγωνιστική βιομηχανική κοινωνία. (Νόβα- Καλτσούνη, 2007)

Οι πρώτες διαμαρτυρίες κατά των αποπνικτικών πλαισίων, μέσα στα οποία περιορίστηκε η γυναίκα, έγιναν από το αστικό γυναικείο κίνημα, το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα. Οι γυναίκες ωστόσο, που άρχισαν να αντιστέκονται στην τυραννία της ιδανικής μητρότητας, κρίθηκαν αυστηρά από την κοινωνία και χαρακτηρίστηκαν αφύσικες μητέρες και όχι «πραγματικές» γυναίκες. Πολλές μητέρες εκείνη την εποχή, υπέφεραν από σωματική και ψυχική εξάντληση. Οι συνεχείς εγκυμοσύνες, ήταν αναπόφευκτες λόγω ανυπαρξίας αντισυλληπτικών μέτρων, ενώ η εμπειρία της εγκυμοσύνης και της γέννας, ήταν γεμάτες κινδύνους για την ζωή των γυναικών. Η απολύμανση των εργαλείων και η σημασία του πλυσίματος των χεριών πριν τον τοκετό, ήταν άγνωστα πριν από το 1860. Αν και η αναισθησία είχε ανακαλυφθεί το 1840, πολλοί γιατροί αρνούνταν να την χρησιμοποιήσουν κατά τους τοκετούς, επειδή η Βίβλος ανέφερε ότι η γυναίκα γεννά τα παιδιά της με πόνους. Τα πράγματα άλλαξαν το 1853, όταν ενάντια στην καθιερωμένη πρακτική και τις θέσεις της εκκλησίας, πρώτη η βασίλισσα της Αγγλίας, Βικτωρία, δέχτηκε να χρησιμοποιηθεί νάρκωση με χλωροφόρμιο στην γέννηση του έβδομου παιδιού της. (Λογοθέτη, 1998)

Η νέα εικόνα της μητέρας που προβάλλεται και οι σχετικές προτροπές, αφορούν αρχικά τις γυναίκες των πλουσιότερων οικογενειών, αλλά σταδιακά το μοντέλο αυτό θα αφορά όλες τις μητέρες ανεξαιρέτως. Η συνεχής παρουσία της μητέρας, η μοναδικότητά της στην ικανοποίηση των παιδικών αναγκών, καθώς και η απόλυτη εξάρτηση του παιδιού από αυτήν, αποτελούν τα καθοριστικά στοιχεία του νέου προτύπου γυναίκας. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, η μητρότητα αρχίζει να μεταβάλλεται από ποσοτική υπόθεση σε ποιοτική. Κυρίαρχη μορφή οικογένειας, αρχίζει να γίνεται η πυρηνική οικογένεια, με δύο ή τρία παιδιά. Η ελευθερία που αποκτά η γυναίκα με τον περιορισμένο αριθμό παιδιών, σημαίνει ότι οφείλει να παρέχει περισσότερη στοργή και καλύτερες συνθήκες ανάπτυξης των παιδιών. Η μητρότητα εξακολουθεί να αποτελεί την αφετηρία της γυναικείας ταυτότητας. (Νόβα – Καλτσούνη, 2007)

Μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, καθήκον κάθε μητέρας είναι να διαμορφώσει τις συνθήκες έτσι ώστε να μην αναστέλλεται η φυσιολογική εξέλιξη του μικρού παιδιού. Οι νεαρές μητέρες, διαφοροποιούνται από την προηγούμενη γενιά και τις εμπειρίες των γιαγιάδων, που τις θεωρούν ξεπερασμένες. Όμως η κατάσταση αυτή, δημιουργεί ανασφάλειες

και συνεχή εξάρτηση από τους διάφορους επιστήμονες που καθοδηγούν τις νέες μητέρες. Η μητρότητα γίνεται μια δύσκολη αποστολή και οι καινούριες θεωρίες για την εξέλιξη των παιδιών, προκαλούν αισθήματα ανοχής σε πολλές εργαζόμενες μητέρες. Οι μητέρες που έχουν μπει στην αγορά εργασίας, αρχίζουν να αναρωτιούνται αν είναι σωστές μητέρες, έστω και αν εργάζονται. Οι ενοχές καλλιεργούνται και από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, που εμφανίζουν τις εργαζόμενες μητέρες, άσχετα με τις οικονομικές τους υποχρεώσεις, ως κακές μητέρες. Η ερμηνεία όλων των προβλημάτων, που μπορούν να εμφανιστούν στην ανάπτυξη των παιδιών, αποδίδεται πλέον στην έλλειψη μητρικής φροντίδας. (Λογοθέτη, 1998)

Το παραδοσιακό σχήμα οικογένειας, με τον πατέρα «κουβαλητή» και την μητέρα να ασχολείται με τα οικιακά όσο τα παιδιά είναι μικρά, αφορά ολοένα μικρότερο ποσοστό των ελληνικών οικογενειών. Ταυτόχρονα όμως, η άποψη ότι μια καλή μητέρα πρέπει να είναι παρούσα για να ικανοποιεί κάθε ανάγκη του παιδιού της, εξακολουθεί να επιβιώνει και να επηρεάζει, παρά την πληθώρα διαπιστώσεων των κοινωνικών επιστημόνων, ότι η διαρκής παρουσία και διαθεσιμότητα της μητέρας, δεν είναι απαραίτητη. Ο μύθος της μητρότητας, διατηρεί την δύναμη να καθορίζει την πραγματικότητα. (Λογοθέτη, 1998)

Η πατρότητα ως κοινωνικός θεσμός δεν έχει ερευνηθεί ή απασχολήσει όσο η μητρότητα. Οι δύο θεσμοί και οι έννοιες μητρότητα και πατρότητα δεν θεωρούνται παράλληλοι ή αντίστοιχοι, αλλά διαφορετικοί. Η πρώτη έννοια συνδέεται με προσφορά, στοργή, νοιάξιμο και ολοκλήρωση για τη γυναίκα, η δεύτερη έχει σχέση με έλεγχο και κυριότητα. Κι όμως, οι διαπιστώσεις από σχετικές έρευνες αποκαλύπτουν ότι τα σχήματα επικοινωνίας πατέρα-βρέφους και μητέρας-βρέφους έχουν περισσότερες ομοιότητες από διαφορές. Ο Schaffer (1989) και η Rothman (1989) (στο Κορώσης, 2003), ισχυρίστηκαν ότι το ρόλο της μητέρας μπορεί να αναλάβει άτομο ανεξαρτήτως φύλου. Θέλουν με τον ισχυρισμό αυτό να υπογραμμίσουν τη σημασία για το παιδί μιας συγκεκριμένης συμπεριφοράς, που έχει παραδοσιακά συνδεθεί με τη γυναίκα ως μητέρα αλλά που η σύνδεση αυτή δεν είναι απαραίτητη. Ο πατέρας μπορεί εξίσου να φροντίζει τα παιδιά με στοργή και αγάπη, έχοντας ίσως διαφορετικό τρόπο από τη μητέρα, αλλά ισάξιο. Δυστυχώς οι περισσότερες έρευνες εξακολουθούν να είναι σε μεγάλο βαθμό «μητροκεντρικές».

2.4 Οι μεταβολές στους γονεϊκούς ρόλους

Ο θεσμός της οικογένειας, έχει παρουσιάσει μεταβολές που οφείλονται στις νέες συνθήκες ζωής, όπως στην αλλαγή της θέσης της γυναίκας στην κοινωνία, στην μεταβολή της θέσης του παιδιού στην οικογένεια και στην μεταβολή της έννοιας της δύναμης και της υπεροχής. Αυτές οι αλλαγές στον θεσμό της οικογένειας, έχουν επιφέρει μια νέα οικογενειακή πραγματικότητα, μέσα από την οποία διατυπώνονται διαφορετικοί ρόλοι για τα μέλη και ιδιαίτερα για τους γονεϊκούς ρόλους. Σύμφωνα με τους κοινωνιολόγους, υπάρχουν τέσσερις παράγοντες που προσδιορίζουν τους γονεϊκούς ρόλους: ο αριθμός και η ηλικία των παιδιών, το εκπαιδευτικό επίπεδο του ζευγαριού, η απασχόληση και τέλος το εισόδημα. (Μουσούρου, 2005)

Όσον αφορά, τον αριθμό και την ηλικία των παιδιών, φαίνεται ότι οι γονείς υιοθετούν πιο παραδοσιακούς ρόλους, όταν τα παιδιά στην οικογένεια είναι πολλά και σε μικρή μάλιστα ηλικία. Οι γονείς πολλές φορές, επιλέγουν να μην κάνουν πολλά παιδιά εξαιτίας οικονομικών παραγόντων, καθώς σκέφτονται το μεγάλο κόστος της φροντίδας και της ανατροφής τους. Όταν μάλιστα, η μητέρα εργάζεται το πρόβλημα γεννητικότητας είναι μεγαλύτερο, καθώς οι

γονείς πρέπει να αναζητήσουν ένα πλαίσιο στήριξης για τη φροντίδα των παιδιών τους. Όταν αυτό το πλαίσιο δεν υπάρχει ή δεν είναι κατάλληλο, τότε η ανατροφή των παιδιών, αποτελεί αποκλειστική ευθύνη των μελών της οικογένειας (σύζυγοι, παππούδες-γιαγιάδες κ.α). Ο βαθμός ενασχόλησης των μελών με τα παιδιά, αποτελεί σημαντικό παράγοντα για τη διαμόρφωση των ρόλων των μελών της οικογένειας και συνδέεται με τους υπόλοιπους παράγοντες. (Μουσούρου, 2005)

Όσον αφορά το εκπαιδευτικό επίπεδο του ζευγαριού φαίνεται ότι τις προηγούμενες δεκαετίες (από τη δεκαετία 1970), το εκπαιδευτικό επίπεδο του άντρα ήταν μεγαλύτερο από εκείνο της γυναίκας. Η οικογένεια ενίσχυε το αγόρι να σπουδάσει ενώ αντιθέτως, ωθούσε το κορίτσι προς το γάμο και μεριμνούσε για την προίκα του. Ωστόσο, τις τελευταίες δεκαετίες (από το 1990), φάνηκε ότι το εκπαιδευτικό επίπεδο των γυναικών ήταν τώρα μεγαλύτερο από εκείνο των ανδρών. Η εκπαιδευτική κατάρτιση του ατόμου, παρουσιάζει άμεση συνάφεια με την πολιτισμική του κουλτούρα και τον φιλελευθερισμό του, κάτι που διευκολύνει τις σχέσεις του με το άλλο φύλο. Έτσι λοιπόν, και στο οικογενειακό πλαίσιο που εξετάζεται, η γυναίκα ενδείκνυται να είναι περισσότερο νεωτερική στις ιδέες της και να βοηθά περισσότερο στην καλή διατήρηση των σχέσεων στο ζευγάρι καθώς εμφανίζει και τα υψηλότερα ποσοστά μόρφωσης. (Μουσούρου, 2005)

Όσον αφορά την απασχόληση, η εργασία και η οικονομική προσφορά στην οικογένεια, προερχόταν από τον άνδρα στο παραδοσιακό τύπο οικογένειας. Όμως, το γεγονός ότι ο γυναικείος πληθυσμός παρουσίασε υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, είχε ως αποτέλεσμα και την επαγγελματική κατάρτιση των γυναικών, αποδυναμώνοντας έτσι την παραδοσιακή μορφή οικογένειας, που θέλει τον άνδρα ως μόνο παροχέα οικονομικών πόρων. Σε αυτή την αλλαγή, συνέβαλε βέβαια και η ανάγκη στήριξης του οικογενειακού πλαισίου ως οικονομική μονάδα, με σκοπό τη βελτίωση του τρόπου ζωής των μελών. (Μουσούρου, 2005)

Τέλος, όσον αφορά το εισόδημα, οι άντρες ήταν αυτοί που είχαν και εξακολουθούν να έχουν κάποιες φορές την υπεροχή στον σύνδεσμο εκπαίδευση- απασχόληση- εισόδημα. Ωστόσο, ο ρόλος και η εξουσία στην οικογένεια σήμερα, έχουν να κάνουν λιγότερο με το ύψος του εισοδήματος του άντρα και πιο πολύ με τη διαφορά του εισοδήματος των δύο συζύγων, από τη στιγμή που η γυναίκα εισήλθε στο χώρο της εργασίας. Βέβαια, το γεγονός ότι η αμοιβή στην εργασία της γυναίκας είναι μικρότερη από το μέσο μισθό του άνδρα, δείχνει πως πρακτικά αυτό δεν βοηθά ιδιαίτερα στην αναγνώριση του ρόλου της ως συμβαλλόμενο πρόσωπο στα οικονομικά της οικογένειας. (Μουσούρου, 2005)

2.5 Η κατανομή των ρόλων στην οικογένεια

Οι ρόλοι των φύλων στην οικογένεια εμφανίζονται παραδοσιακά με μία συντηρητική διάταξη. Ο πατέρας προσπαθεί να εξασφαλίσει οικονομικά την οικογένεια και να βελτιώσει την θέση της, ενώ η πιο ουσιαστική λειτουργία του είναι να αποτελεί τον συνδετικό κρίκο ανάμεσα στην οικογένεια και την κοινωνία. Η μητέρα από την άλλη πλευρά, αποτελεί τον σύνδεσμο ανάμεσα στον πατέρα και το παιδί. Είναι δικό της καθήκον να δώσει έκφραση στα συναισθήματα της οικογένειας, να ερμηνεύσει και να διευκρινίσει τις ανάγκες των παιδιών, καθώς και να διευθετήσει τις ενδοοικογενειακές συγκρούσεις. Ο ρόλος του πατέρα έξω από την οικογένεια αποτελεί μέρος του οικογενειακού του ρόλου, ενώ αντίθετα ο οικογενειακός ρόλος της γυναίκας χαρακτηρίζεται από δραστηριότητες μέσα στα πλαίσια της οικογένειας. (Staggenborg, 1998)

Το οικοσύστημα της σύγχρονης οικογένειας αλλάζει γρήγορα με επιπτώσεις σε όλα τα μέλη της. Από τις ουσιαστικότερες αλλαγές, είναι η αύξηση του αριθμού των γυναικών που εργάζονται εκτός σπιτιού και αφού γίνουν μητέρες, ενώ μία άλλη είναι ο αυξανόμενος αριθμός των διαζυγίων. Η οικιακή εργασία και ανατροφή των παιδιών μαζί με την εργασία του άντρα, θεωρούνται τελείως απαραίτητα για την σταθερότητα και συνέχεια της κοινωνίας. Η εργασία των γυναικών στο σπίτι δεν θεωρείται από ορισμένους ως εργασία επειδή δεν αμείβεται, ενώ όταν το ίδιο έργο επιτελούν επαγγελματίες, τότε δεν αμφισβητείται ότι αποτελεί εργασία. Η γυναίκα που συνεισφέρει στα οικονομικά της οικογένειας, αποκτά αντικειμενικά μεγαλύτερη σημασία και εξουσία, επειδή τα χρήματα έχουν και συμβολική αξία, καθώς συνδέονται με την ελευθερία και την ανεξαρτησία. Ωστόσο, η επαγγελματική απασχόληση δεν σημαίνει αυτομάτως και απόκτηση κύρους ή επιρροής από τις γυναίκες. (Μουσουρού, 2005)

Αν και η είσοδος των γυναικών στην αγορά εργασίας έχει επιφέρει αλλαγές στην σχέση ανδρών – γυναικών, αποδυναμώνοντας έτσι τους παραδοσιακούς ρόλους, η κοινωνική αναγνώριση και οι αναμενόμενες αλλαγές στους ρόλους, δεν έχουν απαραίτητα εμφανιστεί. Οι αλλαγές στον εργασιακό ρόλο μέσα στην οικογένεια αλλά και η πίεση από το γυναικείο κίνημα για αλλαγή του ανδρικού ρόλου, έχουν διαφοροποιήσει τις σχέσεις εξουσίας στην οικογένεια. Αυτό μακροπρόθεσμα, μπορεί να οδηγήσει σε αλλαγές στα πρότυπα και τις συμπεριφορές των παιδιών, με τελικό επακόλουθο την μεγαλύτερη συμμετοχή από τους μέλλοντες πατέρες, στην φροντίδα των παιδιών τους. Η κατανομή των ρόλων στην οικογένεια, συνδέεται αναπόσπαστα με την κατανομή εργασίας ανάμεσα σε άνδρες και γυναίκες, έξω από τον χώρο της οικογένειας. Το ποιος απασχολείται επαγγελματικά, καθορίζει το ποιος βρίσκεται έξω από το σπίτι κάθε μέρα και το ποιος μένει στο σπίτι και έχει την κύρια ευθύνη για την φροντίδα του παιδιού. (Κορωναίου, 2002)

Η παραδοσιακή κατανομή των ρόλων εμπεριέχει μια ειδικευση ρόλων. Οι σύζυγοι εξειδικεύονται σε διαφορετικά έργα και έτσι απαλλάσσουν ο ένας τον άλλον από την ευθύνη, που συνοδεύει ορισμένα από αυτά τα καθήκοντα. Οι ρόλοι της γυναίκας, εξαντλούνται μέσα στην οικογένεια ως μητέρας, προστάτη, τροφού, συζύγου και νοικοκυράς. Αντίθετα, οι ρόλοι του άνδρα αποτελούνται από διαφορετικά κομμάτια της ζωής, τα οποία δεν έχουν απαραίτητα σχέση μεταξύ τους. Ο άντρας, είναι ενεργός πολίτης, εργαζόμενος, γεμίζει με διάφορες ασχολίες τον ελεύθερο χρόνο του, ενώ παράλληλα διατηρεί τον ρόλο του ως σύζυγος και πατέρας. Η παραδοσιακή κατανομή ρόλων, καθιστά την οικογένεια ευάλωτη λόγω έλλειψης αποθεμάτων και καθένας από τους συζύγους είναι αναντικατάστατος, αν κάτι συμβεί. Αυξάνεται ο κίνδυνος να δημιουργηθεί σχέση έντονης εξάρτησης ανάμεσα στην μητέρα και το παιδί, καθώς και απομόνωση με περιορισμένη συμμετοχή των γυναικών στα «κοινά». Κάτι τέτοιο ενισχύει την πιθανότητα των γυναικών, να νιώσουν ότι η ζωή είναι εντελώς κενή μετά την αποχώρηση των παιδιών από το σπίτι. Ενδέχεται επίσης να γεμίσει με συναισθήματα αποστερήσης, καθώς βλέπει ότι πολλά από τα προσόντα της μένουν αναξιοποίητα και δεν ασχολείται παρά μόνο με τα οικιακά. Οι άνδρες δεν συμμετέχουν στην κοινωνικοποίηση του παιδιού, ενώ η πατρική τους ταυτότητα συρρικνώνεται. (Staggenborg, 1998)

Η πατριαρχική οικογένεια ορίζεται από ορισμένες φεμινίστριες ως ομάδα ανθρώπων, που οφείλουν την εργασία και την υποταγή τους σε ένα κυρίαρχο μέλος της, τον άντρα – πατέρα. Η εναντίωση στους ρόλους και τους κανόνες που την διέπουν, συνεπάγεται για το αντρικό φύλο παραβατική συμπεριφορά και συνοδεύεται από ενοχές και φόβο της τιμωρίας. Αντιτιθέμενες στον θεσμό του γάμου ως νομιμοποίηση της οικογένειας με την πατριαρχική της μορφή, όπου εκεί συντελείται η γυναικεία καταπίεση και η σεξουαλική εκμετάλλευση, θεώρησαν ότι αποτελεί χώρο παραγωγής συνενοχής με αντάλλαγμα την επιβίωση, καθώς και χώρος αταξίας του γυναικείου εαυτού, σε βαθμό εξάλειψης του αυτοσεβασμού. Επίσης, το

μοντέλο του «ενοποιημένου» νοικοκυριού, όπως υποστηρίζουν οι φεμινίστριες, συγκαλύπτει τη σύγκρουση συμφερόντων πάνω από τα καθήκοντα και στη κατανάλωση, ρυθμίζοντας την ανακατανομή των εισοδημάτων. Έτσι, η καταπίεση των γυναικών εντός της οικογένειας μπορεί να θεωρηθεί, κοινή διότι αφορά όλες τις παντρεμένες γυναίκες, ιδιαίτερη διότι μόνο οι γυναίκες παρέχουν υποχρεωτικά άμισθες υπηρεσίες και βασική γιατί ακόμα και για τις εργαζόμενες γυναίκες. Αυτό, συμβαίνει γιατί είτε αλλοιώνεται η ταξική τους θέση, που προέρχεται από την εργασία τους είτε μειώνονται οι εργασιακές τους δυνατότητες λόγω των πρωταρχικών οικογενειακών υποχρεώσεων. (Αθανασίου, 2006)

Η μη παραδοσιακή κατανομή ρόλων τώρα, δημιουργεί χαμηλότερο επίπεδο εξυπηρέτησης για όλους μέσα στο σπίτι, αφού ολόκληρο το σύστημα της οικογένειας έχει «μάθει» να στηρίζεται επάνω στον γυναικείο - μητρικό ρόλο. Η ευθύνη των παιδιών, αποτελεί εμπόδιο στην δυνατότητα εξέλιξης των γονιών, ιδιαίτερα στον εργασιακό χώρο, καθώς υπερωρίες και μετεκπαίδευση, αντιμετωπίζονται με πολλές δυσκολίες σε όσες κοινωνίες αντιμετωπίζουν έλλειψη θεσμών υποστήριξης της οικογένειας διπλής σταδιοδρομίας. Τα παιδιά, ζουν μέσα σ' ένα περιβάλλον αστάθειας συμπεριφορών με συχνές συγκρούσεις ρόλων και διαφωνίες για το ποιος θα κάνει τι. Ουσιαστικά δεσμεύει και τους δύο συζύγους, έτσι ώστε να μην διαθέτουν επαρκή χρόνο σε κοινωνικές και πολιτισμικές δραστηριότητες. Έτσι, διακινδυνεύουν να αισθανθούν πως έχασαν κάτι το ουσιαστικό, επειδή δεν είχαν την δυνατότητα να αξιοποιήσουν τα χρόνια που τα παιδιά τους ήταν σε μικρή ηλικία. (Μουσούρου & Στρατηγάκη, 2004, Staggenborg, 1998)

Συνήθως, οι γυναίκες βασανίζονται με αισθήματα ενοχής και φόβου, ότι τα παιδιά δεν μεγαλώνουν σωστά επειδή δεν τα φροντίζουν αποκλειστικά οι ίδιες, παράλληλα όμως έχουν την ικανοποίηση της προσωπικής τους καταξίωσης. Η μη παραδοσιακή γυναίκα, θα βρει υποστήριξη στην απόφασή της να μην εγκαταλείψει την σταδιοδρομία της, αν το περιβάλλον της αποτελείται από άτομα με ίδιους στόχους και κίνητρα. Οι οικονομικοί λόγοι που υπαγορεύουν την συνέχιση της εργασίας στις γυναίκες, είναι σήμερα ιδιαίτερα εμφανείς σε ορισμένες κοινωνίες. Πολλές γυναίκες πιέζονται από τις οικονομικές συνθήκες να εργασθούν, ανεξάρτητα από την προσωπική τους επιθυμία. Έτσι, ενώ η απόφαση για απασχόληση με οικονομικά κίνητρα, μπορεί να βαρύνει με ενοχές μία γυναίκα που θα προτιμούσε να αφιερωθεί αποκλειστικά στο παιδί της, η ίδια απόφαση ενδέχεται να αποτελέσει ένα επιθυμητό άλλοθι για την γυναίκα, που προτιμά να εργαστεί έχοντας ως δικαιολογία, ότι η απόφασή της βασίζεται σε οικονομικούς παράγοντες και όχι σε εγωιστικά κίνητρα. (Μουσούρου & Στρατηγάκη, 2004, Staggenborg, 1998)

Η επικοινωνία και οι σχέσεις μέσα στην οικογένεια επηρεάζονται από κάποιες παραμέτρους, οι οποίες στην ουσία ορίζουν την συμπεριφορά μεταξύ των μελών. Μερικές από αυτές είναι η στάση των γονιών προς την μητρική εργασία, η αυτοεκτίμηση, η αφοσίωση στο παιδί, ο τρόπος συμπεριφοράς των γονιών προς το παιδί, καθώς και η ύπαρξη ενοχών από μέρους των γονιών για λανθασμένες προς το παιδί συμπεριφορές. Ωστόσο, δύο πολύ βασικοί παράγοντες που επηρεάζουν τις σχέσεις μεταξύ των μελών μιας οικογένειας σχετικά με την εργασία της μητέρας, είναι η *παράδοση* και η *αυτοεκτίμηση*. (Staggenborg, 1998)

Το κατά πόσο μια γυναίκα είναι παραδοσιακή αλλά και το τι αξία έχει για εκείνη η γονικότητα, φαίνεται να επηρεάζουν την απόφασή της για επαγγελματική απασχόληση. Βέβαια, ακόμα και οι γυναίκες που δεν θεωρούνται παραδοσιακές, κατά την διάρκεια της εγκυμοσύνης και ύστερα, υιοθετούν κάποιες παραδοσιακές συμπεριφορές της μητρότητας – γονικότητας, καθώς η στοργική μητρική συμπεριφορά αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της γυναικείας ταυτότητας. Η ανασφάλεια και η ασάφεια που νιώθει κάθε μέλλουσα μητέρα, την οδηγεί στην αναζήτηση παραδοσιακών συμπεριφορών που εξασφαλίζουν το «σωστό»,

μειώνοντας έτσι τους φόβους της για τυχόν λάθη. Η απόφαση για συνδυασμό των δύο ρόλων, δηλαδή της μητρότητας και της εργασίας, είναι δύσκολη. Οι γυναίκες βέβαια, οι οποίες σταδιοδρομούν σε επαγγέλματα, που τους εξασφαλίζουν κάποιο κοινωνικό γόητρο και αυτοεκτίμηση, είναι πιο σίγουρες για την επιθυμία τους να επιστρέψουν στην εργασία τους. Το κατά πόσο μια γυναίκα θα συνεχίσει την σταδιοδρομία της, εξαρτάται τόσο από την δική της στάση, όσο και από του άντρα της. Ένας άντρας που υποστηρίζει τις επαγγελματικές φιλοδοξίες της, θα βοηθήσει με την συμπεριφορά του και θα συμβάλλει στην προσαρμογή της οικογένειας σε μια διπλή σταδιοδρομία. (Staggenborg, 1998)

Αντίθετα, ο άντρας που δεν υποστηρίζει τις μη παραδοσιακές συμπεριφορές της γυναίκας του, δεν θα συμμετάσχει στο νοικοκυριό και την φροντίδα του παιδιού, με αποτέλεσμα η γυναίκα να προσπαθεί να εξισορροπήσει τους ρόλους της συζύγου, νοικοκυράς, μητέρας και επαγγελματία μόνη της με δυσκολία και απογοήτευση. Πιθανές συγκρούσεις στο ζευγάρι, όσον αφορά τις προσδοκίες κάθε συζύγου για τους ρόλους που πρέπει να αναλάβει, θα επηρεάσουν όχι μόνο την απόφαση για επιστροφή της μητέρας στην εργασία της, αλλά και τις επιπτώσεις από αυτή την απόφαση. Ένας μη υποστηρικτικός σύζυγος, μπορεί να δώσει στην γυναίκα του να καταλάβει με πολλούς τρόπους, ότι η απόφασή της να επιστρέψει στην δουλειά ήταν εγωιστική, αφού υποδηλώνει αδιαφορία για το παιδί. Μια τέτοια στάση μπορεί να ενισχύσει τις όποιες ανησυχίες της μητέρας και να τις μετατρέψει σε έντονες τύψεις. (Staggenborg, 1998)

Η αυτοεκτίμηση, είναι ένας άλλος παράγοντας που σε συνδυασμό με τον βαθμό προσκόλλησης της γυναίκας στην παράδοση και την αξία που έχει γι' αυτήν ο γονεϊκός ρόλος επηρεάζει την απόφασή της για επιστροφή στην εργασία. Η παραδοσιακή γυναίκα, αποκτά και διατηρεί την αυτοεκτίμησή της με το να ανταποκρίνεται με επιτυχία στους ρόλους της ως συζύγου, μητέρας και νοικοκυράς. Η μη παραδοσιακή γυναίκα δεν αισθάνεται ολοκληρωμένη, αν πέρα από την εκπλήρωση των οικογενειακών ρόλων, δεν μπορεί να ακολουθήσει και την επαγγελματική της σταδιοδρομία. Η απόφαση για επιστροφή στην δουλειά, δεν επηρεάζει μόνο την αυτοεκτίμηση αλλά και την σχέση με το παιδί. Όταν η επιστροφή καθυστερήσει πολύ, οι περισσότερες γυναίκες χάνουν τις κοινωνικές επαφές και τις δραστηριότητες, που συνεπάγεται η εργασιακή απασχόληση. Επίσης, ανησυχούν για τις επιπτώσεις στην επαγγελματική τους φήμη από μια μακρόχρονη απουσία από τον εργασιακό τους χώρο. Στην περίπτωση αυτή, απειλείται η αυτοεκτίμησή τους, κάτι που μειώνει την γονική ευαισθησία καθώς μια γυναίκα που αισθάνεται αυτοεκπλήρωση, είναι ικανή να εστιάζεται με ενσυναίσθηση στις ανάγκες και τα συναισθήματα των άλλων. (Staggenborg, 1998)

Πράγματι, η μη παραδοσιακή γυναίκα που παραμένει σπίτι γιατί δεν βρίσκει υποστήριξη από τον άνδρα και τον περίγυρό της, μπορεί να καταλήξει σε περιορισμό της αυτοεκτίμησης και της ευαισθησίας της στα μηνύματα του παιδιού, που αναζητά την προσκόλληση. Η πιο ευαίσθητη λοιπόν μητέρα, είναι εκείνη που αισθάνεται ότι οι στόχοι και οι φιλοδοξίες της εκπληρώνονται, είτε είναι παραδοσιακές είτε όχι, όταν η γονικότητα έχει μεγάλη αξία για αυτήν, όταν θεωρεί τον εαυτό της αποτελεσματικό και ικανό για την φροντίδα του παιδιού και όταν δεν αισθάνεται ενοχές για την εργασιακή της κατάσταση, ούτε δυσφορία από την απόλυτη εξάρτηση του παιδιού. (Staggenborg, 1998)

Σχεδόν όλες οι συζητήσεις που αφορούν την εργαζόμενη μητέρα βασίζονται στην πεποίθηση ότι το πρόβλημα ανατροφής του παιδιού, είναι αποκλειστικά της μητέρας. Έτσι, γίνεται λόγος για τα παιδιά των εργαζόμενων μητέρων και όχι εργαζόμενων γονιών, που θα ήταν όχι μόνο ακριβέστερο, αλλά θα τόνιζε και το γεγονός ότι και οι δύο γονείς εργάζονται. Άλλωστε, η αντίληψη ότι ο πατέρας είναι ο κατεξοχόν εργαζόμενος, με την πρόσφατη

αύξηση της ανεργίας, ίσως πρέπει να αναθεωρηθεί. Η απασχόληση των γυναικών, αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τις νέες καταναλωτικές απαιτήσεις της οικογένειας και την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης. (Κορωναίου, 2002)

2.6 Οι αντιλήψεις για τους γονεϊκούς ρόλους

Η μητρότητα είναι το σκέλος μίας λογικής σχέσης, της οποίας το άλλο είναι η πατρότητα. Σημαίνει την γέννηση, την προστασία και την ανατροφή των παιδιών. Είναι μία πράξη αγάπης που εκδηλώνεται με την διαπροσωπική σχέση ατόμου προς άτομο, με ρόλο περιορισμένο χρονικά, και η οποία ασκείται κάτω από αυστηρούς κανόνες και σε αυστηρά περιορισμένο χώρο δηλαδή στον χώρο του σπιτιού. Ενώ η πατρότητα, είναι ένας κοινωνικός ρόλος ο οποίος διασυνδέει το άτομο με τα κοινά και τους πολλούς. Εξασφαλίζει την κοινωνική αποδοχή και το προσωπικό κύρος και προσδιορίζει την ιεραρχική θέση του ατόμου μέσα στο πλέγμα των κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών σχέσεων. Ακόμη, η έννοια της πατρότητας συνδέεται άμεσα και με την άσκηση της κρατικής εξουσίας, η οποία χαρακτηρίζεται ως ανδροκρατική. Στην νέα αυτή ανδροκρατική τάξη πραγμάτων, η λέξη «μητέρα» έχει χάσει την οικουμενικότητα της γιατί στο παρελθόν κάθε γυναίκα ήταν δυνάμει και μητέρα. (Αντωνοπούλου, 1999)

Οι αντιλήψεις για την μητρότητα και την πατρότητα δεν έχουν την ίδια βαρύτητα. Η έλλειψη της μητέρας θεωρείται ότι είναι καθοριστική για την ανατροφή των παιδιών, ενώ η έλλειψη του πατέρα δεν συνεπιφέρει τα ίδια καταστρεπτικά αποτελέσματα για την ανατροφή και την φροντίδα των παιδιών. Όπως υποστηρίζει και ο Daly (στο Αντωνοπούλου, 1999), η μοναδικότητα του άντρα βεβαιώνεται μόνο με την καθυπόταξη και τον καθημερινό έλεγχο της γυναικείας σεξουαλικότητας. Η αντιμετώπιση επίσης των εξωσυζυγικών σχέσεων διαφοροποιείται έντονα κατά φύλο από την κοινωνία. Οι εξωσυζυγικές σχέσεις των αντρών είναι ανεκτές από την κοινωνία, ενώ των γυναικών αντιμετωπίζονται επικριτικά και με προκατάληψη (Στρατηγάκη, 2007). Έτσι, αν ένας άντρας κυκλοφορεί στο δρόμο με μια άλλη γυναίκα, αυτό θεωρείται άνευ σημασίας για την κοινωνία. Αν όμως μία γυναίκα κυκλοφορεί στο δρόμο με έναν άλλο άντρα, τότε αυτό αποκωδικοποιείται σε κοινωνικό επίπεδο και ενδέχεται να σημαίνει και σεξουαλικές σχέσεις αυτής της γυναίκας με αυτόν τον άντρα (Αντωνοπούλου, 1999).

Η κοινωνία επίσης, μέσα από την κατανομή των ρόλων προσδίδει στον πατέρα τον εκτελεστικό ρόλο, δηλαδή τον ρόλο του «κουβαλητή» των απαραίτητων υλικών αγαθών για την επιβίωση της οικογένειας, και στη μητέρα τον εκφραστικό ρόλο της φροντίδας των μελών της οικογένειας και τις οικιακές εργασίες. Με αποτέλεσμα τα παιδιά να επωμίζονται αυτούς τους ρόλους ταυτίζοντας τους εαυτούς τους με τον γονέα του ίδιου φύλου. Οι γυναίκες θεωρούνται περισσότερο ικανές για την ανατροφή και φροντίδα των παιδιών, ενώ οι άντρες είναι πιο ικανοί να είναι αρχηγοί της οικογένειας, να κερδίζουν χρήματα, να κάνουν τις εξωτερικές και βαριές δουλειές, να είναι οι νοικοκύρηδες του σπιτιού και να παίρνουν τις σημαντικές αποφάσεις της οικογένειας. Οι γυναίκες επίσης χαρακτηρίζονται συναισθηματικά εξαρτημένες, ευαίσθητες, παθητικές και υποταγμένες στους άντρες, ενώ οι άντρες είναι αυτοί που κατέχουν τη δύναμη, την εξουσία, το θάρρος την ανδρεία και την αποφασιστικότητα. (Στρατηγάκη, 2007)

Όσον αφορά την αγορά εργασίας, οι γυναίκες έχουν κρατηθεί μακριά από επαγγέλματα και απασχολήσεις που αποφέρουν υψηλές αποδοχές. Οι θέσεις εργασίας που τους

εκχωρούνται, είναι στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, σε Νομαρχίες και γενικά εξουσίες τοπικής και όχι εθνικής σημασίας, οι οποίες ελέγχονται πάντα από άνδρες. Ακόμη και σε επαγγέλματα που είναι κοινά και για τα δύο φύλα, οι γυναίκες πληρώνονται λιγότερο από τους άνδρες και δεν έχουν τα ίδια προνόμια με αυτούς. Ενώ αντιθέτως οι άντρες, καταλαμβάνουν θέσεις εργασίας με υψηλό κοινωνικό γόητρο και υψηλά μισθολογικά κλιμάκια, όπως π.χ διευθυντής, δικηγόρος, ιατρός. Ακόμη, γυναίκες είναι η πλειονότητα των εργαζομένων σε διάφορες κοινωνικές υπηρεσίες φροντίδας και οι γυναίκες είναι αυτές που απευθύνονται περισσότερο στις κοινωνικές υπηρεσίες όπως π.χ νοσοκομεία, νηπιαγωγεία, σχολεία, πρόνοια για βοήθεια (Στρατηγάκη, 2007, Αντωνοπούλου, 1999).

Η Στρατηγάκη (2007), υποστηρίζει ακόμη ότι η εργασία των γυναικών απαξιώνεται τόσο κοινωνικά όσο και οικονομικά, με αποτέλεσμα οι όροι ένταξής τους στην αγορά εργασίας να είναι υποδεέστεροι από αυτών των ανδρών, δηλαδή παίρνουν λιγότερες αμοιβές, έχουν ελάχιστες προοπτικές επαγγελματικής εξέλιξης και έτσι εξαρτώνται άμεσα από τους συζύγους τους. Επίσης, όσο ισχυρή οικονομικά και αν είναι μια γυναίκα και όσο φτωχός και αν είναι ο άνδρας της, εκείνη δεν μπορεί να κάνει τίποτα να τον υποχρεώσει να μείνει στο σπίτι και να φροντίζει τα παιδιά, για να ακολουθήσει η ίδια την καριέρα της.

Οι γυναίκες θεωρούνται λιγότερο λογικές και περισσότερο ανόητες, ενώ αντιθέτως, οι άντρες ορίζονται ως το «πρότυπο». Το «αρσενικό» θεωρείται πάντα ιδανικό, με αποτέλεσμα τα ανδρικά χαρακτηριστικά να αποκτούν μια σημαντική αξία και έναν βαθμό υψηλής αξιολόγησης, σε σχέση με τα γυναικεία χαρακτηριστικά, αφού οι γυναίκες θεωρούνται κατώτερες από το ιδανικό. Μέσα στην οικογένεια, οι γυναίκες εξουσιάζονται από τον άνδρα, και στην κοινωνία θεωρούνται άτομα με περιορισμένες ικανότητες και δεν απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα με αυτούς. Έχουν επίσης μάθει να είναι υποταγμένες στους άνδρες, αφού αυτοί είναι οι αρχηγοί της οικογένειας και αυτοί που παίρνουν όλες τις σημαντικές αποφάσεις (Αντωνοπούλου, 1999).

Η οικιακή εργασία θεωρείται υποχρέωση των γυναικών. Αυτό αυτομάτως, δίνει στους άντρες την ευκαιρία να δραστηριοποιηθούν περισσότερο στον δημόσιο χώρο και στην αμοιβώμενη εργασία. Οι άνδρες δεν συμμετέχουν καθόλου στις δουλειές του σπιτιού. Αλλά ακόμη και όταν καμιά φορά συμμετέχουν, κάτι που συμβαίνει πολύ σπάνια, αναλαμβάνουν εργασίες εξωτερικού κυρίως χώρου, όπως ο καθαρισμός του κήπου, τα ψώνια στο σούπερ μάρκετ, κλπ για να είναι όσο το δυνατόν πιο αποστασιοποιημένοι από τα δρώμενα της οικογένειας, δείχνοντας έτσι την ανεξαρτησία τους. (Στρατηγάκη, 2007)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΟΙ ΜΟΝΟΓΟΝΕΙΚΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ

3.1 Ορισμός μονογονεϊκής οικογένειας

Σύμφωνα με την Κογκίδου (1995:23) «δεν υπάρχει ένας διεθνώς κατοχυρωμένος ορισμός της μονογονεϊκότητας, ούτε καμία χώρα διαθέτει έναν και μοναδικό επίσημο ορισμό». Οι επιμέρους ορισμοί αποτελούν πεδία σύγκλισης μεταξύ τουλάχιστον τριών κατηγοριών – εννοιών: τις θεωρητικές εννοιολογήσεις, τα προβλήματα στατιστικών μετρήσεων και αποτιμήσεων και τους διοικητικούς ορισμούς των ρυθμιστικών και θεσμικών πλαισίων. Τουλάχιστον στις δύο τελευταίες περιπτώσεις, η σαφήνεια των ορισμών είναι απαραίτητη αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι οι όποιοι επιλεγόμενοι ορισμοί ικανοποιούν τα κριτήρια του (όποιου) θεωρητικού πλαισίου. Αλλά και μεταξύ των στατιστικών και νομικών / διοικητικών ορισμών, υπάρχουν σημαντικές διαφορές. (Παπαδιώτη – Αθανασίου, 1998)

Στο νομικό / διοικητικό πλαίσιο, η έννοια της οικογένειας διέπεται από μια πληθώρα ορισμών και ρυθμίσεων. Από την άλλη πλευρά, στις στατιστικές μετρήσεις, όπου η έννοια της οικογένειας είναι εξαιρετικά δύσκολο να οριστεί σύμφωνα με τις θεσμικές διευθετήσεις, επικρατεί αναγκαστικά η έννοια του «νοικοκυριού» η οποία όμως εμπεριέχει εξίσου σημαντικές δυσκολίες ορισμών. Σύμφωνα με τις έρευνες εισοδήματος και συνθηκών διαβίωσης που γίνονται στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το νοικοκυριό ορίζεται σε όρους συγκατοίκησης και κοινόχρηστων διευθετήσεων, αποτελούμενο είτε από ένα άτομο που ζει μόνο του είτε από μια ομάδα ατόμων – τα οποία δεν σχετίζονται κατ' ανάγκη μεταξύ τους – που διαμένουν στην ίδια διεύθυνση με κοινή οικοκυρική. (Παπαδιώτη – Αθανασίου, 1998)

Σε τελική ανάλυση, το ζήτημα του ορισμού της μονογονεϊκής οικογένειας, τόσο σε στατιστικό όσο και σε θεσμικό επίπεδο, εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από το είδος του επιλαμβανόμενου κοινωνικού φαινομένου ή προβλήματος. Με έναν ευρύ ορισμό λοιπόν, μονογονεϊκή χαρακτηρίζεται η οικογένεια στην οποία ένας γονέας χωρίς σύζυγο, ανεξάρτητα από τον λόγο για τον οποίο έχει μείνει μόνος /η και ανεξάρτητα από την ύπαρξη άλλων ενήλικων μελών στην οικογένεια, ζει με ένα τουλάχιστον ανύπαντρο παιδί εξαρτημένο από αυτόν /ή (άγαμος πατέρας, άγαμη μητέρα, διαζευγμένος /η, χήρος /α).

Σύμφωνα με την Eurostat, ως εξαρτώμενα θεωρούνται τα παιδιά ηλικίας είτε κάτω των 16 ετών είτε 16 – 24 ετών που διαβιούν σε ένα νοικοκυριό στο οποίο τουλάχιστον ένας από τους γονείς τους είναι επίσης μέλος και τα οποία δεν είναι οικονομικά ενεργά (δηλαδή ούτε απασχολούμενοι, ούτε άνεργοι). Η έννοια της εξάρτησης, αποτελεί ένα πρόβλημα για την μονογονεϊκή οικογένεια. Συνήθως στον ορισμό χρησιμοποιείται η ηλικία, π.χ. κάτω των 16 ή 18 ετών αλλά και στην περίπτωση αυτή, μπορούν να υποβληθούν αρκετές προφανείς εννοιολογικές και μεθοδολογικές ενστάσεις. Ένα νοικοκυριό για παράδειγμα που αποτελείται από έναν ενήλικο (συνήθως γονέα) και ένα παιδί 17 ετών, το οποίο εργάζεται, μπορεί να θεωρηθεί μονογονεϊκή οικογένεια; (Παπαδιώτη – Αθανασίου 1998, Κογκίδου 1995)

3.2 Οι μονογονεϊκές οικογένειες στην Ευρώπη

Οι στατιστικές συγκρίσεις των μονογονεϊκών οικογενειών στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ιδιαίτερα αναξιόπιστες. Ο Bradshaw συγκρίνει τις διαφορετικές εθνικές εκτιμήσεις για το ποσοστό των μονογονεϊκών οικογενειών με τις εναρμονισμένες εκτιμήσεις της Eurostat. Μερικές φορές οι εκτιμήσεις των χωρών συμπίπτουν και μερικές φορές οι διαφορές είναι μάλλον εντυπωσιακές. Η σύγκριση των ποσοστών των μονογονεϊκών οικογενειών, που έδωσαν τα εθνικά στοιχεία χρησιμοποιώντας εναρμονισμένους ορισμούς, είναι εξίσου προβληματική. Τα στοιχεία πολλές φορές, μπορεί να μην είναι διαθέσιμα και αν είναι, μπορεί να αφορούν διαφορετικά έτη, διαφορετικές πηγές και το πιο σημαντικό, να έχουν υιοθετηθεί διαφορετικοί ορισμοί. (Bradshaw et.al, 2000)

Η μονογονεϊκή οικογένεια, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, καθορίζεται από δύο κριτήρια: από τη παρουσία του ενός μόνου γονέα και από την οικονομική εξάρτηση τουλάχιστον ενός παιδιού. Το αν ένα παιδί θεωρείται εξαρτώμενο καθορίζεται κυρίως από την ηλικία και από την οικογενειακή του κατάσταση. Τα κριτήρια ηλικίας όμως, ποικίλλουν συχνά. Στις Νότιες Ευρωπαϊκές χώρες, ένας σημαντικός αριθμός μονογονεϊκών οικογενειών ζει με συγγενείς, ωστόσο δεν προσδιορίζονται πάντα ως μονογονεϊκές στις πληθυσμιακές απογραφές (Giullari, 2002). Η μονογονεϊκότητα είναι ετερογενής έννοια και μερικές χώρες θεωρούν ως μονογονεϊκές οικογένειες, ακόμα και τα ζευγάρια τα οποία συγκατοικούν, παρόλο που ο άνδρας δεν είναι ο πατέρας των παιδιών. Έτσι, πρέπει να δίνεται η δέουσα προσοχή όταν χρησιμοποιούνται εναρμονισμένα δεδομένα και όταν συγκρίνονται τα δεδομένα από διάφορες χώρες. Επιπλέον, υπάρχουν πολύ λίγα πρόσφατα συγκριτικά στοιχεία σε ότι αφορά τους μονογονεϊκές στην Ευρώπη. Οι περισσότερες πρόσφατες μελέτες για τις μονογονεϊκές οικογένειες, έχουν εστιαστεί σε έναν περιορισμένο αριθμό ευρωπαϊκών χωρών και καμία μελέτη δεν είναι διαθέσιμη για τις 15 χώρες μέλη. (Hantrais, 2004)

Η έρευνα ECHP υπολόγισε ότι, το 1996 το 12% των ευρωπαϊκών οικογενειών με παιδιά κάτω από 25 ετών ήταν μονογονεϊκές, με τη Βρετανία να ηγείται με ποσοστό 22%. Οι ίδιες πηγές στοιχείων δείχνουν, ότι οι αριθμοί συνέχισαν να αυξάνονται με 4,3 εκατομμύρια μονογονεϊκές οικογένειες στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 μέλη - κρατών. Μέχρι το 2001, η Σουηδία είχε παραμείνει στην πρώτη θέση με τους μονογονεϊκές να αποτελούν το 22% όλων των οικογενειών με εξαρτώμενα παιδιά, ακολουθούμενη από το Ηνωμένο Βασίλειο με 17%. (Giullari, 2002)

Οι μονογονεϊκές οικογένειες είναι λιγότερο συχνές στη Νότια Ευρώπη και η Ελλάδα παραμένει στο 4%. Εντούτοις, η ανάλυση των στοιχείων ECHP το 1996 δείχνει, ότι η επικράτηση των μονογονεϊκών οικογενειών στις νότιες ευρωπαϊκές χώρες αυξάνεται, αν μετρηθούν εκείνες που ζουν με τα μέλη της εκτεταμένης οικογένειας. Για παράδειγμα, στην Ελλάδα η αύξηση ήταν από 7 έως 10%. Οι περισσότεροι μονογονεϊκές στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 μελών – κρατών, είναι γυναίκες (90% το 2001). Οι Σκανδιναβικές χώρες έχουν το υψηλότερο ποσοστό πατέρων μονογονιών (26% στη Σουηδία). Το ποσοστό αυτό, για το Ηνωμένο Βασίλειο ήταν 7% και στην Ελλάδα 9%. Η ηλικία και οικογενειακή κατάσταση συσχετίζονται με το κοινωνικό προφίλ και παρουσιάζουν σημαντικές διακρατικές διαφορές. Οι περισσότεροι μονογονεϊκές ήταν ηλικίας μεταξύ 25 και 49 ετών, με την Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο να παρουσιάζουν υψηλότερα ποσοστά μονογονιών κάτω των 24 ετών. Οι Δείκτες Παγκόσμιας Ανάπτυξης δείχνουν ότι σε ότι αφορά τις εφηβικές εγκυμοσύνες, το 2005 το Ηνωμένο Βασίλειο ήρθε 5^ο μετά από τη Νέα Ζηλανδία, τη Ρωσική Ομοσπονδία και τις ΗΠΑ. Το 1996, οι διαζευγμένοι και χωρισμένοι αποτελούσαν πάνω από τους μισούς από όλους τους μονογονεϊκές στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 (Chambaz, 2001). Οι

υψηλότεροι αριθμοί μονογονεϊκών οικογενειών εμφανίζονται στις Σκανδιναβικές χώρες και στο Ηνωμένο Βασίλειο. Συγκριτικά, η Ελλάδα όπως και οι άλλες Νότιες Ευρωπαϊκές χώρες, παρουσιάζει αρκετά υψηλά ποσοστά μεγαλύτερων σε ηλικία μονογονιών, 23% ήταν ηλικίας μεταξύ 50-65 υποδηλώνοντας έτσι, ότι έχει υψηλότερο ποσοστό χηρευόμενων μονογονιών. (Eurostat, 2004)

3.3 Μορφές και χαρακτηριστικά της μονογονεϊκότητας

Αν και το φαινόμενο της μονογονεϊκότητας δεν είναι καινούριο, ωστόσο το ενδιαφέρον για την διαφορετική αυτή οικογενειακή δομή, τα προβλήματα και τις ανάγκες των μονογονεϊκών οικογενειών, καθώς και οι προσπάθειες για παρέμβαση, άρχισαν να εκδηλώνονται μόλις τα τελευταία χρόνια. Αυτό οφείλεται κυρίως, στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν ειδικά οι μονογονεϊκές οικογένειες με αρχηγό γυναίκα, λόγω της ανεπάρκειας της κοινωνικής πρόνοιας και της κοινωνικής πολιτικής, της ανεργίας που πλήττει ούτως ή άλλως περισσότερο τις γυναίκες και της έλλειψης επαρκούς παιδικής προστασίας κ.α..(Ρήγα, 2006)

Η εξέλιξη της μονογονεϊκότητας συναρτάται με την αύξηση των διαζυγίων και των γεννήσεων εκτός γάμου, την αύξηση της συμβίωσης και την μείωση της γαμηλιότητας και των γεννήσεων. Μία όψη της μονογονεϊκότητας οφείλεται στην εξέλιξη της βιοτεχνολογίας, που επιτρέπει την τεχνητή αναπαραγωγή. Συνδέεται επίσης, με την αλλαγή σε σχέση με τη θέση της γυναίκας στη σύγχρονη κοινωνία. Τα δημογραφικά δεδομένα και οι στατιστικές για την Ευρωπαϊκή ένωση, δείχνουν ότι η μονογονεϊκότητα αποτελεί μία πραγματικότητα, που θα γίνεται ολοένα πιο ορατή στατιστικά και κοινωνικά, αν και αυτή η εικόνα δεν αντιπροσωπεύει ακριβώς τα ελληνικά δεδομένα, καθώς φαίνεται ότι έχουμε τα χαμηλότερα ποσοστά μονογονεϊκότητας, ειδικά σε ό,τι αφορά τους μόνους πατέρες οι οποίοι αποτελούν μειοψηφία στην Ελλάδα, σε σχέση με τα ποσοστά των άλλων χωρών.(Μουσούρου & Στρατηγάκη, 2004)

Για πολλές δεκαετίες η ικανότητα των μονογονεϊκών οικογενειών να καλύψουν τις βασικές λειτουργίες και ανάγκες τους είχε αμφισβητηθεί από τους ερευνητές, ωστόσο η αξιοπιστία και η εγκυρότητα των ερευνών αυτών αμφισβητείται. Οι σύγχρονες μελέτες, παρουσιάζουν διαφορετικά αποτελέσματα ως προς την ποιότητα ζωής στο εσωτερικό της οικογένειας, ωστόσο οι μελετητές σημειώνουν ότι δεν υπάρχει ακόμα πλήρης θεωρητική γνώση για την μονογονεϊκή οικογένεια ως σύστημα. Οι μονογονεϊκές οικογένειες συχνά θεωρείται, ότι έχουν πολλές ομοιότητες σε σύγκριση με οποιοδήποτε άλλο τύπο οικογένειας και γι αυτό συχνά παρατηρούμε αναφορές τύπου «η μονογονεϊκή οικογένεια». Κοινά είναι συνήθως, τα προβλήματα με τα οποία έρχονται αντιμέτωπες, όπως τη μείωση του εισοδήματος της οικογένειας, την απομόνωση και τη μοναξιά, την υπερφόρτωση ευθυνών καθώς επίσης και την πρόσβαση σε οικονομικά και κοινωνικά αγαθά στα οποία έχουν πρόσβαση οι διγονικές οικογένειες. Θα πρέπει ωστόσο, να έχουμε υπόψιν το γεγονός ότι ο όρος «μονογονεϊκή οικογένεια» δεν προσδιορίζει μια ενιαία κοινωνική πραγματικότητα, καθώς υπάρχουν διαφορές στους τύπους οικογενειακής οργάνωσης των μονογονεϊκών οικογενειών. (Κογκίδου, 1995)

Κυριαρχεί η αντίληψη ότι, η μονογονεϊκότητα είναι μία κατάσταση αποκλίνουσα και παθολογική, καθώς και ότι παράγει ψυχοπαθολογικές καταστάσεις. Υπάρχουν ωστόσο ερευνητικά δεδομένα, που υποστηρίζουν ότι η μονογονεϊκή οικογένεια είναι απλώς ένα σύστημα με διαφορετική δομή και ότι η διαφορετικότητα αυτή, δεν είναι απαραίτητα καταστροφική για τα μέλη του συστήματος. Το στοιχείο εκείνο που διαφοροποιείται στις

μονογονεϊκές οικογένειες, είναι η εσωτερική δομή και οργάνωση. Η δε ψυχολογική ευεξία των μελών μιας οικογένειας, καθορίζεται κυρίως από τα ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά του συστήματος και όχι από τον αριθμό των γονέων. Σαφώς το ενδεχόμενο μεγαλύτερων ψυχοκοινωνικών δυσκολιών σε μία μονογονεϊκή οικογένεια είναι πιθανότερο, αυτό όμως δε συνεπάγεται παθολογία στην κάθε μονογονεϊκή οικογένεια, όπως σημειώνει η Κογκίδου (1995). Η Παπαδιώτη –Αθανασίου (1998) συμπληρώνει ότι οι διεργασίες στην οικογένεια καθορίζουν την λειτουργικότητα του συστήματος και όχι η δομή.

Επιπροσθέτως, τα διάφορα κοινωνικοοικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες, δεν σημαίνουν τόσο αποτυχία της συγκεκριμένης οικογενειακής δομής, όσο αποτυχία του κοινωνικού και οικονομικού συστήματος και της πολιτικής, ως προς την ενσωμάτωσή τους. Τα ψυχολογικά προβλήματα των παιδιών των μονογονεϊκών οικογενειών, φαίνεται να είναι λιγότερα από όσα ορισμένοι θεωρούν και οφείλονται περισσότερο στις στάσεις των οικογενειών τους. Παρόλα αυτά, διαπιστώνεται ότι στις μονογονεϊκές οικογένειες παρουσιάζονται πολλά κοινά χαρακτηριστικά, όπως η αγωνία, το άγχος, η επανάληψη της μονογονεϊκότητας από την μια γενιά στην άλλη κ.α. (Κογκίδου, 1995)

Η μονογονεϊκότητα, δεν αποτελεί μόνιμη κατάσταση για τα μέλη της και κατά συνέπεια, η διαβίωση ενός ατόμου σε μονογονεϊκή οικογένεια, μπορεί να αποτελεί μεταβατικό στάδιο στην ζωή του. Αυτό, καθιστά την καταγραφή του αριθμού των ατόμων, που κάποια στιγμή έστω της ζωής τους έζησαν σε μονογονεϊκή οικογένεια δύσκολη, αφού σίγουρα περισσότερα άτομα από όσα καταγράφονται έχουν υπάρξει μέλη μονογονεϊκής οικογένειας. Παράλληλα, η απουσία διεθνούς ορισμού δεν διευκολύνει την καταγραφή. Φαίνεται πως τα δεδομένα διαφοροποιούνται ανάλογα με τον ορισμό που επιλέγεται σε κάθε περίπτωση, ανάλογα με το θέμα της εκάστοτε μελέτης. (Κογκίδου, 1995)

Σύμφωνα με την Κογκίδου (1995), στην έκθεση της Κοινότητας για τις μονογονεϊκές οικογένειες που πραγματοποιήθηκε το 1989, γίνεται αναφορά σε τρεις τύπους μόνων γονέων βάσει της συζυγικής τους κατάστασης: χήροι – χήρες, μόνιμα χωρισμένοι – χωρισμένες και ανύπαντροι – ανύπαντρες.

α) η χηρεία

Η χηρεία δεν αποτελεί πλέον την πιο συνηθισμένη αιτία μονογονεϊκότητας, καθώς ο μέσος όρος ζωής του άντρα αυξάνεται. Οι μόνοι γονείς αυτής της κατηγορίας, είναι μεγαλύτεροι σε ηλικία και έχουν υψηλότερη θέση κοινωνικά, εξαιτίας του ότι για τους μόνους γονείς αυτής της κατηγορίας, η μονογονεϊκότητα θεωρήθηκε αναπόφευκτη. Οι χήρες μητέρες, είναι λιγότερο δραστήριες επαγγελματικά, σε σύγκριση με τις άλλες κατηγορίες μόνων μητέρων και βρίσκονται σε καλύτερη οικονομική κατάσταση από τις υπόλοιπες μόνες μητέρες, γιατί έχουν κάποια σύνταξη και κρατούν όλη την περιουσία που είχαν ως διγονεϊκή οικογένεια. Το μεγαλύτερο πλεονέκτημα των μόνων γονέων αυτής της κατηγορίας είναι, ότι είναι κοινωνικά περισσότερο αποδεκτοί και αντιμετωπίζονται με συμπάθεια από την οικογένεια, τους φίλους και την κοινότητα. Ωστόσο, οι περιορισμοί που τίθενται στις χήρες μητέρες, είναι πολύ διαφορετικοί από αυτούς που τίθενται για τους χήρους πατέρες, σε σχέση με την απομόνωση που οδηγεί συχνά την χήρα μητέρα σε κοινωνικό αποκλεισμό (Κογκίδου, 1995).

β) το διαζύγιο

Το διαζύγιο, σύμφωνα με τον Roussel (1980), δεν αποτελεί παθολογική κατάσταση αλλά μάλλον μια σχεδόν φυσιολογική συνιστώσα του θεσμού του γάμου, που θα υπάρχει και μελλοντικά. Η διαδικασία αναγνώρισης αυτής της μορφής οικογένειας, που διαμορφώνεται με το διαζύγιο, δεν ήταν μια απλή ιστορία. Παραδείγματος χάριν, την δεκαετία του '50 και του '60 στην Γαλλία «τα παιδιά του διαζυγίου» είχε θεωρηθεί, ότι ανήκουν στην κατηγορία

παιδιών «υψηλού κινδύνου» τόσο ψυχολογικά, όσο και σε σχέση με παραβατικές και αντικοινωνικές συμπεριφορές. Κυριαρχούσε δηλαδή η αντίληψη, ότι το παιδί αποτελεί το «θύμα» και μέσω των επιδράσεων που είχε το διαζύγιο σ' αυτό, στιγματιζόταν η ίδια η πράξη του διαζυγίου. Η οικογενειακή σταθερότητα αποκτά πλέον διαφορετική σημασία και η γονική μέριμνα παρέχεται στον γονέα που μπορεί να προσφέρει στο παιδί κοινωνική και συναισθηματική ασφάλεια (Κογκίδου, 1995).

Η μονογονεϊκότητα μετά το διαζύγιο μπορεί να πάρει την μορφή πλήρους μονογονεϊκότητας ή της μονογονεϊκότητας των διακοπών και του Σαββατοκύριακου. Η γονική επιμέλεια μετά το διαζύγιο, είναι συνήθως κοινή και ο τόπος κατοικίας του παιδιού καθορίζεται από το δικαστήριο με γνώμονα το συμφέρον του παιδιού. Ο χωρισμός του ζευγαριού, παίρνει συχνά την μορφή εγκατάλειψης. Πρόκειται συνήθως για απόφαση του ενός συντρόφου, την οποία ο άλλος υφίσταται και συνεπώς, είναι για αυτόν περισσότερο επώδυνη. Η τραυματική αυτή διαδικασία, μπορεί να έχει άμεση επίδραση στην άσκηση του γονεϊκού ρόλου. Στην περίπτωση που το διαζύγιο αποτελεί αποτέλεσμα κοινής απόφασης, μετά από διεξοδικές διαδικασίες, μπορεί να δίνει περισσότερα περιθώρια για διατήρηση μιας υγιούς και ικανοποιητικής σχέσης του παιδιού με τους γονείς του, χωρίς όμως αυτό να αποτελεί εγγύηση. Το διαζύγιο είναι δυνατόν να αποτελεί λιγότερο επίπονη διαδικασία, απ' ό,τι η διάσταση, με την έννοια ότι στην περίπτωση του διαζυγίου, το δικαστήριο αποφασίζει για τους οικονομικούς διακανονισμούς και την ευθύνη των παιδιών. (Ρήγα, 2012)

γ) η μητρότητα εκτός γάμου

Η μητρότητα εκτός γάμου αφορά τις γεννήσεις παιδιών εκτός γάμου από μόνες μητέρες, όταν πρόκειται βέβαια για μονογονεϊκό σύστημα οργάνωσης της οικογένειας. Σε ορισμένες γυναίκες, η μητρότητα εκτός γάμου αποτελεί μια απόφαση συνειδητή στην οποία καταλήγουν μετά από μακρά επεξεργασία, ενώ για άλλες γυναίκες αποτελεί μια πιο παρορμητική απόφαση, αποτέλεσμα αντίστασης -εναντίωσης στα καθιερωμένα ήθη. Τέλος, σε κάποιες άλλες περιπτώσεις η μητρότητα αποτελεί μια κατάσταση, η οποία δεν ήταν επιθυμητή (Κογκίδου 1995, Ρήγα 2012). Κατά συνέπεια, παρουσιάζονται δύο τύποι άγαμης μητέρας: α) η χειραφετημένη και κοινωνικά – οικονομικά ανεξάρτητη γυναίκα, που είναι σε θέση να ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις της κατάστασής της και β) η κοινωνικά περιθωριοποιημένη άγαμη μητέρα, που έχει άμεση ανάγκη την οικονομική και κοινωνική στήριξη (Caron, 1997).

Αυτή η δεύτερη κατηγορία μητέρων, μειώνεται στα αστικά κέντρα, αλλά στην ύπαιθρο ο ρυθμός μείωσης δεν είναι ο ίδιος. Οι ανύπαντρες μόνες μητέρες αυτής της κατηγορίας, είναι συνήθως εκείνες που μετά από μία ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη αποφάσισαν ή αναγκάστηκαν να κρατήσουν το παιδί. Παλαιότερα, η μητρότητα εκτός γάμου έφερε κοινωνικό στίγμα, ωστόσο σήμερα οι κοινωνικές παραστάσεις διαφοροποιούνται και κατά συνέπεια, η μητρότητα εκτός γάμου, αποστιγματίζεται και αποδραματοποιείται σταδιακά (Κογκίδου, 1995). Εκείνο όμως που την χαρακτηρίζει είναι η διατήρηση της προκατάληψης σε σχέση με τις άλλες μορφές μονογονεϊκότητας, αν και σε μικρότερο βαθμό από ότι παλαιότερα. Η μόνη μητέρα, έχει να αντιμετωπίσει όχι μόνο τα εσωτερικά της αισθήματα, όπως φοβίες, ανασφάλειες, αβεβαιότητα, απογοήτευση, αλλά και τις εξωτερικές αρνητικές επιδράσεις του περιβάλλοντός της. Στο στάδιο αυτό, είναι εύκολο να χάσει την αυτοεκτίμησή της, να αποξενωθεί και να πάψει να εμπιστεύεται. (Αλτάνη, στο Γαλάνης, 1995)

Τα γενικά χαρακτηριστικά των ανύπαντρων μητέρων, είναι η αδυναμία να ανταποκριθούν στον κοινωνικό τους ρόλο, λόγω της έλλειψης υποστηρικτικών δικτύων. Μια ανύπαντρη μητέρα σε μεγάλο ποσοστό δεν απολαμβάνει τη στήριξη από το κοινωνικό της περιβάλλον. Στην Ελλάδα σε σχέση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες επικρατεί μια μειωμένη αντίληψη κοινωνικής στήριξης (κοινωνικές παροχές, επιδόματα, συμβουλευτική υποστήριξη). Το

ζήτημα αυτό εντείνεται, αν αναλογιστούμε τις παροχές των μονογονεϊκών οικογενειών στις σκανδιναβικές χώρες, όπου οι ανύπαντρες μητέρες χαίρουν άκρας εκτίμησης και υποστήριξης. Η ανύπαντρη μητέρα, έχει ανάγκη από κοινωνική φροντίδα από τα αρχικά κιόλας στάδια της εγκυμοσύνης της, καθώς και την ανάγκη ενός προστατευτικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο θα νιώθει ασφαλής, θα βρει κατανόηση, παραδοχή και στήριξη για την αντιμετώπιση υγειονομικών προβλημάτων, καθώς και των ζητημάτων που αφορούν την επιβίωση και αποκατάστασή της μαζί με το παιδί της. (Αλτάνη, στο Γαλάνης, 1995)

3.4 Φτώχεια, κοινωνικός αποκλεισμός και μονογονεϊκότητα

Η έννοια του όρου «κοινωνικός αποκλεισμός» δεν μπορεί να αποδοθεί με ακρίβεια, αφού δεν υπάρχει ένας συμφωνημένος ορισμός, που να προσδιορίζει το περιεχόμενό του. Ωστόσο, μπορεί να οριστεί με μία ευρεία έννοια ως ένας συνδυασμός έλλειψης οικονομικών πόρων, κοινωνικής απομόνωσης και περιορισμένης πρόσβασης σε κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα. Οι άνθρωποι θεωρούνται κοινωνικά αποκλεισμένοι, εάν «αποτρέπεται η πλήρης συμμετοχή τους στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή και/ή όταν η πρόσβασή τους σε εισοδήματα και άλλους πόρους είναι τόσο ανεπαρκής, ώστε να τους αποκλείει από το να απολαμβάνουν ένα επίπεδο διαβίωσης, που θεωρείται αποδεκτό από την κοινωνία στην οποία ζουν» (Καραντινός και συν., 2005).

Ακόμη, ο κοινωνικός αποκλεισμός γίνεται αντιληπτός ως μια διαδικασία, η οποία αφορά ταυτόχρονα σε μια διάκριση των ατόμων και των κοινωνικών ομάδων σε ενταγμένους και αποκλεισμένους από το κοινωνικό σύστημα. Υποστηρίζεται ότι, ως διαδικασία είναι πολυδιάστατη και επομένως ανταποκρίνεται στην επίδραση πολλαπλών και σύνθετων παραγόντων. Θεωρείται λοιπόν, ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός, είναι ο αποκλεισμός από τα κοινωνικά συστήματα, τα οποία ομαδοποιούνται σε πέντε κατηγορίες:

- α) «το κοινωνικό σύστημα», το οποίο οριοθετείται από τη σχέση με την οικογένεια, την αγορά εργασίας, τη γειτονιά και την κοινωνία
- β) «το οικονομικό σύστημα», το οποίο αφορά στη σχέση με τις πηγές (μισθοί, κοινωνική ασφάλιση) και με την αγορά αγαθών και υπηρεσιών
- γ) «το θεσμικό σύστημα», το οποίο αναφέρεται στη σχέση με την δικαιοσύνη, την εκπαίδευση, την υγεία, τα πολιτικά δικαιώματα και την γραφειοκρατία
- δ) «το τοπικό σύστημα», το οποίο σχετίζεται με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά (μετανάστευση), τη δυνατότητα πρόσβασης (μεταφορές και επικοινωνίες) και τη σχέση με την κοινωνία γενικά
- ε) «το σύστημα των συμβολικών αναφορών», το οποίο σχετίζεται με την αίσθηση της ταυτότητας του ατόμου, την αυτοεκτίμηση, τις βασικές ικανότητες, τα ενδιαφέροντα και τα κίνητρα του ατόμου και τις μελλοντικές προοπτικές του. Τα παραπάνω συστήματα, εκτιμάται ότι ανταποκρίνονται στους διαφορετικούς τύπους δεσμών, που αναπτύσσει το άτομο με την κοινωνία. Ο αποκλεισμός μπορεί να αφορά σε έναν ή περισσότερους από αυτούς τους τύπους, όταν σημειωθεί διάσπαση των δεσμών και ακυρωθεί η συμμετοχή των ατόμων ή των ομάδων, μερικός ή συνολικά σε αυτά τα πεδία. (Δημουλάς και συν, 1998)

Οι μονογονεϊκές οικογένειες αποτελούν κατεξοχήν, μια μη ευνοημένη ομάδα του πληθυσμού, καθώς την ευθύνει για το οικονομικό και όχι μόνο βάρος για την συντήρηση του νοικοκυριού, επωμίζεται ένας γονέας μόνος του, που συνήθως είναι η μητέρα. Αυτό το γεγονός, δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο την οικονομική θέση της ομάδας αυτής λόγω των περιορισμένων ευκαιριών των γυναικών-μόνων μητέρων στην αγορά εργασίας. Έτσι, οι μονογονεϊκές οικογένειες αντιμετωπίζουν έναν αυξημένο κίνδυνο εισόδου στην φτώχεια, με περιορισμένες δυνατότητες εξόδου και κατ' επέκταση την αδυναμία λήψης των αναγκαίων για την αξιοπρεπή διαβίωσή τους, που συνεπάγεται αποχή από τα κοινωνικά αγαθά, δηλαδή τη κατάσταση του κοινωνικού αποκλεισμού. (Κογκίδου & Πανταζής, 1990)

Ένας από τους κυριότερους παράγοντες, που οδηγούν σε αυτού του τύπου τον αποκλεισμό είναι το εισόδημα που διαθέτει το νοικοκυριό, το οποίο δεν προέρχεται από δύο γονείς, αλλά στις περισσότερες περιπτώσεις από μια μητέρα μόνη, όπως προαναφέρθηκε. Συνήθως, η μόνη μητέρα εργάζεται κάτω από δυσμενείς συνθήκες, τις περισσότερες φορές με χαμηλό μισθό με αποτέλεσμα, οι μονογονεϊκές οικογένειες να κατατάσσονται στις χαμηλότερες εισοδηματικές κλίμακες. Ο Kaufmann υποστηρίζει, ότι η έλλειψη οικονομικής στήριξης από τον πρώην σύντροφο, σε συνδυασμό με την αποκλειστική ευθύνη για τα παιδιά, είναι ένας παράγοντας κινδύνου για κοινωνικό αποκλεισμό, αν το εισόδημα ήταν ήδη χαμηλό. Ταυτόχρονα, η μονογονεϊκότητα μειώνει τη δυνατότητα εύρεσης μιας ικανοποιητικής απασχόλησης (Κογκίδου, 1995). Το πιο συνηθισμένο και βασικό πρόβλημα, που αντιμετωπίζουν οι μόνες μητέρες, είναι η αδυναμία να συνδυάσουν την επαγγελματική τους καριέρα με τη φροντίδα και τη φύλαξη των παιδιών τους, καθώς και το ότι βρίσκονται σε μειονεκτική θέση στην αγορά εργασίας. Όπως αναφέρει η Κογκίδου (1995), οι κυριότερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες αφορούν στην επίτευξη ενός ικανοποιητικού επιπέδου διαβίωσης και τη διατήρηση των εισοδηματικών πηγών από την εργασία.

Η οικονομική κατάσταση των μόνων γονέων στις χώρες της Ε.Ε, εξαρτάται από τρεις κυρίως εισοδηματικές πηγές:

α)τα εισοδήματα, που προέρχονται από την επαγγελματική απασχόληση του μόνου γονέα

β)το εισόδημα, που προέρχεται από τη διατροφή (στις περιπτώσεις που αυτή καταβάλλεται από τον άλλο γονέα)

γ)το εισόδημα από τα επιδόματα, που ορίζονται για αυτές τις οικογένειες από το κράτος ή άλλου είδους βοήθεια που παρέχεται από το κράτος πρόνοιας). Το εισόδημα που προέρχεται από τα επιδόματα σε κάποια κράτη όπως η Δανία, αποτελεί την κύρια πηγή εισοδήματος, καθώς επαρκούν για την κάλυψη των αναγκών της οικογένειας και επίσης, ορίζονται επιπλέον μέτρα από το κράτος πρόνοιας για την ενίσχυση των οικογενειών αυτών, όπως φύλαξη των παιδιών στο σπίτι. Αντίθετα, σε χώρες, όπως η Ελλάδα, τα επιδόματα καθίστανται δευτερεύουσα εισοδηματική πηγή, καθώς είναι εξαιρετικά ισχνά. Στις χώρες του Νότου γενικότερα, τα εισοδήματα από τα επιδόματα είναι εξαιρετικά χαμηλά και ανεπαρκή για να καλύψουν έστω και τις βασικές ανάγκες της οικογένειας για μια αξιοπρεπή διαβίωση. Η διατροφή, που ορίζεται από το νόμο, πολλές φορές πρόκειται για ποσό που δεν είναι αρκετό για να καλύψει το κόστος διαβίωσης των παιδιών και επίσης, πολλές είναι οι περιπτώσεις, όπου δεν καταβάλλεται καθόλου ή δεν καταβάλλεται τακτικά και το κενό αυτό δεν καλύπτεται από το κράτος, όπως σε άλλες χώρες. (Κογκίδου, 1995)

Οι έρευνες στην Ε.Ε. δείχνουν, ότι ένας στους τέσσερις μόνους γονείς βρίσκονται κάτω από το όριο της φτώχειας (24%). Ο δείκτης φτώχειας για τις μονογονεϊκές οικογένειες στην Ευρώπη, είναι δύο φορές υψηλότερος σε σύγκριση με το σύνολο των νοικοκυριών. Οι μονογονεϊκές οικογένειες είναι πιο ευάλωτες στη φτώχεια, εξαιτίας του συνδυασμού πολλών

παραγόντων, μερικοί εκ των οποίων αναφέρθηκαν παραπάνω. Σε χαμηλότερη εισοδηματική κλίμακα βρίσκονται οι ανύπαντρες μητέρες για τις οποίες συνήθως, δεν ορίζεται κάποια διατροφή και σε αρκετές περιπτώσεις, δεν έχουν την στήριξη του οικογενειακού τους περιβάλλοντος. Η κατάστασή τους δεν είναι εύκολο να γίνει αποδεκτή λόγω της επικράτησης παρωχημένων αντιλήψεων, ότι οποιοδήποτε σχήμα οικογένειας πέραν της πυρηνικής, δεν είναι αποδεκτό αλλά κατακριτέο. Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του εισοδήματος των μονογονεϊκών νοικοκυριών, παίζει η εκτεταμένη οικογένεια και κυρίως η οικογένεια καταγωγής του μόνου γονέα. Πολλές φορές, ο μόνος γονέας επιλέγει ή υποχρεώνεται να συγκατοικεί με τους γονείς του για την οικονομική του διευκόλυνση και για να αποφύγει τα έξοδα φύλαξης του παιδιού στο σπίτι, τα έξοδα ενοικίου κ.α. (Κογκίδου, 1995)

Η μονογονεϊκότητα δεν συνοδεύεται αναγκαστικά από τη φτώχεια γιατί οι μονογονεϊκές οικογένειες, δεν αποτελούν μια ομοιογενή ομάδα, ακόμα και αν ανήκουν στην ίδια κατηγορία(π.χ χήρου/χήρες, διαζευγμένοι/ες), ιδιαίτερα οι μόνιμοι γονείς εντός στην αγορά εργασίας. Το γεγονός όμως, ότι οι περισσότερες μονογονεϊκές οικογένειες έχουν μόνο-γονιό γυναίκα, τόσο με βάση τη λογική των τιμών του μέσου όρου, όσο και με βάση την υποκειμενική βίωση της κατάστασής τους, αυξάνει τον κίνδυνο να διολισθηθούν στην φτώχεια και στον κοινωνικό αποκλεισμό και να παραμείνουν σε αυτήν για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα εξαιτίας της συνδυασμένης επίδρασης πολλών παραγόντων. Η εικόνα που έχουμε από όλα τα κράτη-μέλη της Ε.Ε, σύμφωνα με το European Omnibus Survey του 1987, είναι ότι τα μονογονεϊκά νοικοκυριά εμπίπτουν στα νοικοκυριά με το χαμηλότερο εισόδημα στην εισοδηματική κλίμακα. (Κογκίδου & Πανταζής, 1990)

Αναλυτικά στοιχεία για το επίπεδο του εισοδήματος και τις εισοδηματικές πηγές ορισμένων μονογονεϊκών οικογενειών στην Ελλάδα, υπάρχουν από την έρευνα, που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος «ΦΤΩΧΕΙΑ 3» στην Δυτική Θεσσαλονίκη το 1994. Σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα, οι μονογονεϊκές οικογένειες ανήκουν στο φτωχότερο τμήμα του πληθυσμού της περιοχής. Οι μονογονεϊκές οικογένειες ανήκουν στο φτωχότερο δείγμα του πληθυσμού του ευρύτερου μέρους της δυτικής Θεσσαλονίκης. Το 21% των πολύ φτωχών της περιοχής είναι μονογονεϊκές οικογένειες που χαρακτηρίζονται σαν κι αυτές, στις οποίες τα νεώτερα παιδιά μεγαλώνουν μόνο με τον ένα γονιό, άσχετα με το τι συμβαίνει στον άλλο γονιό (θάνατος, διαζύγιο, εγκατάλειψη) και άσχετο με το γεγονός ότι στην οικογένεια μπορεί να είναι και άλλοι άνθρωποι εκτός του γονέα και του παιδιού (παππούδες, θείοι, θείες). Ο λόγος που αναφέρεται για την μη ύπαρξη του άλλου γονιού σε αυτή την περιοχή, ήταν θάνατος 30%, διαζύγιο 13%, απομάκρυνση 23%, ανύπαντρες μητέρες 23% και άλλοι λόγοι 11%. Οι μονογονεϊκές οικογένειες, αποτελούν το 10% του πληθυσμού της περιοχής. Στο 23% των μονογονεϊκών οικογενειών, μιλιέται άλλη γλώσσα ή διάλεκτος, κάτι που δείχνει ότι αυτές οι οικογένειες ανήκαν σε μειονότητες. Οι μισές των μονογονεϊκών οικογενειών, αποτελούνται μόνο από τον γονιό και το παιδί, ενώ οι άλλες μισές αποτελούνται από άλλα μέλη που συμπεριλαμβάνονται στην οικογένεια συνήθως του γονέα. (Tsiakalos et.al, 1994)

Στην πρώτη περίπτωση, ο μέσος όρος των παιδιών είναι 1.73 με την οικογένεια να αποτελείται από 2,73 άτομα. Στην δεύτερη περίπτωση, ο μέσος όρος των παιδιών είναι 1,71 και των άλλων μελών 1,90, που συνεπάγεται ότι μια οικογένεια αποτελείται από 4,61 άτομα. Υπάρχει μια αξιοσημείωτη διαφορά μεταξύ των μόνων γονέων, το φύλο και η ηλικία. Οι μόνιμοι γονείς είναι κυρίως άνδρες, πάνω από 55 χρονών, ενώ δεν υπάρχει διαφορά στις γυναικείες διαφορές ηλικιών. Δεν υπάρχει αξιοσημείωτη διαφορά ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την καταγωγή τους. Διαφορές υπάρχουν μεταξύ μονογονεϊκών οικογενειών, οι οποίες ζουν μόνες τους και εκείνων οι οποίες ζουν με μια ευρύτερη οικογένεια. Ο γονιός της

πρώτης είναι ένας άποικος ενώ στην δεύτερη περίπτωση ο γονιός θεωρείται ως αυτόχθονας. (Tsiakalos et.al, 1994)

Το μορφωτικό επίπεδο στους γονείς των μονογονεϊκών οικογενειών είναι χαμηλό και αυτό δεν αλλάζει με άλλους παράγοντες. Το 70% είναι σε μια κατηγορία που εκλαμβάνει τους εντελώς αγράμματους, εκείνους που έχουν παρακολουθήσει το Δημοτικό σχολείο για λίγα χρόνια και εκείνους οι οποίοι έχουν αποφοιτήσει από το Δημοτικό σχολείο (σχετικό το ποσοστό του γενικού πληθυσμού της περιοχής αυτής, είναι 52,3%). Το 20% των μονογονεϊκών οικογενειών λαμβάνουν ένα είδος σύνταξης ή επίδοματος, το οποίο αποτελεί το κύριο εισόδημά τους. Μεταξύ των γυναικών, μια στις τρεις αναφέρει ότι δουλεύει, μία στις τρεις ότι λαμβάνει σύνταξη ή επίδομα και οι υπόλοιπες είναι νοικοκυρές. Μεταξύ των ανδρών, δύο στους τρεις αναφέρουν ότι έχουν δουλειά. (Tsiakalos et.al, 1994)

Η κυριότερη δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες είναι η επίτευξη ή η διατήρηση ενός ικανοποιητικού επιπέδου διαβίωσης, στην καλύτερη εκδοχή με μία εισοδηματική πηγή από την απασχόληση του μόνου-γονιού. Προς την κατεύθυνση αυτή, δεν βοηθά ιδιαίτερα το σύστημα παιδικής προστασίας γιατί δεν καλύπτει επαρκώς τις αυξημένες ανάγκες για φροντίδα των παιδιών των μονογονεϊκών οικογενειών. Ο κίνδυνος διολίσθησης στην φτώχεια, με περιορισμένες δυνατότητες εξόδου, είναι αρκετά μεγάλος εξαιτίας της δυσμενέστερης θέσης των γυναικών/μόνων-μητέρων στην αγορά εργασίας, την περιορισμένη εμβέλεια της κοινωνικής ασφάλισης ή της κοινωνικής βοήθειας και των διατροφών που δεν μπορούν να εξασφαλίσουν ένα επαρκές εισόδημα για την κάλυψη των αναγκών των μονογονεϊκών νοικοκυριών. (Κογκίδου & Πανταζής, 1990)

Η είσοδος στην κατάσταση της μονογονεϊκότητας συνδέεται, στις περισσότερες περιπτώσεις, με αλλαγές στο ποσόν του εισοδήματος που έχει η οικογένεια. Το γεγονός αυτό όμως επιφέρει ορισμένες αλλαγές και στον τρόπο ζωής, όπως αλλαγή κατοικίας, αλλαγές στα σχήματα κατανάλωσης, αλλαγή κοινωνικού περιβάλλοντος, απώλεια ορισμένων καταναλωτικών ειδών, νέοι διακανονισμοί για την παιδική προστασία, περιορισμούς ή απώλεια ορισμένων κοινωνικών αγαθών κ.α. Οι περιορισμοί που θέτουν οι νέοι οικονομικοί όροι, σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες, δημιουργούν σταδιακά μια αποκοπή από την κοινωνική ζωή. Ο στιγματισμός, εξαιτίας της φτώχειας και της μονογονεϊκότητας, μπορεί να επιτείνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό και να περιορίσουν τις δυνατότητες εξόδου, εξαιτίας και του αυτοαποκλεισμού του μόνου – γονέα από τα δυναμικά κοινωνικά υποστηρικτικά δίκτυα. Σε πολιτικό επίπεδο, οι μόνου – γονείς, ιδιαίτερα αυτοί με χαμηλά εισοδήματα, αποκλείονται από την λήψη αποφάσεων, καθώς δεν έχουν καμία πολιτική ισχύ, ως ομάδα πίεσης και χαμηλή εκπροσώπηση στις γυναικείες ομάδες. (Κογκίδου & Πανταζής, 1990)

Οι μονογονεϊκές οικογένειες των οποίων ηγείται η μητέρα, έχουν υψηλότερο κίνδυνο φτώχειας, σε σύγκριση με τις διγονικές οικογένειες και το γενικό πληθυσμό. Στις 14 χώρες - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 1996, το βιοτικό επίπεδο των οικογενειών αυτών ήταν 23% κάτω από αυτό όλων των οικογενειών με παιδιά, και 27% κάτω από αυτό του γενικού πληθυσμού. Υπάρχουν σημαντικές διεθνείς διαφορές ως προς αυτό. Το 1996 δεν υπήρχε σχεδόν καθόλου διαφορά ανάμεσα στις Σκανδιναβικές χώρες και στις Νότιες Ευρωπαϊκές χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας. Αντίθετα, αυτή η διαφορά ήταν πολύ μεγάλη ανάμεσα στο Ηνωμένο Βασίλειο και στη Γερμανία, όπου οι μονογονεϊκές αποτελούσαν μία μεγάλη ομάδα μεταξύ των φτωχών. (Chambaz, 2001)

Οι πιο πρόσφατες διαθέσιμες πληροφορίες, οι οποίες στερούνται αξιοπιστίας, καθώς είναι μια αναπροσαρμογή της έρευνας ECHP βασισμένης σε εθνικές πηγές, προτείνει ότι ο κίνδυνος φτώχειας παραμένει πολύ υψηλός για τις μονογονεϊκές οικογένειες και ότι το μοτίβο αυτό επαναλαμβάνεται, αν και το Ηνωμένο Βασίλειο φαίνεται να βελτιώνεται. Το

2003, μετρώντας το δείκτη φτώχειας ως το 60% του μέσου εισοδήματος έχοντας προσθέσει τις κοινωνικές παροχές, ο κίνδυνος παραμένει πολύ υψηλός στο Ηνωμένο Βασίλειο (στο 40% για τους μονογονείς και στο 13% για τα ζευγάρια). Στη Γερμανία, το αντίστοιχο ποσοστό είναι 44% για τους μονογονείς έναντι 11% για τα ζευγάρια. Η Κύπρος παρουσιάζει πολύ χαμηλότερο κίνδυνο κατά 22% για τους μονογονιούς έναντι 13% για τα ζευγάρια, το οποίο είναι πιο κοντά στα σκανδιναβικά ποσοστά. Η Δανία και η Φινλανδία έχουν τα ποσοστά της φτώχειας στο 18% για τα ζευγάρια και στο 19% για τους μονογονείς. Από την άλλη, ο κίνδυνος φτώχειας για τους μονογονείς στην Ελλάδα φαίνεται να αυξάνεται σημαντικά, με το 34% των μονογονιών να αντιμετωπίζουν αυτή την απειλή, έναντι του 13% για τα ζευγάρια (Eurostat, 2004).

Αυτές οι διακρατικές διαφορές είναι στενά συνδεδεμένες με τη θέση εργασίας, το είδος και το επίπεδο των διαθέσιμων κοινωνικών υπηρεσιών προς τους μονογονιούς, που ποικίλουν σύμφωνα με το πόση ισχύ έχει το πρότυπο, που θέλει τον άνδρα να αναλαμβάνει την οικονομική ενίσχυση της οικογένειας και από το πόσο εκτιμάται η φροντίδα των παιδιών, ως είδος εργασίας. Εξαρτάται επίσης, από τον τύπο του πακέτου ωφελημάτων που προσφέρονται στο παιδί και από το αν η εκτεταμένη οικογένεια, ενεργεί ως σημαντική πηγή οικονομικής στήριξης και φροντίδας προς τα παιδιά (Giullari 2002, Chambaz 2001, Ruspini 1999). Το 2001 το 70% όλων των μονογονιών στην Ενωμένη Ευρώπη των 15, ηλικίας μεταξύ 25-49 ετών, απασχολούνταν τουλάχιστον μία ώρα την εβδομάδα. Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '90, το Ηνωμένο Βασίλειο παρουσίασε πολύ χαμηλά ποσοστά απασχόλησης των μονογονιών. Το 1996 το ποσοστό απασχόλησης ήταν 45%, έναντι 59% στην Ελλάδα, 51% στην Ιταλία, 76% στη Γαλλία, 75% στη Δανία και στη Πορτογαλία (Eurostat, 2004). Επιπρόσθετα, το ποσοστό των μονογονιών που έχουν μερική απασχόληση και των γυναικών γενικά, παραμένει για αρκετό καιρό υψηλότερο στο Ηνωμένο Βασίλειο σε σύγκριση με τις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, εκτός από την Ολλανδία. Αντίθετα, η εργασία πλήρους απασχόλησης, χαρακτηρίζει την απασχόληση των μονογονιών στις Νότιες Ευρωπαϊκές χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας (Gonzales et. al, 1999).

Τα ποσοστά φτώχειας εξαρτώνται επίσης από τον τύπο και τα επίπεδα κοινωνικής προστασίας. Οι Bradshaw et.al. (2000) διαπίστωσαν, ότι στις αρχές προς τα μέσα της δεκαετίας του '90, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και οι Σκανδιναβικές χώρες, είχαν υψηλά ποσοστά απασχόλησης και χαμηλά ποσοστά φτώχειας μεταξύ των μονογονιών, επειδή οι αποδοχές και τα επίπεδα κοινωνικής προστασίας ήταν συγκριτικά υψηλά. Το Ηνωμένο Βασίλειο είχε χαμηλά ποσοστά απασχόλησης και πολύ υψηλά ποσοστά φτώχειας. Αυτά συνδέονταν με το υψηλό κόστος στέγασης και φροντίδας των παιδιών, που μειώνουν τη σχετικά υψηλή εργασιακή δύναμη, και το χαμηλό κοινωνικό επίδομα, ενώ παράλληλα η Ελλάδα βρέθηκε στην ίδια κατηγορία με τις χώρες της Νότιας Ευρώπης, με υψηλά ποσοστά απασχόλησης και χαμηλά ποσοστά φτώχειας, ανεξάρτητα από τη θέση εργασίας και τη χαμηλή κοινωνική προστασία.

Ο Lewis διαπίστωσε, ότι στις Σκανδιναβικές χώρες όπως στη Σουηδία, οι μονογονείς μητέρες προστατεύονται τόσο ως μητέρες όσο και ως εργαζόμενες, κάτι που τις απομακρύνει από τον κίνδυνο της φτώχειας. Στο Ηνωμένο Βασίλειο μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '90, οι μητέρες - μονογονείς αντιμετωπίζονταν μόνο ως μητέρες και με αυτή την ιδιότητα δικαιούνταν χαμηλά επιδόματα και δεν υποστηρίζονταν στην απασχόληση. Ως εκ τούτου, αντιμετώπιζαν μεγάλη πιθανότητα να ζουν στη φτώχεια. Η περίπτωση των Νότιων Ευρωπαϊκών χωρών είναι αρκετά διαφορετική καθώς η εκτεταμένη οικογένεια και όχι ο άνδρας, θεωρείται ως ο κύριος υπεύθυνος για την ευημερία της οικογένειας. Οι μητέρες - μονογονείς, είναι μια αόρατη κατηγορία και δραπετεύουν από τη φτώχεια, στηριζόμενες για οικονομική βοήθεια και για τη φροντίδα των παιδιών τους, στους οικείους της. Πράγματι, εξετάζοντας τις διαφορές στα ποσοστά φτώχειας των παιδιών στην Ευρώπη,

φαίνεται ότι παρόλο που η Σουηδία έχει τον υψηλότερο αριθμό παιδιών που ζουν σε μονογονεϊκές οικογένειες, το 2003 είχε το χαμηλότερο ποσοστό παιδικής φτώχειας, από τις 27 χώρες - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Ηνωμένο Βασίλειο είναι δεύτερο μετά από τη Σουηδία, σε ότι αφορά των αριθμών των παιδιών που ζουν σε μονογονεϊκές οικογένειες. Οι ενδείξεις για την παιδική φτώχεια, έχουν βελτιωθεί κατά πολύ από τα μέσα της δεκαετίας του '90, όταν είχε το τρίτο υψηλότερο ποσοστό φτώχειας σε 25 αναπτυγμένες χώρες και το υψηλότερο ποσοστό από τις 15 χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εκτός αυτού, τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία της Eurostat την ταξινομούν στη 21^η θέση, μαζί με την Ελλάδα και την Πολωνία, σε σύνολο 27 χωρών. (Bradshaw et.al, 2000)

Ανάμεσα στις 15 χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκύπτει ένας διαχωρισμός των χωρών του βορρά και του νότου, σύμφωνα με τη διαφορετική διαδικασία της αποθεσμοποίησης των οικογενειακών μορφών και της εξατομικευμένης πορείας ζωής. Στις Σκανδιναβικές χώρες, η επικράτηση των μονογονεϊκών οικογενειών είναι πολύ υψηλότερη, όπως είναι και ο αριθμός των μονογονιών. Οι μονογονείς τείνουν να εργάζονται σε πλήρη απασχόληση και οι κοινωνικές παροχές είναι πολύ αποτελεσματικές στη μείωση της φτώχειας. Ο κίνδυνος της φτώχειας για τα παιδιά και τους ενήλικες που ζουν σε μονογονεϊκές οικογένειες, είναι πολύ χαμηλότερος. Στο νότο, οι μονογονείς τείνουν να είναι μεγαλύτερης ηλικίας, η χηρεία παραμένει μία βασική αιτία για να γίνει μία οικογένεια μονογονεϊκή και ένας σημαντικός αριθμός μονογονιών ζει με τους συγγενείς. Η στήριξη από τα μέλη της ευρύτερης οικογένειας και η ανεύρεση πλήρους απασχόλησης, είναι οι δύο βασικοί παράγοντες που μειώνουν τον κίνδυνο να ζει μία οικογένεια σε καταστάσεις φτώχειας. (Bradshaw et.al, 2000)

Η σύγκριση του προφίλ μεταξύ των χωρών είναι κάτι αρκετά δύσκολο, με βάση τα διαθέσιμα συγκριτικά στοιχεία. Το Ηνωμένο Βασίλειο φαίνεται να ξεχωρίζει για τον λόγο, ότι έχει το δεύτερο υψηλότερο αριθμό μονογονεϊκών οικογενειών μετά από τη Σουηδία, το τρίτο μεγαλύτερο ποσοστό πιθανότητας από τις 25 χώρες - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι οικογένειες αυτές να αντιμετωπίζουν τη φτώχεια και έναν από τους υψηλότερους δείκτες απειλής παιδικής φτώχειας μαζί με την Ελλάδα και την Πολωνία. Οι λόγοι για τους οποίους, το ποσοστό παιδικής φτώχειας στο Ηνωμένο Βασίλειο παραμένει υψηλό, είναι κυρίως επειδή το μεγαλύτερο μέρος των παιδιών ζουν με άνεργους μονογονείς και οι άνεργες οικογένειες στο Ηνωμένο Βασίλειο αντιμετωπίζουν μία αυξημένη απειλή να ζουν σε συνθήκες φτώχειας (Bradshaw et.al, 2000). Παρά ωστόσο, την πρόοδο που έχει επιτευχθεί στο Ηνωμένο Βασίλειο, τα ωφέληματα προς το παιδί εξαρτώνται από το εισόδημα, το οποίο δίνεται πιο γενναιόδωρα στις οικογένειες με μόνο ένα παιδί. Για το λόγο αυτό τα ωφέληματα αυτά, είναι λιγότερο αποτελεσματικά σε σύγκριση με το Σουηδικό πακέτο επιδομάτων, το οποίο έχει συνδράμει ουσιαστικά στη μείωση της παιδικής φτώχειας. (Kiernan et.al, 1998)

3.5 Η Κοινωνική Πολιτική για τις Μονογονεϊκές Οικογένειες

3.5.1 Μέτρα στήριξης των μονογονεϊκών οικογενειών

Μελετώντας την κοινωνική πολιτική για την οικογένεια στην Ελλάδα, είναι εμφανές ότι ανέκαθεν η ελληνική κοινωνική πολιτική για την μονογονεϊκή οικογένεια υστερούσε. Συγκεκριμένα, δεν υπάρχει κανένας φορέας που να ασχολείται αποκλειστικά με τις μονογονεϊκές οικογένειες, αλλά και τα υπάρχοντα μέτρα στήριξης δεν αφορούν αυτό καθαυτό τις μονογονεϊκές οικογένειες. Αξίζει να σημειωθεί, ότι εφαρμοζόταν «πρόγραμμα επιδότησης μονογονεϊκών οικογενειών» του ΠΙΚΠΑ, το οποίο παρείχε χρηματικό επίδομα σε μονογονιούς, ανεξαρτήτως φύλου. Βασική προϋπόθεση αποτελούσε, οι μονογονείς να μην καλύπτονται από άλλον φορέα κοινωνικής πρόνοιας (Μαράτου – Αλιμπράντη 2002).

Ωστόσο, έπειτα από τηλεφωνική επικοινωνία που είχε η σπουδαστική ομάδα με την διοίκηση του Αναρρωτηρίου Πεντέλης και με το ΠΙΚΠΑ, προκειμένου να επιβεβαιωθούν οι παραπάνω παροχές, διαπιστώθηκε ότι λόγω της οικονομικής κρίσης και στα πλαίσια του μνημονίου, το συγκεκριμένο επίδομα ήταν από τα πρώτα επιδόματα που καταργήθηκαν. Αντίστοιχα, σύλλογοι μονογονεϊκών οικογενειών, που υπήρχαν σε διάφορες πόλεις της Ελλάδος και αποτελούσαν το μοναδικό πλαίσιο υποστήριξης των μελών μιας μονογονεϊκής οικογένειας, έχουν πάψει να λειτουργούν. Παρόλα αυτά, παρακάτω παρατίθενται τα κυριότερα μέτρα οικογενειακής κοινωνικής πολιτικής συμπεριλαμβανομένων και των μονογονεϊκών.

- **Νοσοκομειακή και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη**

Στις ανασφάλιστες και οικονομικά αδύναμες, άγαμες, επίτοκες μητέρες, καθώς και στα προστατευόμενα από αυτές παιδιά, χορηγείται από τις Διευθύνσεις Κοινωνικής Πρόνοιας των οικείων Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων «βιβλιάριο ανασφάλιστου πολίτη» για τρία χρόνια, με βάση το οποίο δικαιούνται δωρεάν χορήγηση φαρμάκων και νοσοκομειακής περίθαλψης στα νοσηλευτικά ιδρύματα του ΕΣΥ και το αντίστοιχο κόστος επιβαρύνει τον κρατικό προϋπολογισμό. Επίσης, ο/η ανασφάλιστος/η διαζευγμένος/η δικαιούται νοσοκομειακή και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη ως άμεσα ασφαλισμένος/η στον ασφαλιστικό φορέα που ήταν ασφαλισμένος/η ο /η άλλος/η σύζυγος κατά το χρόνο λύσης του γάμου τους, εφόσον το ασφαλιστικό αυτό δικαίωμα ασκείται εντός έτους από την ημερομηνία της τελεσίδικης έκδοσης της απόφασης διαζυγίου (ΦΕΚ 111/1984).

- **Μειωμένη στρατιωτική θητεία**

Σύμφωνα με πρόσφατη νομοθετική ρύθμιση προβλέπεται ότι «οι μόνοι ή μεγαλύτεροι γιοι θανόντος γονέα ή άγαμης μητέρας υπηρετούν μειωμένη στρατιωτική θητεία». Συγκεκριμένα, τα ορφανά παιδιά ή τα παιδιά άγαμων μητέρων, λόγω της ευνοϊκής αυτής ρύθμισης, υπηρετούν τρεις μήνες λιγότερο από τους άλλους στρατεύσιμους στις Ένοπλες Δυνάμεις. Η εννιάμηνη θητεία ισχύει πλέον ανεξάρτητα από την προϋπόθεση να μην υπάρχει στη μονογονεϊκή αυτή οικογένεια άλλο ενήλικο ικανό για εργασία παιδί, προϋπόθεση που ίσχυε παλιότερα και τώρα καταργήθηκε (Π.Δ. 292/2003).

- **Παιδικοί σταθμοί**

Τα παιδιά των μονογονεϊκών οικογενειών εγγράφονται κατά προτεραιότητα στους παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς, εφόσον προβλέπεται ότι κατά την εγγραφή επιλέγονται παιδιά οικονομικά αδυνάτων οικογενειών, προτιμώμενων εκείνων που έχουν ανάγκη φροντίδας από διάφορα κοινωνικά αίτια, όπως π.χ. παιδιά ορφανά από δύο ή ένα γονέα, παιδιά άγαμων μητέρων, διαζευγμένων ή σε διάσταση γονέων κλπ. Πρέπει να σημειωθεί, ότι πέρα από την κατά προτεραιότητα εγγραφή των παιδιών στους παιδικούς σταθμούς, οι μονογονεϊκές οικογένειες, εφόσον θεωρούνται ασθενέστερες κοινωνικοοικονομικά, απαλλάσσονται της υποχρέωσης καταβολής της προβλεπόμενης μηνιαίας οικονομικής εισφοράς. Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι ο Δήμος Αθηναίων απαλλάσσει τις μονογονεϊκές οικογένειες με οικογενειακό ετήσιο εισόδημα έως 15.000 ευρώ, ενώ τους υπόλοιπους δημότες με εισόδημα έως 10.000 ευρώ. Άλλοι δήμοι για την απαλλαγή της υποχρέωσης καταβολής μηνιαίων διδάκτρων, διακρίνουν τις διάφορες κατηγορίες μονογονεϊκών οικογενειών (άγαμες μητέρες ή ορφανικές οικογένειες, ή διαζευγμένοι και οικονομικά αδύναμοι γονείς) ορίζοντας διαφορετικά εισοδηματικά όρια. (Μαράτου – Αλμπράντη, 2002)

- **Μονάδες φιλοξενίας και ψυχολογικής στήριξης**

Για τη στήριξη και προστασία των μονογονεϊκών οικογενειών που περνούν κρίση, παρέχονται συμβουλευτικές – υποστηρικτικές και νομικές υπηρεσίες από πολλούς κοινωνικούς φορείς και μονάδες κοινωνικής φροντίδας. Ειδικότερα:

- Για την συστηματική προστασία της άγαμης μητέρας λειτουργεί ειδικό τμήμα στο Κέντρο Βρεφών «Μητέρα», όπου μπορούν να εισάγονται άγαμες έως τον τοκετό και να τους παρέχεται ψυχολογική στήριξη και οικονομική βοήθεια, μέχρι να μπορέσουν να αναλάβουν μόνες τους την ανατροφή των παιδιών τους. Επίσης, στο πλαίσιο των προγραμμάτων του «Μητέρα», παρέχονται συμβουλευτικές – νομικές υπηρεσίες σε μόνους γονείς που περνούν κρίση, με στόχο να παραμείνουν τα παιδιά κοντά τους.
- Στα Κέντρα Συμβουλευτικής και Πληροφόρησης γυναικών (του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας - ΚΕΘΙ) παρέχεται νομική, ψυχολογική και συμβουλευτική υποστήριξη και στις γυναίκες αρχηγούς μονογονεϊκών οικογενειών.
- Στις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις λειτουργούν οι Διευθύνσεις Πρόνοιας, όπου μέσω των Κοινωνικών Υπηρεσιών, παρέχεται ψυχολογική στήριξη και βοήθεια στην άγαμη μητέρα.
- Στο πλαίσιο του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης συντονίζονται και παρέχονται υπηρεσίες συμβουλευτικής ενημέρωσης και ψυχολογικής υποστήριξης καθώς και διαμεσολάβησης για πρόσβαση σε υπηρεσίες κοινωνικής αλληλεγγύης, σε άτομα ή οικογένειες που περιέχονται σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης, μεταξύ των οποίων είναι και οι μονογονεϊκές οικογένειες. Επίσης, παρέχεται προσωρινή φιλοξενία σε ξενώνες στα άτομα εκείνα που χρειάζονται άμεση βοήθεια στέγασης.

(Βεργέτη, 2009)

- **Άλλες διευκολύνσεις – παροχές**

- Αν μεταξύ των επιτυχόντων σε διαγωνισμούς προσλήψεων προσωπικού ή πλήρωσης θέσεων στο δημόσιο που προκηρύσσει το Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (ΑΣΕΠ) υπάρχουν υποψήφιας άγαμες μητέρες, αυτές μοριοδοτούνται με 5/100 για κάθε προστατευόμενο παιδί τους. (Μαράτου – Αλιμπράντη, 2002)
- Χωρίς ποσοτικό περιορισμό, επιτρέπονται οι μετεγγραφές φοιτητών ΑΕΙ και σπουδαστών ΤΕΙ του εσωτερικού από την πόλη που σπουδάζουν στην πόλη διαμονής τους, εφόσον είναι τέκνα άγαμων μητέρων με τρία μη αναγνωρισθέντα τέκνα, που δεν υπερβαίνουν το 26^ο έτος της ηλικίας τους. Επίσης επιτρέπονται και οι μετεγγραφές ορφανών φοιτητών ή σπουδαστών από τον ένα ή και από τους δύο γονείς, εφόσον ο μέσος όρος του συνολικού οικογενειακού εισοδήματος των τριών τελευταίων οικονομικών ετών δεν υπερβαίνει το ποσό των 35.000 ευρώ (ΦΕΚ 208/2004).
- Οι μονογονεϊκές οικογένειες, που έχουν υπό την προστασία τους προστατευόμενα τέκνα, δικαιούνται εισιτήρια εξάημερων διακοπών στα πλαίσια του προγράμματος «Τουρισμός για όλους» εφόσον πληρούν τις ανάλογες προϋποθέσεις (ετήσιο εισόδημα, ανάλογο ασφαλιστικό ταμείο). (Κοινωνικός Τουρισμός, 2012)

3.5.2 Άλλα Μέτρα Οικογενειακής Στήριξης

Στα πλαίσια της κοινωνικής πολιτικής για την οικογένεια στην Ελλάδα, υπάρχουν και κάποια μέτρα στήριξης τα οποία αφορούν κάθε τύπο οικογένειας, που πληροί τις ανάλογες

προϋποθέσεις, συμπεριλαμβανομένων και των μονογονεϊκών οικογενειών. Πιο συγκεκριμένα:

- **Επίδομα «απροστάτευτου παιδιού»**

Αναφορικά με την οικονομική στήριξη των μονογονεϊκών οικογενειών με χαμηλό εισόδημα, προβλέπεται η ένταξή τους είτε στο πρόγραμμα οικονομικής ενίσχυσης απροστάτευτων παιδιών (αν και αυτό δεν αφορά αυτές καθαυτές τις μονογονεϊκές οικογένειες, αλλά τα απροστάτευτα παιδιά) είτε στο πρόγραμμα ενίσχυσης οικογενειών «σε κρίση». Επίσης, προβλέπεται η χορήγηση και κάποιων άλλων επιδομάτων, που απευθύνονται γενικώς σε οικογένειες με χαμηλό εισόδημα συμπεριλαμβανομένων και των μονογονεϊκών. (Βεργέτη, 2009)

Το πρόγραμμα οικονομικής ενίσχυσης απροστάτευτων παιδιών, λόγω έλλειψης πατρικής προστασίας, χρηματοδοτείται από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, με βάση το Ν.4051/60 «περί ενισχύσεως απροστάτευτων παιδιών». Ο νόμος αυτός, καθώς και το προεδρικό διάταγμα που εκδόθηκε στη συνέχεια (Π.Δ 108), θέτουν τις γενικές προϋποθέσεις υπαγωγής των δικαιούχων παιδιών στο συγκεκριμένο πρόγραμμα προστασίας και εξειδικεύουν τα οικονομικά κριτήρια και το ύψος της παρεχόμενης ενίσχυσης. Αρμόδιες υπηρεσίες για την καταβολή του επιδόματος αυτού είναι οι Διευθύνσεις Κοινωνικής Πρόνοιας των κατά τόπους Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων. (ΦΕΚ 49/1960)

Συγκεκριμένα, η χρηματική αυτή παροχή χορηγείται σε απροστάτευτα παιδιά, ηλικίας μέχρι 16 ετών, που ζουν με την οικογένειά τους (με συγγενείς κατ' ευθεία γραμμή ή εκ πλαγίου μέχρι και τρίτου βαθμού συγγένειας εξ αίματος ή εξ αγχιστείας) και όχι σε παιδιά που διαβιούν σε ιδρύματα, και υπό την προϋπόθεση να μην καλύπτονται από άλλους φορείς κοινωνικής πρόνοιας. Απροστάτευτα παιδιά θεωρούνται τα παιδιά που είναι ορφανά ή και από τους δυο γονείς ή μόνο από τον πατέρα, ή τα παιδιά που ο πατέρας δεν είναι σε θέση να αναλάβει τη συντήρησή τους λόγω ασθένειας, εισαγωγής σε ίδρυμα ψυχικών παθήσεων, φυλάκισης, στράτευσης, διαζυγίου/διάστασης και εγκατάλειψης, ή τα παιδιά που έχουν γεννηθεί εκτός γάμου καθώς και τα έκθετα. Για τη χορήγηση του επιδόματος έχουν ορισθεί πολύ χαμηλά εισοδηματικά όρια, δεδομένου ότι το μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το ποσό των 235€ για οικογένεια μέχρι τριών μελών, το οποίο προσαυξάνεται για κάθε επιπλέον μέλος κατά 20€. Από το εισόδημα εκπίπτουν μόνο το ποσό του ενοικίου ή η δόση στεγαστικού δανείου για αγορά πρώτης κατοικίας. Το ποσό του μηνιαίου επιδόματος για κάθε ενισχυόμενο παιδί, ανέρχεται στα 44,02€/μήνα και επιδοτούνται 25.000 άτομα. Όπως προκύπτει από τις σχετικές διατάξεις, στο πρόγραμμα της οικονομικής αυτής ενίσχυσης εντάσσονται, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις, πέραν των άλλων περιπτώσεων και παιδιά μονογονεϊκών οικογενειών, με αρχηγό/επικεφαλής της οικογένειας μόνο τη μητέρα, η οποία είναι είτε χήρα, είτε διαζευγμένη/σε διάσταση είτε άγαμη, και όχι παιδιά μονογονεϊκών οικογενειών με αρχηγό τον πατέρα τους. Δηλαδή, το πρόγραμμα αυτό δεν αφορά τα παιδιά αυτά καθαυτά των μονογονεϊκών οικογενειών, αλλά γενικότερα τα απροστάτευτα παιδιά. (ΦΕΚ 49/1960)

Ο Συνήγορος του Πολίτη κρίνει ότι το νομοθετικό πλαίσιο ενίσχυσης απροστάτευτων παιδιών, όπως αυτό ισχύει, δεν ανταποκρίνεται πλέον στις σύγχρονες ανάγκες για την κοινωνική προστασία των παιδιών και διαπιστώνει σημαντικά ζητήματα τόσο ως προς την έκταση όσο και προς το είδος της παρεχόμενης προστασίας. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι, η συγκεκριμένη ρύθμιση εισάγει διακρίσεις μεταξύ των δύο φύλων, γεγονός που αντίκειται τόσο στην ελληνική όσο και στη κοινοτική νομοθεσία, δεδομένου ότι στο νόμο γίνεται

αναφορά μόνο στην αδυναμία του πατέρα να αναλάβει τη συντήρηση των παιδιών. Η ρύθμιση αυτή, απηχεί το προϋπάρχον οικογενειακό δίκαιο, και κατά συνέπεια, το φύλο του γονέα δεν θα πρέπει να έχει σημασία για την εφαρμογή του συγκεκριμένου προγράμματος. (Συνήγορος του Πολίτη, 2003)

Επίσης, ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί ότι το χορηγούμενο βοήθημα σε συνδυασμό με το μηνιαίο εισόδημα που θα πρέπει να έχει η οικογένεια προκειμένου να επιδοτηθεί, δεν ανταποκρίνονται στις σημερινές οικονομικές ανάγκες για τη διαβίωση δύο ατόμων. Τα ποσά ισχύουν από το 1997 και έκτοτε δεν έχουν αναπροσαρμοστεί. Τα εξαιρετικά χαμηλά εισοδηματικά όρια αποκλείουν, στην πράξη, παιδιά τα οποία αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα (μονογονεϊκή οικογένεια, γονέας με σοβαρό πρόβλημα υγείας) και κινδυνεύουν εξίσου από κοινωνικό αποκλεισμό. (Συνήγορος του Πολίτη, 2003)

Για τους λόγους αυτούς, προτείνεται να επανεξετασθούν τόσο το ύψος του εισοδήματος, που λαμβάνεται υπόψη για την καταβολή της παροχής όσο και το ύψος της χορηγούμενης παροχής, δεδομένου ότι το ποσά αυτά είναι αρκετά μικρά, για τη συγκεκριμένη κατηγορία επιδοτούμενων. Το γεγονός ότι το πρόγραμμα έχει συγκεκριμένη χρονική διάρκεια, αποτελεί επιπλέον στοιχείο για την επέκταση και αναβάθμιση της παροχής σε επίπεδα συγκρίσιμα με αυτά άλλων κατηγοριών οικονομικής ενίσχυσης. Παράλληλα, η διατύπωση «εξώγαμα και έκθετα» παιδιά, που συμπεριλαμβάνονται στα απροστάτευτα παιδιά, είναι αναχρονιστική, εμπεριέχει αρνητική κρίση και επιπλέον αποκλείει μονογονεϊκές οικογένειες, όπου ο μόνος γονέας είναι ο πατέρας. Επίσης, η υιοθέτηση του ηλικιακού ορίου των 16 ετών, που ισχύει για την παροχή της μηνιαίας οικονομικής ενίσχυσης και το οποίο συναρτάται με τα έτη της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και με το ηλικιακό όριο πέραν του οποίου η εργασία παιδιών δεν είναι παράνομη, δεν συμφωνεί με τους στόχους της κοινωνικής πολιτικής στον τομέα της παιδικής προστασίας. (Συνήγορος του Πολίτη, 2003)

Ακόμη, το όριο αυτό υπολείπεται σε σχέση με την ηλικία των 18 ετών, που υιοθετεί η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Ενώ το κοινωνικοασφαλιστικό σύστημα προβλέπει την κάλυψη των γονέων και για τα χρόνια φοίτησης των παιδιών τους σε αναγνωρισμένο εκπαιδευτικό ίδρυμα, δεν υφίσταται αντίστοιχη πρόβλεψη στο προνοιακό αυτό πρόγραμμα για απροστάτευτα παιδιά, των οποίων οι γονείς είτε δεν υπάρχουν είτε δεν μπορούν να τους εξασφαλίσουν τις ανάγκες διαβίωσης. Αντίθετα, μία τέτοια ρύθμιση θα ενθάρρυνε ή τουλάχιστον θα διευκόλυνε τα παιδιά που διαβιούν σε δύσκολες οικογενειακές συνθήκες να συνεχίσουν τις σπουδές τους και να βελτιώσουν τις δυνατότητες ένταξης στην αγορά εργασίας. Για τους λόγους αυτούς, προτείνεται να αυξηθεί στα 18 έτη, κατ' ελάχιστο, το όριο ηλικίας των δικαιούχων, υιοθετώντας το όριο που προβλέπει η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και να επεκταθεί για να καλύψει και τα παιδιά που συνεχίζουν τις σπουδές τους. (Συνήγορος του Πολίτη, 2003)

- **Στεγαστικό επίδομα φοιτητών**

Στεγαστικό επίδομα φοιτητών 1000 ευρώ ετησίως χορηγείται σε φοιτητές που σπουδάζουν και διαμένουν σε άλλη πόλη από την κύρια κατοικία τους, υπό την προϋπόθεση ότι το ύψος του οικογενειακού εισοδήματος φθάνει μέχρι τα 30.000 ευρώ, με προσαύξηση 3.000 ευρώ για κάθε παιδί, από το δεύτερο και μετά. Επίσης η οικογένεια του φοιτητή πρέπει να μην κατέχει επιφάνεια κατοικιών άνω των 200 τ.μ. και ο φοιτητής να επιτυγχάνει στα 2/3 των μαθημάτων, κάθε έτος. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, το 2005 ενισχύθηκαν 65.073 φοιτητές ανωτέρων και ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. (ΦΕΚ 15/2004)

- **Σχολικό Επίδομα**

Επιπλέον, προβλέπεται η χορήγηση σχολικού επιδόματος σε οικογένειες με ανήλικα παιδιά ηλικίας έως 16 ετών, που φοιτούν σε δημόσια σχολεία υποχρεωτικής εκπαίδευσης (σε τάξεις του δημοτικού και του γυμνασίου). Απευθύνεται σε οικογένειες, συμπεριλαμβανομένων των μονογονεϊκών, με ετήσιο οικογενειακό εισόδημα που δεν υπερβαίνει το ποσό των 3.000€. Το ύψος της εισοδηματικής αυτής ενίσχυσης ανέρχεται στο ποσό των 300€ ετησίως για κάθε μαθητή και καταβάλλεται εφάπαξ από την αρμόδια διεύθυνση του σχολείου που φοιτεί ο δικαιούχος, με την έναρξη κάθε σχολικού έτους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

4.1 Ορισμός της κοινωνικής εργασίας με οικογένεια

«Η κοινωνική εργασία με οικογένεια είναι μια από τις βασικές, παραδοσιακές υπηρεσίες που προσφέρει η εφαρμοσμένη κοινωνική επιστήμη, η κοινωνική εργασία. Οι κοινωνικοί λειτουργοί αναλαμβάνουν να βοηθήσουν με τις επιστημονικές τους γνώσεις, τις τεχνικές και την εμπειρία τους στην εξομάλυνση διαταραγμένων οικογενειακών σχέσεων και στην διατήρηση της οικογένειας και της ισορροπίας της, ενώ αυτή εξελίσσεται μέσα στον χώρο της» (Παπαϊωάννου, 2000:165)

Η κοινωνική εργασία με οικογένεια είναι μια μέθοδος πρόληψης και θεραπείας των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η οικογένεια, τόσο στις διαπροσωπικές της σχέσεις όσο και στις σχέσεις της με το εξωτερικό της περιβάλλον. Ο κύριος σκοπός της, είναι η δημιουργία σχέσεων μέσα στην οικογένεια, όπου το κάθε μέλος θα διατηρεί την προσωπικότητά του και την αυτονομία του και ταυτόχρονα θα επιτρέπει το ίδιο και για τον άλλον. (Maguire, 2002)

Η κοινωνική εργασία με οικογένεια, περιλαμβάνει ολόκληρη την οικογένεια, ακόμη και τα μέλη που απουσιάζουν. Η θεραπευτική της οικογένειας, είναι η πορεία της οργανωμένης παρέμβασης σε μια φάση οικογενειακής δυσπροσαρμογής. Συνεπώς, η οικογένεια είναι ο πελάτης και όχι τα μεμονωμένα μέλη της. Τα συμπτώματα που μπορεί να παρουσιάζει ένα μέλος της οικογένειας, αποτελούν συνήθως ενδείξεις δυσλειτουργίας ολόκληρου του οικογενειακού συστήματος. Το άτομο που έχει το σύμπτωμα, δεν είναι αυτό που συνήθως έχει το πρόβλημα, αλλά είναι αυτό που εκφράζει την ματαίωση και τη ταραχή που υπάρχει σε ολόκληρη την οικογένεια. (Maguire, 2002)

Η συνέντευξη με παρούσα όλη την οικογένεια, που ονομάζεται ως παράλληλη πολλαπλή συνέντευξη, είναι το εργαλείο που χρησιμοποιεί ο κοινωνικός λειτουργός στη κοινωνική εργασία με οικογένεια. Ο κοινωνικός λειτουργός από τα προβλήματα του ατόμου, κατευθύνεται στο περιεχόμενο των διαπροσωπικών σχέσεων των μελών. Έτσι, δίνεται η ευκαιρία να ενθαρρυνθεί, να απαιτεί μεγαλύτερο σεβασμό στην επικοινωνία τους, όσο τα μέλη συμμετέχουν πιο άνετα και ελευθερώνουν θετικά συναισθήματα, τόσο καλύτερα αναπτύσσεται η αμφίδρομη σχέση ανάμεσα στην αυξημένη ευθύνη και στον πρωτόγνωρο σεβασμό. (Maguire, 2002)

4.2 Η εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας ως προς την οικογενειακή θεραπεία

Οι επιστήμονες της ψυχικής υγείας, έδωσαν βάση στην σπουδαιότητα της οικογένειας για την ανάπτυξη του ατόμου και την λειτουργικότητά του. Διαπιστώνοντας ότι η ατομική θεραπεία δεν είχε τα αναμενόμενα αποτελέσματα εξαιτίας των δυνάμεων των σχέσεων μέσα στην οικογένεια, δυνάμεις οι οποίες παρενέβαιναν, οδηγήθηκαν στον πειραματισμό με άλλα μοντέλα θεραπευτικής παρέμβασης, όπως η ομαδική και η οικογενειακή θεραπεία. Σιγά σιγά και με το πέρασμα του χρόνου, η οικογενειακή θεραπεία άρχισε να κερδίζει έδαφος μέχρι που κατάφερε να φτάσει στο επίπεδο ενός θεραπευτικού μοντέλου. Οι θεωρητικές υποθέσεις για την οικογένεια και τα έγγραφα συστήματα, καθώς επίσης και η σπουδαιότητα της οικογένειας στην ανάπτυξη του ατόμου, είναι η βάση της οικογενειακής θεραπείας. (Hoffman, 2012)

Η ιστορία της θεραπείας της οικογένειας μπορεί να φτάσει πίσω στο παρελθόν, όταν ακόμη η κοινωνική εργασία αναλάμβανε δράσεις για την καταπολέμηση της φτώχειας. Το

1918 στην Ν. Υόρκη, ορίστηκε μια ομάδα εκπαιδευτικά καταρτιζόμενων «επισκεπτών» για να έρχονται σε επαφή με τις φτωχές οικογένειες των συνοικιών, να γνωρίζονται μαζί τους και να τους δραστηριοποιούν, με σκοπό τη βελτίωση των συνθηκών ζωής τους. (Παπαϊωάννου 2000, Καλλινικάκη 1998)

Η πρωτοπόρος στην ανάπτυξη της κοινωνικής εργασίας Josephine Lowell, σε ετήσια έκθεση που έγινε στην Ν. Υόρκη για την συνεργασία των φτωχών οικογενειών και των «επισκεπτών», συμβούλευσε τους επισκέπτες να ασχολούνται με το ζευγάρι γενικά και όχι μόνο με ότι απασχολεί την γυναίκα. Το ζευγάρι έτσι, θα δέχεται συμβουλές που θα μπορεί να εφαρμόσει για να βοηθηθεί, όχι μόνο για τα παρόντα προβλήματα, αλλά και μελλοντικά. (Παπαϊωάννου, 2000)

Έως το 1892, η αντιμετώπιση της οικογένειας ως ένα ενιαίο σύνολο, είχε θεμελιωθεί ως η βασική αρχή της φιλανθρωπίας και η οικογένεια θεωρούνταν ένας ισχυρός κοινωνικός θεσμός, που για να αντέξει εις βάθος χρόνου, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψιν ως μια ενότητα. Η θέση αυτή, επιβεβαιώθηκε και από την Mary Richmond, που στο βιβλίο της «Social diagnosis» που εκδόθηκε το 1917, ανέφερε ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει να δίνουν βάση στην ιστορία και την φύση του ζεύγους και οι συναντήσεις τους θα πρέπει να λαμβάνουν χώρα στο σπίτι της οικογένειας, με όλα τα μέλη να είναι παρόντα, τονίζοντας έτσι και την αξία του χειρισμού της οικογένειας, ως ένα σύνολο. (Παπαϊωάννου 2000, Καλλινικάκη 1998)

Οι σημαντικές αλλαγές στην άσκηση της κοινωνικής εργασίας και της κοινωνικής εργασίας με οικογένεια, έγιναν κυρίως τις δεκαετίες '40 και '50 με τις θεωρίες για την αλληλεξάρτηση των ατόμων (δηλαδή την διάγνωση της οικογένειας) ως αναπόσπαστο σύνολο, δίνοντας βάση και σε κοινωνικούς και πολιτισμικούς παράγοντες. Από την δεκαετία του '50 ως και την δεκαετία του '70, η θεραπευτική διαδικασία της οικογένειας στηριζόταν στην θεωρία των γενικών συστημάτων και μεθόδων για την θεραπεία ψυχικά ασθενών. Έκτοτε, ξεκίνησε και η λεγόμενη διεπαγγελματική συνεργασία που ισχύει μέχρι σήμερα και αφορά τη συμμετοχή επιστημόνων, όπως κοινωνικών λειτουργών, ψυχολόγων, ψυχιάτρων και άλλων κατά περίπτωση επαγγελματιών, στη θεραπευτική διαδικασία της οικογένειας. Σήμερα, εξειδικευμένοι επιστήμονες και υπηρεσίες προσφέρουν βοήθεια στην οικογένεια και το παιδί, με την συμβουλευτική γάμου και οικογένειας, τις σχολές γονέων, την παρέμβαση σε καταστάσεις κρίσης, τις κρατικές υπηρεσίες πρόνοιας κ.α. (Hoffman, 2012)

4.3 Το αντικείμενο της Κοινωνικής Εργασίας με Οικογένεια

Η αξιολόγηση της γονεϊκής φροντίδας είναι ένα από τα πιο σημαντικά έργα, που καλείται να διεκπεραιώσει ένας κοινωνικός λειτουργός με μια οικογένεια. Πρόκειται για μια κομβική σχέση, στην οποία πρέπει να εξεταστεί η σωματική και η ψυχολογική κατάσταση των τέκνων της οικογένειας, καθώς και οι σχέσεις αλλά και τα προβλήματα αυτών, που σχηματίζονται μεταξύ των ατόμων της οικογένειας. (Αγάθωνος – Γεωργοπούλου, 1991)

Από τις σχέσεις που δημιουργούνται εντός της οικογένειας, θα πρέπει να αναζητηθούν και να αναλυθούν διάφορα προβλήματα με τα οποία ασχολείται η κοινωνική εργασία. Στα προβλήματα αυτά εντάσσονται, η κακοποίηση σε όλες τις μορφές της, όπως η σωματική κακοποίηση, η συναισθηματική και λεκτική, η παραμέληση που σχετίζεται ακόμα και με την διαταραχή της ανάπτυξης του παιδιού, η επιτακτική ανάγκη προγραμματισμού της μελλοντικής κατάστασης του παιδιού. (Αγάθωνος – Γεωργοπούλου, 1991)

Είναι προφανές, ότι η αξιολόγηση διαφοροποιείται από οικογένεια σε οικογένεια και είναι συνισταμένη πολλών παραγόντων. Τα πιο σημαντικά κριτήρια με τα οποία γίνεται η αξιολόγηση είναι :

- ✓ Τα όρια: τα οικογενειακά συστήματα τα οποία παρουσιάζουν δυσλειτουργία, παρουσιάζουν πολύ συχνά το φαινόμενο αποποίησης των προσωπικών ευθυνών, το οποίο οδηγεί σε αποπροσανατολισμό με δυσάρεστες συνέπειες εντός της οικογένειας. Το φαινόμενο αυτό, παρουσιάζεται λόγω έλλειψης ορίων εντός των ατόμων της οικογένειας.
- ✓ Οι συμμαχίες: η έννοια της συμμαχίας εντός της οικογένειας, μπορεί να προκαλέσει δυσλειτουργία στους διακριτούς ρόλους των ατόμων της οικογένειας. Τέτοια φαινόμενα συνήθως, δημιουργούν απομόνωση μελών της οικογένειας και δυσκολεύουν τη συνεργασία μεταξύ των γονέων.
- ✓ Η επικοινωνία: είναι προφανές, ότι η έλλειψη ή η περιορισμένη επικοινωνία μεταξύ των μελών της οικογένειας μπορεί να προκαλέσει δυσλειτουργία.
- ✓ Οι κοινωνικές σχέσεις: προσανατολίζεται και αξιολογείται η ικανότητα που μπορεί να έχει μία οικογένεια να δημιουργήσει κοινωνικούς δεσμούς με το περιβάλλον της. Μια οικογένεια, που είναι πιο απομονωμένη και δεν έχει υγιείς σχέσεις με τον κοινωνικό περίγυρο, είναι πολύ πιθανό να αντιμετωπίσει οικογενειακές προστριβές και δυσκολίες.
- ✓ Το κλίμα: ένας ακόμη παράγοντας που πρέπει να αξιολογηθεί, είναι η ικανότητα της οικογένειας να λάβει αποφάσεις και κάτω από ποιες συνθήκες λαμβάνονται οι αποφάσεις αυτές. (Αγάθωνος – Γεωργοπούλου, 1991)

4.4 Κοινωνική Εργασία και Μονογονεϊκή Οικογένεια

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι περιορισμένος, όσον αφορά την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των μονογονεϊκών οικογενειών και συνιστάται μόνο στην αξιολόγηση της οικονομικής κατάστασης της οικογένειας και αν αυτή πληροί τις προϋποθέσεις για οικονομική ενίσχυση με τη μορφή των επιδομάτων. Η παρέμβασή του λοιπόν, αφορά κυρίως τον οικονομικό τομέα. Οι περιοριστικοί παράγοντες, που διαμορφώνουν τον σημερινό ρόλο του κοινωνικού λειτουργού είναι :

- Η μη επαρκής στελέχωση των ιατροκοινωνικών υπηρεσιών από κοινωνικούς λειτουργούς. Αυτό, έχει ως αποτέλεσμα τον μεγάλο φόρτο εργασίας των εργαζομένων κοινωνικών λειτουργών. Έτσι λοιπόν, ο κοινωνικός λειτουργός δεν έχει την ευκαιρία να ασκήσει, όπως ο ίδιος επιθυμεί, το ανθρωπιστικό του επάγγελμα.
- Η έλλειψη επαρκών και εξειδικευμένων γνώσεων πάνω στο θέμα της μονογονεϊκότητας, που έχει ως αποτέλεσμα το χαμηλό επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών. Επίσης, η άγνοια ή η ημιμάθεια δυσκολεύει τον κοινωνικό λειτουργό στην αντικειμενική αντιμετώπιση της μονογονεϊκής οικογένειας και των προβλημάτων της. Ενισχύεται λοιπόν ο κίνδυνος, που εμπεριέχεται από μια υποκειμενική διαδικασία λήψης απόφασης, σε θέματα που αφορούν τη μονογονεϊκή οικογένεια.

Η ενασχόληση των κοινωνικών λειτουργών με μονογονεϊκές οικογένειες, έχει να κάνει από τη μια πλευρά με τον εντοπισμό των προβλημάτων των μονογονεϊκών οικογενειών και από την άλλη πλευρά, με τους φορείς της κοινότητας για την πραγμάτωση των αναγκαίων αλλαγών στη ζωή τους. Ο κοινωνικός λειτουργός που εργάζεται με μονογονεϊκές οικογένειες, εργάζεται για τη λύση του προβλήματος παρεμβαίνοντας επιστημονικά με βραχυπρόθεσμους στόχους. (Παπαϊωάννου, 2000)

Η ίδια συγγραφέας (2000), επισημαίνει ότι ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να γνωρίζει πως ο αρχηγός μια μονογονεϊκής οικογένειας, μπορεί να εκδηλώσει εξίσου παθητικότητα, επιθετικότητα και τάσεις εξάρτησης προς το πρόσωπό του. Η παθητικότητα δεν σημαίνει πάντα και αδυναμία χειρισμού και επίλυσης των προβλημάτων τους, αλλά τις περισσότερες φορές συναισθηματική σύγχυση και ανάγκη ψυχολογικής υποστήριξης. Η ανασφάλεια και η ανησυχία του, μπορεί να εκφραστεί και με επιθετικότητα, αν και συνήθως οι αρχηγοί τέτοιων οικογενειών εκφράζονται περισσότερο παθητικά και δείχνοντας τάση για εξάρτηση. Όλα αυτά, απαιτούν προσεκτική αντιμετώπιση από μέρους του κοινωνικού λειτουργού, καθώς και ανάλυση και διάγνωση των αιτιών που τα δημιουργούν. Και αυτό, γιατί υπάρχει κίνδυνος συναισθηματικής εμπλοκής του επαγγελματία, φόρτισης και ανταπόδοσης της επιθετικότητας.

Έτσι λοιπόν, στη συνεργασία του με τους μόνους γονείς, ο κοινωνικός λειτουργός :

- Δεν παίρνει αποφάσεις για λογαριασμό τους ούτε επιδιώκει να γίνονται δεκτά τα δικά του συμπεράσματα.
- Αποφεύγει τυχόν ταύτιση με το μόνο γονέα, κάτι που δυσχεραίνει φοβερά τη συνεργασία και τον εμποδίζει να χειρίζεται την περίπτωση αντικειμενικά και εξατομικευμένα συγχρόνως.
- Γίνεται συντονιστής, εμπνευστής και καθοδηγητής, βοηθώντας τους να συνειδητοποιήσουν και να εκφράσουν οι ίδιοι τις ανάγκες τους έτσι ώστε, να ξεπεράσουν την έλλειψη και απουσία του άλλου συντρόφου, να διαχειριστούν όλες τις όψεις της καθημερινής τους ζωής και να προσπαθήσουν να βρουν λύσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων τους. Με τη συμβουλευτική, υποστηρικτική παρέμβαση σε θέματα που τους απασχολούν γύρω από την προσωπική τους ζωή, φωτίζονται τα προβλήματά τους και αναγνωρίζουν στον εαυτό τους, ότι είναι αξιόλογοι και σημαντικοί. Μ' αυτόν τον τρόπο, υπάρχει το κατάλληλο κλίμα ειλικρινούς συνεργασίας και αμφίπλευρης παραδοχής, που διευκολύνει τη συλλογή πληροφοριών για τη συμπλήρωση του κοινωνικού ιστορικού.
- Δημιουργεί ομάδες γονέων έτσι ώστε, μέσω της ομάδας τα άτομα να βοηθούν να εκφράσουν τα συναισθήματα, τις ανησυχίες και τους φόβους τους και παράλληλα να υποστηριχτούν από τα άλλα μέλη.
- Διευκολύνει την έκφραση των παράπονων, δραστηριοποιεί τα μέλη της ομάδας σε ενεργό συμμετοχή για τη φροντίδα της δικής τους ευημερίας αλλά και του συνόλου, δίνει την ευκαιρία να κατανοήσουν τα δικαιώματά τους και τις λύσεις, που υπάρχουν στις διάφορες καταστάσεις και παροτρύνει να δημιουργηθούν κανάλια επικοινωνίας και επηρεασμού προς την κοινωνία.
- Εκτιμά τις ανάγκες της κάθε μονογονεϊκής οικογένειας, έτσι ώστε η παρεχόμενη βοήθεια να ανταποκρίνεται σ' αυτή. (Μπαμπάλης, 2005)

Όσον αφορά τη συνεργασία του με τα παιδιά των μονογονεϊκών οικογενειών, ο κοινωνικός λειτουργός :

- Με γενικούς και ειδικούς χειρισμούς βοηθά τα παιδιά να ενημερώνονται με σαφείς και ξεκάθαρες εξηγήσεις για ό,τι συμβαίνει ή πρόκειται να συμβεί στην οικογένεια. Βασικοί παράγοντες είναι η ηλικία, το φύλο, το στάδιο ανάπτυξης του παιδιού και το πρόβλημα που αντιμετωπίζει η κάθε μονογονεϊκή οικογένεια.
- Σε αντιδιαστολή με τις ομάδες γονέων, καλό θα ήταν να δημιουργηθούν και ομάδες παιδιών μονογονεϊκών οικογενειών, στις όποιες θα τους δίνεται η δυνατότητα να συνειδητοποιήσουν τυχόν προβλήματα και να εκφράσουν με τη σειρά τους, ανησυχίες και προβληματισμούς. (Μπαμπάλης, 2005)

Στα πλαίσια τις κοινωνικής εργασίας με την κοινότητα, ο κοινωνικός λειτουργός :

- Έρχεται σ' επαφή με τις τοπικές οργανώσεις και τους φορείς του Δήμου και της Περιφέρειας για την προσφορά της βοήθειάς τους στις προσπάθειές του, που γίνονται για την κοινωνική ένταξη των μονογονεϊκών οικογενειών, την αποφυγή της απομόνωσής τους κ.λ.π, υποστηρίζοντάς τους υλικά και ηθικά, συντελώντας στη σωστή αντιμετώπιση των εξειδικευμένων προβλημάτων τους.
- Συμμετέχει στο σχεδιασμό προγραμμάτων επιμορφωτικού, εκπολιτιστικού και ψυχαγωγικού περιεχομένου για να καλύψει τις κοινωνικές ανάγκες γονιών και παιδιών με την ουσιαστική συμμετοχή των ίδιων και των φορέων της κοινότητας.
- Λειτουργεί σαν πηγή πληροφοριών, τόσο για τους ίδιους τους ενδιαφερόμενους όσο και για την υπόλοιπη κοινότητα. Παρέχει πληροφορίες για την υπάρχουσα νομοθεσία, τους φορείς, τα προγράμματα και παροχές για τις μονογονεϊκές οικογένειες.
- Ενημερώνει τους κρατικούς παράγοντες και παράγοντες της τοπικής αυτοδιοίκησης για το έργο που προσφέρει.
- Ευαισθητοποιεί τη κοινότητα και τους ενδιαφερομένους με την οργάνωση διαλέξεων, προβολή ταινιών, έκδοση εντύπων κ.λ.π.

Εφαρμόζοντας όλα τα παραπάνω, ο κοινωνικός λειτουργός προσπαθεί για να εξαλειφθεί το κοινωνικό στίγμα των μονογονεϊκών οικογενειών, καθώς και να συντελέσει στη καλλιέργεια των ίδιων των ατόμων για την αντιμετώπιση τέτοιου είδους καταστάσεων. Επίσης, πρέπει να ερευνήσει και να αξιολογήσει τις κοινωνικές υπηρεσίες όλων των φορέων και των παρεχόμενων προγραμμάτων για την αποτελεσματικότητά τους. (Γαμβρουλά, 2012)

Ειδικότερα, οι κοινωνικοί λειτουργοί πρέπει να παρέμβουν στη διαμόρφωση του οργανωτικού πλαισίου και αργότερα στην υλοποίηση των προγραμμάτων. Πρέπει να παίζουν σημαντικό ρόλο στην ευαισθητοποίηση, τον σχεδιασμό, την κινητοποίηση, να στείλουν μήνυμα αισιοδοξίας και αυτοοργάνωσης στους ενδιαφερόμενους πολίτες και επιστημονικά στελέχη να συνεργαστούν με τοπική και Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση με τελικό στόχο, οι ενδιαφερόμενοι φορείς και οι κοινωνικοί λειτουργοί, να γίνουν «κοινωνικοί συμμετοχοί». Οι κοινωνικοί λειτουργοί προτείνουν και κατευθύνουν μέσα από την εξουσία, που τους χαρίζει το ανθρωπιστικό τους επάγγελμα και οφείλουν να αποφασίζουν για το καλύτερο συμφέρον του εξυπηρετούμενου πολίτη.(Γαμβρουλά, 2012)

4.5 Κοινωνική Εργασία Και Οικογένεια Σε Κρίση

«Ως κρίση ορίζεται η ανατροπή μιας σταθερής κατάστασης. Ο ορισμός αυτός βασίζεται στο αξίωμα, βάσει του οποίου μια σταθερή κατάσταση, η οποία αποκαλείται ομοιόσταση ή ισορροπία και αποτελεί αναγκαία συνθήκη για την εκ μέρους του ατόμου ή της οικογένειας εκπλήρωση των βασικών λειτουργιών του/της, μπορεί να διατηρηθεί μέσα από επαρκείς προσαρμογές και τρόπους επίλυσης προβλημάτων». (Βεργέτη, 2009:27)

Οι καταστάσεις κρίσης, που αντιμετωπίζουν τις περισσότερες φορές, τα μέλη των οικογενειών που απευθύνονται στις κοινωνικές υπηρεσίες και στους κοινωνικούς λειτουργούς, έχουν να κάνουν με οικονομικούς, ενδοοικογενειακούς, κοινοτικούς, φυσικούς και πολιτικούς παράγοντες. Όσον αφορά τους οικονομικούς παράγοντες, η ανεργία, η φτώχεια, οι ιατροφαρμακευτικές καλύψεις και τα έξοδα που συνεπάγονται, η απώλεια χρημάτων ή περιουσιακών στοιχείων για διάφορους λόγους όπως η κλοπή, είναι κάποιες από τις καταστάσεις που μπορεί να οδηγήσουν στην εκδήλωση της κρίσης μέσα στην οικογένεια. Οι ενδοοικογενειακοί παράγοντες, εστιάζουν κυρίως στην κρίση λόγω άσχημων

οικογενειακών καταστάσεων, όπως είναι η κακοποίηση συντρόφου και παιδιών, η εμφάνιση χρόνιας ασθένειας, ο θάνατος, το διαζύγιο, η εγκατάλειψη ενός παιδιού και άλλες παρόμοιες καταστάσεις. Ακόμη, η απουσία ή η έλλειψη κοινοτικών υπηρεσιών, η περιθωριοποίηση των ατόμων όπως των χρηστών ουσιών, των ατόμων με αναπηρία και άλλων κοινωνικά ευπαθών ομάδων, αποτελούν κάποιους από τους κοινοτικούς παράγοντες, που μπορούν να οδηγήσουν σε ατομική κρίση ή κρίση ολόκληρης της οικογένειας. Οι φυσικοί παράγοντες τώρα, αφορούν τις φυσικές καταστροφές/φυσικά φαινόμενα, που το ανθρώπινο ον αδυνατεί να παρεμποδίσει και καλείται να αντιμετωπίσει (σεισμοί, πλημμύρες, πυρκαγιά κ.α) ενώ τέλος, οι πολιτικοί παράγοντες αφορούν καταστάσεις πόλεμου, μετανάστευσης, προσφυγοποίησης, παλιννόστησης, που μεταβάλλουν τη ζωή ενός ατόμου ή μιας οικογένειας με αποτέλεσμα τη κατάσταση της κρίσης. (Βεργέτη, 2009)

Η πρακτική της κοινωνικής εργασίας με οικογένεια σε κρίση, χτίζεται με πολλές θεωρίες και μοντέλα παρέμβασης ανάλογα με τον τρόπο εκπαίδευσης και σκέψης των κοινωνικών λειτουργών. Τα μοντέλα παρέμβασης, που κυρίως χρησιμοποιούνται είναι τα εξής:

➤ Το μοντέλο θεραπείας καταστάσεων κρίσης κατά την Golan

Θεωρείται το βασικό μοντέλο παρέμβασης και εκτυλίσσεται σε τρεις φάσεις. Την αρχική φάση, κατά την οποία επιδιώκεται η επαφή με το άτομο και την οικογένεια, τη μεσαία κατά την οποία, δίνεται έμφαση στο στόχο για την επίλυση συγκεκριμένων θεμάτων και προβλημάτων του ατόμου και τη τελική φάση, κατά την οποία αξιολογείται η παρέμβαση.

➤ Το μοντέλο βραχείας παρέμβασης κατά τους Howard & Parad

Σύμφωνα με το μοντέλο αυτό, το πρόβλημα εκλαμβάνεται σαν αποτέλεσμα σύνθετης συμπεριφοράς και αλληλεπίδρασης της οικογένειας και ο στόχος της θεραπείας είναι να θέσει σαν κύριο άξονα, το σύνολο της οικογένειας και όχι μεμονωμένα άτομα.

➤ Το μοντέλο συστημικής παρέμβασης κατά τον O'Hagan

Η θεωρία αυτή, θέτει σαν κύριο άξονα τον κοινωνικό λειτουργό, ο οποίος θα υπολογίσει το πλαίσιο εργασίας, το γεγονός της κρίσης και το χρόνο διατύπωσης του προβλήματος και βάσει της επάρκειάς του, θα αντιμετωπίσει τη κατάσταση.

➤ Το μοντέλο παρέμβασης σε κρίση κατά το Roberts

Το συγκεκριμένο μοντέλο παρέμβασης βασίζεται στα προηγούμενα μοντέλα και είναι γνωστό και ως «μοντέλο επτά σταδίων» καθώς, η διαδικασία επίλυσης μιας κρίσης, ακολουθεί επτά στάδια. Τα στάδια αυτά είναι:

1. η ψυχοκοινωνική εκτίμηση και η επικινδυνότητα
2. η δημιουργία θεραπευτικής σχέσης και επαφής
3. ο προσδιορισμός και το αντικείμενο του προβλήματος
4. η διερεύνηση των συναισθημάτων και η έκφραση
5. η τυχόν ύπαρξη προηγούμενων τρόπων αντιμετώπισης
6. η εφαρμογή του σχεδίου δράσης
7. η επανεξέταση του προβλήματος

Ανάλογα με την περίπτωση, ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να τροποποιήσει ή ακόμα και να αποκαλύψει κάποια στάδια της παρέμβασης. (Βεργέτη, 2009)

4.6 Κοινωνική Εργασία και Ενδοοικογενειακή Βία

Πολλοί παράγοντες μπορούν να διαδραματίσουν ρόλο στην ύπαρξη οικογενειακής βίας μεταξύ των ατόμων της οικογένειας. Οι πιο συνηθισμένοι από αυτούς, είναι ο χαρακτήρας των ανθρώπων, ο οποίος καλλιεργείται μέσα από τις καθημερινές τους συνήθειες και συναναστροφές, από το είδος και τον όγκο της ελευθερίας που δίνεται στα παιδιά, από οικονομικούς και κοινωνικούς παράγοντες, από τις σχέσεις εξάρτησης μεταξύ των συζύγων, καθώς και από τα προσωπικά βιώματα του κάθε μέλους και τον τρόπο με τον οποίο αυτά

έχουν επίδραση, στην ψυχολογική και διανοητική του ανάπτυξη. (Χατζηφωτίου, 2005)

Η όποια μορφή κακοποίησης των παιδιών, οδηγεί συνήθως στη δημιουργία ψυχικών διαταραχών. Οι σοβαρότερες διαταραχές εμφανίζονται στα παιδιά που έχουν κακοποιηθεί σεξουαλικά. Τα παιδιά αυτά, παρουσιάζουν προβληματική συμπεριφορά και διαταραχή της ανάπτυξης μιας υγιούς προσωπικότητας. Τείνουν να είναι επιθετικά, να κάνουν παράλογες σκέψεις, να έχουν αυτοκαταστροφικές τάσεις, μειωμένη αυτοεκτίμηση, ενώ σε πολύ μεγάλο ποσοστό οδηγούνται σε χρήση απαγορευμένων ουσιών, ενώ η συμπλοκή με το νόμο είναι φυσική απόρροια. (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1991)

Σύμφωνα με την Χατζηφωτίου (2005), μπορεί να καταγραφεί και να δημιουργηθεί ένας κατάλογος, με χαρακτηριστικά που μπορούν να υποψιάσουν τον κοινωνικό λειτουργό περί της κακοποίησης των παιδιών. Πιθανά στοιχεία και ενδείξεις ενδοοικογενειακής βίας κατά των παιδιών, είναι οι μαθησιακές δυσκολίες, η συνεσταλμένη στάση των παιδιών, η φοβία με την οποία αντιμετωπίζουν τους ανθρώπους, η προβληματική συμπεριφορά, η διαταραχή του ύπνου, η βίαιη συμπεριφορά καθώς και τα τραύματα που μπορεί να φέρει στο σώμα του.

Σημαντικός παράγοντας για τη σωστή λειτουργία της κοινωνικής εργασίας, είναι η αντίληψη της εμπλοκής των παιδιών στην οικογενειακή βία και η εύρεση των κατάλληλων κατευθυντήριων γραμμών. Οι αναμνήσεις που έχουν και μπορούν να αναμοχλεύσουν τα παιδιά από τα στιγμιότυπα της βίας, διαφέρουν ανάλογα με την περίπτωση. Υπάρχει η πιθανότητα, τα παιδιά να είναι παρόντα κατά τη διάρκεια της κακοποίησης της μητέρας τους και στην προσπάθειά τους να την προστατέψουν, να τραυματιστούν. Οι επαγγελματίες της κοινωνικής εργασίας, θα πρέπει να γνωρίζουν τις τέσσερις βασικές εξελικτικές διαδικασίες παιδικής κακοποίησης, τις οποίες βιώνουν τα παιδιά. Πιο συγκεκριμένα:

- 1) Η τραυματική συνειδητοποίηση της σεξουαλικότητας του παιδιού, που βιώνει την σεξουαλικότητά του, μέσα από απρεπείς πράξεις.
- 2) Ο στιγματισμός, κατά τον οποίο το παιδί νιώθει ότι πρέπει να κρατήσει βαθιά μέσα του τα όσα συμβαίνουν.
- 3) Το αίσθημα της προδοσίας, το οποίο προκύπτει όταν το παιδί χάνει τη σχέση εμπιστοσύνης και αγάπης εντός της οικογένειάς του.
- 4) Η αίσθηση της απόλυτης αδυναμίας, κατά την οποία το παιδί φοβάται να μιλήσει στο περιβάλλον του, νιώθει αδύναμο ενώ ταυτόχρονα πιστεύει ότι ανά πάσα στιγμή θα τιμωρηθεί.

Ο κοινωνικός λειτουργός, για να ανταποκριθεί στις προσδοκίες των περιστάσεων και για να δουλέψει με παιδιά που έχουν υποστεί κακοποίηση, θα πρέπει να δημιουργήσει τις κατάλληλες προϋποθέσεις, ώστε να μπορέσει να πραγματοποιηθεί μια θετική συνεργασία με το παιδί. Η συνεργασία αυτή, θα πρέπει να έχει σαν κύριο γνώμονα την εμπιστοσύνη και την ασφάλεια που πρέπει να νιώσει το παιδί. (Χατζηφωτίου, 2005)

Η διεθνής βιβλιογραφία, θέτει σαν κύριο άξονα διασφάλισης, κάποιες τεχνικές που πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψιν του ο κοινωνικός λειτουργός, κατά την άσκηση της κοινωνικής εργασίας. Οι τεχνικές αυτές, έχουν να κάνουν με τη δημιουργία του κατάλληλου περιβάλλοντος, μέσα στο οποίο τα παιδιά, θα αισθανθούν κυρίως ασφαλή. Τέτοιες τεχνικές είναι, η δημιουργία κατάλληλων συνθηκών, ώστε να μπορέσουν τα παιδιά να πιστέψουν και πάλι στον εαυτό τους και να είναι σε θέση να δημιουργούν σχέσεις εμπιστοσύνης με το περιβάλλον τους. Ακόμη, σημαντική τεχνική είναι η ανταλλαγή εμπειριών με άλλα παιδιά, που έχουν βρεθεί σε παρόμοια θέση, καθώς θα δημιουργήσει στα παιδιά το αίσθημα, ότι δεν είναι τα μόνα που βίωσαν το πρόβλημα της κακοποίησης. (Τσουδερού, 2009)

Ένας από τους κυριότερους στόχους παρέμβασης του κοινωνικού λειτουργού, είναι η απενεχοποίηση των παιδιών. Θα πρέπει να γίνει κατανοητό από τα παιδιά, πως δεν έχουν καμία ευθύνη για ό,τι συνέβη ενώ ταυτόχρονα, είναι σημαντικό να αναπτυχθούν οι σχέσεις

τους με το κοινωνικό τους περιβάλλον και να μπορέσουν να πιστέψουν ξανά στους ανθρώπους. Παράλληλα, να κατανοήσουν την ικανότητά τους για τη δημιουργία υγιών σχέσεων, αλλά και να ανακτήσουν τη χαμένη τους δύναμη, για να μπορέσουν να ανταποκριθούν σε όλα τα προβλήματα, που σχετίζονται με την άσχημη εμπειρία τους. (Τσουδερού, 2009)

Ο κοινωνικός λειτουργός καλείται να αξιολογήσει τη κατάσταση και αναλόγως την περίπτωση, να επιλέξει με ποιον τρόπο θα παρέμβει με σκοπό το παιδί να βρεθεί στο κατάλληλο περιβάλλον. Μία περίπτωση είναι η παραμονή του παιδιού στο οικογενειακό του περιβάλλον, με την προϋπόθεση ότι η παραμονή αυτή, θα είναι ασφαλής για το παιδί. Άλλη περίπτωση, είναι η απομάκρυνση του παιδιού από το οικογενειακό του περιβάλλον για την εξασφάλιση της ακεραιότητάς του. Έτσι, ο κοινωνικός λειτουργός καλείται να πάρει αποφάσεις και να κινήσει διαδικασίες για την παραμονή του παιδιού σε ένα ασφαλές και υγιές περιβάλλον. (Τσουδερού, 2009)

Ιδιαίτερο κομμάτι της κοινωνικής εργασίας με οικογένεια, είναι η παρέμβαση του κοινωνικού λειτουργού σε περιστατικά κακοποιημένων γυναικών. Ο επαγγελματίας θα πρέπει να κατανοήσει το δισταγμό, που έχει η κακοποιημένη γυναίκα μέχρι να αναφέρει το γεγονός, καθώς και τα συναισθήματα που νιώθει. Οι γυναίκες εντός μιας βίαιης σχέσης νιώθουν ότι έχουν αποτύχει, φοβούνται τη γνωστοποίηση του γεγονότος ενώ νιώθουν περιορισμένη ασφάλεια για τον εαυτό τους καθώς και για τα παιδιά τους. Για το λόγο αυτό, ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να νιώθει μια ιδιαίτερη ευαισθητοποίηση για τις γυναίκες αυτές και να είναι κατάλληλα προετοιμασμένος, ώστε να τις βοηθήσει πραγματικά κατά τη διάρκεια της συνάντησής τους. Η γυναίκα θα πρέπει να αισθανθεί άνετα, να νιώσει εν δυνάμει δικαιωμένη, καθώς και να εμπιστευτεί τον κοινωνικό λειτουργό. (Τσουδερού, 2009)

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, οι συνηθέστεροι τρόποι προσέγγισης των γυναικών αυτών είναι :

α) η διεξαγωγή συνέντευξης σε ένα ήσυχο ιδιωτικό μέρος, στο οποίο δεν θα μπορεί να επέμβει ο βίαιος σύντροφος και χωρίς την παρουσία των παιδιών, που μπορεί να επηρεάσει τον τρόπο ομιλίας της γυναίκας.

β) ερωτήσεις που σχετίζονται με την ύπαρξη άλλων πηγών υποστήριξης της γυναίκας, όπως το οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον.

γ) ερωτήσεις που σχετίζονται με την προσωπική γνώμη της γυναίκας, σχετικά με τα μελλοντικά της σχέδια.

δ) ερωτήσεις που σχετίζονται, με το αν εξακολουθεί να θέλει να επιστρέψει στον σύντρόφό της. (Thompson, 1996)

Στο σημείο αυτό, οφείλουμε να τονίσουμε ότι ο κοινωνικός λειτουργός ενδέχεται να μην είναι απόλυτα έτοιμος να ανταπεξέλθει σε περιστατικά οικογενειακής βίας κατά της γυναίκας. Γι αυτό το λόγο, θα πρέπει ανά πάσα στιγμή να μπορεί να κατανοήσει όλα τα δεδομένα που αφορούν το περιστατικό και για να μπορεί να ανταποκριθεί αποτελεσματικά, θα πρέπει να έχει όλες τις επιστημονικές γνώσεις και να μπορεί να τις χρησιμοποιήσει πλήρως και αποδοτικά. (Thompson & Kaplan, 1996)

Ένας εξίσου σημαντικός ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι αυτός της αντιμετώπισης των προβλημάτων των βίαιων ανδρών. Στην περίπτωση αυτή ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να εστιαστεί στη βίαιη συμπεριφορά και στους λόγους για τους οποίους αυτή υφίσταται. Ο κοινωνικός λειτουργός με τη βοήθεια των υπολοίπων υπηρεσιών ψυχικής υγείας λαμβάνει πολύ χρήσιμες πληροφορίες με τις οποίες μπορεί να εστιάσει σε πιο θετικούς τρόπους χειρισμού και αντιμετώπισης του θυμού, ενώ ταυτόχρονα μπορεί να βοηθήσει στην αποκατάσταση της ευαισθησίας και της δημιουργίας αυτοελέγχου και κατανόησης. Έτσι μέσα από ατομικές οι ομαδικές συνεδρίες μπορεί να διευκολύνει τους άντρες με βίαιη συμπεριφορά ώστε να μπορέσουν να βελτιωθούν.

(Στεφανίδου, 2011)

4.7 Κοινωνική Εργασία και Υιοθεσία

Η υιοθεσία για πάρα πολλές δεκαετίες, αποτελούσε ένα ταμπού της κοινωνίας για να γίνει γνωστή στο ευρύ περιβάλλον. Σε κανένα από τα μέλη του τριγώνου της υιοθεσίας, δεν ήταν ευχάριστη η κοινοποίηση της πράξης. Καθώς η υιοθεσία γίνεται πιο φανερή και αποβάλλεται η μυστικότητα που την περιέβαλλε, οι κοινωνικοί λειτουργοί καλούνται πολύ συχνά να συμβουλευθούν και τους θετούς γονείς και τους φυσικούς. Στις μέρες μας, όλο και περισσότερες φυσικές μητέρες τείνουν να διεκδικούν τα δικαιώματά τους, ενώ τα άτομα που εμπλέκονται στη διαδικασία της υιοθεσίας στρέφονται σε όλες τις μορφές στήριξης από επαγγελματίες, κυρίως της ψυχικής υγείας για να συμβουλευτούν για τα θέματα, που διέπουν την υιοθεσία. (Φουντεδάκη, 2010)

Τα παιδιά στα οποία είναι γνωστό ότι έχουν υιοθετηθεί νοιώθουν περισσότερο την ανάγκη να απευθυνθούν και να συμβουλευτούν τους επαγγελματίες της ψυχικής υγείας. Πιο συγκεκριμένα, ιδιαίτερα κατά την περίοδο της εφηβείας οι νέοι σκέφτονται τις συνθήκες κάτω από τις οποίες πραγματοποιήθηκε η υιοθεσία τους, προσπαθούν να εξηγήσουν τους λόγους που οδήγησαν τους φυσικούς τους γονείς σε αυτή τη διαδικασία, όπως επίσης το αν τους αγαπούσαν ή όχι. Δεν δείχνουν απόλυτη εμπιστοσύνη στις πληροφορίες που τους έχουν δοθεί και νιώθουν την ανάγκη να απευθυνθούν σε κάποιον ειδικό. Οι θετοί γονείς προσπαθούν να εξηγήσουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στο παιδί τα θέματα, που τον ταλανίζουν. Παρ' όλα αυτά, ο υιοθετούμενος έφηβος προτιμά να μιλήσει σε κάποιον επαγγελματία της ψυχικής υγείας, διότι νιώθει λιγότερη καχυποψία για αυτόν. (Φουντεδάκη, 2010)

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού σε αυτές τις περιπτώσεις, είναι πάρα πολύ σημαντικός. Ο κοινωνικός λειτουργός, μπορεί να δώσει πληροφορίες που είναι διαθέσιμες στα υιοθετημένα άτομα, όσο είναι δυνατόν και όσο επιτρέπεται από τον φορέα της υιοθεσίας και από το νόμο, ενώ μπορεί να ακούσει σαν πάρα πολύ καλός ακροατής, τις απόψεις του υιοθετούμενου κάνοντάς τον να νιώσει πάρα πολύ άνετα. Πιο συγκεκριμένα, το έργο του κοινωνικού λειτουργού στην υιοθεσία περιλαμβάνει :

- 1) παραλαβή της αίτησης για υιοθεσία
- 2) διεξαγωγή κοινωνικής έρευνας τόσο για την οικογένεια που θα υιοθετήσει το παιδί, όσο και για τη φυσική οικογένεια
- 3) υποστήριξη στην προετοιμασία της υιοθεσίας, των φυσικών και μελλοντικών θετών γονέων
- 4) υποστήριξη και προετοιμασία του παιδιού, που πρόκειται να υιοθετηθεί
- 5) έκθεση κοινωνικής μελέτης υπέρ της υιοθεσίας
- 6) στήριξη των φυσικών και θετών γονέων μετά την υιοθεσία
- 8) συνεργασία και στήριξη των υποψήφιων γονέων, των οποίων η αίτηση υιοθεσίας απορρίφθηκε. (Φουντεδάκη, 2010)

Βασικό είναι να αναφερθούν τρεις άξονες, οι οποίοι παίζουν σημαντικό ρόλο στην εργασία του κοινωνικού λειτουργού.

1) η καταλληλότητα των γονέων του είναι υποψήφιοι να υιοθετήσουν

Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να διερευνήσει εις βάθος την οικογένεια, να δει κατά πόσο είναι ώριμοι να υιοθετήσουν ένα παιδί, να εξετάσει τις σχέσεις που υπάρχουν εντός του γάμου, το πως βίωσαν τη μη απόκτηση παιδιού κτλ.

2) η σωστή ενημέρωση του θετού παιδιού

Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να είναι σε θέση να απαντήσει σε όλες τις

ερωτήσεις του παιδιού, το οποίο θα πρέπει να γνωρίζει από μικρή ηλικία τη κατάσταση της υιοθεσίας του, για να μπορέσει μέσα από όλα τα στάδια εξέλιξής του, να διαμορφώσει την προσωπικότητά του.

3) αναζήτηση της ρίζας

Οι θετοί γονείς πρέπει να έχουν ένα ενημερωμένο και πλήρες ιατρικό και κοινωνικό ιστορικό του παιδιού. Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να συλλέξει όλα τα στοιχεία, που είναι απαραίτητα για το φάκελο αυτό από τους φυσικούς γονείς, ώστε να μπορέσει το παιδί στην κατάλληλη ηλικία να απαντήσει σε ανησυχίες και ερωτήματα σχετικά με τη φυσική του οικογένεια. (Γαμβρουλά, 2012)

4.8 Κοινωνική Εργασία Με Άλλες Κοινωνικές Ομάδες

Η κοινωνική εργασία ασχολείται με όλες τις ομάδες πληθυσμού εφαρμόζοντας τις μεθόδους και τις τεχνικές της, όχι μόνο στους ίδιους τους εξυπηρετούμενους που τυγχάνουν να αντιμετωπίζουν κάποιο πρόβλημα, αλλά και στις οικογένειες αυτών. Η οικογένεια, είναι το περιβάλλον που επηρεάζει το μέλος που πάσχει αλλά και επηρεάζεται από αυτό. Παρακάτω, παρουσιάζεται ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού, απέναντι στις οικογένειες ευπαθών κοινωνικών ομάδων, όπως οι οικογένειες μεταναστών, οι οικογένειες με ΑμεΑ κ.α.

4.8.1 Κοινωνική Εργασία Και Οικογένειες Ρομά

Οι Ρομά αποτελούν μία ομάδα πληθυσμού που έχει ιδιαίτερη παράδοση και πολιτιστικό χαρακτήρα. Η μελέτη μιας οικογένειας Ρομά είναι σημαντική, γιατί μέσα από αυτή δύναται κάποιος να κατανοήσει τις ιδιαιτερότητες της συγκεκριμένης πληθυσμιακής ομάδας. Βάσει της κοινωνίας των Ρομά, το γένος τους διαιρείται σε ομάδες και υποομάδες, δημιουργώντας πυρήνες βαθιά ενωμένους και άρρηκτα συνδεδεμένους με την πλευρά του πατέρα, από τον οποίον λαμβάνεται και η καταγωγή. (Ντούσας, 1997)

Τα γένη των Ρομά, τα οποία συνδέονται μεταξύ τους με δεσμούς, είτε εξ αίματος είτε εξ αγχιστείας, δημιουργούν τη λεγόμενη «φάρα», η οποία αποτελείται από τρεις ή τέσσερις ομάδες γενεών συνδεδεμένες μεταξύ τους με τους προαναφερθέντες δεσμούς. Κάθε φάρα μπορεί να νοηθεί σαν μία αυτούσια κοινότητα, η οποία κρατά ενωμένα τα μέλη της, την καταγωγή, τα έθιμα και τις παραδόσεις της. Οι δυνατοί δεσμοί που διενεργούνται εντός των οικογενειών των Ρομά, δημιουργούν ένα πλέγμα διαφορετικό απ' ότι έχουμε συνηθίσει. Το πλέγμα αυτό, διαφοροποιεί την οικογένεια και δημιουργεί μια ευρύτερη έννοια μέσα στην οποία συγκαταλέγονται ξαδέρφια, παππούδες, θείοι και άλλοι συγγενείς. Τα άτομα εντός της οικογένειας αποκτούν ένα κοινό συλλογικό τρόπο σκέψης, μαθαίνουν να δρουν συλλογικά, να λειτουργούν ως ένας ισχυρός πόλος, αδιαπέραστος που ενισχύεται από γάμους, που συνάπτονται εντός της ίδιας φάρας και σε πολλές περιπτώσεις, μεταξύ πολύ στενών συγγενών. Ο αρχηγός της οικογένειας είναι ο πατέρας, ενώ δεν λείπουν και οι περιπτώσεις που αρχηγός είναι ο πάππος. (Ντούσας, 1997)

Στην οικογένεια των Ρομά, οι ρόλοι είναι περισσότερο διακριτοί. Ο αρχηγός της οικογένειας ασχολείται κυρίως με επαγγελματικά και οικονομικά ζητήματα, ενώ με ζητήματα που σχετίζονται με τα παιδιά, ασχολείται η γυναίκα της οικογένειας, είτε αυτή είναι η μητέρα είτε η γιαγιά είτε και οι δύο από κοινού. Μπορεί, όπως προαναφέρθηκε, οι κυριότερες αποφάσεις να λαμβάνονται από τον αρχηγό της οικογένειας, που ως επί το πλείστον είναι άνδρας, ιδιαίτερη είναι όμως, η θέση που κατέχει η γυναίκα εντός της οικογένειας. Ο ρόλος της είναι εξαιρετικά σημαντικός, καθώς αποφασίζει για «τα του οίκου». Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να τονιστεί η εξέχουσα θέση που κατέχει η γυναίκα της οικογένειας των Ρομά, μέσα

στις κοινωνικές διακρίσεις. Η γυναίκα αυτή όμως, είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένη σε όλα τα επίπεδα, λόγω των κοινωνικών διακρίσεων και είναι αρκετά δύσκολο να ενταχθεί στην κοινωνία. (Λυδάκη, 1998)

Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένος, όσον αφορά τη κατηγορία των Ρομά. Η εργασία του, στην περίπτωση αυτής της ομάδας, είναι πολυδιάστατη. Διοργανώνει δράσεις ευαισθητοποίησης μέσα από ημερίδες και ενημερωτικά φυλλάδια, συλλέγει ανά τακτά χρονικά διαστήματα στοιχεία, που αφορούν τον πληθυσμό και τις συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού και αναλαμβάνει την ευθύνη για τη συνεργασία με κοινωνικοπολιτικά προγράμματα, που αφορούν τους Ρομά. Το επί μέρους έργο του κοινωνικού λειτουργού αφορά την αξιολόγηση και διερεύνηση των αναγκών του πληθυσμού των Ρομά, τη πρόληψη και στήριξη κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων, τη διαμεσολάβηση και πληροφόρηση των αρμόδιων υπηρεσιών, τη παροχή υπηρεσιών συμβουλευτικού και υποστηρικτικού χαρακτήρα για τα μέλη της κοινότητας, που αντιμετωπίζουν προβλήματα που σχετίζονται με την εκπαίδευση, την εργασία και την υγεία. Τέλος, διαδραματίζει τον πιο σημαντικό το ρόλο, που αφορά την έγγραφη αναφορά των υπηρεσιών, οι οποίες δεν ανταποκρίνονται στο ρόλο τους που αφορά τη στήριξη της ιδιαίτερης αυτής κοινότητας. (Ντούσας, 1997)

4.8.2 Κοινωνική Εργασία Και Μονογονεϊκή Οικογένεια Στην Τρίτη Ηλικία

Η τρίτη ηλικία είναι μια ανομοιογενής ηλικιακή ομάδα, στην οποία συμπεριλαμβάνονται άτομα τα οποία είναι άνω των 65 ετών. Οι ανάγκες των ατόμων της τρίτης ηλικίας, εκτός από τις πρωταρχικές ανάγκες που είναι οι ανάγκες επιβίωσης και οι διατροφικές ανάγκες, περιλαμβάνουν τις ψυχοκοινωνικές, τις συναισθηματικές και τις οικονομικές ανάγκες. Η ικανοποίηση αυτών των αναγκών, μαζί με την ικανοποίηση των αναγκών κοινωνικής πρόνοιας, είναι ικανές να προσφέρουν ευχαρίστηση στην περίοδο αυτή των ανθρώπων της τρίτης ηλικίας. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις, στις οποίες μία οικογένεια περιλαμβάνει ηλικιωμένα μέλη. Τα μέλη αυτά, τις περισσότερες φορές, είναι ο παππούς και γιαγιά της οικογένειας ενώ υπάρχουν και περιπτώσεις, που τα ηλικιωμένα μέλη είναι οι γονείς. (Κονταξάκης, 2000)

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού για την τρίτη ηλικία είναι να ασκεί την κοινωνική εργασία σε υποστηρικτικό και συμβουλευτικό επίπεδο. Οι βασικότεροι στόχοι του κοινωνικού λειτουργού περιλαμβάνουν δράσεις, που αφορούν την αποδοχή των ηλικιωμένων από την κοινωνία, την αποφυγή δημιουργίας κοινωνικών διακρίσεων, την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους και τη δημιουργία καλύτερων συνθηκών διαβίωσης. Μέσα από τα πλαίσια των ηλικιωμένων, οι κοινωνικοί λειτουργοί μπορούν να ασκήσουν ουσιαστικά το ρόλο της κοινωνικής εργασίας προστατεύοντας τα άτομα της τρίτης ηλικίας καθώς, ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να εργαστεί με ηλικιωμένους σε όλα τα διαθέσιμα προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας. (Αβεντισιόν-Παγοροπούλου, 2000) Τα καθήκοντα του κοινωνικού λειτουργού απέναντι στον ηλικιωμένο πληθυσμό, είναι η προσπάθεια προσαρμογής του ηλικιωμένου στο εκάστοτε πλαίσιο, η προσπάθεια αποδοχής των νέων συνθηκών της ζωής του, που μεταβάλλονται με το πέρασμα των ετών, ο σχεδιασμός και η οργάνωση της πολιτικής που θα ακολουθήσει το εκάστοτε ίδρυμα και η ενημέρωση του πληθυσμού για την ύπαρξη επιδομάτων, που πιθανόν να δικαιούται. Όσον αφορά τον υποστηρικτικό χαρακτήρα του κοινωνικού λειτουργού, λόγω της άμεσης επαφής που μπορεί να έχει με τα άτομα της τρίτης ηλικίας, είναι ο πλέον κατάλληλος ώστε να φροντίσει να καταπραΰνει το άγχος τους και να συμβουλέψει τον κάθε ηλικιωμένο ξεχωριστά, για τυχόν προσωπικά προβλήματα που αυτός έχει. (Ζαϊμάκης & Κανδυλάκη, 2005)

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να τονιστεί και η ιδιαίτερη περίπτωση που προαναφέρθηκε,

κατά την οποία τα ηλικιωμένα μέλη της οικογένειας, είναι οι γονείς. Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να είναι σε θέση να συμβουλέψει τους ηλικιωμένους γονείς για τυχόν προβλήματα, που μπορεί να έχουν με τα παιδιά τους και με το περιβάλλον τους. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να τους βοηθήσει να διατηρήσουν ομαλούς δεσμούς μέσα στην οικογένεια, γεφυρώνοντας με κάθε τρόπο το χάσμα γενεών, που μπορεί να υπάρχει ανάμεσα στους ηλικιωμένους γονείς και στα παιδιά. (Κονταξάκης, 2000)

4.8.3 Κοινωνική Εργασία Και ΑΜΕΑ

Όπως αναφέρθηκε και στο πρώτο κεφάλαιο, η οικογένεια είναι το πρώτο και το κυριότερο μέσο κοινωνικοποίησης του ανθρώπου. Μέσα στους πόλους της, το άτομο διαμορφώνει το χαρακτήρα του, επικοινωνεί και αναπτύσσεται. Η αναπηρία μέσα σε μια οικογένεια, διαταράσσει τη συνήθη ισορροπία της και πολλές φορές, δημιουργεί δυσμενείς σχέσεις μεταξύ των μελών της. Μια οικογένεια, που δρα ομόηχα και υπό το πρίσμα της συνοχής και της ένωσης των μελών της, μπορεί πιο εύκολα να αντιμετωπίσει την έλευση ενός παιδιού με αναπηρία. Ο σωστός χειρισμός από την πλευρά των γονέων και των λοιπών ατόμων που αποτελούν την οικογένεια, θα εξαλείψει κάθε έννοια διαταραχής, που μπορεί να δημιουργηθεί στους κόλπους της οικογένειας. (Μπουσκάλια, 1993)

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στις οικογένειες με ΑΜΕΑ είναι να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες αποδοχής του προβλήματος και να συμβουλέψει κατάλληλα τα άτομα που αποτελούν την οικογένεια. Έτσι, η οικογένεια θα μπορεί να ελέγξει και να διεργαστεί τα συναισθήματά της, να διαλύσει κάθε έννοια κοινωνικού αποκλεισμού των ΑΜΕΑ και να βοηθήσει το άτομο που πάσχει, να αναπτύξει τις ικανότητές του κατευθύνοντας τον προς την αυτοπραγμάτωση. Ένας εξίσου σημαντικός ρόλος, που καλείται να διαδραματίσει ο κοινωνικός λειτουργός είναι αυτός της πληροφόρησης και της αυτογνωσίας. Το άτομο καθώς και η οικογένειά του, θα πρέπει να γνωρίζει τη πλήρη κατάσταση της υγείας του, ώστε να μπορέσει να την αποδεχτεί ενώ ταυτόχρονα η οικογένειά του, θα πρέπει να τον δεχτεί σαν ένα ισότιμο μέλος το οποίο είναι ικανό να προσφέρει τόσο στην ίδια την οικογένεια όσο και στην κοινωνία. Απόρροια της κατάστασης των ΑΜΕΑ πολλές φορές, είναι η απώλεια αυτοεκτίμησης εντός της οικογένειας. Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να γνωρίσει στην οικογένεια την έννοια της μοναδικότητας του κάθε ανθρώπου, τις αστείρευτες πηγές εξέλιξης που ο καθένας έχει καθώς και, τη πραγματική αξία και το ρόλο του κάθε ατόμου μέσα στην οικογένεια. (Κοσμάτος, 2002)

Οι πολιτικές για την κοινωνική ενσωμάτωση των ΑΜΕΑ περιλαμβάνουν:

1. Δράσεις για την επιχειρηματικότητα, που προωθούν δικτύωση και συνεργασία για την ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας των ΑΜΕΑ.
2. Κέντρα προώθησης και απασχόλησης, που έχουν σαν κύριο στόχο την εξυπηρέτηση των ΑΜΕΑ και την ένταξή τους στην αγορά εργασίας.
3. Ανάπτυξη νέων παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών, ώστε να ενισχυθεί η δυνατότητα φιλοξενίας παιδιών με ειδικές ανάγκες.
4. Προγράμματα επιχορήγησης νέων ελεύθερων επαγγελματιών, στα οποία συγκαταλέγονται άτομα με αναπηρία.

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στις προαναφερθείσες δράσεις, είναι να ενημερώνει τα άτομα σχετικά με τις διαθέσιμες πολιτικές, να ενθαρρύνει τη συμμετοχή τους ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες του καθενός και να εποπτεύει την ομαλή πραγμάτωση των δράσεων. (Ρήγα, 2006)

4.8.4 Κοινωνική Εργασία Και Οικογένειες Μεταναστών

Η έννοια της μετανάστευσης έχει μελετηθεί από πλήθος κοινωνικών επιστημόνων και περιλαμβάνει τη κοινωνική προσαρμογή των ατόμων, την απασχόλησή τους και την αποθάρρυνση του κοινωνικού αποκλεισμού. Τα δικαιώματα των μεταναστών έχουν γίνει πολλές φορές, έναυσμα για τροποποιήσεις νόμων ενώ πολλές ανεξάρτητες αρχές και μη κερδοσκοπικές οργανώσεις αξιολογούν την εφαρμογή των νόμων αυτών και πολλές φορές, κρίνουν την μη ορθή εφαρμογή τους. Η οικογένεια των μεταναστών έχει να αντιμετωπίσει πολλές φορές αδιαπέραστα προβλήματα. Καλείται να ζήσει σε ένα περιβάλλον, στο οποίο τις περισσότερες φορές, δεν γνωρίζει ούτε τη γλώσσα αλλά ωστόσο, πρέπει να εναρμονιστεί και να εργαστεί. (Ψημμένος, 1999) Τα παιδιά των μεταναστών βιώνουν προκλήσεις και συγκρούσεις σε πολλά επίπεδα. Μπορεί να έρθουν αντιμέτωπα με τον κοινωνικό αποκλεισμό σε πολύ μικρή ηλικία ενώ ταυτόχρονα, καλούνται να ζήσουν σε μια διαφορετική κοινωνία από αυτή που προήλθαν. Πρέπει να ακολουθήσουν τους κανόνες του σχολείου τους, να μάθουν τη γλώσσα και να έρθουν σε επαφή και να συνυπάρξουν με παιδιά άλλης κουλτούρας.

Ο κοινωνικός λειτουργός στη δράση του με τις οικογένειες των μεταναστών κατέχει ένα πολύπλευρο ρόλο. Θα πρέπει να είναι σε θέση να μελετήσει και να εξάγει συμπεράσματα, που αφορούν τις συνθήκες εργασίας και διαβίωσης τους, να τους βοηθήσει να βρουν εργασία προωθώντας την καταπολέμηση της ξενοφοβίας και του ρατσισμού και να αναγνωρίζει και να εφαρμόζει πλήρως τα μοντέλα κοινωνικής ένταξης, ενσωμάτωσης και αφομοίωσης τους. Σχετικά με τα παιδιά των μεταναστών, ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να προωθεί διαπολιτισμικές δράσεις, όπως είναι η ένταξη και η αφομοίωση τους στην πολυπολιτισμική κοινωνία και οι αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Η παρουσία του κοινωνικού λειτουργού στο σχολείο κρίνεται απαραίτητη, για το λόγο ότι το σχολείο πολλές φορές, δρα σαν ένας χώρος ανάπτυξης του κοινωνικού αποκλεισμού. Με τη παρουσία του εκεί, ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να διεκπεραιώσει λειτουργίες που σχετίζονται με τις τάξεις υποδοχής ενώ ταυτόχρονα, μπορεί να ενισχύσει τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα του σύγχρονου σχολείου και να δημιουργήσει μια οργανωμένη παρέμβαση σε όλα τα επίπεδα. Η παρέμβαση αυτή, θα έχει ως στόχο την ισότιμη μεταχείριση, την αποδοχή και τη στήριξη των παιδιών των μεταναστών, κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας. (Ζαϊμάκης, 2002)

Ένας ακόμη παράγοντας δράσης του κοινωνικού λειτουργού στο σχολικό περιβάλλον, είναι ο παράγοντας της σχολικής αποτυχίας. Τα παιδιά των μεταναστών έρχονται πολλές φορές αντιμέτωπα με τη σχολική αποτυχία, λόγω της τοποθέτησής τους σε υποβαθμισμένες περιοχές αστικών κέντρων, λόγω της ανεπαρκούς διαπολιτισμικής επάρκειας και ετοιμότητας των εκπαιδευτικών και λόγω της περιθωριοποίησής τους. Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να εξετάζει κάθε περίπτωση ξεχωριστά και να είναι αυτός, που μαζί με τους κατάλληλα εκπαιδευμένους εκπαιδευτικούς, θα προτείνει την τοποθέτηση του παιδιού στο σχολείο. (Μάρκου, 1997)

ΜΕΡΟΣ Β

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1 Σκοπός Έρευνας

Σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας, είναι να μελετηθούν εις βάθος οι στάσεις των Κοινωνικών Λειτουργών που εργάζονται σε κρατικές κοινωνικές υπηρεσίες και Μ.Κ.Ο., απέναντι στις μονογονεϊκές οικογένειες.

5.2 Σημαντικότητα Έρευνας

Η παρούσα έρευνα θεωρείται σημαντική διότι το ποσοστό των μονογονεϊκών οικογενειών αυξάνεται τα τελευταία χρόνια και ολοένα και περισσότερες μονογονεϊκές οικογένειες απευθύνονται σε κοινωνικές υπηρεσίες. Επιπλέον οι κοινωνικοί λειτουργοί καθημερινά εργάζονται με οικογένειες και δη μονογονεϊκές. Οι στάσεις των κοινωνικών λειτουργών προς τις μονογονεϊκές επηρεάζουν τον τρόπο εργασίας μαζί τους. Το γεγονός αυτό, παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον για τις στάσεις των κοινωνικών λειτουργών απέναντι στους αρχηγούς μονογονεϊκών οικογενειών. Επιπλέον, οι σχετικές έρευνες που έχουν γίνει στην Ελλάδα είναι ελάχιστες, με αποτέλεσμα το εν λόγω θέμα να χρήζει μεγαλύτερης μελέτης.

5.3 Στόχοι Έρευνας

1. Να διερευνηθούν οι απόψεις και οι στάσεις των Κοινωνικών Λειτουργών για τις μονογονεϊκές οικογένειες.
2. Να διερευνηθούν τυχόν προκαταλήψεις και στερεότυπα των Κοινωνικών Λειτουργών ως προς τις μονογονεϊκές οικογένειες.
3. Να διερευνηθεί η πρακτική των Κοινωνικών Λειτουργών με τις μονογονεϊκές οικογένειες.

5.4 Ερευνητικά Ερωτήματα

1. Ποιες οι γνώσεις των Κοινωνικών Λειτουργών για τις μονογονεϊκές οικογένειες;
2. Πώς αισθάνονται οι Κοινωνικοί Λειτουργοί για τις μονογονεϊκές οικογένειες;
3. Ποια τα αιτήματα των μονογονεϊκών οικογενειών και πώς εργάζονται μαζί τους στην πράξη οι κοινωνικοί λειτουργοί;
4. Ποιες οι απόψεις των Κοινωνικών Λειτουργών για την κοινωνική πολιτική απέναντι στις μονογονεϊκές οικογένειες;
5. Ποιες είναι οι απόψεις των Κοινωνικών Λειτουργών για τον κλάδο της Κοινωνικής Εργασίας;

5.5 Είδος Έρευνας

Το είδος της έρευνας που χρησιμοποιείται στην παρούσα εργασία, είναι η ποιοτική. Η ποιοτική έρευνα και οι μέθοδοι της ποιοτικής ανάλυσης στοχεύουν στην κατανόηση των άλλων ανθρώπων και του τρόπου ζωής τους. Για τον σκοπό αυτό, προσπαθούν να έρθουν στη θέση τους και να διακρίνουν πως αυτοί σκέφτονται, αισθάνονται και συμπεριφέρονται. (Ιωσηφίδης & Σπυριδάκης, 2006)

Πιο συγκεκριμένα, στόχος της ποιοτικής είναι η διερεύνηση, η ανάλυση και η κατανόηση καταστάσεων απαντώντας κυρίως στα ερωτήματα «πώς» και «γιατί» και όχι η απλή αναγωγή τους σε μετρήσιμες ποσότητες. Επιπροσθέτως, μέσω της ποιοτικής έρευνας υπάρχει δυνατότητα να διερευνηθούν οι λεπτομέρειες του θέματος, να εξεταστούν οι συμπεριφορές και η εμπειρία των κοινωνικών υποκειμένων. Χαρακτηριστικό γνώρισμα των ποιοτικών προσεγγίσεων είναι ότι παρέχουν τη δυνατότητα εμβάθυνσης και εκλέπτυνσης ποικίλων διαστάσεων των κοινωνικών φαινομένων. Τα δεδομένα που φέρουν στο φως, απεικονίζουν τη σκοπιά του υποκειμένου, αποκλίσεις από τις κοινωνικές συμβάσεις και τους ρόλους και εναλλακτικούς τρόπους σκέψης και συμπεριφοράς. Πιστοποιούν δηλαδή παραστατικά τη συνύπαρξη των αντιφατικών αλλά αλληλένδετων συστατικών της κοινωνικής πραγματικότητας. (Mason, 2003)

Η Mason (2003) αναφέρει ότι η ποιοτική έρευνα θεμελιώνεται σε μια φιλοσοφική θέση, η οποία είναι ερμηνευτική, την απασχολεί δηλαδή ο τρόπος με τον οποίο βιώνεται, παράγεται και γίνεται κατανοητός ο κοινωνικός κόσμος. Βασίζεται σε μεθόδους παραγωγής δεδομένων οι οποίες είναι ελαστικές και ευαίσθητες στο κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο παράγονται αυτά τα δεδομένα. Στηρίζεται σε μεθόδους ανάλυσης και επεξηγηματικές δομήσεις οι οποίες προϋποθέτουν την κατανόηση της πολυπλοκότητας, της λεπτομέρειας και του πλαισίου. Αποσκοπεί στην απόκτηση σφαιρικής αντίληψης όπως πλούσια και λεπτομερή στοιχεία όπως αυτά εμφανίζονται στο φυσικό πλαίσιο.

Έτσι λοιπόν για την παρούσα μελέτη κρίθηκε καταλληλότερο το είδος της ποιοτικής έρευνας διότι θέλουμε να μελετήσουμε εις βάθος ένα σύνολο περιπτώσεων και να εξάγουμε ποιοτικά αποτελέσματα απαντώντας στο «πώς» και το «γιατί».

5.6 Ερευνητικό Εργαλείο

Για την εκπόνηση της παρούσας μελέτης επιλέξαμε την τεχνική της ημιδομημένης συνέντευξης, η οποία βασίζεται σε έναν οδηγό συνέντευξης που ήταν κοινός για όλους τους ερωτώμενους και ερωτώμενες. Επομένως, το εργαλείο της έρευνας μας είναι η συνέντευξη, όπου είναι από τις πιο διαδεδομένες και ισχυρότερες τεχνικές συλλογής ποιοτικών δεδομένων και αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο συλλογής πληροφοριών.

Σύμφωνα με τους Cohen et.al (2008:452) η ερευνητική συνέντευξη έχει οριστεί ως «συζήτηση δύο ατόμων που αρχίζει από το συνεντευκτή, με ειδικό σκοπό την απόκτηση σχετικών με την έρευνα πληροφοριών και επικεντρώνεται με αυτόν, σε περιεχόμενο καθορισμένο από τους στόχους της έρευνας με συστηματική περιγραφή, πρόβλεψη ή ερμηνεία». Ένα πλεονέκτημα της συνέντευξης είναι, ότι επιτρέπει μεγαλύτερο βάθος από τις άλλες μεθόδους συλλογής στοιχείων. Οι άνθρωποι που χρησιμοποιούν την συνέντευξη δουλεύουν με την καταγραφή μιας ομιλίας από την οποία κάνουν απομαγνητοφώνηση σημειώνοντας τα σημεία, που τους προκαλούν ενδιαφέρον. Σε δεδομένη χρονική στιγμή

πρέπει να προσδιορίζουν τί για αυτούς αποτελεί γραπτό γεγονός και με ποια μορφή θα το καταγράψουν.

Στην έρευνα χρησιμοποιήθηκε ο τύπος της ημιδομημένης συνέντευξης επειδή παρέχει τη δυνατότητα ύπαρξης προκαθορισμένων ερωτήσεων αλλά και περισσότερη ευελιξία κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, όπως επίσης και τροποποίηση του περιεχόμενου και του θέματος της συζήτησης ανάλογα με τον ερωτώμενο. (Robson, 2010)

5.7 Πληθυσμός - Δείγμα

Σύμφωνα με τον Παρασκευόπουλο (1993), πληθυσμός είναι, ένα σύνολο από άτομα ή αντικείμενα για τα οποία κάνουμε έρευνα και για τα οποία θα βγάλουμε ορισμένα συμπεράσματα. Συνήθως, ο πληθυσμός δεν απευθύνεται μόνο σε πρόσωπα. Διακρίνεται σε ορισμένες ιδιότητες και χαρακτηριστικά. Το μέγεθος του πληθυσμού που ερευνούμε, δεν είναι πάντα γνωστό και συγκεκριμένο. Στη συγκεκριμένη έρευνα τον πληθυσμό αποτελούν όλοι οι κοινωνικοί λειτουργοί που εργάζονται σε κρατικές κοινωνικές υπηρεσίες και ΜΚΟ για την οικογένεια, στην Πάτρα και στη Λάρισα. Οι δύο αυτές πόλεις, επιλέχθηκαν επειδή αποτελούν προσβάσιμο πληθυσμό για την ερευνητική ομάδα, αφού είναι οι πόλεις καταγωγής μας και δεν υπάρχουν οι απαιτούμενοι χρηματικοί πόροι ώστε να επεκταθούμε και σε άλλα μέρη. Το μέγεθος του πληθυσμού που θα ερευνήσουμε, υπολογίζεται σε 44 επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς.

«Δείγμα είναι το μέρος, το υποσύνολο του πληθυσμού το οποίο τελικά μελετούμε» (Χλουβεράκης 2009:25). Κατά την διαδικασία επιλογής του δείγματος, θα πρέπει από κάθε ερευνητή να ακολουθούνται τέσσερα βασικά στάδια:

1. Το μέγεθος του δείγματος.
2. Τα χαρακτηριστικά του δείγματος.
3. Πρόσβαση στον πληθυσμό και ευρύτερα στο δείγμα.
4. Ο τρόπος με τον οποίο επιλέγεται η μέθοδος δειγματοληψίας που πρόκειται να χρησιμοποιηθεί (Cohen et.al, 2008).

Εμείς επιλέξαμε ως δείγμα της έρευνάς μας κοινωνικούς λειτουργούς που εργάζονται σε κρατικές υπηρεσίες και ΜΚΟ και έχουν έρθει περισσότερο σε επαφή με μονογονεϊκές οικογένειες όπως:

- ✓ Νοσοκομεία
- ✓ Διευθύνσεις Υγείας και Πρόνοιας
- ✓ Κοινωνικοί Τομείς Δήμων
- ✓ Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας
- ✓ Σύλλογος αγέννητου παιδιού
- ✓ Κέντρα παιδικής μέριμνας
- ✓ Ο.Α.Ε.Δ
- ✓ Ερυθρός Σταυρός
- ✓ Γιατροί Του Κόσμου

Από τους Κοινωνικούς Λειτουργούς που εργάζονται στις παραπάνω υπηρεσίες, 19 δέχτηκαν να συμμετάσχουν στην έρευνα και συγκεκριμένα:

- 3 Κ.Λ από το Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Λάρισας
- 2Κ.Λ από την Διεύθυνση Υγείας και Πρόνοιας Λάρισας
- 1 Κ.Λ από την Διεύθυνση Υγείας και Πρόνοιας Πάτρας

- 1 Κ.Λ από τον Κοινωνικό Τομέα του Δήμου Λάρισας
- 2 Κ.Λ από τον Κοινωνικό Τομέα του Δήμου Πάτρας
- 2 Κ.Λ από το ΚΕΘΙ Πάτρας
- 1 Κ.Λ από τον Σύλλογο Αγέννητου Παιδιού Πάτρας
- 1 Κ.Λ από το Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Αρρένων Πάτρας «Σκαγιοπούλειο»
- 1 Κ.Λ από το Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Θηλέων Πάτρας
- 1 Κ.Λ από το Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Θηλέων Λάρισας
- 2 Κ.Λ από τον ΟΑΕΔ Πάτρας
- 1 Κ.Λ από τον Ερυθρό Σταυρό Πάτρας
- 1 Κ.Λ από το Ανοιχτό Πολυιατρείο των Γιατρών Του Κόσμου Πάτρας

5.8 Πρόσβαση Στο Δείγμα

Αρχικά αναζητήσαμε όλες τις κρατικές κοινωνικές υπηρεσίες και ΜΚΟ που απασχολούνται με οικογένειες, συμπεριλαμβανομένων και των μονογονεϊκών, σε Πάτρα και Λάρισα. Έπειτα, μέσω τηλεφωνικής επικοινωνίας, ενημερώσαμε τους Κοινωνικούς Λειτουργούς για το θέμα της έρευνας, με σκοπό να ορίσουμε το μέγεθος του δείγματος. Τέλος, καθορίσαμε ύστερα από συνεννόηση με το δείγμα, τα ραντεβού για την διεξαγωγή των συνεντεύξεων.

5.9 Τόπος και χρόνος διεξαγωγής της έρευνας

Οι συνεντεύξεις με τους επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς καθορίστηκαν έπειτα από τηλεφωνική επικοινωνία μεταξύ των ίδιων και της ερευνητικής ομάδας. Οι συνεντεύξεις διεξήχθησαν στον χώρο εργασίας του κάθε επαγγελματία. Οι επαγγελματίες που συμμετείχαν στην έρευνα, εργάζονταν σε κρατικές κοινωνικές υπηρεσίες και ΜΚΟ της Πάτρας και της Λάρισας και στο σύνολό τους είναι 19. Το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε για την ολοκλήρωση των συνεντεύξεων, ήταν από μέσα Νοεμβρίου έως τέλη Δεκεμβρίου 2012.

5.10 Τρόπος συλλογής των δεδομένων

Η συλλογή των ποιοτικών δεδομένων γινόταν κάθε φορά από ένα μέλος της ερευνητικής ομάδας. Κάθε συνεντευκτής πραγματοποιούσε μια συνέντευξη ημερησίως, προκειμένου να διασφαλίσει τη συνέπεια και την αφοσίωση, απέναντι σε κάθε συνεντευξιαζόμενο, εκτός από δύο έκτακτες περιπτώσεις, όπου για τις ανάγκες των συμμετεχόντων, ορίστηκαν δύο ραντεβού την ίδια ημέρα. Ο τρόπος συλλογής των δεδομένων, έγινε με τη μέθοδο της μαγνητοφώνησης έχοντας την συγκατάθεση των συνεντευξιαζόμενων. Σε περιπτώσεις όπου η χρήση της συγκεκριμένης μεθόδου ήταν ανεπιθύμητη, η ερευνητική ομάδα χρησιμοποίησε τη μέθοδο των γραπτών σημειώσεων.

5.11 Ζητήματα Ηθικής και Δεοντολογίας Στην Έρευνα

Στις κοινωνικές έρευνες προκύπτουν συχνά ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας και πιο συγκεκριμένα στην ποιοτική έρευνα τα ζητήματα που προκύπτουν είναι μείζονος σημασίας καθώς υπάρχει στενή επικοινωνία με τους ίδιους τους συνεντευξιαζόμενους αλλά και με πτυχές της καθημερινότητάς τους. Τέτοια ζητήματα συνήθως προκύπτουν μέσα από τις

τεχνικές που χρησιμοποιεί ο ερευνητής για να επιφέρει το επιθυμητό αποτέλεσμα, οι οποίες πρέπει να είναι «κοινωνικά» και «επιστημονικά» αποδεκτές. Επιπλέον, ο ερευνητής οφείλει να εξασφαλίζει την επιθυμητή συναίνεση των υποκειμένων στην έρευνα. (Ιωσηφίδης, 2003)

«Μερικές φορές γίνεται διαχωρισμός μεταξύ δεοντολογίας και ηθικής. Αν και τα δύο ασχολούνται με το τι είναι καλό ή κακό, σωστό ή λάθος, η δεοντολογία συνήθως θεωρείται ότι αναφέρεται σε γενικές αρχές περί του τι πρέπει κάποιος να κάνει, ενώ η ηθική θεωρείται συνήθως ότι αναφέρεται στο εάν μια συγκεκριμένη πράξη είναι συνεπής με την αποδεκτή έννοια του σωστού ή του λάθους ή όχι... Γενικότερα τα ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας αναφέρονται στους τυπικούς κανόνες συμπεριφοράς και στη συμμόρφωση των κοινωνικών ερευνητών σε έναν κώδικα ή σύνολο αρχών.»(Robson, 2010:78)

Είναι απαραίτητη η διατήρηση της ανωνυμίας των συμμετεχόντων στην ερευνητική διαδικασία, καθώς οι συνεντευξιαζόμενοι εκθέτουν πτυχές της προσωπικής και κοινωνικής τους ζωής, τα οποία δεν θα ήθελαν να αποκαλύψουν επώνυμα. Ο ερευνητής πρέπει να δημιουργήσει ένα κλίμα ασφάλειας και μια σχέση εμπιστευτικότητας με τους συμμετέχοντες, που θα τους επιτρέψει να εκφραστούν και να παραθέσουν πληροφορίες και δεδομένα, που είναι απαραίτητα για την διεξαγωγή των ερευνητικών συμπερασμάτων. (Ιωσηφίδης, 2003)

Εν συνεχεία, είναι πιθανόν οι συμμετέχοντες στην έρευνα να έχουν επιφυλάξεις για τη συμμετοχή τους σε αυτή σκεπτόμενοι το κόστος που μπορεί να επιφέρει μια τέτοιου είδους συμμετοχή, όπως είναι για παράδειγμα το κόστος ως προς τη διάθεση του χρόνου τους. Οι ερευνητές επομένως, θα πρέπει να γνωστοποιήσουν τα πιθανά οφέλη που μπορούν να αποκομίσουν, όπως η ανάδειξη ενός κοινωνικού προβλήματος ή η γνώση τους πάνω σε ένα κοινωνικό ζήτημα που ως τώρα αγνοούσαν. Όλα αυτά ωστόσο, θα πρέπει να παρουσιάζονται στο βαθμό που τους αναλογεί χωρίς υπερβολές και χωρίς τη χρήση άτυπων και παράνομων μέσων, όπως είναι η χρηματική αμοιβή έναντι της συμμετοχής τους. (Ιωσηφίδης, 2003)

Προκειμένου να λάβει χώρα η διεξαγωγή της έρευνας, ο ερευνητής καλείται να ζητήσει τη συναίνεση του συνεντευξιαζόμενου για τη συμμετοχή του στην έρευνα. Ο συμμετέχων θα πρέπει να έχει στη διάθεσή του όλες τις πληροφορίες τόσο για το σκοπό και τις μεθόδους της έρευνας όσο και για τις χρήσεις των ερευνητικών συμπερασμάτων. Το ζήτημα της πληροφορημένης συναίνεσης αποτελεί ίσως το σημαντικότερο ζήτημα δεοντολογίας στην έρευνα. (Ιωσηφίδης, 2003)

Ο ερευνητής καθ' όλη τη διάρκεια της ερευνητικής διαδικασίας, πρέπει να δείχνει εντιμότητα απέναντι στους συμμετέχοντες ώστε να χτιστεί μια σχέση εμπιστοσύνης, κάτι που θα βοηθήσει στη συλλογή ποιοτικών και ουσιαστικών δεδομένων (Ιωσηφίδης, 2003). Στη σχέση αυτή, παρουσιάζονται διάφορα συναισθήματα εμπιστοσύνης και ανασφάλειας, για να εξασφαλίσει όμως ο ερευνητής την εμπιστοσύνη του υποκειμένου, πρέπει να φέρεται στους ερωτώμενους δίκαια και με σεβασμό, καθώς η συμπεριφορά του διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στις απαντήσεις που θα δώσουν τα υποκείμενα. (Robson, 2010)

Επιπρόσθετα, μείζονος σημασίας είναι η προστασία των συμμετεχόντων στην ερευνητική διαδικασία από επικείμενους κινδύνους. Οι ερευνητές θα πρέπει να προστατέψουν τους συμμετέχοντες από τους πιθανούς κινδύνους που εγκυμονούν κατά τη διάρκεια της ερευνητικής διαδικασίας. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι, οι ερωτώμενοι αναφέρονται σε θέματα ευαίσθητα όπως η ιδιωτική τους ζωή. Στις περιπτώσεις όπου οι ερευνητές δεν καταφέρνουν να προστατέψουν τους συμμετέχοντες, τότε είναι πιθανή η αποστασιοποίηση των συμμετεχόντων από άλλες έρευνες. (Ιωσηφίδης, 2003)

Ταυτόχρονα κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων, στην προσπάθεια συλλογής πληροφοριών, προκύπτουν διάφορα θέματα. Η διαδικασία της συνέντευξης ενέχει τον κίνδυνο εισβολής του ερευνητή, στην προσωπική ζωή των υποκειμένων και στα προσωπικά τους δεδομένα. Ακόμη, πολλά θέματα προκύπτουν από τις προκαταλήψεις που μπορεί να διακατέχουν το υποκείμενο, με αποτέλεσμα να εισέρχεται σε μια διαδικασία να δώσει απαντήσεις, που θα ήταν κοινωνικά αποδεκτές ή που θα επιθυμούσε ο ερευνητής. Επίσης παρατηρείται ότι πολλές φορές και ο ίδιος ο ερευνητής έχει την τάση να αναζητά απαντήσεις από τους ερωτώμενους, τις οποίες θέλει ή περιμένει να ακούσει. (Robson, 2010)

Τέλος, όσον αφορά την παρούσα έρευνα και τη τήρηση του κώδικα δεοντολογίας φροντίσαμε να διασφαλίσουμε τα εξής σημαντικά σημεία:

- την εξασφάλιση της συναίνεσης των συνεντευξιζόμενων για τη συμμετοχή τους στην έρευνα
- τη τηλεφωνική επικοινωνία για τον καθορισμό των ραντεβού των συνεντεύξεων
- τη παράδοση του οδηγού της συνέντευξης, έπειτα από επιθυμία των συμμετεχόντων
- τη γνωστοποίηση στους συνεντευξιζόμενους για τη τήρηση του απορρήτου
- την απόκρυψη των στοιχείων των συνεντευξιζόμενων για την αποφυγή αποκάλυψης της ταυτότητάς τους
- την αμερόληπτη στάση της ερευνητικής ομάδας απέναντι σε όλους τους συνεντευξιζόμενους

5.12 Δυσκολίες της έρευνας

Όπως αναφέρθηκε και στο βιβλιογραφικό μέρος της παρούσας διπλωματικής εργασίας, δεν υπάρχουν κοινωνικές υπηρεσίες που να απευθύνονται αποκλειστικά σε μέλη μονογονεϊκών οικογενειών. Αυτό στάθηκε εμπόδιο για την ερευνητική ομάδα, αφού χρειάστηκε να προσεγγίσει άλλες κοινωνικές υπηρεσίες, των οποίων οι κοινωνικοί λειτουργοί δήλωναν ότι δεν έχουν μεγάλη εργασιακή εμπειρία με μονογονεϊκές οικογένειες, ούτε και εξειδίκευση προς την αντιμετώπισή τους. Ωστόσο, δέχτηκαν να συμμετέχουν στην έρευνα απαντώντας βάσει των μεμονωμένων περιστατικών μονογονεϊκών οικογενειών που έχουν δουλέψει.

Η πρώτη επαφή της ερευνητικής ομάδας με τους κοινωνικούς λειτουργούς των υπηρεσιών, κατά το στάδιο του σχεδιασμού της έρευνας, όπου έπρεπε να οριστεί το δείγμα, πραγματοποιήθηκε χωρίς ιδιαίτερες δυσκολίες. Οι επαγγελματίες ήταν δεκτικοί στο ενδεχόμενο συμμετοχής τους στην έρευνα. Ωστόσο, όταν ο σχεδιασμός της έρευνας ολοκληρώθηκε και οι κοινωνικοί λειτουργοί κλήθηκαν επισήμως από την ερευνητική ομάδα να συμμετέχουν, ένα μέρος εξ' αυτών παρουσιάστηκε ιδιαίτερα διστακτικό και τελικά αρνήθηκε. Σημαντικό ρόλο σε αυτό, έπαιξε κατά την γνώμη μας ο οδηγός της συνέντευξης. Οι περισσότεροι από εκείνους που αρνήθηκαν, είχαν ζητήσει από την ερευνητική ομάδα να τους αποσταλεί ο βασικός άξονας των ερωτήσεων πριν την συνέντευξη. Έτσι, όταν έλαβαν τον οδηγό της συνέντευξης και συνειδητοποίησαν ότι δεν πρόκειται για ερωτηματολόγιο προς συμπλήρωση, μας ανέφεραν ότι σε αυτές τις ερωτήσεις δεν μπορούν να απαντήσουν διότι, δεν έχουν την απαιτούμενη επαγγελματική εμπειρία. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, η ερευνητική ομάδα να πρέπει να αναζητήσει εκ νέου δείγμα, γεγονός που την περιόρισε ως προς τον χρόνο διεξαγωγής της έρευνας.

Τέλος, μια ιδιαίτερη δυσκολία που αντιμετώπισε η ερευνητική ομάδα, ήταν η αδυναμία ορισμένων συμμετεχόντων (4) να κατανοήσουν το είδος της έρευνας, καθώς και ότι το ερευνητικό εργαλείο, ήταν η συνέντευξη και όχι ερωτηματολόγιο προς συμπλήρωση.

6.1 Τρόπος ανάλυσης ποιοτικών δεδομένων

Η ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων αποτελεί ένα κρίσιμο στάδιο της έρευνας και απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή και ικανότητες από τη πλευρά του ερευνητή – αναλυτή. Η ανάλυση θα δώσει τη δυνατότητα στην ερευνητική ομάδα να διεξάγει συμπεράσματα και να απαντήσει στα ερευνητικά της ερωτήματα. Τα προς ανάλυση ποιοτικά δεδομένα μπορούν να πάρουν πολλές μορφές. Τα περισσότερα δεδομένα βασίζονται στη γλώσσα, η οποία αποτελεί και το πιο σημαντικό μέσο επικοινωνίας. Αυτό ωστόσο, δε συνεπάγεται ότι τα δεδομένα που αναλύονται, δεν μπορούν να έχουν και άλλες μορφές: οπτικοακουστικά, βίντεο ή κείμενα. Βασική προϋπόθεση για την ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων είναι η οργάνωση. Καθ' όλη τη διάρκεια της ανάλυσης ο ερευνητής πρέπει να κινείται σε ένα συγκεκριμένο και δομημένο πλαίσιο αναφοράς, στο οποίο να υπάρχει ευελιξία ώστε να μπορούν να ενταχθούν νέα δεδομένα, που πιθανά να προκύψουν στη πορεία της ανάλυσης. Η ανάλυση δεδομένων ξεκινάει από τη στιγμή που αρχίζει η συλλογή των ποιοτικών δεδομένων. Ωστόσο, αυτή η τακτική δεν είναι πάντα αυτή που ενδείκνυται. Στις περιπτώσεις που η έρευνα διεξάγεται από πολλούς ερευνητές ή λαμβάνουν χώρα πολλές διαφορετικές τοποθετήσεις, η ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων δεν μπορεί να υφίσταται πριν την ολοκλήρωση όλων των απαιτούμενων συνεντεύξεων. (Mason, 2003)

Πιο συγκεκριμένα, η ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων είναι μια διαδικασία, που αποτελείται από τρία στάδια:

- ✓ Την προσοχή, κατά την οποία ο ερευνητής – αναλυτής δίνει βάση στα κύρια και ενδιαφέροντα σημεία των πληροφοριών.
- ✓ Τη συλλογή, δηλαδή την κωδικοποίηση των ποιοτικών δεδομένων και την κατηγοριοποίησή τους σε ομάδες.
- ✓ Τη σκέψη κατά την οποία ο ερευνητής – αναλυτής λαμβάνει υπόψιν παλαιότερες έρευνες, προκειμένου να επιτύχει τον σχεδιασμό νέων προτύπων. (Ιωσηφίδης, 2003)

Το είδος της ανάλυσης που επιλέξαμε να χρησιμοποιήσουμε για την ανάλυση των δεδομένων της συγκεκριμένης μελέτης, είναι η θεματική κωδικοποίηση. Το είδος της συγκεκριμένης ανάλυσης χρησιμοποιείται σε ποιοτικές έρευνες, στις οποίες το ποιοτικό υλικό προέρχεται από πλήθος περιπτώσεων και βασικός στόχος, είναι η σύγκριση αυτών. Ο κάθε κωδικός αντιστοιχεί σε συγκεκριμένη θεματική ενότητα, η οποία είναι κοινή για κάθε περίπτωση. Οι θεματικές ενότητες, μπορεί να αναφέρονται σε πραγματικά γεγονότα, σε δεδομένα βάσης ή σε έννοιες, ιδέες και ερμηνείες. Οι βασικοί στόχοι της θεματικής κωδικοποίησης είναι δύο: α) η περιγραφή και η ανάλυση όλων των ενοτήτων που περιγράφονται σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση και β) η συγκριτική ανάλυση των περιπτώσεων κατά θεματικές ενότητες. Σύμφωνα με αυτή τη διαδικασία, σχηματίζεται μια θεματική δομή μέσα από την οποία συγκρίνονται όλες οι περιπτώσεις του ποιοτικού υλικού. Ο Strauss υποστηρίζει ότι κάθε θεματική ενότητα, υποχρεούται να πληροί κάποιες βασικές προδιαγραφές και να απαντάει σε βασικά ερωτήματα όπως η κατάσταση της περίπτωσης, η αλληλεπίδραση μεταξύ των πρωταγωνιστών, οι στρατηγικές, οι τεχνικές και οι συνέπειες. (Ιωσηφίδης, 2003)

6.2 Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων

Πίνακας Δημογραφικών Στοιχείων

ΨΕΥΔΩΝΥΜΑ	ΗΛΙΚΙΑ	ΣΧΟΛΗ	ΜΕΤΑ-ΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ	ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ
Μαριάννα	24	Τ.Ε.Ι	ΝΑΙ	6 μήνες	6 μήνες
Νάντια	52	Τ.Ε.Ι	ΟΧΙ	5 χρόνια	15 χρόνια
Μελίνα	45	Τ.Ε.Ι	ΟΧΙ	10 χρόνια	15 χρόνια
Ιωάννα	56	Τ.Ε.Ι	ΟΧΙ	10 χρόνια	30 χρόνια
Φώτης	32	Τ.Ε.Ι	ΝΑΙ	7 χρόνια	7 χρόνια
Κέλλυ	45	Τ.Ε.Ι	ΟΧΙ	16 μήνες	13 χρόνια
Δανάη	28	Τ.Ε.Ι	ΝΑΙ	2 χρόνια	3 χρόνια
Σίλια	51	Τ.Ε.Ι	ΟΧΙ	28 χρόνια	28 χρόνια
Αλεξία	55	Τ.Ε.Ι	ΟΧΙ	2 χρόνια	29 χρόνια
Φανή	40	Τ.Ε.Ι	ΝΑΙ	7 χρόνια	18 χρόνια
Ειρήνη	37	Τ.Ε.Ι	ΟΧΙ	13 χρόνια	14 χρόνια
Αγγελική	38	Τ.Ε.Ι	ΟΧΙ	2 χρόνια	12 χρόνια
Νεφέλη	46	Τ.Ε.Ι	ΝΑΙ	9 χρόνια	13 χρόνια
Ηρώ	48	Τ.Ε.Ι	ΟΧΙ	14 χρόνια	18 χρόνια
Πέτρος	40	Τ.Ε.Ι	ΟΧΙ	10 χρόνια	14 χρόνια
Ζωή	35	Τ.Ε.Ι	ΝΑΙ	2 χρόνια	8 χρόνια
Ζέτα	26	Τ.Ε.Ι	ΝΑΙ	1 χρόνο	2 χρόνια
Εύα	36	Τ.Ε.Ι	ΝΑΙ	2 χρόνια	6 χρόνια
Μαρίνα	41	Τ.Ε.Ι	ΟΧΙ	1,5 χρόνο	18,5 χρόνια

1^η Κατηγορία Κωδικοποίησης: Λόγοι μονογονεϊκότητας

Όπως αναφέρθηκε στο τρίτο κεφάλαιο της βιβλιογραφικής ανασκόπησης Κογκίδου (1995), οι τύποι μονογονεϊκής οικογένειας είναι το διαζύγιο, η χηρεία και η μητρότητα εκτός γάμου. Το διαζύγιο αποτελεί τη διάλυση της κοινής συμβίωσης ενός ζευγαριού που ωστόσο, δεν αποτελεί παθολογική κατάσταση αλλά μια φυσιολογική συνιστώσα του θεσμού του γάμου. Η χηρεία που προκύπτει από τον θάνατο του ενός εκ των δύο συζύγων, συναντάται κυρίως στον γυναικείο πληθυσμό, ωστόσο φαίνεται να μην αποτελεί πλέον τη συνηθέστερη αιτία μονογονεϊκότητας. Τέλος, η μητρότητα εκτός γάμου, αφορά τη γέννηση παιδιών από μόνες μητέρες είτε από την δική τους επιλογή είτε από την αποδοχή μιας μη επιθυμητής κατάστασης.

Τα δεδομένα που προέκυψαν από την έρευνα, συμπίπτουν με τα στοιχεία της βιβλιογραφίας, καθώς οι 12 στους 19 συνεντευξιαζόμενους, πιστεύουν ότι η χηρεία και το διαζύγιο αποτελούν βασικούς λόγους μονογονεϊκότητας.

Εύα: *«Κυρίως, ένας βασικός λόγος είναι το διαζύγιο. Πολλές οικογένειες χωρίζουν σήμερα. Εεεμ.. Κάθε οικογένεια έχει τα δικά της αίτια που μπορεί να οδηγηθεί στο διαζύγιο. Ο θάνατος, η χηρεία δηλαδή...»*

Επιπλέον, οι 11 στους 19 συνεντευξιαζόμενους, πιστεύουν ότι η μονογονεϊκότητα μπορεί να προκύψει και βάση επιλογής δηλαδή, με τη συνειδητή επιλογή της γυναίκας να κάνει ένα παιδί και να γίνει μονογονεϊκή οικογένεια, είτε μέσω της τεχνολογίας είτε με έναν άγνωστο σύντροφο είτε υιοθετώντας.

Νάντια: *«... Όταν μια γυναίκα επιλέγει να μεγαλώσει μόνη της ένα παιδί και να το φέρει μόνη της πλέον στον κόσμο, με όλη την τεχνολογία που πλέον υπάρχει. Είτε μένει έγκυος από κάποιον σύντροφο και είτε... επειδή δεν μπορούν να το μεγαλώσουν μαζί για τον χ, ψ λόγο, είτε δεν το θέλει ο σύντροφος το παιδί, αυτή αποφασίζει να το κρατήσει μόνη της.»*

Σίλια: *«... Κατ' επιλογήν, δηλαδή γυναίκες που είναι μόνες και θέλουν να κάνουν ή να υιοθετήσουν ένα παιδί. Στην υπηρεσία μου συνήθως, έρχονται γυναίκες οι οποίες θέλουν να υιοθετήσουν ένα παιδάκι.»*

Οι 6 από τους 19 ερωτηθέντες κοινωνικούς λειτουργούς, ανέφεραν εκτός των άλλων, ως λόγο μονογονεϊκότητας και την εγκατάλειψη συντρόφου. Αυτό το ερμηνεύουν ως διάλυση μιας σχέσης, λόγω μιας εγκυμοσύνης την οποία ο σύντροφος δεν επιθυμεί και εγκαταλείπει την σύντροφο. Η σύντροφος ωστόσο, επιλέγει να κρατήσει το παιδί και αναγκάζεται να γίνει μονογονεϊκή οικογένεια.

Αγγελική: *«Εεε.. πρώτος λόγος μπορεί να είναι γιατί η μαμά έκανε ένα παιδί, έμεινε έγκυος από μια περιστασιακή σχέση, ο μπαμπάς δεν θέλησε, έφυγε και το παιδί έμεινε στην μαμά...»*

Αξίζει να σημειωθεί ότι δύο εκ των συνεντευξιαζόμενων, παρουσίασαν ως λόγο μονογονεϊκότητας την έλλειψη γάμου. Πιο συγκεκριμένα, η μία άποψη αναφέρει τις πιέσεις που μπορεί να δέχεται μια μητέρα από το οικογενειακό της περιβάλλον για μη σύναψη γάμου με τον συγκεκριμένο σύντροφο, φέροντας έτσι ως αποτέλεσμα τη σύσταση μονογονεϊκής οικογένειας.

Ιωάννα: *« Γιατί πολλές φορές τυχαίνει η οικογένεια της κοπέλας, να μην θέλει, να μην εγκρίνει τον σύντροφό της και να μην την αφήνουν να είναι μαζί του και έτσι μένει μόνη της με το παιδί.»*

Η άλλη άποψη αναφέρεται στη μη σύναψη γάμων και πιο συγκεκριμένα στη μη σύναψη νόμιμων γάμων, κάτι που όπως ειπώθηκε συνηθίζεται σε συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες.

Αλεξία: « Την συγκεκριμένη επαρχία την χαρακτηρίζει η μονογονεϊκότητα. Όχι από επιλογή, έτσι; Συνήθως σ' εμάς, το βλέπουμε στην κοινότητα των τσιγγάνων, όπου εκεί είτε σκόπιμα είτε λόγω της κουλτούρας τους δεν συνάπτουν νόμιμους γάμους, με αποτέλεσμα τα παιδιά να είναι γραμμένα στο όνομα της μητέρας εεε και πολύ συχνά καλούνται, όπως μόνες μητέρες με πενιχρά έσοδα, ή τίποτα, να μεγαλώσουν αυτά τα παιδιά ... Αν με ρωτήσετε πού βλέπετε τη μονογονεϊκότητα, δεν θα έλεγα στους τσιγγάνους αλλά σε κάποιες περιθωριακές ομάδες, όπως είναι οι τοξικομανείς και σε κάποιους οικονομικούς μετανάστες, κυρίως από τη Βουλγαρία, που βρίσκονται σε μεγάλη εξαθλίωση»

Τέλος, μία επαγγελματίας αναφέρθηκε και στην αναπαραγωγή προτύπων ως λόγο μονογονεϊκότητας. Η άποψη της συγκεκριμένης συνεντευξιαζόμενης, είναι ότι τα παιδιά από χαμηλό κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο, βιώνουν προβληματικές καταστάσεις μέσα στην οικογένεια, επηρεάζονται πολύ εύκολα και αναπαράγουν τις ίδιες συμπεριφορές και στις δικές τους οικογένειες.

Ιωάννα: « Τα παιδιά από χαμηλό οικονομικό επίπεδο της πατρικής οικογένειας, αναπαράγουν το ίδιο πρόβλημα. Εεε δηλαδή εύκολα το παιδί χωρίζει κι αυτό και αποδέχεται τον χωρισμό και έτσι είναι ένας κύκλος ... Οι προβληματικές πατρικές οικογένειες, θα οδηγήσουν σε προβληματικές συζυγικές οικογένειες.»

2^η& 3^η Κατηγορία Κωδικοποίησης: Προβλήματα των μονογονεϊκών οικογενειών και αίτια των προβλημάτων

Στη βιβλιογραφική ανασκόπηση, έγινε εκτενής αναφορά σχετικά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες, αλλά και πού αυτά οφείλονται. Συγκεκριμένα, στην υποενότητα «Φτώχεια, κοινωνικός αποκλεισμός και μονογονεϊκότητα» αναδεικνύονται τα οικονομικά προβλήματα που ως επί των πλείστων, βιώνουν οι μονογονεϊκές οικογένειες. Το γεγονός ότι υπάρχει μόνο ένας γονιός να καλύψει όλα τα έξοδα της οικογένειας και δεν υπάρχει μια δεύτερη εισοδηματική πηγή, φέρει ως αποτέλεσμα την οικονομική δυσχέρεια. Όταν πρόκειται μάλιστα, για περιπτώσεις μονογονεϊκής οικογένειας με αρχηγό μητέρα, που είναι και οι συνηθέστερες, φαίνεται ότι το πρόβλημα διογκώνεται. Αυτό συμβαίνει, διότι ο γυναικείος πληθυσμός πλήττεται σε μεγαλύτερο βαθμό από τα χαμηλά εισοδήματα και την ανεργία, αφού οι μόνες μητέρες δυσκολεύονται να συνδυάσουν την φροντίδα των παιδιών με την επαγγελματική τους αποκατάσταση. Επιπλέον, η διατροφή που ορίζεται από τον νόμο και δίνεται στις μόνες μητέρες στις περιπτώσεις διαζυγίου, είναι χαμηλή και δεν καλύπτει πάντα τις οικονομικές ανάγκες της οικογένειας ενώ όταν αυτή δεν καταβάλλεται, δεν υπάρχει ανάλογη στήριξη από το κράτος. Γενικότερα μάλιστα, δεν υπάρχει ουσιαστική επιδοματική πολιτική για τις μονογονεϊκές οικογένειες εφόσον, τα επιδόματα που δίνονται στη χώρα μας είναι πενιχρά και λαμβάνονται υπόψιν ως δευτερεύουσα εισοδηματική πηγή. Παράλληλα, οι μονογονεϊκές οικογένειες αντιμετωπίζουν έναν αυξημένο κίνδυνο εισόδου στη φτώχεια, με περιορισμένες δυνατότητες εξόδου και κατ' επέκταση, την αδυναμία λήψης των αναγκαίων για την αξιοπρεπή διαβίωσή τους. Αυτό συνεπάγεται, αποχή από τα κοινωνικά αγαθά δηλαδή, την κατάσταση του κοινωνικού αποκλεισμού. Ο στιγματισμός εξ' αιτίας της φτώχειας και της μονογονεϊκότητας, μπορεί να επιτείνει τον κοινωνικό αποκλεισμό και να περιορίσει την

δυνατότητα εξόδου, εξ' αιτίας και του αυτοαποκλεισμού του μόνου γονέα, από τα δυνητικά κοινωνικά υποστηρικτικά δίκτυα. (Κογκίδου, 1995)

Οι απόψεις των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών φαίνεται να συνάδουν με τα δεδομένα των βιβλιογραφικών πηγών. Οι περισσότεροι από τους επαγγελματίες, (17 από τους 19) πιστεύουν ότι το κυριότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες, είναι το οικονομικό. Αυτό το αποδίδουν σε παράγοντες όπως είναι η ανεργία, η έλλειψη 2^{ου} εισοδήματος, τα χαμηλά εισοδήματα και η έλλειψη κοινωνικής πρόνοιας. Πιο ειδικά:

- 10 στους 17 συνεντευξιαζόμενους, πιστεύουν ότι το οικονομικό πρόβλημα συνδέεται άμεσα με την έλλειψη κοινωνικής πρόνοιας την οποία εξηγούν ως έλλειψη κοινωνικών δομών και προγραμμάτων, που θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν οι μονογονεϊκές οικογένειες. Χαρακτηριστικό παράδειγμά τους είναι, η απουσία βρεφονηπιακών και νηπιακών σταθμών, που θα διευκόλυναν την επαγγελματική αποκατάσταση των αρχηγών των μονογονεϊκών οικογενειών.

Ιωάννα: «... Απουσία παιδικών σταθμών για να μπορέσει να εργασθεί μία μητέρα. Ειδικά, αν δούμε ότι σε ολόκληρη Πάτρα υπάρχει μόνο ένας βρεφονηπιακός σταθμός, το Δημοτικό Βρεφοκομείο. Μιλάμε βέβαια για τους δημόσιους σταθμούς.»

- Παράλληλα, την έλλειψη κοινωνικής πρόνοιας την αποδίδουν και στην έλλειψη έκτακτων παροχών καθώς και στο χαμηλό επίδομα που δίνεται από την πολιτεία.

Αγγελική: «Εεε κοίταξε, δεν έχουν καθόλου στήριξη από το κράτος, δεν υπάρχουν παροχές ... δεν υπάρχουν φορείς, υπηρεσίες, δομές, προγράμματα που να υποστηρίζουν έτσι ώστε να σταθεί στα πόδια της και να πάει παρακάτω. Αυτό είναι βασικό, δεν έχουμε έκτακτα επιδόματα ... Αυτή τη στιγμή ούτε ξενώνα φιλοξενίας έχουμε, τίποτα ... Αυτή τη στιγμή είμαστε στο απόλυτο μηδέν.»

- 9 από τους 17 ερωτηθέντες, υποστηρίζουν ότι η ανεργία αποτελεί βασική αιτία του οικονομικού προβλήματος των μονογονεϊκών οικογενειών, ειδικότερα στις μέρες μας όπου όλες οι κοινωνικές ομάδες έχουν πληγεί από την ανεργία και ακόμη περισσότερο οι γυναίκες που είναι μια ευάλωτη κοινωνική ομάδα.

Μελίνα: «Κυρίως προβλήματα ανατροφής παιδιών, οικονομικά γιατί η γυναίκα, όπως και να το κάνουμε πλήττεται περισσότερο από την ανεργία και είναι και λιγότερο ενεργητική επαγγελματικά απ' ότι ένας άντρας.»

- 7 από τους 17 θεωρούν, ότι σημαντικό ρόλο στις οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες, παίζει η έλλειψη 2^{ου} εισοδήματος. Εκ των πραγμάτων, στο μονογονεϊκό σχήμα οικογένειας το εισόδημα προέρχεται από ένα μόνο μέλος της οικογένειας (ή του πατέρα ή της μητέρας), αυτομάτως το οικογενειακό εισόδημα μειονεκτεί έναντι άλλων τύπων οικογένειας, όπως για παράδειγμα στην πυρηνική.

Νάντια: «...Εεε γενικότερα δεν υπάρχει άνθρωπος και γενικότερα τύπος οικογένειας, που δεν αντιμετωπίζει οικονομικό πρόβλημα πλέον ... Είναι ένα άτομο που πρέπει να τα βγάλει πέρα μόνο του ... Δεν υπάρχει δεύτερο εισόδημα, που θα μπορούσε να υπάρχει σε μια οικογένεια, που θα μπορούσαν να υπάρχουν και οι δύο γονείς και να δουλεύουν και οι δύο, έτσι; Γι' αυτό ζουν πιο έντονα πιστεύω το οικονομικό πρόβλημα, από κάποιες άλλες οικογένειες.»

- Τέλος, 2 από τους 17 επαγγελματίες, αποδίδουν το οικονομικό πρόβλημα των μονογονεϊκών οικογενειών και στα χαμηλά εισοδήματα. Σύμφωνα με την άποψή τους,

φαίνεται ότι γενικότερα θεωρούν τους εισοδηματικούς πόρους (μισθούς, συντάξεις, οικογενειακά επιδόματα) ανάξιους να καλύψουν τις πραγματικές ανάγκες των ελληνικών οικογενειών.

Φανή: «... οπότε μας επηρεάζει ας πούμε και η κατάσταση της χώρας μας σ' αυτή τη φάση, έτσι όπως είμαστε, εεε και χαμηλά εισοδήματα, δηλαδή με μια σύνταξη, δεν υπάρχουν δηλαδή επιδόματα, δεν υπάρχουν τέτοια υποστηρικτικά ας πούμε χρηματικά ποσά...»

Επιπλέον, ένα άλλο πρόβλημα με το οποίο έρχονται αντιμέτωπες οι μονογονεϊκές οικογένειες, σύμφωνα με τους ερωτηθέντες, είναι ο στιγματισμός. Οι 7 από τους 19 επαγγελματίες, ανέφεραν ότι η κοινωνία είναι αρνητική απέναντι στους αρχηγούς μονογονεϊκών οικογενειών και ειδικότερα, απέναντι στις άγαμες μητέρες λόγω των ισχυρών προκαταλήψεων και των στερεοτυπικών ιδεών, που την χαρακτηρίζουν. Υποστηρίζουν μάλιστα, πως τόσο το οικογενειακό περιβάλλον όσο και η ευρύτερη κοινωνία αντιμετωπίζει διαφορετικά μια χήρα, διαφορετικά μια διαζευγμένη και διαφορετικά μια ανύπαντρη μητέρα. Κάτι ανάλογο ισχύει και σε σχέση με την διαφορετικότητα του φύλου. Ο στιγματισμός και η προκατάληψη είναι σε πολύ μικρότερο βαθμό όταν η μονογονεϊκή οικογένεια έχει ως αρχηγό της άντρα – πατέρα. Η κοινωνία εμφανίζεται περισσότερο ευαισθητοποιημένη και δείχνει μεγαλύτερη εύνοια και συμπάθεια. Το πρόβλημα του στιγματισμού, επηρεάζει αρνητικά τους αρχηγούς μονογονεϊκών οικογενειών, οι οποίοι έχουν να αντιμετωπίσουν μία σειρά από δυσκολίες, που λειτουργούν ανασταλτικά και επιτείνουν τον κοινωνικό τους αποκλεισμό.

Ηρώ: « Ασφαλώς. Είπα πριν ας πούμε τα στερεότυπα. Εεε, όσο και να έχουμε κάνει βήματα, ακόμη τα στερεότυπα είναι ζωντανά. Υπάρχει μια κοινωνία που δεν καταξιώνει την γυναίκα που είναι μόνη της... εεε και εκεί είναι αμείλικτη, δηλαδή καλείται η γυναίκα αυτή, να επιτελέσει όλους τους ρόλους ...»

Ειρήνη: «...Κοινωνικά αίτια, προκαταλήψεις, άρνηση της κοινωνίας να αποδεχθεί τον ένα μόνο γονέα, τον οποίο στιγματίζει αρνητικά και δεν είναι έτοιμη η κοινωνία να τον δεχτεί απόλυτα.»

Οι 3 από τους 19 συνεντευξιζόμενους, μίλησαν για την κατάσταση του κοινωνικού αποκλεισμού που βιώνουν τα μέλη των μονογονεϊκών οικογενειών και τον κατέταξαν στα βασικά τους προβλήματα. Τα μέλη των μονογονεϊκών οικογενειών στερούνται την πρόσβασή τους στα κοινωνικά και οικονομικά τους δικαιώματα και αναγκάζονται να υιοθετούν ένα χαμηλό επίπεδο διαβίωσης. Αυτό, σύμφωνα με τους επαγγελματίες, φαίνεται και από καθημερινές διαδικασίες, στις οποίες βρίσκουν εμπόδια κατά την διεκπεραίωσή τους, σε αντίθεση με περιπτώσεις πυρηνικών οικογενειών σε αντίστοιχες διαδικασίες. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Ζέτας:

Ζέτα: «Όταν μια γυναίκα δεν μπορεί να βγάλει βιβλιόριο υγείας και πρέπει να κινηθούν διαδικασίες, δεν μπαίνει αυτομάτως σε μια διαφορετική μειονότητα; Δεν βλέπουμε ότι μπορεί να χρειάζεται πολλές φορές, το παιδί να είναι αναγνωρισμένο από τον πατέρα για να πάρουν και ένα πιστοποιητικό γέννησης; Ή για να το βαφτίσουν ή να γραφτεί σχολείο, αυτομάτως όλα αυτά που δεν της επιτρέπουν αυτόματα, πρέπει να αποκλείουν από τα κοινωνικά, που μπορούν όλοι να είμαστε μέσα σε αυτά.»

Συνεχίζοντας, αναφέρθηκαν κι άλλα προβλήματα που κατά τους συμμετέχοντες στην έρευνα, καλούνται να διευθετήσουν οι μονογονεϊκές οικογένειες. Συγκεκριμένα, 5 από τους 19, ανέφεραν ότι πολλοί αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών δυσκολεύονται να διαχειριστούν συναισθηματικά τη νέα κατάσταση, στην οποία μπαίνουν τα μέλη της οικογένειάς τους (όταν πρόκειται για μονογονεϊκή οικογένεια από χηρεία ή διαζύγιο), τόσο οι ίδιοι όσο και τα παιδιά

τους. Από τη μία πλευρά, στις περιπτώσεις χηρείας αυτό που παρατηρείται, είναι η αδυναμία του ενός συντρόφου – συζύγου, να διαχειριστεί την απώλεια του άλλου και να ξεπεράσει ομαλά τα στάδια του πένθους και να προσαρμοστεί στη νέα κατάσταση. Από την άλλη πλευρά, στις περιπτώσεις διαζυγίου η μεγαλύτερη δυσκολία σύμφωνα με τους κοινωνικούς λειτουργούς, έγκειται στην εξομάλυνση των προσωπικών διαφορών με τους συζύγους σε συνάρτηση με τις αντιδράσεις των παιδιών απέναντι στο διαζύγιο. Επιπλέον, 5 από τους 19 ερωτηθέντες πιστεύουν ότι, τα μέλη των μονογονεϊκών οικογενειών εκτός από τα προφανή προβλήματα που αντιμετωπίζουν, καλούνται να επιλύσουν και ενδοοικογενειακά προβλήματα. Πιο αναλυτικά, θεωρούν ότι οι μονογονεϊκές οικογένειες λόγω της νέας κατάστασης που βιώνουν, είναι πιο ευάλωτες στην εμφάνιση ψυχιατρικών προβλημάτων, εξαρτήσεων από τα παιδιά, διαφωνίες με την πατρική οικογένεια, συγκρούσεις με πρώην συζύγους κ.α.

Κέλλυ: *«Τα παιδιά οδηγούνται πολλές φορές σε χρήση αλκοόλ και ουσιών και έχουν ανάγκη ψυχολογική βοήθεια.»*

Ηρώ: *«...Από κει και πέρα οι γυναίκες αντιμετωπίζουν πάρα πολλά προβλήματα με την διατροφή, οι σύζυγοι δεν την καταβάλλουν, βλέπουμε από 'κει να δημιουργούνται πάρα πολλά προβλήματα... Είναι κάποια χρήματα τα οποία υπολογίζει η γυναίκα για τα οποία πρέπει να μπαίνει ενδεχομένως συνέχεια σε δικαστήρια, σε μία ταλαιπωρία η οποία... την εξαντλεί και προσωπικά και ψυχολογικά και την εξαντλεί και οικονομικά ... »*

Εύα: *«...Και από 'κει και πέρα αν κοιτάξεις βαθύτερα, αντιμετωπίζουν άλλα προβλήματα, που έχουν να κάνουν με την οικογένεια. Τα ενδοοικογενειακά δηλαδή προβλήματα. Μητέρες που τις έχει παρατήσει ο σύζυγος, που κάνουν χρήση ναρκωτικών, που έχουν ψυχιατρικά προβλήματα...»*

Παράλληλα, 5 από τους 19 επαγγελματίες πιστεύουν ότι και η ανάληψη περισσότερων ευθυνών αποτελεί ένα από τα προβλήματα, που βαραίνουν την μονογονεϊκή οικογένεια. Σύμφωνα με τα λεγόμενά τους, ο μόνος γονέας αναλαμβάνει περισσότερους ρόλους από όσους είχε αναλάβει αρχικά και το γεγονός ότι μπορεί να μην υπάρχει υποστηρικτικό περιβάλλον ή ο δεύτερος σύντροφος για να μοιραστούν τις ευθύνες της οικογένειας, δυσκολεύει τον μόνο γονέα, τόσο στην προσωπική του ζωή όσο και στην ανατροφή των παιδιών.

Μελίνα: *«Σε ότι αφορά και τον ίδιο τον γονέα, ο οποίος επωμίζεται ένα σωρό από ευθύνες, που είτε μπορεί να ανταποκριθεί είτε όχι και πάλι αυτό είναι βάρος για τον ίδιο. Δηλαδή, ακόμη και αν ένας πατέρας ή μια μητέρα καταφέρει να αναθρέψει τα παιδιά του σωστά, να μην έχει οικονομικά προβλήματα, να έχει υποστηρικτικό περιβάλλον δίπλα του και πάλι όμως, το βάρος που ο ίδιος έχει επωμιστεί, του δημιουργεί θεωρώ, δεν ξέρω, δεν το έχω ζήσει κιόλας, του δημιουργεί ένα πρόβλημα.»*

Νεφέλη: *«Συναισθηματικά τα προβλήματα. Δηλαδή, ο ένας γονέας αναλαμβάνει πολλαπλούς ρόλους από το να τους μοιράζεται με τον σύντρόφό του... εεμ... και στη διαχείριση των παιδιών, δηλαδή συναισθηματικά να καλύψει τις ανάγκες τους, δηλαδή δεν μπορεί και από πλευράς χρόνου και από πλευράς ενέργειας να καλύψει όλα αυτά που απαιτούνται... εεμ... για να διατηρηθεί μια οικογένεια καλά...»*

Όσον αφορά τις αιτίες των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες, πέραν αυτών που αναφέρθηκαν (ανεργία, έλλειψη 2^{ου} εισοδήματος, έλλειψη κοινωνικής πρόνοιας, χαμηλά εισοδήματα, ύπαρξη στερεοτυπικών αντιλήψεων), 2 επαγγελματίες ανέφεραν ως αίτιο των προβλημάτων τους την έλλειψη οικογενειακού

προγραμματισμού. Πιο αναλυτικά, υποστηρίζουν ότι η επιπολαιότητα βάση της οποίας ένα άτομο δημιουργεί μια οικογένεια χωρίς να ακολουθεί κανέναν οικογενειακό προγραμματισμό, οδηγεί σε πολλαπλά προβλήματα, ως προς την λειτουργία της οικογένειας.

Φώτης: «...όταν υπάρχουν προβλήματα και σε συμπεριφορές και όσον αφορά πόσο απρόσεχτοι μπορεί να είναι κάποιοι άνθρωποι... Έχουμε πολλές κάποιες μαμάδες, που κάνουν κι άλλο ένα παιδί κι άλλο ένα παιδί κι άλλο ένα παιδί από έναν άλλο σύντροφο, χωρίς να υπάρχει κανένας οικογενειακός προγραμματισμός.»

Νάντια: «...Εντάξει, ίσως θα έπρεπε να υπάρχει ένας οικογενειακός προγραμματισμός, ίσως θα έπρεπε κάποια μητέρα που αποφασίζει να φέρει ένα παιδί στον κόσμο, ίσως θα έπρεπε να σκεφτεί λίγο πιο ώριμα, λίγο πιο υπεύθυνα. Γιατί πολλές φορές έχουμε περιστατικά που δεν... που φέρνουν ένα παιδί στον κόσμο χωρίς να σκέφτονται το μετά...»

4^η Κατηγορία Κωδικοποίησης: Τα συνήθη αιτήματα των μονογονεϊκών οικογενειών

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτώμενων, τα συνήθη αιτήματα των μονογονεϊκών οικογενειών, που απευθύνονται στις κοινωνικές υπηρεσίες, είναι η οικονομική ενίσχυση, είτε με την έννοια της παροχής επιδόματος είτε με την έννοια της υλικής βοήθειας, καθώς και η συμβουλευτική, ενώ σε μικρότερο βαθμό υπάρχουν αιτήματα για εύρεση εργασίας και ψυχολογική / ηθική στήριξη. Επίσης, φαίνεται ότι τα αιτήματα των μονογονεϊκών οικογενειών σχετίζονται με την φύση της κάθε κοινωνικής υπηρεσίας. Τα μέλη των οικογενειών αυτών, απευθύνονται ανάλογα με το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν, στις ανάλογες κοινωνικές υπηρεσίες προκειμένου να ικανοποιήσουν το εκάστοτε αίτημά τους.

Πιο συγκεκριμένα, 12 από τους 19 αναφέρουν το αίτημα της μονογονεϊκής οικογένειας για οικονομική ενίσχυση και υλική βοήθεια, επιβεβαιώνοντας κατά αυτόν τον τρόπο την οικονομική δυσχέρεια που αντιμετωπίζουν οι αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών.

Αγγελική: «Οι μονογονεϊκές οικογένειες, έχουν κι άλλα αιτήματα ερχόμενοι εδώ. Αλλά, το προφανές είναι συνήθως η οικονομική δυσκολία στο να τα βγάλουν πέρα. Μπορεί να θέλει να την βοηθήσουμε στη σχέση της με τον έφηβο γιο της ή μπορεί να θέλει να τη βοηθήσουμε... εεμ... στο πώς θα λειτουργήσει με τα παιδιά της στην οικογένεια ή σε άλλα τέτοια θέματα, που είναι κομμάτια συμβουλευτικής. Συνήθως το πρώτο πράγμα που φέρουν, είναι όμως ότι είναι δύσκολα, αν υπάρχει κάποιο επίδομα, αν υπάρχει κάποια δουλειά... Έτσι έρχονται. Έρχονται όμως εύκολα, στην δική μας υπηρεσία τουλάχιστον.»

Μαριάννα: «Πάνες και γάλα για το παιδί. Μόλις είχε γεννήσει. Δεν είχε τίποτα και το μόνο που την ενδιέφερε ήταν να εξασφαλίσει άμεσα τις πρώτες ανάγκες για το μωρό της.»

Επιπλέον, 9 από τους 19 επαγγελματίες δήλωσαν ότι πολλοί μονογονεϊκοί, αιτούνται συμβουλευτικής, κυρίως για ζητήματα που αφορούν τη συμπεριφορά των παιδιών τους αλλά και γενικότερα, τρόπους διαχείρισης της νέας κατάστασης μέσα στην οικογένεια που μπορεί να έχει προκύψει, λόγω ενός διαζυγίου ή ενός θανάτου.

Ζωή: «...όταν υπάρχουν παιδιά, είναι αυτό. Οι δυσκολίες, το πώς θα χειριστεί και ειδικά τα παιδιά σε μικρότερες ηλικίες, το πώς θα το χειριστεί η μάνα ή ο πατέρας ή και οι δύο μαζί ... πώς θα χειριστούν τη νέα αυτή κατάσταση σε σχέση με τα παιδιά τους. Αυτό είναι το βασικό αίτημα, στο κομμάτι της συμβουλευτικής.»

5^η Κατηγορία Κωδικοποίησης: Το μέλος που αιτείται

Όσον αφορά το μέλος της μονογονεϊκής οικογένειας, που συνήθως αιτείται σε μια κοινωνική υπηρεσία, η πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων, 17 από τους 19, απάντησαν ότι είναι η μητέρα. Αυτό όπως ανέφεραν, οφείλεται στο γεγονός ότι οι περισσότερες μονογονεϊκές οικογένειες έχουν ως αρχηγό μητέρα, αφού αυτές έχουν την επιμέλεια των παιδιών, ενώ οι μονογονεϊκές οικογένειες που έχουν ως αρχηγό πατέρα, αποτελούν μειοψηφία και περισσότερο, απαντώνται σε περιπτώσεις χηρείας.

Νεφέλη: «Γυναίκα συνήθως... Γυναίκα είναι αυτή που... συνήθως έχει την επιμέλεια των παιδιών, οπότε αντιμετωπίζει σοβαρότερα προβλήματα... για την διαβίωσή της... και για την φροντίδα των παιδιών.»

Ειρήνη: «Ε... κατά πλειοψηφία η μητέρα είναι αυτή που παίρνει τα παιδιά. Και βάση νόμου δηλαδή. Άσε που οι γυναίκες ζητούν πιο εύκολα βοήθεια. Οι άντρες δύσκολα θα απευθυνθούν κάπου να ζητήσουν βοήθεια.»

Τέλος, 2 ήταν οι επαγγελματίες που ανέφεραν ότι τα μέλη των μονογονεϊκών οικογενειών που απευθύνονται κυρίως στην υπηρεσία τους, είναι εξίσου πατέρες και μητέρες.

Σίλια: «Και οι δύο έρχονται στην υπηρεσία μου. Σε πολλές περιπτώσεις και για πολλά πράγματα έρχονται οι άνδρες, συνήθως για συμβουλευτική και όχι τόσο για οικονομική ενίσχυση.»

6^η Κατηγορία Κωδικοποίησης: Τρόπος Αντιμετώπισης Περιστατικού

Οι συνεντευξιαζόμενοι κοινωνικοί λειτουργοί κλήθηκαν να απαντήσουν σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης / διαχείρισης ενός περιστατικού μονογονεϊκής οικογένειας που φτάνει στην υπηρεσία τους. Αυτό που οι ίδιοι δήλωσαν αλλά και η ερευνητική ομάδα αντιλήφθηκε από τα λεγόμενά τους, είναι ότι όλοι οι επαγγελματίες δεν ακολουθούν καμία ιδιαίτερη αντιμετώπιση απέναντι στις μονογονεϊκές οικογένειες. Δεν υπάρχουν στοχευμένα προγράμματα, ούτε στοχευμένη παρέμβαση για την επίλυση των προβλημάτων των μονογονεϊκών οικογενειών. Όσα γίνονται, λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο μιας γενικότερης παρέμβασης για την ικανοποίηση ενός αιτήματος, η οποία περιλαμβάνει διάφορους τρόπους διαχείρισης, όπως την συμβουλευτική, την ενημέρωση και παραπομπή, την κοινωνική έρευνα κ.α. Πιο συγκεκριμένα:

- Οι 10 από τους 19 επαγγελματίες απάντησαν ότι, βασική τους προτεραιότητα είναι η ενημέρωση του αιτούντα σχετικά με τις παροχές και τις δυνατότητες της υπηρεσίας. Σε περίπτωση που το αίτημα του μέλους της μονογονεϊκής οικογένειας, δεν είναι δυνατό να καλυφθεί και να ικανοποιηθεί από την ίδια την υπηρεσία, τότε γίνεται

ενημέρωση για άλλες υπηρεσίες και δομές, στις οποίες ο αιτών θα μπορέσει να εξυπηρετηθεί και πραγματοποιείται η παραπομπή του.

Φώτης: «... Από κει και πέρα, μέσω τις δικτύωσης που έχουμε με άλλες κοινωνικές υπηρεσίες, κοιτάμε να τους παραπέμψουμε ώστε να μπορέσουν να πάρουν κι άλλα πράγματα.»

Κέλλυ: «... μετά ενημερώνουμε για τον χώρο, τις παροχές, την φροντίδα που προσφέρει το ίδρυμα, μέχρι το παιδί να φύγει από 'δω.»

- Οι 8 στους 19 κοινωνικούς λειτουργούς, ανέφεραν πως πραγματοποιούν την λεγόμενη κοινωνική έρευνα, σύμφωνα με την οποία ο επαγγελματίας ερευνά την οικονομική, οικογενειακή και κοινωνική κατάσταση της οικογένειας και βάση της οποίας προχωρά στη διαπίστωση των αναγκών της, στη διεκπεραίωση του αιτήματος και στην επίλυση των προβλημάτων.

Ειρήνη: «... πραγματοποιούμε κοινωνική έρευνα και ανάλογα με το αίτημα, είτε το εντάσσουμε στα προγράμματα του δήμου είτε το παραπέμπουμε σε άλλες υπηρεσίες.»

Μαρίνα: «... Οπότε κάνω κατ' οίκον κοινωνική έρευνα. Παίρνω ένα ιστορικό και όταν πρέπει να διερευνηθούν παραπάνω κάποιες συνθήκες, όσον αφορά στα παιδιά, διευρύνω την έρευνα. Δηλαδή επισκέπτομαι ακόμη και το σχολείο των παιδιών.»

- Επιπλέον, 7 από τους 19 ερωτηθέντες, προσέθεσαν στον τρόπο αντιμετώπισης του περιστατικού τους και τη συμβουλευτική διαδικασία. Η συμβουλευτική απέναντι σε ένα μέλος μονογονεϊκής οικογένειας αποσκοπεί συνήθως, όπως δήλωσαν, στη παροχή βοήθειας για τη σωστή διαχείριση διάφορων ενδοοικογενειακών προβλημάτων αλλά και για τη διαχείριση διαφόρων συναισθηματικών καταστάσεων. Η αντιμετώπιση θεωρούν, απέναντι στις μονογονεϊκές οικογένειες που βιώνουν την μονογονεϊκότητα με διαφορετικό τρόπο, άλλοι θετικά και άλλοι αρνητικά, αλλά και για διαφορετικό λόγο, ή χηρεία ή διαζύγιο ή μητρότητα εκτός γάμου, επιβάλλεται να είναι διαφοροποιημένη απέναντι σε κάθε περίπτωση και η συμβουλευτική διαδικασία, απαιτεί διάφορους χειρισμούς.

Ζωή: «Δουλεύουμε ανάλογα με το αίτημα. Δηλαδή, αν το αίτημα είναι συμβουλευτική δουλεύουμε συμβουλευτικά. Εξαρτάται όμως, ανάλογα το αίτημα. Διαφορετικά δουλεύεις με τη γυναίκα η οποία έχει χάσει τον άντρα της, διαφορετικά δουλεύεις με την ανύπαντρη μητέρα, διαφορετικά δουλεύεις με τη γυναίκα που είναι χωρισμένη, διαφορετικά δουλεύεις με αυτή που σκέφτεται να χωρίσει, που είναι εν δυνάμει μονογονεϊκή οικογένεια ... Ο τρόπος όμως που δουλεύεις στα καθαρά περιστατικά που έρχονται για συμβουλευτική, είναι αναλόγως με το προφίλ και με το αίτημα...»

Δανάη: «... Όσον αφορά την μητέρα εμείς θέλουμε να υπάρχει κάποια σχέση μεταξύ παιδιού και μητέρας. Δηλαδή δεν μας αρέσει το γεγονός να αποκόβεται και εφόσον το θέλει και η ίδια εεε καθώς έρχεται να δει το παιδί, όποτε χρειάζεται έρχεται στο γραφείο και κάνουμε κάποιες συζητήσεις για ότι μπορεί να απασχολεί και την ίδια. Κάνουμε συμβουλευτική για να βοηθηθεί.»

- Τέλος, 4 στους 19 κοινωνικούς λειτουργούς είπαν ότι μέσω της υπηρεσίας τους, έχουν την δυνατότητα να παρέχουν υλική βοήθεια (όπως τρόφιμα, ρούχα, πάνες κτλ), ενώ 2 στους 19, μπορούν να ενισχύουν οικονομικά τη μονογονεϊκή οικογένεια, μέσω της επιδοματικής πολιτικής, εφόσον πληρούνται οι απαιτούμενες προϋποθέσεις.

Μαριάννα: «Με μοντέλο εννοείς; Είναι παρέμβαση στη κρίση. Πρέπει να βρεις λύση στο εδώ και τώρα. Ας πούμε στο παράδειγμα που σου ανέφερα... της δώσαμε πάνες, όμως αρκεί αυτό;»

7^η Κατηγορία Κωδικοποίησης: Συναισθήματα Των Επαγγελματιών

Οι 7 από τους 19 συνεντευξιαζόμενους, δήλωσαν ότι δεν έχουν κάποιο ιδιαίτερο συναίσθημα όταν καλούνται να δουλέψουν με μια μονογονεϊκή οικογένεια. Το συναίσθημά τους δεν διαφοροποιείται επειδή πρόκειται για μονογονεϊκή οικογένεια, αλλά εξαρτάται από το πρόβλημα το οποίο καλούνται να αντιμετωπίσουν και όχι από το είδος της οικογένειας.

Ζέτα: « Σαν κοινωνική λειτουργός που είμαι, καλούμαι να αντιμετωπίσω όλες τις γυναίκες ίσα. Δεν έχω κάποιο διαφορετικό συναίσθημα. Πιστεύω η γυναίκα με το αίτημα που έρχεται στο εδώ και τώρα και βάσει αυτού καθορίζω τη δουλειά μου. Δεν μπορώ να σου πω ότι λυπάμαι ή θα τη βοηθήσω παραπάνω. Είμαστε σε μια θέση και έχουμε έναν ρόλο, ο οποίος είναι ίδιος για όλες τις γυναίκες.»

Ωστόσο, αρκετοί ανέφεραν διάφορα συναισθήματα που τους καταβάλλουν όταν συνεργάζονται με μέλη μονογονεϊκών οικογενειών. Βέβαια τα συναισθήματα που αναφέρθηκαν, ποικίλλουν. Οι 5 ερωτώμενοι από τους 19, δήλωσαν ότι συμπονούν τα μέλη των μονογονεϊκών οικογενειών και κατανοούν τις προβληματικές καταστάσεις που μπορεί να βιώνουν και κυρίως, για τα οικονομικά ζητήματα που έχουν να αντιμετωπίσουν, ιδιαίτερα στην εποχή που διανύουμε, όπου το οικονομικό πρόβλημα ταλανίζει όλα τα νοικοκυριά. Επίσης, 4 εκ των 19 επαγγελματιών, ανέφεραν ότι νιώθουν ευαισθησία στις περιπτώσεις όπου το αίτημα ή το πρόβλημα της μονογονεϊκής οικογένειας, έχει ως σημείο αναφοράς τα παιδιά. Ιδιαίτερα όταν ο μόνος γονέας εμφανίζεται αδύναμος να προσφέρει στο παιδί του τα απαραίτητα για τη διαβίωσή του και τη σωστή διαπαιδαγώγησή του. Από την άλλη πλευρά, 4 επαγγελματίες αισθάνονται λύπη και απογοήτευση απέναντι στις μόνες μητέρες, που δεν έχουν υποστηρικτικό περιβάλλον και καλούνται μόνες τους να ανταπεξέλθουν στις δυσκολίες και να αναλάβουν τις ευθύνες της οικογένειάς τους. Παράλληλα, 2 κοινωνικοί λειτουργοί απάντησαν ότι, θυμώνουν με ορισμένα περιστατικά μόνων μητέρων, οι οποίες κατά την άποψή τους, δεν αντιλαμβάνονται πλήρως το μέγεθος των προβλημάτων που έχουν να αντιμετωπίσουν και γίνονται μητέρες, χωρίς να σκέφτονται το μέλλον των ίδιων και των παιδιών τους.

Νάντια:«... Δεν έχω καταλάβει κάτι συγκεκριμένο ... συναισθήματα δημιουργούνται όταν μαθαίνεις το περιστατικό πιο μέσα ... όταν γνωρίζεις το περιστατικό και την κατάσταση, ανάλογα τη κατάσταση μπορεί να νιώσεις και θυμό και λύπη και κατανόηση ... Όπως δεν μπορείς και μην θυμώσεις όταν βλέπεις μια άγαμη μητέρα που είναι λίγο... ‘‘ναι μωρέ, εντάξει θα τα καταφέρω’’. Βλέπεις ότι έχει μπροστά της ένα πλήθος προβλημάτων, πολυπροβληματική κατάσταση και αυτή να είναι... ‘‘ναι μωρέ, κάτι θα κάνουμε... θα βάλω το παιδί στον παιδικό σταθμό και όλα καλά’’ ... Δεν είναι έτσι όμως. Αναλόγως λοιπόν με την κατάσταση που βλέπεις σου δημιουργούνται και διαφορετικά συναισθήματα.»

Τέλος, ένας συνεντευξιαζόμενος δεν αισθάνεται κάπως για τις μονογονεϊκές οικογένειες, αλλά αισθάνεται ευχάριστα ως κοινωνικός λειτουργός που καλείται να βοηθήσει κάποιον, είτε είναι μέλος μονογονεϊκής οικογένειας είτε οποιοδήποτε άλλο περιστατικό. Χαρακτηριστικά αναφέρει:

Πέτρος:« Αυτό είναι που λέμε ‘‘η χαρά του επαγγέλματος’’! Αυτό είναι το λειτούργημά μας. Χαιρόμαστε να βοηθάμε, χαιρόμαστε να είμαστε εδώ! Νιώθω πολύ καλά και όμορφα θα έλεγα.

Όχι μόνο με τις μονογονεϊκές οικογένειες, αλλά με κάθε ‘περιστατικό’, ‘περίπτωση’ που πρέπει να δουλέψω.»

8^η Κατηγορία Κωδικοποίησης: Απόψεις Για Την Κοινωνική Πολιτική

Όπως φάνηκε από τη μελέτη της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, η κρατική μέριμνα για τις μονογονεϊκές οικογένειες στην Ελλάδα, υφίσταται σε μικρό βαθμό και με τη πάροδο του χρόνου, μειώνεται ακόμη περισσότερο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, είναι αυτό των συλλόγων μονογονεϊκών οικογενειών που έπαψαν να λειτουργούν. Πλέον, οι μονογονεϊκές οικογένειες απολαμβάνουν όσα μέτρα κοινωνικής πολιτικής απολαμβάνουν και οι υπόλοιπες οικογενειακές δομές.

Παράλληλα, μελετώντας και τις συνεντεύξεις που μας έδωσαν οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί, προκύπτει πως και οι ίδιοι θεωρούν ελάχιστη την κρατική πρόνοια για τις μονογονεϊκές οικογένειες, αφού οι 17 από τους 19 την χαρακτήρισαν πολύ κακή έως ανύπαρκτη και μόλις δύο από τους 19 ως καλή. Οι περισσότεροι συνεντευξιζόμενοι, υποστηρίζουν ότι δεν υπάρχει καμία δομή, στην οποία να μπορεί να απευθυνθεί μια μονογονεϊκή οικογένεια θέλοντας να δώσει λύση σε κάποιο από τα προβλήματά της. Βασικές ελλείψεις στον τομέα των δομών, αποτελούν οι ξενώνες φιλοξενίας στους οποίους θα μπορούσαν να απευθυνθούν μέλη μονογονεϊκών οικογενειών που αντιμετωπίζουν προβλήματα στέγασης ή εν δυνάμει μονογονεϊκές οικογένειες (π.χ περιπτώσεις των κακοποιημένων γυναικών) που αναζητούν μια προσωρινή λύση. Αντίστοιχα, η έλλειψη δημοσίων παιδικών σταθμών στους οποίους οι γυναίκες – αρχηγοί των μονογονεϊκών οικογενειών, θα μπορούσαν να αφήσουν τα παιδιά τους με σκοπό την εργασιακή τους απασχόληση. Σημαντικό ζήτημα όμως, όπως κάποιοι αναφέρουν, είναι πως παρά την κατά νόμου προτεραιότητα των παιδιών των μονογονεϊκών οικογενειών στους παιδικούς σταθμούς, οι θέσεις έχουν καλυφθεί και πρακτικά δεν υφίσταται κανένα τέτοιου είδους προνόμιο. Το ίδιο συμβαίνει και με την επιπλέον μοριοδότηση που δικαιούνται οι αρχηγοί αυτών των οικογενειών, σε προκηρύξεις θέσεων εργασίας, που όμως θεωρείται αμφιλεγόμενη, αφού δεν λαμβάνεται πάντοτε υπόψιν.

Ένα άλλο ζήτημα που τίθεται και αξίζει να αναφερθεί είναι η έλλειψη επιστημονικού προσωπικού στις όποιες υπάρχουσες κοινωνικές δομές, που στοχευμένα θα μπορούσαν να προσφέρουν την απαιτούμενη στήριξη και βοήθεια στα μέλη των μονογονεϊκών οικογενειών. Επιπλέον, πολλοί από τους ερωτηθέντες, στάθηκαν στην επιδοματική πολιτική. Τόνισαν ότι πρόκειται για ένα επίδομα το οποίο δεν αφορά αποκλειστικά τις μονογονεϊκές οικογένειες, αλλά τα απροστάτευτα παιδιά. Ωστόσο, το ποσό αυτό το αποκαλούν πενιχρό και θεωρούν «αστείο» το να περιμένει κάποιος ότι με αυτά τα χρήματα, μπορεί ένας γονιός να καλύψει τις ανάγκες των γονιών του.

Εύα: «Κοίταξε. Δεν υπάρχει κάποια ιδιαίτερη κοινωνική πολιτική για τη μονογονεϊκή οικογένεια. Υπάρχουν πολύ γενικά πράγματα και καμία ειδική μέριμνα. Δίνεται ένα επίδομα, του απροστάτευτου παιδιού, που βέβαια δεν είναι για τις μονογονεϊκές οικογένειες, αλλά μέσα σε αυτές το παίρνουν ως επί των πλείστων οι μονογονεϊκές οικογένειες ... που και αυτό το ποσό είναι πενιχρό. Γενικά, η κοινωνική πολιτική είναι για μένα ανύπαρκτη δυστυχώς.»

Φανή: « Όταν θα σχηματιστεί θα μπορέσω να σας πω την γνώμη μου, επειδή τώρα δεν υφίσταται να είναι διαμορφωμένη η οικογενειακή πολιτική και με ρωτάτε τώρα που το κάθε παιδί θεωρείται τεκμήριο.

Κέλλυ: « Δεν είναι καλή, γιατί θα ξέρετε και εσείς... αυτό το βοήθημα που δίνουν είναι πολύ μικρό. Αλλά και για να το πάρουν υπάρχουν πολύ αυστηρές προϋποθέσεις. Το εισόδημα θα πρέπει να είναι πολύ χαμηλό αλλά και κάποια μοριοδότηση που λέγεται ότι δίνεται, είναι υπό αμφισβήτηση. Άλλες φορές δίνεται και άλλες όχι. Και οι νόμοι είναι φτιαγμένοι έτσι που δεν βοηθούν, αν κάποιος χρωστάει τότε δεν παίρνει τίποτα. Σίγουρα θα μπορούσαν να γίνουν περισσότερα για την κοινωνική πολιτική.»

Φώτης: « Μπορώ να σου πω τη γνώμη μου για τη κοινωνική πολιτική. Γενικά ότι είναι σκατά. Συγγνώμη κιάλας αλλά δεν μπορώ να βρω άλλη λέξη. Είναι σχεδόν ανύπαρκτη.»

Ζέτα: « Υπάρχει δηλαδή κράτος πρόνοιας στην Ελλάδα για όλους τους ανθρώπους και θες να το κάνω συγκεκριμένα για τη μονογονεϊκή οικογένεια; Συγγνώμη, αλλά αυτή τη στιγμή ζούμε σε ένα κράτος το οποίο καταρρέει ... Δηλαδή ζούμε σε ένα κράτος πρόνοιας το οποίο δεν υπάρχει.»

Αγγελική: « Αυτή τη στιγμή είναι αστείος ο όρος κοινωνική πολιτική για την οικογένεια. Εμένα δηλαδή μου προκαλεί γέλιο αυτή τη στιγμή. Είναι κάτι που το διαβάζαμε στα βιβλία ή που το ζήσαμε λίγο πιο πριν και δεν ξέρω πού βρίσκεται αυτή τη στιγμή. Νομίζω ότι αυτή τη στιγμή δεν έχουμε κοινωνική πολιτική για την οικογένεια. Δεν υπάρχει!»

Αντιθέτως με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, 2 από τους 19 επαγγελματίες πιστεύουν ότι η υπάρχουσα κοινωνική πολιτική είναι καλή. Ο ένας συνεντευξιαζόμενος δήλωσε ότι στην παρούσα φάση, οι μονογονεϊκές οικογένειες απολαμβάνουν την κρατική πρόνοια, εφόσον και επιδοματική πολιτική υπάρχει γι' αυτές και άλλες διευκολύνσεις έχουν όπως, την προτεραιότητα στους παιδικούς σταθμούς. Τέλος η άλλη συνεντευξιαζόμενη ανέφερε πως, ναι μεν η κοινωνική πολιτική για τις μονογονεϊκές οικογένειες βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα, ωστόσο κατά την άποψή της δεν θεωρεί ότι είναι αδικημένες. Αυτό, το στηρίζει στο γεγονός ότι η μονογονεϊκότητα είναι επιλογή και θα έπρεπε ο αρχηγός της κάθε μονογονεϊκής οικογένειας, να μεριμνήσει για την αντιμετώπιση των όποιων ζητημάτων καλείται να επιλύσει.

Πέτρος: « Ιδιαίτερα καλή θα έλεγα. Τουλάχιστον μέχρι τώρα. Κοίταξε, να διαχωρίσουμε κάτι. Άλλο κυβέρνηση και άλλο κράτος. Το κράτος πρόνοιας το απαρτίζουμε εμείς που δουλεύουμε στις υπηρεσίες. Και πιστεύω ότι το απαρτίζουμε πολύ καλά! Ειδικά η κοινωνική πολιτική για τις μονογονεϊκές οικογένειες, είναι αρκετά καλή. Υπάρχει επιδοματική πολιτική, οι μονογονεϊκές οικογένειες, έχουν προτεραιότητα στους παιδικούς σταθμούς.»

9^η Κατηγορία Κωδικοποίησης: Απόψεις Για Την Κοινωνική Εργασία

Μελετώντας τα λεγόμενα των συνεντευξιαζόμενων σχετικά με τις απόψεις τους για τον κλάδο της κοινωνικής εργασίας, η πλειοψηφία εξ' αυτών (16 από τους 19) θεωρεί ότι ο κλάδος δεν είναι όσο παραγωγικός θα έπρεπε, σε αντίθεση με μόλις τρεις επαγγελματίες οι οποίοι χαρακτήρισαν τον κλάδο αποτελεσματικό. Οι 16 επαγγελματίες, στηρίζουν την άποψή τους στο γεγονός ότι, οι περισσότεροι κοινωνικοί λειτουργοί προσπαθούν να ασκούν σωστά τον ρόλο τους, ωστόσο έρχονται αντιμέτωποι με διάφορα εμπόδια που δεν τους το επιτρέπουν. Πολλοί αναφέρθηκαν στην απουσία κοινωνικών δομών και οικονομικών πόρων,

που θα μπορούσαν να εκμεταλλευτούν οι κοινωνικοί λειτουργοί προκειμένου να δουλέψουν καλύτερα, στην επίλυση των προβλημάτων των εξυπηρετούμενών τους.

Παράλληλα, το γεγονός ότι δεν υπάρχουν πολλοί επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί σε κάθε δομή, αναγκάζει αυτούς που στελεχώνουν τις υπηρεσίες, να αναλαμβάνουν πλήθος περιστατικών, χωρίς να έχουν έτσι τη δυνατότητα να δουλέψουν εις βάθος. Επιπλέον, τέθηκε το ζήτημα της απουσίας επιστημονικού προσωπικού στις υπάρχουσες κοινωνικές υπηρεσίες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, οι κοινωνικοί λειτουργοί να μην μπορούν να αναπτύξουν διεπαγγελματική συνεργασία με άλλους επιστημονικούς συνεργάτες και να μην μπορούν να δουν την σφαιρική αντιμετώπιση ενός περιστατικού.

Αρκετοί επαγγελματίες, στάθηκαν στην ασάφεια του ρόλου του κοινωνικού λειτουργού τόσο από τους επαγγελματίες άλλων ειδικοτήτων όσο και από τους ίδιους τους κοινωνικούς λειτουργούς κάποιες φορές. Φαίνεται, όπως κάποιοι τόνισαν, ότι συχνά οι επαγγελματίες του κλάδου δεν αντιλαμβάνονταν ξεκάθαρα τον ρόλο τους και πολλές φορές τον συγχέουν με αυτόν του ψυχολόγου. Το ίδιο συμβαίνει και από το προσωπικό που εργάζεται στις ίδιες δομές με τον κοινωνικό λειτουργό και δεν έχει γνώση του ρόλου του, αλλά και από τα ανώτερα διοικητικά στελέχη των υπηρεσιών, που τους αναθέτουν περισσότερο γραφειοκρατικά καθήκοντα παρά κοινωνική εργασία.

Ηρώ: « ... Πρέπει να σου δίνει την δυνατότητα και ο φορέας. Θεωρώ ότι πάρα πολύ λίγοι φορείς στηρίζονται πάνω στο προσωπικό τους και είναι γι' αυτούς το πρώτο κριτήριο η ποιότητα των υπηρεσιών. Πολλές φορές μπλέκουμε μέσα σε γραφειοκρατικούς χειρισμούς και μόνο και ξεχνάμε την ουσία της κοινωνικής εργασίας ... Τα περισσότερα είναι γραφειοκρατικά, τυπικά αρχείου και λιγότερο ουσιαστικά ...»

Νάντια: « Δεν... ε... Δεν ξέρω. Πότε είναι, πότε δεν είναι. Είναι αυτό που σου είπα πριν. Και να θέλουμε να κάνουμε το καθήκον μας... εμ... όταν δεν λειτουργούμε αυτόνομα και έχουμε να δώσουμε αναφορά και να πάρουμε άδεια από μεγαλύτερους, πάνω από μας, πολλές φορές δεν είναι... αποδοτικός ... Είναι... πολύ λυπηρό όλο αυτό. Δεν μπορείς να δουλέψεις όπως θες πραγματικά.»

Εύα: « Βοηθά όσο μπορεί να βοηθήσει. Γενικά όταν δεν υπάρχει κοινωνική πολιτική και δεν έχεις ούτε τις δομές για να δουλέψεις, ούτε τους απαραίτητους πόρους, τότε αυτό δυσχεραίνει το έργο σου. Είναι ένας σημαντικός κλάδος, που θα μπορούσε να προσφέρει πολλά περισσότερα απ' όσα προσφέρει, ε... δεν του δίνεται όμως αυτή η ευκαιρία, να δώσει αυτά που μπορεί και καμιά φορά, όσο και να θες να κάνεις δεν σου τα επιτρέπουν άλλοι παράγοντες.»

Δανάη: « Ναι, εε θεωρώ ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί στις περισσότερες υπηρεσίες τουλάχιστον κάνουν ότι μπορούν σύμφωνα βέβαια με τα εφόδια που έχουν και οι ίδιοι γιατί πολλές φορές υπάρχει θέληση από εμάς αλλά δεν εγκρίνουν οι ανώτεροι μας πολλά πράγματα και από πόρους που έχουμε .Είναι αυτό που σας είπα, ότι μπορεί να έχουμε πολλά περιστατικά, να έχουμε όλη την καλή διάθεση να τα βοηθήσουμε αλλά να μην μπορούμε να τους βρούμε κάποιον ουσιαστικό τρόπο επίλυσης των προβλημάτων γιατί δεν υπάρχουν τα κονδύλια που υπήρχαν παλαιότερα, δεν υπάρχουν υπηρεσίες να παραπέμψουμε, κλείνουν η μία μετά την άλλη. Γενικότερα είναι σε μια δύσκολη περίοδο και το δικό μας επάγγελμα. Αν και πιστεύω ότι όσο μπορεί βοηθάει ο καθένας από εμάς. Δε νομίζω ότι θα διώξεις εύκολα εξυπηρετούμενο απλά το θέμα είναι κατά πόσο μπορούμε να τους βοηθήσουμε ουσιαστικά και όχι στα λόγια.»

Μαρίνα: « Όχι, όχι στις διευθύνσεις πρόνοιας που απευθύνονται κατ' εξοχήν οι πολίτες, έχουν λίγο προσωπικό και πάρα πολλά πράγματα. Με αποτέλεσμα ο κοινωνικός λειτουργός να μην

προλαβαίνει να κάνει διεξοδική έρευνα σε όλα τα περιστατικά και να μην γίνεται αποτελεσματικός.»

Από την άλλη πλευρά τώρα, 3 επαγγελματίες χαρακτηρίζουν αποτελεσματικό τον κλάδο της κοινωνικής εργασίας πιστεύουν ότι, πρόκειται για έναν υγιή κλάδο που ως σκοπό του έχει να προσφέρει σε όσους το έχουν ανάγκη και το καταφέρνει με ότι μέσα διαθέτει. Επισημαίνει μάλιστα, ότι όσες πιέσεις και αν δέχονται οι επαγγελματίες να αναλαμβάνουν περισσότερη γραφειοκρατική εργασία, οι κοινωνικοί λειτουργοί παραμένουν αφοσιωμένοι στο κοινωνικό τους έργο.

Πέτρος: *« Και βέβαια είναι αποτελεσματικός. Αυτά που μαθαίναμε στη σχολή χρησιμοποιούνται στη δουλειά μας, αν κατάλαβα σωστά τι με ρωτάς. ... Οι κοινωνικοί λειτουργοί δεν αντιμετωπίζουμε χαρτιά, αλλά ανθρώπους. Όσο και να θέλουν να μας κάνουν γραφειοκρατικές υπηρεσίες, δεν πρόκειται ποτέ να γίνουμε. Είναι δυνατή η δουλειά μας. Έχεις παρατηρήσει ότι πλέον οι κοινωνικοί λειτουργοί ακούγονται παντού; Βασίζεται πολύς κόσμος από εμάς! Κρέμονται από εμάς! ...»*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

7.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μελετώντας τις βιβλιογραφικές πηγές παράλληλα με τα δεδομένα που προέκυψαν από την έρευνα, συμπεραίνουμε ότι οι λόγοι της μονογονεϊκότητας ποικίλουν με τη χηρεία και τι διαζύγιο να θεωρούνται οι βασικότεροι και πιο συχνοί λόγοι μονογονεϊκότητας. Οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί, αναφέρθηκαν στους παραπάνω λόγους ωστόσο, κάποιιοι αναφέρθηκαν και σε άλλους τρόπους σύστασης μιας μονογονεϊκής οικογένειας μέσα από τους οποίους εξέφραζαν την αρνητική για αυτούς έννοια της μονογονεϊκότητας.

Παράλληλα, η συντριπτική πλειοψηφία των κοινωνικών λειτουργών, γνωρίζει τις οικονομικές δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίζουν τα μέλη μιας μονογονεϊκής οικογένειας, σε σχέση με άλλες οικογενειακές δομές. Όπως αναφέρθηκε και στην βιβλιογραφία, οι μονογονεϊκές οικογένειες πλήττονται περισσότερο από οικονομικής φύσεως προβλήματα αφού, τα έσοδα στην οικογένεια εκ των πραγμάτων, είναι μειωμένα και το κράτος πρόνοιας δεν έχει μεριμνήσει για τη κάλυψη βασικών αναγκών, όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο. Επίσης, μελετώντας εκτενέστερα τα λεγόμενα των συνεντευξιαζόμενων, φαίνεται ότι ορισμένοι θεωρούν πολυπροβληματικές τις μονογονεϊκές οικογένειες, αφού πιστεύουν ότι πάντα υπάρχουν και άλλα προβλήματα πέρα του οικονομικού.

Συνεχίζοντας, οι απαντήσεις που έδωσαν οι ερωτώμενοι, σχετικά με το πού πιστεύουν ότι οφείλονται τα προβλήματα των μονογονεϊκών οικογενειών, φαίνεται να συνάδουν με τα όσα εντόπισε η ερευνητική ομάδα στην βιβλιογραφική ανασκόπηση. Σύμφωνα με αυτά, συμπεραίνουμε ότι τα προβλήματα των μονογονεϊκών οικογενειών οφείλονται σε οικονομικά και κοινωνικά αίτια, με τους περισσότερους ερωτώμενους να αναφέρονται στην έλλειψη κοινωνικής πρόνοιας, την ανεργία, τα στερεότυπα και την έλλειψη δεύτερου εισοδήματος. Αξίζει βέβαια να αναφερθεί, ότι κάποιοι επαγγελματίες αποδίδουν ευθύνες και στους αρχηγούς μονογονεϊκών οικογενειών για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι οικογένειές τους, που λόγω «ανωριμότητας» και «απροσεξίας», δεν ακολουθούν κάποιο οικογενειακό προγραμματισμό και δημιουργούν μονογονεϊκές οικογένειες.

Σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης ενός περιστατικού μονογονεϊκής οικογένειας, συμπεραίνουμε ότι οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί δεν παρεμβαίνουν διαφορετικά από ότι με τους άλλους τύπους οικογένειας. Όλοι οι συνεντευξιαζόμενοι υποστήριξαν ότι χρησιμοποιούν τα εργαλεία που διαθέτουν, με τον ίδιο τρόπο για κάθε περιστατικό που αναλαμβάνουν στην υπηρεσία τους. Συμπερασματικά, δεν υπάρχει στοχευμένος τρόπος παρέμβασης για την επίλυση των ζητημάτων των μονογονεϊκών οικογενειών, τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα. Οι περισσότεροι επαγγελματίες, φαίνεται να αρκούνται στην ικανοποίηση των αιτημάτων των μονογονεϊκών οικογενειών και δεν επιδιώκουν μια πιο ολοκληρωμένη αντιμετώπιση για την επαναφορά της εύρυθμης λειτουργίας της οικογένειας.

Όσον αφορά, τα συναισθήματα των κοινωνικών λειτουργών απέναντι στις μονογονεϊκές οικογένειες παρατηρήθηκε μια αντίφαση στις απαντήσεις των επαγγελματιών. Ενώ αρχικά δήλωσαν ότι δεν αισθάνονται κάτι ιδιαίτερο όταν δουλεύουν με μια μονογονεϊκή οικογένεια, κατά τη διάρκεια της συζήτησης αλλά και της περιγραφής ενός περιστατικού που τους ζητήθηκε να κάνουν, αναφέρθηκαν διάφορα συναισθήματα. Τα συναισθήματα όπως δήλωσαν

τους δημιουργούνται ανάλογα με την κατάσταση και το προφίλ του κάθε περιστατικού. Κάποια από αυτά έκρυβαν μια βαθύτερη προκατάληψη κυρίως για τις άγαμες μητέρες καθώς και για τις διαζευγμένες. Τόνισαν μάλιστα, ότι πολλές φορές έχουν θυμώσει με τέτοιου είδους περιστατικά.

Ένα ακόμη σημαντικό εύρημα της έρευνας, είναι το γεγονός ότι ως επί των πλείστων οι μονογονεϊκές οικογένειες απευθύνονται σε κοινωνικές υπηρεσίες, κυρίως για οικονομική στήριξη και συμβουλευτική. Αυτό, παραπέμπει στην αρχική υπόθεση της ερευνητικής ομάδας, ότι όλο και περισσότερες μονογονεϊκές οικογένειες απευθύνονται σε κοινωνικές υπηρεσίες με βασικό αίτημα την οικονομική στήριξη. Εξίσου σημαντικό είναι ότι, η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτώμενων συνεργάζεται μόνο με μητέρες αρχηγούς μονογονεϊκών οικογενειών. Αυτό μάλιστα, φαίνεται να είναι και το αναμενόμενο για τους επαγγελματίες, επειδή στις περισσότερες περιπτώσεις, οι μητέρες είναι αυτές που έχουν την επιμέλεια των παιδιών.

Στο βιβλιογραφικό μέρος, έγινε μια εκτενής αναφορά στο κομμάτι της κοινωνικής πολιτικής για τις μονογονεϊκές οικογένειες. Εκεί διαπιστώνεται η ανυπαρξία κοινωνικής πρόνοιας για την συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα και η αναγκαιότητα για επιπλέον κρατική μέριμνα. Ανάλογα συμπεράσματα προκύπτουν και στο ερευνητικό μέρος, αφού η διαφορά μεταξύ των επαγγελματιών που κατακρίνουν την υπάρχουσα κοινωνική πολιτική και αυτών που την θεωρούν καλή, είναι χαώδης. Οι 17 από τους 19 κοινωνικούς λειτουργούς, καλούμενοι να σχολιάσουν την κοινωνική πολιτική για τις μονογονεϊκές οικογένειες εκδήλωσαν διάφορες αντιδράσεις, άλλοι το θεώρησαν αστείο και άλλοι εκνευρίστηκαν. Όλοι όμως κατέληξαν στο γεγονός ότι η κοινωνική πολιτική της Ελλάδας, ειδικά για τις μονογονεϊκές οικογένειες αλλά και γενικότερα για την οικογένεια είναι ανύπαρκτη.

Τέλος, μελετώντας τις απόψεις των κοινωνικών λειτουργών για τον κλάδο της κοινωνικής εργασίας, συμπεραίνουμε ότι σχεδόν όλοι οι επαγγελματίες τον θεώρησαν ανεπαρκή. Όπως φαίνεται, οι κοινωνικοί λειτουργοί κάνουν το καλύτερο δυνατό για τους εξυπηρετούμενους τους, με όσα μέσα διαθέτουν αφού στους χώρους που εργάζονται οι κοινωνικοί λειτουργοί υπάρχουν σοβαρές ελλείψεις σε επίπεδο παροχών. Επιπλέον, υπάρχουν και κάποιοι άλλοι παράγοντες που δυσχεραίνουν το έργο τους, όπως η έλλειψη προσωπικού, η απουσία κοινωνικών δομών καθώς και η ανάληψη γραφειοκρατικών καθηκόντων, που στηρίζεται στην ασάφεια του ρόλου του κοινωνικού λειτουργού, τόσο από τους ίδιους τους επαγγελματίες όσο και από τα ανώτερα διοικητικά στελέχη των υπηρεσιών.

7.2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Κατά τη διάρκεια των συζητήσεων της ερευνητικής ομάδας με τους συνεντευξιζόμενους κοινωνικούς λειτουργούς, σχετικά με τις απόψεις τους για την οικογενειακή πολιτική που ισχύει στην Ελλάδα, ειπώθηκαν διάφορες προτάσεις για την βελτίωση αυτής. Πιο συγκεκριμένα, πολλοί κοινωνικοί λειτουργοί ανέφεραν ότι η κοινωνική πολιτική της χώρας θα πρέπει να αλλάξει και να διαμορφωθεί εκ νέου, ξεφεύγοντας από το σημερινό της προφίλ και αποκτώντας ένα πιο ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα. Γενικά, η κοινωνική πολιτική θα πρέπει να είναι περισσότερο εξειδικευμένη στις μονογονεϊκές οικογένειες. Αυτό, θα μπορούσε να επιτευχθεί με την ανάπτυξη της κρατικής πρόνοιας υπέρ των μονογονεϊκών

οικογενειών, μέσω της αύξησης των κοινωνικών δομών και της πληρότητας του προσωπικού σε αυτές, καθώς και της δημιουργίας συμβουλευτικών κέντρων και συλλόγων μονογονεϊκών οικογενειών. Επίσης, μέσω της αύξησης της επιδοματικής πολιτικής και την αναδιαμόρφωση των προϋποθέσεων και των κριτηρίων για την παροχή του επιδόματος και γενικότερα, τη λήψη επιπλέον μέτρων που θα εξασφαλίσουν την ευημερία των μονογονεϊκών οικογενειών.

Επιπλέον, σημαντικό είναι όπως αναφέρθηκε, να συμμετέχουν οι κοινωνικοί λειτουργοί όχι μόνο στην εκτέλεση αλλά και στη διαμόρφωση της κοινωνικής πολιτικής. Οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι οι επαγγελματίες που έρχονται σε άμεση επαφή με τους εξυπηρετούμενους και τα προβλήματα που αυτοί αντιμετωπίζουν. Γι' αυτό το λόγο, είναι από τα αρμόδια πρόσωπα που μπορούν να διατυπώσουν τις ανάγκες των εξυπηρετούμενων και να συμβάλλουν θετικά στην αξιοπρεπή διαβίωσή τους, μέσω της οικογενειακής πολιτικής. Τέλος, άλλη μια πρόταση που ακούστηκε είναι ότι τα μέτρα της κοινωνικής πολιτικής, θα πρέπει να συνδυάζονται με την συμβουλευτική και την κοινωνική στήριξη. Πιο αναλυτικά, οι επαγγελματίες δεν θα πρέπει να επαναπαύονται στην κάλυψη κάθε αιτήματος μέσω των παροχών που διατίθενται, αλλά να δουλεύουν με την κάθε περίπτωση εις βάθος και να αξιολογούν την κάθε περίπτωση ξεχωριστά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Αβεντισιόν - Παγοροπούλου Α. (2000), *Ψυχολογία της τρίτης ηλικίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Αγάθωνος-Γεωργοπούλου (1991), *Κακοποίηση και παραμέληση παιδιών*, Αθήνα: Γρηγόρη

Αθανασίου Α. (2006), *Φεμινιστική Θεωρία και Πολιτισμική Κριτική*. Αθήνα: Νήσος

Αντωνοπούλου Χ. (1999), *Κοινωνικοί ρόλοι των δύο φύλων*, Αθήνα: Καστανιώτη

Αρβανίτης Κ., Ξυδοπούλου Ε. Κ., Παπαγιαννοπούλου Μ. Χ. (2007), *Εγχειρίδιο για τον ρόλο των ανδρών / πατέρων στην εξισορρόπηση της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής*, ΚΕΘΙ, Αθήνα: Orange films

Βεργέτη Α. (2009), *Κοινωνική εργασία με οικογένειες σε κρίση*, Αθήνα: Τόπος

Γαλάνης Γ. Ν. (1995), *Οικογένεια με έναν γονέα. Μια πραγματικότητα στην σύγχρονη ελληνική κοινωνία*, Αθήνα: Παπαζήση

Γαμβρούλα Κ. (2012), *Τα θεμέλια της οικογενειακής θεραπείας*, Αθήνα: University Studio Press

Δεληγιάνη – Κουϊμτζή Β., Σακκά Δ. (2005), *Μεγαλώνοντας ως αγόρι: Διερεύνηση της ανάπτυξης της ανδρικής ταυτότητας στην εφηβική ηλικία*, Αθήνα: Gutenberg

Δημουλάς Κ., Έξαρχος Γ., Μουσούρου Λ., Μουσιδής Α., Ρομπόλης Σ., Τσιάκαλος Γ., Ψημμένος Ι. (1998), *Κοινωνικός αποκλεισμός: Η Ελληνική Εμπειρία*, Αθήνα: Gutenberg

Ζαιμάκης Γ. (2002), *Κοινοτική εργασία και τοπικές κοινωνίες: ανάπτυξη, συλλογική δράση, πολυπολιτισμικότητα*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Ζαϊμάκης Γ. & Κανδυλάκη Α. (2005), *Δίκτυα Κοινωνικής Προστασίας. Μορφές παρέμβασης σε ευπαθείς ομάδες και σε πολυπολιτισμικές κοινότητες*. Αθήνα: Κριτική

Ιωσηφίδης Θ. (2003) *Ανάλυση Ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*, Αθήνα: Κριτική

Ιωσηφίδης Θ. & Σπυριδάκης Μ. (2006) *Ποιοτική κοινωνική έρευνα: Μεθοδολογικές προσεγγίσεις και ανάλυση δεδομένων*, Αθήνα: Κριτική

Καλλινικάκη Θ. (1998), *Κοινωνική εργασία. Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική της κοινωνικής εργασίας*, δ' έκδοση, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Καραντινός Δ., Μαράτου – Αλιμπράντη Λ., Φρονίμου Ε. (2005), *Διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα*, Αθήνα: ΕΚΚΕ

Κογκίδου Δ. (1995), *Μονογονεϊκές οικογένειες. Πραγματικότητα – προοπτικές – κοινωνική πολιτική*, Αθήνα – Νέα σύνορα: Λιβάνης

Κογκίδου Δ. & Πανταζής Π. (1990), *Μονογονεϊκές οικογένειες: Περιορισμοί, ανάγκες και προοπτικές (στην περιοχή Ελευθερίου – Κορδελιού, Ευόσμου, Μενεμένης)*, Έκθεση στα πλαίσια του ΦΤΩΧΕΙΑ 3

- Κονταξάκης Χ.** (2000), *Η Τρίτη ηλικία*. Αθήνα: Βήτα
- Κορωναίου Α.** (2002), *Εγχειρίδιο για την γυναικεία απασχόληση*, Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ)
- Κορώσης Κ.** (2003), *Πατέρας και παιδί. Η επικοινωνία του πατέρα με το παιδί τις ελεύθερες ώρες*, Αθήνα: Ατραπός
- Κοσμάτος Κ.** (2002), *Το θεσμικό πλαίσιο για τα άτομα με ειδικές ανάγκες στην Ελλάδα*, Αθήνα: Σάκκουλας
- Κουλουγλιώτη Δ.** (1995), *Κοινωνιολογία*, Αθήνα: Σύγχρονη εκδοτική
- Κυριακίδης Α. Π.** (2000), *Η οικογενειακή σχέση*, Αθήνα: Ελληνικά γράμματα
- Λογοθέτη Σ. Σ.** (1998), *Η ταυτότητα και ο ρόλος της γυναίκας: ρόλοι γυναικών και ολοκλήρωση της προσωπικότητας*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Λυδάκη Α.** (1998), *Μπαλαμοί και Ρομά: οι Τσιγγάνοι των Άνω Λιοσίων*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Μάνεσης Ν.** (2011), *Σχολές Γονέων – Στερεότυπα και διακρίσεις στην οικογένεια*, Αθήνα
- Μαράτου Α.- Αλιμπράντη** (2002), *Οικογένειες και κράτος πρόνοιας στην Ευρώπη – Τάσεις και προκλήσεις στον εικοστό πρώτο αιώνα*, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα: Gutenberg
- Μάρκου Γ.** (1997), *Εισαγωγή στη διαπολιτισμική εκπαίδευση*, Αθήνα: Gutenberg
- Μουσούρου Α. Μ** (2002), *Κοινωνιολογία της σύγχρονης οικογένειας*, Αθήνα: Gutenberg
- Μουσούρου Α. Μ.** (2005), *Οικογένεια και οικογενειακή πολιτική*, Αθήνα: Gutenberg
- Μουσούρου Α. Μ., Στρατηγάκη Μ** (2004), *Ζητήματα οικογενειακής πολιτικής – Θεωρητικές αναφορές και εμπειρικές διερευνήσεις*, Αθήνα: Gutenberg
- Μπαμπάλης Θ.** (2005), *Παιδιά Μονογονεϊκών Οικογενειών*, Αθήνα: Ατραπός
- Μπουσκάλια Α.** (1993), *Άτομα με ειδικές ανάγκες και οι γονείς τους*, Αθήνα: Γλάρο
- Νόβα-Καλτσούνη Χ.** (2007), *Κοινωνικοποίηση: Η γένεση του κοινωνικού υποκειμένου*, Αθήνα: Gutenberg
- Νόβα-Καλτσούνη Χ.** (2004), *Κείμενα κοινωνιολογίας του γάμου και της οικογένειας*, Αθήνα: Τυπωθήτω
- Ντούσας Δ.** (1997), *Ρομ και φυλετικές διακρίσεις, στην ιστορία, την κοινωνία, την κουλτούρα, την εκπαίδευση και τα ανθρώπινα δικαιώματα*. Αθήνα: Gutenberg
- Παπαδιώτη – Αθανασίου Β.** (1998), *Μονογονεϊκές ή διγονικές οικογένειες: Μια διαφορετική σημασιοδότηση στις οικογένειες με παιδιά χωρισμένων γονέων*, Τετράδια ψυχιατρικής, τεύχος 63
- Παπαϊωάννου Κ.** (2000), *Παιδιά – Γονείς – Κοινωνικοί Λειτουργοί*, Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην
- Παπαχριστόπουλος Ν., Σαμαρτζή Κ.** (2009), *Οικογένεια και νέες μορφές συλλογικότητας*, Πάτρα: Opportuna

- Παρασκευόπουλος Ν.** (1993) *Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας*, Αθήνα
- Παρασκευόπουλος Ι. Ν.** (1988), *Κλινική ψυχολογία. Διάγνωση, πρόληψη και θεραπεία των ψυχικών διαταραχών*, Αθήνα: χ.ε
- Ρήγα Α. Β.** (2012), *Η οικογένεια στην Ελλάδα σήμερα*, Αθήνα: Πεδίο
- Ρήγα Α. Β.** (2006), *Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις για την οικογένεια σήμερα*, Αθήνα: Ελληνικά γράμματα
- Ρήγα Α.** (2006), *Αντικαιάδας. Αναπαραστάσεις και ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις για τα άτομα με ειδικές ανάγκες*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Σταθόπουλος Π.** (2005), *Κοινωνική πρόνοια. Ιστορική εξέλιξη – νέες κατευθύνσεις*, Αθήνα: Παπαζήση
- Στεφανίδου Α.** (2011), *Ενδοοικογενειακή βία*, Εκδόσεις: Νομική Βιβλιοθήκη
- Στρατηγάκη Μ.** (2007), *Το φύλο της κοινωνικής πολιτικής*, Αθήνα: Μεταίχμιο
- Τσαούσης Δ. Γ.** (1996), *Η κοινωνία του ανθρώπου – εισαγωγή στην κοινωνιολογία*, Αθήνα: Gutenberg
- Τσαρδάκης Γ. Δ.** (1993), *Η γένεση του κοινωνικού ανθρώπου. Διαδικασίες κοινωνικοποίησης*, Αθήνα: Παπαζήση
- Τσουδερού Ι.** (2009), *Ενδοοικογενειακή βία και η θεσμική προστασία των γυναικών*, χ.τ: Παρασκήνιο
- Φίλιας Β.** (1980), *Όψεις της διατήρησης και της μεταβολής του κοινωνικού συστήματος*, Α' τόμος, Αθήνα: Νέα σύνορα
- Φουντεδάκη Κ.** (2010), *Υιοθεσία*, Αθήνα: Σάκκουλας
- Χατζηφωτίου Σ.**(2005), *Ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών και παιδιών*, Αθήνα: Τζιόλα
- Χλουβεράκης Γ.** (2009) *Εισαγωγή στην Στατιστική – Περιγραφικές Μέθοδοι και Εφαρμογές στην Ψυχοπαιδαγωγική Έρευνα*, Αθήνα, Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα
- Ψημμένος Ι.** (1999), *Μετανάστευση και εργασία στην Ευρώπη: Η δημιουργία νέων κοινωνικών χώρων*, Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής, Αθήνα: Παπαζήσης

Ξενόγλωσση

- Bradshaw J., Levitas R., Finch N.** (2000), *Lone parents, poverty and social exclusion*, Working Paper II, SPRU and University of Bristol
- Chambaz C.** (2001), *Lone parent families in Europe: A variety of economic and social Circumstances*, Social Policy and Administration, 35(6): 658-671

Eurostat (2004), *Household formation in the EU – Lone parents - Statistics in focus*, Theme 3-5/2004

Giullari S. (2002), *Comparing kin support for lone mothers in Italy and England: Moral autonomies kin relations and social rights*, Unpublished PhD thesis, University of Bristol

Gonzalez J., Jurado T., Naldini N. (1999), *Interpreting the transformation of gender inequalities in Southern Europe*, *Southern European Society and Politics* 4(2), pp 4-34

Hantrais L. (2004), *Family Policy Matters: responding to family change in Europe*, Bristol: The policy press

Kiernan K., Land H., Lewis J. (1998), *Lone motherhood in twentieth century*, Britain, Oxford: Clarendon Press

Maguire L. (2002), *Clinical social work: beyond generalist practise with individuals, groups and families*, Brooks/Cole, California: Brooks/Cole

Ruspini E. (1999), *Social Rights of women with children: lone mothers and poverty in Italy, Great Britain and Germany*, *Southern European Society and Politics* 4(2) pp 89-121

Staggenborg S. (1998), *Gender, family and social movements*, Thousand Oaks, Calif: Pine Forge Press

Μεταφρασμένα

Bottomore T. B. (2001), *Κοινωνιολογία – κεντρικά προβλήματα και βασική βιβλιογραφία*, Μετάφραση: Τσαούσης Δ. Γ., Αθήνα: Gutenberg

Caron J. (1997), *Ανύπαντρες μητέρες: Γυναικείο κίνημα. Από την υποταγή στην απελευθέρωση*, Πρόλογος, επιμέλεια, απόδοση: Ρήγα Α. Β., Μετάφραση: Ρήγα Α. Β., Γλύκα Σ., Κόλλια Ζ., Αθήνα: Gutenberg

Cohen L, Manion L, Morrison K. (2008) *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας* Εκδόσεις: Μεταίχμιο

Giddens A. (2002), *Κοινωνιολογία*, Μετάφραση: Τσαούσης Δ. Γ., Αθήνα: Gutenberg

Hoffman L. (2012), *Τα θεμέλια της οικογενειακής θεραπείας. Ένα εννοιολογικό πλαίσιο για την αλλαγή στα ανθρώπινα συστήματα*, Μετάφραση: Γαμβρουλά Κ., χ.τ: University Studio Press

Hughes M & Kroehler C. J (2007), *Κοινωνιολογία – οι βασικές έννοιες*, Μετάφραση: Χρηστίδης Γ., Αθήνα: Κριτική

Mason J. (2003) *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας*, Μετάφραση: Δημητριάδου Ε., Επιστημονική επιμέλεια: Κυριαζή Ν., Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Robson C. (2010) *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου*, Αθήνα: Gutenberg

Thompson A. E. & Kaplan C. A. (1996), *Childhood emotional abuse*, *British Journal of Psychiatry*

Διαδίκτυο

Δεληγιάννη – Κουϊμπζή Μ. (2009), *Θεωρίες για τις ταυτότητες φύλου και τις διαφορές των φύλων*, στο:

http://www.psy.auth.gr/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=245&Itemid=132&mosmsg=You+are+trying+to+access+from+a+non-authorized+domain.+%28www.google.gr%29
[πρόσβαση στις 12/06/2012]

ΕΟΠΠΥ (2012), *ΦΕΚ Β 2546/2011, άρθρο 13* στο:

[http://www.eopyy.gov.gr/Εγγραφα%20ΕΟΠΠΥ/Κανονισμός%20%20Νομοθεσία/ΦΕΚ%20Β%2024562011%20Ενιαίος%20Κανονισμός%20Παροχών%20Υγείας%20\(Ε.Κ.Π.Υ.\).pdf](http://www.eopyy.gov.gr/Εγγραφα%20ΕΟΠΠΥ/Κανονισμός%20%20Νομοθεσία/ΦΕΚ%20Β%2024562011%20Ενιαίος%20Κανονισμός%20Παροχών%20Υγείας%20(Ε.Κ.Π.Υ.).pdf) [πρόσβαση στις 03/07/2012]

Κοινωνικός Τουρισμός (2012), *Εγκύκλιος για τους δικαιούχους εξαήμερων διακοπών 2012 2013*, στο:

<http://www.koinonikostourismos.gr/pdfs/egikldik6hmeron2012-13.pdf>

Μαράτου - Αλιμπράντη Λ. (2002), *Διακρατικός Οδηγός Για Τη Μονογονεικότητα*, ΚΕΘΙ, στο:

http://www.kethi.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=110%3A2008-12-18-09-24-32&catid=32%3A-2002&Itemid=23&lang=el

Συνήγορος του Πολίτη (2003), *Προϋποθέσεις ενίσχυσης απροστάτευτων παιδιών*, Αθήνα, στο:

<http://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.miteres-oikogenia-politeknoi.30928>
[πρόσβαση στις 22/07/2012]

ΦΕΚ Α 111/1984, Ν. 1469/84, *άρθρο 30, κεφ. β'*, Εθνικό Τυπογραφείο, στο:

http://www.et.gr/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=108&lang=el
[πρόσβαση στις 19/07/2012]

ΦΕΚ Α 49/1960, Ν. 4051/60, Π. Δ. 108, *άρθρο 2*, Εθνικό Τυπογραφείο, στο:

http://www.et.gr/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=108&lang=el
[πρόσβαση στις 19/07/2012]

ΦΕΚ Α 248/2003, Π. Δ. 292/2003, *άρθρο 7*, Εθνικό Τυπογραφείο, στο:

http://www.et.gr/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=108&lang=el
[πρόσβαση στις 20/07/2012]

ΦΕΚ Α 15/2004, Ν. 3220/2004, *άρθρο 10*, Εθνικό Τυπογραφείο, στο:

http://www.et.gr/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=108&lang=el
[πρόσβαση στις 20/07/2012]

ΦΕΚ Α 208/2004, Ν. 3282/2004, *άρθρο 1, παρ. 1*, Εθνικό Τυπογραφείο, στο:

http://www.et.gr/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=108&lang=el
[πρόσβαση στις 20/07/2012]

ΦΕΚ Α 51/2012, Ν. 4055/2012, *άρθρο 3*, Εθνικό Τυπογραφείο, στο:

http://www.et.gr/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=108&lang=el
[πρόσβαση στις 03/07/2012]

Tsiakalos G., Kogidou D., Panteliadou S., Tressou E., Chadjipadelis T. (1994), *Poverty 3, Final Report, Poverty and Social Exclusion, Old Issues – New Approaches*, Thessaloniki, Greece, στο:

http://www.dkogidou.gr/documents/paper_5_8.pdf

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

1. Δημογραφικά στοιχεία (Φύλο, ηλικία, τόπος καταγωγής, μορφωτικό επίπεδο, επαγγελματική εμπειρία)
2. Ποιοι θεωρείτε ότι είναι οι λόγοι της μονογονεϊκότητας;
3. Ποια πιστεύετε ότι είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες;
4. Ποια πιστεύετε ότι είναι τα αίτια των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες;
5. Ποια είναι τα συνήθη αιτήματα των μονογονεϊκών οικογενειών που απευθύνονται στην υπηρεσία σας;
6. Σύμφωνα με την εμπειρία σας, ποιο από τα μέλη μιας μονογονεϊκής οικογένειας, απευθύνεται συνήθως στην υπηρεσία σας;
7. Πώς δουλεύετε με τα μέλη των μονογονεϊκών οικογενειών; Περιγράψτε ένα περιστατικό επαφής σας με κάποιο μέλος μονογονεϊκής οικογένειας.
8. Πώς αισθάνεστε όταν καλείστε να αντιμετωπίσετε ένα περιστατικό μονογονεϊκής οικογένειας;
9. Πείτε μας τη γνώμη σας για την οικογενειακή πολιτική στην Ελλάδα για τις μονογονεϊκές οικογένειες.
10. Θεωρείτε ότι ο κλάδος της κοινωνικής εργασίας, όπως είναι διαμορφωμένος στις κοινωνικές υπηρεσίες, βοηθά στην αποτελεσματικότητα της οικογενειακής πολιτικής στην Ελλάδα;(ανάλογα με την απάντηση, θα ζητήσουμε την αιτιολόγησή της.)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 1^η

[Από καταγραφή σημειώσεων]

Σπουδάστρια: Είστε από ‘δω απ’ τη Πάτρα;

Μαριάννα: Ναι, είμαι από τη Πάτρα.

Σπουδάστρια: Έχετε τελειώσει το Τ.Ε.Ι. κοινωνικής εργασίας...

Μαριάννα: Το τελείωσα το 2010.

Σπουδάστρια: Εδώ; Στην Πάτρα.

Μαριάννα: Εδώ ναι. Στο Τ.Ε.Ι. της Πάτρας

Σπουδάστρια: Κάνατε κάποιο μεταπτυχιακό;

Μαριάννα: Έκανα δυο μεταπτυχιακά. Το ένα είναι στις πολιτικές επιστήμες, “*Πολιτική ανάκλαση και θεωρία*”, πάμε γενικότερα στη συμμετοχή των πολιτών σε πολιτικά ζητήματα, κοινωνικά και το δεύτερο είναι στη φιλοσοφική, “*Πολιτισμός κ’ ανθρώπινη ανάπτυξη*”, γενικότερα για το ζήτημα, το βίωμα της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στη Πάτρα.

Σπουδάστρια: Πόσο χρονών είστε;

Μαριάννα: 24

Σπουδάστρια: Μάλιστα. Εδώ στην υπηρεσία, έχετε περιστατικά μονογονεϊκής οικογένειας;

Μαριάννα: Έχουμε ένα περιστατικό μονογονεϊκής οικογένειας. Βέβαια είμαστε νεοσύστατη δομή, περίπου 6 μήνες λειτουργούμε, οπότε σιγά σιγά μας μαθαίνει ο κόσμος, οπότε σιγά σιγά έρχονται.

Σπουδάστρια: Εσείς κατά τη γνώμη σας, ποιοι πιστεύετε ότι είναι οι λόγοι της μονογονεϊκότητας καταρχήν;

Μαριάννα: Είναι πολλοί και είναι διαφορετικοί μεταξύ τους. Έχει να κάνει με την ανεξαρτησία της γυναίκας, έτσι; Την επιλογή της γυναίκας να είναι μόνη της, αντίστοιχα και του άντρα, ασυμφωνία χαρακτήρων δηλαδή. Μετά πάμε στα τυπικά αίτια που εκφράζονται στα ζευγάρια. Έχει να κάνει όμως και με την πρωτοβουλία – ανεξαρτησία μιας γυναίκας να φέρει ένα παιδί στον κόσμο.

Σπουδάστρια: Σε ότι αφορά τα τυπικά;

Μαριάννα: Στερεοτυπικούς για μένα, ασυμφωνία χαρακτήρων, εισβολή των πρώτων οικογενειακών δομών, έλλειψη επικοινωνίας ζευγαριού, εισβολή τρίτων προσώπων. Αυτό είναι που πιστεύω εγώ και όχι αυτό που αισθάνεται η κοινωνία για τη μονογονεϊκότητα.

Σπουδάστρια: Ποια θεωρείτε ότι είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες;

Μαριάννα: Οικονομικά και κοινωνικά. Αποκλείεται άμεσα από το κοινωνικό περιβάλλον γιατί είναι κάτι διαφορετικό. Όταν βλέπουμε κάτι διαφορετικό που δηλώνει θέληση ή ανεξαρτησία του ατόμου, κοντράρει στην ουσία τους υπόλοιπους κοινωνικούς δεσμούς. Μια μαμά ανύπαντρη φέρνει ένα παιδί στον κόσμο, η οικογένεια της μπορεί να μην τη δεχτεί, να μην μπορεί να δουλέψει, επιδόματα δεν παίρνουνε. Βγήκε ένας νόμος που οι ανασφάλιστες που γεννούν, πληρώνουν για την γέννα περισσότερα απ' ότι μια ασφαλισμένη. Αν δεν έχει και υποστηρικτικό περιβάλλον πως θα τα καταφέρει; Πώς να βοηθήσει το παιδί και τον ίδιο της τον εαυτό; Το κράτος δεν βλέπει άλλα κριτήρια, αν είναι ανύπαντρη μητέρα, το φορολογικό ή το Ε9, τα τυπικά τέλος πάντων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το Π.Ι.Κ.Π.Α, που πάνε οι άγαμες μητέρες με τα μωρά τους και δεν έχουν να τους δώσουν γάλα. Δεν υπάρχει κρατική μέριμνα.

Σπουδάστρια: Θεωρείτε ότι τα προβλήματα πηγάζουν από τους λόγους μονογονεϊκότητας;

Μαριάννα: Είναι πολιτικό το ζήτημα, καθαρά. Δεν υπάρχει πολιτική λύση. Γνωρίζουν το πρόβλημα και μέσα από έρευνες, το ξέρουμε κι εμείς οι επαγγελματίες υγείας ότι το αίτιο είναι καθαρά οικονομικό και πολιτικό. Πρέπει να βρεθεί λύση. Από την ευαισθητοποίηση της κοινωνίας μέχρι και ως τις έκτακτες παροχές για μονογονεϊκές οικογένειες. Φοβούνται όμως, ότι αν υπάρξουν έκτακτες παροχές για μονογονεϊκές οικογένειες πέραν του πενιχρού επιδόματος, θα αυξηθούν οι μονογονεϊκές οικογένειες στην Ελλάδα. Ε και; Δηλαδή ποιο θα είναι το πρόβλημα; Δεν έχουμε κράτος πρόνοιας.

Σπουδάστρια: Ποια είναι τα κοινωνικά προβλήματα που αναφέρατε;

Μαριάννα: Η επιβίωση. Είναι κοινωνικό-οικονομικά τα προβλήματα. Το άτομο δεν είναι αποδεκτό. Ένας δημόσιος οργανισμός διώχνει μια μητέρα γιατί το παιδί δεν είναι αναγνωρισμένο. Δημιουργείται πρόβλημα, ενώ δεν υπάρχει στην ουσία! Είναι φυσιολογική οικογένεια και αντιμετωπίζεται ως προβληματική .

Σπουδάστρια: Μιας και είπατε ότι είσαστε νεοσύστατη δομή και έχετε μόνο ένα περιστατικό μονογονεϊκής οικογένειας, το συγκεκριμένο μέλος με τι αίτημα ήρθε;

Μαριάννα: Πάνες και γάλα για το παιδί. Μόλις είχε γεννηθεί. Δεν είχε τίποτα, το μόνο που την ενδιέφερε ήταν να εξασφαλίσει άμεσα τις πρώτες ανάγκες για το μικρό της.

Σπουδάστρια: Πώς δουλέψατε με αυτό το περιστατικό;

Μαριάννα: Με μοντέλο εννοείς; Είναι παρέμβαση στην κρίση, πρέπει να βρεις λύση στο πρόβλημα εδώ και τώρα. Ας πούμε, στο παράδειγμα που σου ανέφερα πριν, της δώσαμε πάνες, όμως αρκεί αυτό; Είναι ένας άνθρωπος σε άθλια οικονομική κατάσταση που ενδιαφέρεται για το παιδί και λιγότερο για τον εαυτό του. Πρέπει να την ενδυναμώσεις και να την βάλεις να σκεφθεί τι πρέπει να κάνει για την ίδια και για το παιδί. Δεν αρκεί η παροχή σε είδος! Θα έχει πάνες για είκοσι μέρες... μετά η κατάσταση θα είναι ίδια.

Σπουδάστρια: Εσείς πως νιώθετε;

Μαριάννα: Όπως νιώθω με κάθε περιστατικό, περίεργα. Κάτι διαφορετικό κάθε φορά, ανάλογα με το πρόβλημα. Νιώθω περίεργα γιατί είναι το ανθρώπινο βίωμα, που δεν είναι εύκολο να το προσεγγίσεις πάντα.

Σπουδάστρια: Μάλιστα. Να περάσουμε σε ένα άλλο κομμάτι τώρα, αν και αναφερθήκατε λίγο νωρίτερα... Στην κοινωνική πολιτική. Ποια είναι η άποψή σας για την κοινωνική πολιτική που υπάρχει για τις μονογονεϊκές οικογένειες;

Μαριάννα: Υπάρχει; Δεν υπάρχει! Ένα μοντέλο που θα στοχεύει στον άνθρωπο και στην καλύτερη ποιότητα ζωής μέσα από την κοινωνική δικαιοσύνη, μπορεί να φέρει την κοινωνική αλλαγή. Να μην πλουτίζουν άλλοι με τα εκατομμύρια και μια μονογονεϊκή οικογένεια να πληρώνει την εφορία. Στην τράπεζα τροφίμων, δεν έχει γίνει ανακατανομή, να δουν τις ανάγκες, να αξιολογήσουν. Η κοινωνική υπηρεσία δεν είναι μόνο κεντρικό θέμα αλλά και περιφερειακό. Η κοινωνική υπηρεσία χρειάζεται σχεδιασμό και πόρους. Κάνεις κοινωνική έρευνα, σχεδιασμό και με επαγγελματίες στην κοινωνική υπηρεσία μπορεί να υπάρξει αλλαγή σε περιφερειακό και κεντρικό επίπεδο. Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις οι διεθνώς αναγνωρισμένες πιέζουν, έχουν λόμπι. Δεν υπάρχει πολιτική βούληση για να βρεθεί λύση.

Σπουδάστρια: Θεωρείτε ότι ο κλάδος της κοινωνικής εργασίας είναι αποτελεσματικός ως προς την υπάρχουσα κοινωνική πολιτική;

Μαριάννα: Το πρώτο μάθημα στο Τ.Ε.Ι. ήταν κοινωνική πολιτική που το ερωτεύτηκα και μια κατεύθυνση προς τη ψυχολογία. Η ίδια η σχολή δεν σου δίνει κατεύθυνση προς την κοινωνική πολιτική. Σου δίνουν την εντύπωση ότι θα κάνεις ψυχοθεραπεία. Τέτοιοι κοινωνικοί λειτουργοί κάνουν κακό, δεν ασκούν λόμπι, δεν πιέζουν. Υπάρχουν όμως κοινωνικοί λειτουργοί επαγγελματίες. Αλλά και κάποιοι που δεν βοηθούν τον κλάδο μας.

Σπουδάστρια: Θεωρείτε ότι...

Μαριάννα: Όχι μόνο προσωπικό και εκπαιδευτικό. Στο Τ.Ε.Ι. υπήρχαν καθηγητές που βοηθούσαν και άλλοι που νόμιζαν ότι είμαστε ψυχολόγοι .

Σπουδάστρια: Πιστεύετε ότι χρειάζεται εκ νέου εκπαίδευση ;

Μαριάννα: Ναι. Χρειάζεται εκ νέου εκπαίδευση. Δεν αναγνωρίζεται ο ρόλος μας. Πολλοί θεωρούν ότι επειδή είμαστε Τ.Ε. είμαστε κάπως. Τα πανεπιστήμια δεν μας δέχονται. Δεν έχουμε και ένα δυνατό σύλλογο. Πρέπει να δείξουμε το ρόλο μας προς τα έξω. Δεν είμαστε ούτε ψυχολόγοι, ούτε κοινωνιολόγοι, ούτε φιλανθρωπίες κάνουμε.

Σπουδάστρια: Θεωρείτε ότι οι επαγγελματίες πρέπει να κάνουν κάτι για να αλλάξει αυτό;

Μαριάννα: Πρέπει. Εγώ είμαι υπέρ του συλλογικού - συμμετοχικού. Να βγούμε όλοι έξω. Να πιέσουμε. Έχουμε επαγγελματικά δικαιώματα που δεν τα ξέρει κανένας και δεν τα αναγνωρίζει.

Σπουδάστρια: Ποιοι δεν αναγνωρίζουν τα επαγγελματικά δικαιώματα;

Μαριάννα: Οι προϊστάμενοι μέσα στις δομές που δουλεύουν οι κοινωνικοί λειτουργοί. Αλλά και οι ίδιοι οι εξυπηρετούμενοι που δεν ξέρουν τι σημαίνει κοινωνικός λειτουργός. Νομίζουν ότι είναι κάτι καλές κυρίες που θα τους βοηθήσουν. Όταν δεν έχεις μπάτζετ να βοηθήσεις, τότε ναι. Και εσύ πρέπει να βρεις, σε συνέδρια, σε ημερίδες, σε σεμινάρια.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 2^η

Σπουδάστρια: Είστε από εδώ από Λάρισα ;

Νάντια: Εεε... όχι είμαι από την Καρδίτσα και τα τελευταία πέντε χρόνια είμαι εδώ στη Λάρισα .

Σπουδάστρια: Έχετε τελειώσει...

Νάντια: Το Τ.Ε.Ι. της Αθήνας.

Σπουδάστρια: Ωραία. Ακολουθήσατε μετά κάποιες μεταπτυχιακές σπουδές ;

Νάντια: Εεε... όχι. Έχω παρακολουθήσει όμως κάποια σεμινάρια.

Σπουδάστρια: Εεε... τι ηλικία έχετε;

Νάντια: Θέλετε και τέτοια ε; (γέλια) Είμαι 52... δυστυχώς!

Σπουδάστρια: Εδώ δουλεύετε καιρό;

Νάντια: Είμαι τα τελευταία πέντε χρόνια, αλλά αν εννοείς για προϋπηρεσία εργαζόμουν για δέκα χρόνια σε νοσοκομείο της Αθήνας.

Σπουδάστρια: Εσείς εδώ βλέπετε μονογονεϊκές οικογένειες; Έχετε περιστατικά μονογονεϊκών οικογενειών;

Νάντια: Ναι ναι. Έχει τύχει να έχουμε...

Σπουδάστρια: Καταρχήν, ποιοι θεωρείτε ότι είναι οι λόγοι της μονογονεϊκότητας;

Νάντια: Εεε... να ξεκινήσουμε από... είναι η χηρεία, έτσι; Όταν ο γονιός χάνει τον σύντροφο του και μένει μόνος του με το παιδί. Εεε... το διαζύγιο, είτε είναι από κοινού η απόφαση των δυο συζύγων είτε όχι, εεε... και μετά είναι και η επιλογή. Εεε... αυτοί είναι οι λόγοι της μονογονεϊκότητας...

Σπουδάστρια: Επιλογή δηλαδή ;

Νάντια: Όταν μια γυναίκα επιλέγει να μεγαλώσει μόνη της ένα παιδί και να το φέρει μόνη της πλέον στον κόσμο, με όλη τη τεχνολογία που πλέον υπάρχει. Είτε μένει έγκυος από κάποιον σύντροφο και είτε... επειδή δεν μπορούν να το μεγαλώσουν μαζί για τον χι-ψι λόγο, είτε δεν το θέλει ο σύντροφος το παιδί, αποφασίζει να το κρατήσει μόνη της.

Σπουδάστρια: Μάλιστα... Ποια θεωρείτε ότι είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες;

Νάντια: Καταρχήν... το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν είναι το οικονομικό. Εεε... γενικότερα δεν υπάρχει άνθρωπος και γενικότερα τύπος οικογένειας να το πω έτσι, που δεν αντιμετωπίζει οικονομικό πρόβλημα. Απλά στις μονογονεϊκές οικογένειες είναι λίγο πιο έντονο αν θες να πούμε, επειδή δεν υπάρχει η στήριξη του δεύτερου ατόμου. Είναι ένα άτομο που πρέπει να τα βγάλει πέρα μόνο του, να μεγαλώσει ένα παιδί το οποίο έχει πολλές ανάγκες, έτσι; Και γενικότερα είναι αυτό, ότι δεν υπάρχει η στήριξη τους δεύτερου ατόμου στην οικογένεια, το ότι δεν υπάρχει δεύτερο εισόδημα που θα μπορούσε να υπάρχει σε μια

οικογένεια, που θα μπορούσαν να υπάρχουν και οι δυο γονείς και να δουλεύουν και οι δυο, έτσι; Για αυτό ζουν πιο έντονα πιστεύω το οικονομικό πρόβλημα, από κάποιες άλλες οικογένειες. Τώρα πέρα από αυτό, κάποιο άλλο πρόβλημα που ίσως βιώνουν έντονα οι μονογονεϊκές οικογένειες είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός. Ειδικά όταν πρόκειται για μονογονεϊκή οικογένεια που είναι κατ' επιλογήν, εεε... κοίταξε να δεις, στην κοινωνία που ζούμε υπάρχουν κάποια όρια να το πω. Όταν πρόκειται για μονογονεϊκή οικογένεια που έχει δημιουργηθεί μετά από κάποιο θάνατο, συνήθως η κοινωνία είναι πάνω στο άτομο, που μένει πίσω, εεε... το λυπάται να πω... το κατανοεί; Το συμπονεί; Όπως θέλεις πες το! Όταν πρόκειται για μια κατ' επιλογήν μονογονεϊκή οικογένεια, δηλαδή να έχουμε μια άγαμη μητέρα ας πούμε, η κοινωνία αντιδρά τελείως διαφορετικά... Και ίσως εκεί να είναι ένα πρόβλημα, που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες.

Σπουδάστρια: Εσάς ποια είναι η άποψή σας επάνω σε αυτό;

Νάντια: Τί εννοείς επάνω σε αυτό;

Σπουδάστρια: Θέλω να πω ότι είπατε για τη κοινωνία, ότι σε περίπτωση χηρείας αντιδρά με έναν συγκεκριμένο τρόπο και σε περίπτωση της επιλογής με έναν άλλο τρόπο. Εσάς ποια είναι η άποψη σας επάνω στις δύο περιπτώσεις;

Νάντια: Κοίταξε να δεις... όταν πρόκειται για χηρεία... Είναι κάτι που ούτε το προκάλεσες, ούτε το ήθελες. Ήρθες αντιμέτωπος με ένα πρόβλημα, το οποίο πρέπει να αντιμετωπίσεις γιατί απλά πρέπει... και πρέπει να τα βγάλεις πέρα. Σε ότι έχει να κάνει τώρα με την επιλογή... εντάξει, ίσως θα έπρεπε να υπάρχει ένας οικογενειακός προγραμματισμός, θα έπρεπε κάποια μητέρα που αποφασίζει να φέρει ένα παιδί στον κόσμο ίσως θα έπρεπε να σκεφτεί λίγο πιο ώριμα, λίγο πιο υπεύθυνα. Γιατί πολλές φορές έχουμε περιστατικά, που δεν... που φέρνουν ένα παιδί στον κόσμο χωρίς να σκέφτονται το μετά. Δηλαδή, σκέφτονται ότι εντάξει θα τα καταφέρω, μια γέννα είναι... το σκέφτονται μέχρι εκεί. Το τι προβλήματα μπορεί να αντιμετωπίσουν μετά στο μεγάλωμα του παιδιού, που θα είναι μόνες τους, που ίσως η οικογένεια να κλείσει την πόρτα, που ίσως η κοινωνία να κλείσει την πόρτα, να μην έχει μια δουλειά, που μπορεί να μην έχει τη στήριξη που θα χρειάζεται, αυτά συνήθως δεν τα σκέφτεται και ίσως να έπρεπε οι αποφάσεις να παίρνονται λίγο πιο ώριμα και υπεύθυνα.

Σπουδάστρια: Από την γυναίκα δηλαδή που επιλέγει να κρατήσει το παιδί και να γίνει μονογονεϊκή οικογένεια;

Νάντια: Ναι.

Σπουδάστρια: Συνήθως εσείς τα περιστατικά που βλέπετε για ποιους λόγους

έχουν προκύψει μονογονεϊκή οικογένεια; Από χηρεία; Από διαζύγιο; Από επιλογή;

Νάντια: Να σου πω.. Και εδώ και στο νοσοκομείο της Αθήνας, όσο έχει τύχει να δουλέψω με μονογονεϊκές οικογένειες είναι από όλα τα αίτια. Και από διαζύγιο έχω δουλέψει και από θάνατο και από επιλογή, με άγαμες μητέρες δηλαδή, δεν έχω κάτι να σου πω ότι περισσότερο έχω δουλέψει με αυτό.

Σπουδάστρια: Σε εσάς, στο πως δουλεύετε μαζί τους, έχει δυσκολίες η κάθε περίπτωση μονογονεϊκής οικογένειας;

Νάντια: Ε ναι. Και βέβαια έχει. Παράδειγμα, σε μια άγαμη μητέρα έχεις να κάνεις διαφορετική δουλειά από μια μητέρα που έχασε το σύντροφό της. Στο πένθος, πρέπει να αντιμετωπίσεις το πένθος, το οποίο είναι μια χρονοβόρα διαδικασία και επίπονη. Στην άγαμη

μητέρα έχεις να... όχι να αντιμετωπίσεις, αλλά να της δείξεις τα προβλήματα που θα βρει μπροστά της. Γιατί κακά τα ψέματα, το μέγλωμα του παιδιού είναι πολύ δύσκολο κομμάτι στη ζωή μιας μάνας. Και έχεις αυτό... δηλαδή, το δύσκολο για μένα είναι το πως θα δώσω, ειδικά όταν είναι μια νέα κοπέλα που λέει ότι φέρνει στον κόσμο ένα παιδί, τι έχει να αντιμετωπίσει μπροστά της. Γι αυτό ίσως μου είναι λίγο πιο δύσκολο. Με τη χήρα να το πω έτσι, ξέρω πως θα δουλέψω, εεε... γιατί ξέρει και αυτή τι έχει να αντιμετωπίσει μπροστά της. Γιατί έχασε το σύντροφο της και ξέρει τι έχει να αντιμετωπίσει. Με την άγαμη μητέρα... είναι λίγο... πολλές φορές έχουν περισσότερη αισιοδοξία μέσα τους απ' ότι... Πως να στο πω... ξεκινάμε με το εγώ θα τα καταφέρω απλά και μόνο επειδή θα είμαι μάνα, θα μεγαλώσω το παιδί μου, θα προστατεύω το παιδί μου. Θα τα καταφέρω απλά και μόνο γιατί είμαι μάνα γιατί θα φέρω ένα παιδί στον κόσμο. Δεν είναι έτσι όμως πολλές φορές τα πράγματα.

Σπουδάστρια: Θεωρείτε ότι έχει περισσότερες δυσκολίες από ότι οι ίδιες πιστεύουν;

Νάντια: Ναι. Δηλαδή πολλές πιστεύουν ότι γεννώντας το παιδί, τελειώνουν και τα μισά προβλήματα. Δεν είναι έτσι όμως. Ότι το πρόβλημα τους θα είναι, όσο κυοφορούν το παιδί. Το πως θα βγάλουν πέρα την εγκυμοσύνη, το πως θα... θεωρούν ότι όπως κάθε μάνα, έτσι και η ίδια θα τα καταφέρει. Δεν είναι έτσι όμως! Έχουν αρκετά προβλήματα.

Νάντια: Ποιο μέλος θεωρείτε ότι είναι συνήθως ο αρχηγός μιας μονογονεϊκής οικογένειας;

Νάντια: Εεε... συνήθως οι μητέρες, που έχουν και την επιμέλεια του παιδιού. Εκτός απ' όταν μιλάμε για περιστατικά χηρείας, όπου έχει τύχει να δουλέψω και με πατέρα μονογονεϊκής οικογένειας που έχασε τη σύζυγο του και είχε αυτός την επιμέλεια του παιδιού. Αλλά είναι μετρημένα στα δάχτυλα αυτά τα περιστατικά, έτσι;

Σπουδάστρια: Και γιατί θεωρείτε ότι οι μητέρες είναι αυτές που συνήθως είναι οι αρχηγοί των μονογονεϊκών οικογενειών;

Νάντια: Γιατί αυτές έχουν την επιμέλεια. Δηλαδή και μετά από διαζύγιο και ειδικά όταν μιλάμε για μικρά παιδιά, την επιμέλεια θα την πάρει η μητέρα. Πρέπει να υπάρχει κάποιος σοβαρός λόγος για να πάρει την επιμέλεια ο πατέρας. Δεν μιλάμε για θάνατο, όπου δεν υπάρχει η μητέρα ας πούμε. Στις περιπτώσεις λοιπόν διαζυγίου, πρέπει να υπάρχει πολύ σοβαρός λόγος για να πάρει την επιμέλεια του παιδιού ο πατέρας. Είτε η μητέρα να είναι χρήστρια κάποιων ουσιών είτε να υπάρχει κακοποίηση, γενικότερα να φανεί ότι η μητέρα δεν είναι κατάλληλη για να μεγαλώσει το παιδί. Συνήθως όμως, ως επί το πλείστον η επιμέλεια είναι στην μητέρα και για αυτό και οι αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών, ως επί το πλείστον είναι η μητέρα.

Σπουδάστρια: Και όταν τα περιστατικά μονογονεϊκών οικογενειών που βρίσκονται εδώ και ζητούν να δουν την κοινωνική υπηρεσία, φαντάζομαι κάπως έτσι γίνεται... αιτούνται να δουν την κοινωνική υπηρεσία;

Νάντια: Αιτούνται οι ίδιοι οι ασθενείς, είτε εμείς μαθαίνουμε για τα περιστατικά, τα νέα περιστατικά μάλιστα και αν δούμε ότι ίσως κάτι χρειάζεται μπορεί να κάνουμε και εμείς κάποια επίσκεψη δηλαδή, αλλά λόγω φόρτου εργασίας, τυχαίνει τις περισσότερες φορές να μας ζητούν οι ίδιοι.

Σπουδάστρια: Στην περίπτωση λοιπόν, του δικού τους αιτήματος, ποιο συνήθως το αίτημα με το οποίο απευθύνονται;

Νάντια: Συνήθως είναι κάποια διευκόλυνση σχετικά με τη παραμονή τους εδώ και υπάρχουν και κάποια περιστατικά, που βρίσκουν την ευκαιρία αν θες, να απευθυνθούν στην κοινωνική υπηρεσία και ίσως να ζητήσουν κάποια παραπομπή σε κάποια άλλη υπηρεσία.

Σπουδάστρια: Για τυχόν προβλήματα που έχουν;

Νάντια: Ναι. Ναι. Είναι σαν να βρίσκουν την ευκαιρία... Ξέρεις, πολλές φορές αντιμετωπίζεις ένα πρόβλημα και λες να ζητήσω βοήθεια εκεί και εκεί... Την δομή που είμαστε εμείς, την έχουν σαν την ευκαιρία, αφού είμαι εδώ γιατί να μην ρωτήσω να δω τι θα μου πουν... και εμείς π.χ όταν το αίτημα είναι οικονομικό βοήθημα, εμείς θα παραπέμψουμε στην πρόνοια για περισσότερα.

Σπουδάστρια: Εσείς συνήθως πως δουλεύετε με ένα περιστατικό μονογονεϊκής οικογένειας;

Νάντια: Εεε... είναι και ανάλογα το αίτημα, όπως σου είπα. Αν έρθει και πει ξέρετε κάτι... δεν έχω χρήματα, το παιδί μου δεν έχω να του προσφέρω τα απαραίτητα ή δεν έχω λεφτά, θα την παραπέμψω στον ΟΑΕΔ για αναζήτηση εργασίας ή στην πρόνοια, θα δω έστω αν παίρνει επίδομα, αν είναι ενημερωμένη για τα δικαιώματα της σαν μονογονεϊκή οικογένεια, έτσι; Και από εκεί και πέρα θα την παραπέμψω στην αντίστοιχη κοινωνική υπηρεσία. Τώρα, αν το αίτημα έχει να κάνει με την παραμονή της εδώ, με κάποιο πρόβλημα που αντιμετωπίζει με την παραμονή της εδώ ή με την νοσηλεία της, είναι τελείως διαφορετική διαχείριση.

Σπουδάστρια: Έχετε ένα περιστατικό στο μυαλό σας που θα θέλατε να μου περιγράψετε;

Νάντια: Τώρα περιστατικό με παραπομπή σε άλλη υπηρεσία δεν νομίζω ότι θα σου έχει...

Σπουδάστρια: Ναι. Εννοώ ένα περιστατικό που έχει τύχει να δουλέψετε εδώ στο νοσοκομείο, περιστατικό μονογονεϊκής οικογένειας βεβαία...

Νάντια: Ναι. Έχω δουλέψει ένα περιστατικό μονογονεϊκής οικογένειας πριν από δυο μήνες είχαμε ένα παιδάκι που είχε έρθει με την μαμά του. Είχε πρόβλημα αναπνευστικό. Είχε νοσηλεία το παιδί εδώ δεκαπέντε μέρες. Εεε... είχα επαφή με την μητέρα του. Είχε έρθει σε άσχημη κατάσταση το παιδάκι. Ευτυχώς μπόρεσαν οι γιατροί να σταθεροποιήσουν την κατάσταση του. Έκριναν στις δεκαπέντε μέρες ότι έπρεπε να πάρει εξιτήριο το παιδί. Όμως έπρεπε να έχει συσκευή οξυγόνου στο σπίτι. Εεε... αυτή δεν τη παρέχει το νοσοκομείο, έπρεπε η μητέρα να την αγοράσει απ' έξω, σε κατάσταση με ειδικά ιατρικά είδη. Η μητέρα δεν είχε χρήματα για να αγοράσει τη συσκευή αυτή και το πρόβλημα ήταν ότι το παιδί δεν μπορούσε να βγει από το νοσοκομείο χωρίς τη συσκευή οξυγόνου. Καταλαβαίνεις σε τι κατάσταση ήταν η μητέρα, εεε... και πόσο δύσκολο ήταν για μας να έρθουμε αντιμέτωποι με το νοσοκομείο, με τον θεράποντα ιατρό που επέμενε να βγει, για να δούμε τι θα κάνουμε που το παιδί δεν γινόταν να βγει χωρίς οξυγόνο από το νοσοκομείο. Η πρώτη μου κίνηση ήταν βέβαια να μιλήσω με τον γιατρό του παιδιού, να συζητήσουμε την κατάσταση του. Ο ίδιος μου είπε ότι δεν υπήρχε περίπτωση το παιδί να μείνει χωρίς οξυγόνο, ο ίδιος το λέγε δηλαδή και απ' την άλλη πλευρά ο ίδιος έλεγε ότι δεν υπήρχε περίπτωση να κρατήσει το παιδί στο νοσοκομείο. Εεε, μίλησα...

Σπουδάστρια: Ο λόγος που δεν ήθελε να το κρατήσει στο νοσοκομείο;

Νάντια: Εεε... καταλαβαίνεις τώρα. Πολλά άτομα, δεν έχουμε κρεβάτια, πρέπει να εξυπηρετηθεί κι' άλλος κόσμος, έχει σταθεροποιηθεί η κατάσταση του και δεν μπορούμε να προσφέρουμε κάτι περισσότερο.

Σπουδάστρια: Κατάλαβα.

Νάντια: Εεε..., είχα μιλήσει με τη μητέρα η οποία δεν είχε χρήματα εκείνη τη στιγμή. Περίμενε από μέρα σε μέρα να πληρωθεί αλλά δεν την είχαν πληρώσει ακόμη...

Σπουδάστρια: Η μητέρα ήταν εργαζόμενη;

Νάντια: Ναι. Το παιδί ήταν δεκατριών ετών, πήγαινε σχολείο κι αυτά, επομένως η μητέρα δούλευε και είχαν μια ομαλή καθημερινότητα. Ωστόσο δεν είχε χρήματα εκείνη τη στιγμή, είχε και τα έξοδα του νοσοκομείου που έπρεπε να καλύψει, ήταν σε μια απελπιστική κατάσταση Εεε... Δεν είχε υποστηρικτικό περιβάλλον. Η οικογένεια της δεν ήταν τόσο κοντά της ας πούμε... Εεε... Τη ρώτησαν αν μπορούσε να δανειστεί από κάπου κάποια χρήματα και όταν πληρωνόταν να τα επέστρεφε, μου είπε ότι ήταν πολύ δύσκολο. Εκεί μου είπε ότι δεν έχω κανέναν να με στηρίξει, ότι κάνω εγώ μόνη μου, της είπα ότι κι εγώ θα κάνω ότι μπορέσω και αφού είδα ότι με τον γιατρό δεν έβγαζα άκρη, ήταν ανένδοτος, έκανα μια επαφή με κάποια καταστήματα έξω, με ιατρικά είδη, να δω αν μπορούσαν να της χορηγήσουν τη συσκευή και όταν πληρωθεί να τους πάει τα χρήματα, με υπεύθυνες δηλώσεις, καταλαβαίνεις τώρα, για να είναι και αυτοί κατοχυρωμένοι. Ωστόσο, είμαστε σε δύσκολες εποχές και κανένας δεν δεχόταν, ήθελαν τουλάχιστον τα μισά χρήματα προκαταβολή και είχα βρεθεί σε ένα αδιέξοδο. Αποφάσισα τελικά να απευθυνθώ στον διοικητή του νοσοκομείου. Δεν μπορούσα να το αφήσω έτσι και να πω εγώ ότι έκανα έκανα και τέλος. Μιλάμε για ένα παιδί δεκατριών ετών. Απευθύνθηκα στο διοικητή, του έθεσα όλο το θέμα πως έχει, την κατάσταση της μητέρας, τη κατάσταση του νοσοκομείου και μόνο με την παρέμβαση του διοικητή, καταφέραμε να κρατήσουμε το παιδί για τρεις μέρες ακόμη και ευτυχώς, κατάφερε η μητέρα να βρει τα χρήματα, δεν έμαθα βέβαια από που, σημασία έχει ότι τα βρήκε και πείρε τη συσκευή για το παιδί της κα βγήκε το παιδί από το νοσοκομείο. Αλλά καταλαβαίνεις πόσο άγχος και πόση αγωνία σου δημιουργεί, γιατί μιλάμε για ένα παιδί... εεε... είναι... είναι πολύ δύσκολα τα πράγματα. Να θες να κάνεις τη δουλειά σου και να μη σε αφήνουνε!

Σπουδάστρια: Πως το εννοείτε αυτό;

Νάντια: Κοίταξε να δεις. Στην κοινωνική εργασία δεν βλέπεις μόνο τα χαρτιά, κρεβάτια και παροχές. Ότι τι έχω; Αυτό δίνω και τέλος. Ασχολείσαι περισσότερο, προσπαθείς να δώσεις το καλύτερο. Δηλαδή ο συγκεκριμένος γιατρός ας πούμε, δεν μπορούσε να καταλάβει γιατί εγώ έτρεχα τόσο πολύ και γιατί έπρεπε να βρεθεί άμεσα μια λύση. Θεωρούσε ότι το έργο του σαν γιατρός το έκανε και από εκεί και πέρα, η μητέρα έπρεπε να βρει έναν τρόπο, οποιονδήποτε, να πάρει το παιδί της και να κάνει ότι καταλαβαίνει, αν θες να μιλήσουμε έξω από τα δόντια. Έτσι, όταν έχεις να δουλέψεις με τέτοιους ανθρώπους και τέτοιους επαγγελματίες, κάνουν το έργο της κοινωνικής εργασίας πολύ δύσκολο. Θες να είσαι κοινωνική λειτουργός όπως θες, με καρδιά και γίνεσαι κοινωνική λειτουργός με χαρτιά.

Σπουδάστρια: Εεε.. αυτό... θεωρείτε ότι παίζει ρόλο ως προς την αποτελεσματικότητα του κλάδου της κοινωνικής εργασίας, απέναντι στα αιτήματα των εξυπηρετούμενων;

Νάντια: Δεν... Εεε... Δεν ξέρω, πότε είναι αποτελεσματικός, πότε δεν είναι. Είναι αυτό που σου είπα πριν. Και να θέλουμε να κάνουμε το καθήκον μας... Εεε... όταν δεν λειτουργούμε αυτόνομα και έχουμε να δώσουμε αναφορά και να πάρουμε άδεια από μεγαλύτερους, πάνω από μας, πολλές φορές δεν είναι... αποδοτικός. Δηλαδή, έχεις ένα αίτημα ενός εξυπηρετούμενου, εγώ που είμαι εδώ στο νοσοκομείο, πάρε παράδειγμα το περιστατικό που σου ανέφερα. Το αίτημα της μητέρας ήταν τι θα γίνει με την συσκευή του παιδιού που δεν είχε τα χρήματα να την προμηθευτεί. Εγώ σαν κοινωνική λειτουργός έπρεπε να βρω λύση το παιδάκι να έχει τη συσκευή του και όλα να πάνε καλά, όμως δεν μπορούσα να λειτουργήσω αυτόνομα. Να της πω ωραία, μένεις στο νοσοκομείο όσες μέρες χρειάζεται, έτσι; Βλέπεις ότι είχα το πρόβλημα από τον γιατρό. Αν ήταν και ο διοικητής αρνητικός, δεν υπήρχε περίπτωση

το παιδί να μείνει στο νοσοκομείο. Και εγώ μετά τι να έκανα; Να το αγοράζα εγώ; Είναι δυνατόν σε κάθε περιστατικό να κάνεις το ίδιο; Θα χρησιμοποιήσεις τις γνωριμίες σου και το δίκτυο σου αλλά μέχρι εκεί. Και όσο μπορείς και δεν μπορείς κάθε φορά. Είναι... πολύ λυπηρό όλο αυτό. Δεν μπορείς να δουλέψεις όπως θες, πραγματικά.

Σπουδάστρια: Και το συναίσθημά σας για όλα αυτά; Εσείς πώς νιώθετε;

Νάντια: Συναίσθημα... Είναι και ανάλογα το αίτημα και την κατάσταση. Δεν έχω καταλάβει κάτι συγκεκριμένο. Αλλά τώρα που με ρωτάς... συναισθήματα δημιουργούνται όταν μαθαίνεις το περιστατικό πιο μέσα. Όχι επιφανειακά. Δηλαδή όταν αναλαμβάνεις μια μονογονεϊκή οικογένεια, δεν νιώθεις κάπως, αλλά όταν γνωρίζεις το περιστατικό και την κατάσταση, ανάλογα τη κατάσταση μπορεί να νιώθεις θυμό, λύπη, κατανόηση. Δηλαδή το περιστατικό που σου ανέφερα, δεν μπορούσα να μην επηρεαστώ. Να μην κατανοήσω αυτή την γυναίκα που κάνει μια προσπάθεια να τα βγάλει πέρα μόνη της, όπως μας είπε δεν έχει υποστηρικτικό περιβάλλον και εκείνη τη στιγμή ζητούσε βοήθεια, δεν μπορείς να μην επηρεαστείς. Όπως δεν μπορείς και να μην θυμώσεις όταν βλέπεις μια άγαμη μητέρα που είναι λίγο... ναι μωρέ, εντάξει θα τα καταφέρω. Βλέπεις ότι έχει μπροστά της ένα πλήθος προβλημάτων, πολύ - προβληματική κατάσταση και αυτή να είναι... «ναι μωρέ, κάτι θα κάνουμε σιγά το πράγμα... Εντάξει θα βάλω το παιδί στον παιδικό σταθμό και όλα καλά». Με το να βάλεις το παιδί τρεις ώρες στον παιδικό σταθμό, δεν λύνεται όλη η κατάσταση. Δεν είναι έτσι. Αναλόγως λοιπόν με την κατάσταση που βλέπεις, σου δημιουργούνται και διαφορετικά συναισθήματα.

Σπουδάστρια: Και... θα σας ρωτήσω τώρα για την κοινωνική πολιτική...

Νάντια: Γενικότερα, η κοινωνική πολιτική που υπάρχει, καταρρέει. Οι μονογονεϊκές οικογένειες είναι από τα πρώτα κομμάτια που αρχίζουν να πέφτουν, για μένα. Δεν... Να μιλήσω για ένα επίδομα που παίρνουν, ποσό είναι τώρα; Στα 44 ευρώ νομίζω, 45... εκεί.

Σπουδάστρια: Ναι...

Νάντια: Να καλύψεις τι με αυτά τα χρήματα; Θα πρέπει ο γονιός να δουλεύει... Αν δεν δουλεύει δηλαδή, τι; Θα πάρει 44 ευρώ και θα βγάλει τι; Ενοίκιο, λογαριασμούς... Δεν είναι... Είναι πενιχρό μη πω και αστείο το ποσό. Το ότι έχουν προτεραιότητα στους παιδικούς σταθμούς; Εντάξει, έχουν προτεραιότητα με διάφορες προϋποθέσεις όμως και πάλι μπορείς να πούμε στην αρχή του έτους να καλυφτούν οι θέσεις και αν μετά χρειαστεί κάποιο παιδάκι να μπει στον παιδικό, που υποτίθεται ότι έχει προτεραιότητα, να μην υπάρχει θέση, γιατί απλά έχουν καλυφτεί. Δηλαδή δεν έχουμε και ένα... background, ένα... να έχουμε κρατήσει και κάτι στην άκρη για το ω μη γέννητω, αν καταλαβαίνεις τι σου λέω.

Σπουδάστρια: Θέλετε να το εξηγήσετε λίγο;

Νάντια: Θεωρούμε ότι δίνοντας 44 ευρώ τον μήνα και μία θέση σε έναν παιδικό σταθμό, έχουμε ξεμπερδέψει. Δεν τελειώνει εκεί όμως το πρόβλημα. Ίσως να έπρεπε να υπάρχει κάτι, να μην δίνεται εξ' αρχής αλλά σε ιδιαίτερες περιπτώσεις, όταν καταστεί ανάγκη. Ας πούμε στους παιδικούς σταθμούς να μην καλύπτονται όλες οι θέσεις απ την αρχή του έτους, να υπάρχουν δυο - τρεις θέσεις κενές, να μπορείς να τις καλύψεις αν παραστεί ανάγκη. Αναγκάζεται παραδείγματος χάρη μια μητέρα, να φύγει από την πόλη της όπου το παιδί είναι σε παιδικό σταθμό και πάει σε μια άλλη πόλη λόγω εργασίας παραδείγματος χάρη και ο παιδικός σταθμός έχει κλείσει τις θέσεις γιατί είναι Δεκέμβριος. Η γυναίκα τι θα κάνει; Πως θα πάει για δουλειά;

Σπουδάστρια: Ναι κατάλαβα τι λέτε... Δεν έχω κάποια άλλη ερώτηση. Σας ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο σας.

Νάντια: Εγώ ευχαριστώ για την προτίμησή σας να συμμετέχω στην έρευνά σας. Καλή επιτυχία να έχετε... Και καλό πτυχίο.

Σπουδάστρια: Ευχαριστούμε πολύ.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 3^η

Σπουδάστρια: Από που είστε;

Μελίνα: Είμαι από εδώ.

Σπουδάστρια: Εεε... πόσο ετών είστε;

Μελίνα: Ααα... είμαι 45 αλλά πρέπει να το γράψεις; (γέλια)

Σπουδάστρια: Τελειώσατε το ΤΕΙ Κοινωνικής Εργασίας;

Μελίνα: Ναι το ΤΕΙ της Πάτρας.

Σπουδάστρια: Έχετε κάνει μεταπτυχιακές σπουδές;

Μελίνα: Όχι...

Σπουδάστρια: Σε αυτή την υπηρεσία εργάζεστε καιρό;

Μελίνα: Εργάζομαι περίπου 10 χρόνια

Σπουδάστρια: Έχετε δουλέψει και σε άλλες υπηρεσίες;

Μελίνα: Συνολική εμπειρία σαν κοινωνική λειτουργός έχω 15 χρόνια.

Σπουδάστρια: Εδώ έχετε δει μονογονεϊκές οικογένειες;

Μελίνα: Πολλές. Μονογονεϊκές οικογένειες με την έννοια κοίταξε να δεις... οι δικοί μας εξυπηρετούμενοι είναι άνεργοι. Ο άνεργος τώρα, μπορεί να εμπλέκεται με μία μονογονεϊκή οικογένεια. Μπορεί να είναι ένας πατέρας ή μια μητέρα μόνη ή ένα παιδί μονογονεϊκής, που μπορεί να είναι άνεργος. Με αυτή την έννοια, εμείς τους βλέπουμε σαν μία μονογονεϊκή οικογένεια και να κάνουμε μαζί δουλειά.

Σπουδάστρια: Επομένως δεν έρχονται με κάποιο άλλο αίτημα πέραν της ανεργίας σε εσάς;

Μελίνα: Όχι. Η κάθε υπηρεσία έτσι όπως λειτουργεί, έχει έναν συγκεκριμένο σκοπό λειτουργίας. Εεε... εμάς είναι να βοηθήσουμε, να καθοδηγήσουμε τέλος πάντων το άτομο να βρει απασχόληση γιατί εμείς δεν βρίσκουμε. Αλλά το γεγονός ότι υπάρχει μονογονεϊκότητα στον άνεργο, εεε... εντάξει σίγουρα τον δυσκολεύει και τον βλέπεις σύμφωνα με τις δικές του ανάγκες. Όπως υπάρχουν και άλλες πολλές κατηγορίες ειδικές.

Σπουδάστρια: Εδώ ποιο άτομο μονογονεϊκής οικογένειας δέχετε συνήθως; Μητέρες, πατέρες; Αν και δεν έχει να κάνει γιατί έρχονται για απασχόληση εργασίας επομένως...

Μελίνα: Όχι. Το βασικό είναι ότι εννοούμε μ.ο και τον χωρισμένο πατέρα χωρίς την επιμέλεια του παιδιού;

Σπουδάστρια: Εσείς τι πιστεύετε;

Μελίνα: Εεε... όχι. Δηλαδή η μονογονεϊκότητα έχει να κάνει με τον γονέα κυρίως. Οι περισσότερες μ.ο έχουν ως αρχηγό γυναίκα.

Σπουδάστρια: Εσείς από την εμπειρία σας, ποιοι πιστεύετε ότι είναι οι λόγοι της μονογονεϊκότητας;

Μελίνα: Για ποιο λόγο χωρίζουν τα ζευγάρια...αυτό με ρωτάς; Ή αποφασίζουν να τεκνοποιήσουν μόνοι τους;

Σπουδάστρια: Εεε...δηλαδή πως πιστεύετε εσείς ότι μπορεί να προκύψει μια μονογονεϊκή οικογένεια.

Μελίνα: Α! Η χηρεία, η μητρότητα χωρίς γάμο φυσικά... Εεε... βέβαια ο γάμος... μπορεί ένα ζευγάρι να συζεί, να μην έχουν παντρευτεί και να κάνουν κανονικά το παιδί. Αυτό δεν είναι μ.ο. Ακόμη και αν φαίνεται στα χαρτιά, μπορεί να φαίνεται κάπως έτσι. Εφόσον είναι παρόντες και οι δύο γονείς. Ή ο θάνατος ε;

Σπουδάστρια: Και σε σχέση με τη μητρότητα εκτός γάμου που αναφέρατε; Πώς το ερμηνεύετε;

Μελίνα: Εεε... πολλές γυναίκες ζητούν να υιοθετήσουν. Μόνες γυναίκες. Εεε... άλλες εγκαταλείπονται με ένα παιδί, αλλά δεν τις απασχολεί ... Κατάλαβες;

Σπουδάστρια: Ναι. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες;

Μελίνα: Κοίταξε. Μια μ.ο μπορεί να μην αντιμετωπίζει κανένα απολύτως πρόβλημα. Εξαρτάται από τη συνοχή της και από το πως έχει χειριστεί τα πράγματα. Αν οι σχέσεις των γονιών είναι καλές μεταξύ τους, εεε...αν έχουν να ζήσουν οικονομικά, αν ο ένας στηρίζει τον άλλον. Δεν νομίζω ότι το μονογονεϊκός βάζει ταμπέλα α! ότι ίσον προβληματικός. Μπορεί να είναι πολλή καλή. Έχουμε συνηθίσει να θεωρούμε και η εμπειρία μας δείχνει ότι στις περισσότερες μ.ο υπάρχουν προβλήματα.

Σπουδάστρια: Όπως;

Μελίνα: Κυρίως προβλήματα ανατροφής παιδιών, εεε...οικονομικά γιατί η γυναίκα, όπως και να το κάνουμε πλήττεται περισσότερο από την ανεργία και είναι λιγότερο ενεργητική επαγγελματικά από ότι ένας άνδρας. Δηλαδή ένας άνδρας από τα 18, αν σπουδάζει, αν δεν σπουδάζει τέλος πάντων, θα πρέπει να φέρει κάποια χρήματα στο σπίτι σύμφωνα με το στερεοτυπικό και την ώθηση, που δίνει η πατρική οικογένεια στον νέο. Εεε... η γυναίκα όχι απαραίτητα. Άρα πολλές γυναίκες έχουν μείνει χωρίς εργασία και με τη κύηση πάλι εεε... έχουν μείνει χωρίς εργασία και ανακαλύπτουν μια μέρα ότι πρέπει να μεγαλώσουν μόνες το παιδί με έναν σύντροφο, που είτε δεν θέλει ή δεν είναι ικανός να ανταπεξέλθει οικονομικά στις δυσκολίες και αυτά είναι. Δηλαδή νομίζω αυτά είναι βασικά θέματα. Εεε... σε ότι αφορά την ανατροφή των παιδιών και σε ότι αφορά τα οικονομικά προβλήματα. Και από 'κει και πέρα, σε ότι αφορά και τον ίδιο τον γονέα, ο οποίος επωμίζεται ένα σωρό ευθύνες εεε...που είτε μπορεί να ανταποκριθεί είτε όχι και πάλι αυτό είναι βάρος για τον ίδιο. Δηλαδή, ακόμη και αν ένα πατέρας ή μια μητέρα καταφέρει να αναθρέψει τα παιδιά σωστά, να μην έχει οικονομικά προβλήματα, να έχει υποστηρικτικό περιβάλλον δίπλα του...και πάλι όμως το βάρος που ο ίδιος έχει επωμιστεί, του δημιουργεί θεωρώ... εεε...δεν ξέρω δεν το έχω ζήσει

κιάλας, του δημιουργεί ένα πρόβλημα. Βέβαια, οι εξυπηρετούμενοι που φθάνουν σε εμάς, θεωρώ και σε όλες τις υπηρεσίες που θα σου προβάλλουν τη μονογονεϊκότητά τους, το βιώνουν άσχημα. Πιθανόν να υπάρχουν και γονείς, που βιώνουν τη μονογονεϊκότητα πολύ θετικά. Δεν το ξέρουμε, γιατί αυτοί οι άνθρωποι δεν το προβάλλουν. Κατάλαβες; Εεε... τώρα για άλλα προβλήματα δεν μπορώ να πω για παράδειγμα. Δεν μπορώ να πω πως έχουν οπωσδήποτε. Δεν μπορώ να αναζητήσω και να βάλω ταμπέλες και να πω ξέρεις... στις μ.ο συμβαίνουν ασθένειες ή τα παιδιά είναι θύματα των εξαρτήσεων. Εεε... μου φαίνεται πως αυτό είναι μια γενίκευση. Αν με ρωτήσεις τώρα για τους εξυπηρετούμενούς μου, ένα ποσοστό, δεν μπορώ να σου πω ότι είναι μεγάλο ή μικρό, μπορεί να είναι οι περιπτώσεις που φθάνουν στην αντίληψή μου δεν είναι υπερβολικά πολλές.

Σπουδάστρια: Εννοείτε ότι μπορεί να συμβαίνουν σε εσάς και σε άλλους συναδέλφους και έτσι...

Μελίνα: Ναι. Κατάλαβες; Υπάρχουν προβλήματα ναι αλλά δεν θέλω να γενικεύσω. Μου έρχονται στο μυαλό μου περιστατικά, που έχουν μ.ο, που το παιδί ας πούμε παρουσίασε ψυχική ασθένεια ας πούμε εεε...αλλά αν είχε τους δύο γονείς δεν θα εκδήλωνε; Αναρωτιέμαι... και ποιο είναι αυτό το περιβάλλον, που λειτουργεί έτσι ώστε τη ψυχική νόσο θα τη βοηθήσει να μην εκδηλωθεί; Εεε... δηλαδή μια οικογένεια που έχει και τους δύο γονείς, αυτό προσπαθώ να σκεφτώ, οι οποίοι όμως δεν μπορούν να λειτουργήσουν αρμονικά, θα υπήρχαν εξίσου τα ίδια προβλήματα; Το θέμα είναι, αν υπάρχουν δυσλειτουργίες στην οικογένεια, όχι αν μια οικογένεια είναι μονογονεϊκή ή όχι. Το πρόβλημα που μπορεί να αντιμετωπίζει μια μ.ο είναι το οικονομικό, γιατί ένας γονέας είναι δεσμευμένος και στην ανατροφή και πως θα βρει χρήματα για τα παιδιά. Ίσως γιατί είμαι και εγώ προσανατολισμένη στο κομμάτι οικονομικό γιατί συναναστρέφομαι με ανέργους και τους ετοιμάζω δουλειά για χρήματα όχι δουλειά για καταξίωση άρα το μυαλό μου πάει σε ένα σωρό άλλα θέματα, που αντιμετωπίζει η μ.ο προβλήματα. Δηλαδή παιδιά στην εφηβεία, που παίρνουν από τον κοινωνικό έλεγχο, από τον κοινωνικό κίνδυνο αν καταλαβαίνεις τί θέλω να σου πω...

Σπουδάστρια: Μπορείτε να το εξηγήσετε λίγο;

Μελίνα: Οι κακές παρέες δηλαδή που έχουμε. Δεν σου φθάνω στα άκρα στη παραβατικότητα. Αλλά αυτό μπορεί να συμβεί και σε μια πυρηνική. Δηλαδή αυτό σκέφτομαι. Μπορεί να το αντιμετωπίζεις σε μια μ.ο γιατί η μαμά έρχεται και σου λέει και είμαι μόνη μου και το μεγαλώνω και μου έλειψε εκείνο και εκείνο αλλά παράλληλα το βλέπεις ότι, συμβαίνει και στις πυρηνικές οικογένειες κατά κόρον εεε...αλλά δεν μπορώ να την ενοχοποιήσω τη μ.ο ότι φταίει για αυτό ή ότι αντιμετωπίζει κάποιο έξτρα πρόβλημα. Πάντως να σου πω κάτι; Μπορεί να τα βλέπουμε μέσα στο σύστημα που είναι. Δηλαδή αν πας σε μια υποβαθμισμένη περιοχή της Πάτρας, σαφώς τα παιδιά έχουν πιο πολλές πιθανότητες τα παιδιά να στραφούν προς τη παραβατικότητα. Έχει να κάνει με τη συστημική θεωρία και συμβουλευτική θεραπεία που λέει...φαντάζομαι τα 'χεις ακούσει στη σχολή σου έτσι; Ότι όλοι είμαστε μέρος ενός συστήματος και λειτουργούμε σύμφωνα με ένα σύστημα και το σύστημα επηρεάζεται και από το κοινωνικό περιβάλλον, το οικοτεχνικό, τη πολυκατοικία, τον δρόμο, τη γειτονιά. Κατάλαβες;

Σπουδάστρια: Ναι.

Μελίνα: Και νομίζω πιο πολύ φταίει αυτό. Δηλαδή, οι όποιες δυσλειτουργίες εεε...οφείλονται στο σύστημα, που υπάρχει μια οικογένεια παρά από τη μορφή, που έχει μια οικογένεια. Και σου λέω μόνο με το γεγονός ότι οι γυναίκες επωμίζονται την ευθύνη των παιδιών, είτε γιατί το χρειάζονται είτε γιατί ο νόμος τους το δίνει είτε γιατί θεωρούν ότι έτσι

πρέπει να θεωρήσουν. Γιατί σπάνια η μητέρα αφήνει να πάρει την επιμέλεια ένας πατέρας. Ακόμα, κ αν ο πατέρας θέλει. Εεε... εκεί πρέπει να δούμε, αυτή η γυναίκα μέχρι τώρα ζούσε πως; Κάτω από αυτόν τον άντρα της; Υπό τη σκεύη του; Κάτω από τις φτερούγες του; Ή ήταν μια γυναίκα ανεξάρτητη, που θα μπορούσε να ανταπεξέλθει άρα η μονογονεϊκότητα εεε... μπορεί να την πιέζει αλλά σε ένα σημείο, που να μπορεί να λειτουργήσει θετικά-φυσιολογικά;

Σπουδάστρια: Μάλιστα. Εσείς πως δουλεύετε με ένα περιστατικό μονογονεϊκής οικογένειας; Θέλετε να μου περιγράψετε ένα περιστατικό και πώς το χειριστήκατε;

Μελίνα: Μμμ... Ο οργανισμός εδώ παρέχει τις υπηρεσίες του προς όλους τους ανέργους. Άρα δεν υπάρχει κανένας ιδιαίτερος τρόπος, που να αντιμετωπίζει τη μονογονεϊκότητα ούτε υπάρχουν στοχευμένα προγράμματα για μ.ο. Υπήρξαν κάποια περίοδοι και εκεί εμπλέκονταν κάποιοι άλλοι φορείς, που αναλάμβαναν το συμβουλευτικό κομμάτι. Εεε... και έχω δουλέψει και σε αυτό το συμβουλευτικό της μονογονεϊκότητας. Τώρα αν σε ενδιαφέρει από τη πλευρά της υπηρεσίας και των παροχών, μπορώ να στα πω. Αν σε ενδιαφέρει από τη πλευρά του κοινωνικού λειτουργού πώς δουλεύει η μονογονεϊκότητα.

Σπουδάστρια: Του κοινωνικού λειτουργού.

Μελίνα: Του κοινωνικού λειτουργού.

Σπουδάστρια: Σύμφωνα με τη δική σας εμπειρία έτσι;

Μελίνα: Ναι αλλά αυτό θέλω να σου πω, αλλά πως ένας κοινωνικός λειτουργός δουλεύει τη μονογονεϊκότητα, που έρχεται να βρει εργασία ή τη συμβουλευτική στη μονογονεϊκότητα;

Σπουδάστρια: Αυτό που θεωρείται εσείς ως πιο βασικό..

Μελίνα: Ναι. Εγώ αυτό που βλέπω στην μονογονεϊκότητα είναι το πρόβλημα του μόνου-γονέα. Δηλαδή της μητέρας, του πατέρα ίσως γιατί και η εμπειρία μου είναι με πιο μεγάλους, πιο μεγάλα παιδιά και εννοείται πως όταν ο γονιός αισθάνεται καλά, εεε... αυτό περνάει και στα παιδιά. Όταν ο ίδιος αισθάνεται, ότι η τύχη τον έχει χτυπήσει και φοβισμένος, προδομένος εεε... και τέλος πάντων δεν ξέρω τι άλλο, μπορεί να σκεφτεί ένας άνθρωπος που είχε μάθει να ζει με έναν άλλον και τώρα πρέπει να μάθει να ζει μόνος του εεε... νομίζω ότι η στέρηση είναι προς τον ίδιο. Ή να σου πω ένα περιστατικό. Έχω μια περίπτωση, που δούλεψα πριν αρκετά χρόνια πριν, με συνεχόμενη, με μια παρακολούθηση γύρω στο εξάμηνο. Ήταν μια κυρία, που ήταν ξενοδοχοϋπάλληλος, μετακινούνταν για να βρει δουλειά λόγω της σεζόν. Λοιπόν... είναι μια κυρία, που έχει δύο παιδιά, έναν άντρα που δούλευε και αυτός ξενοδοχοϋπάλληλος και κάποια στιγμή την άφησε. Εεε... βέβαια και η ίδια έβλεπε ότι ο γάμος της κόντευε να τελειώσει, οπότε αναγκάστηκε να φύγει από 'κει που δούλευε, να πάρει τα παιδιά της και να γυρίσει στην Πάτρα, όπου ήταν οι δικοί της. Ήταν ένας άνθρωπος με τους πάντες, με το κράτος, με τον σύντροφό της, με τη μητέρα της, με τους πάντες. Ήταν απελπισμένη. Η συμβουλευτική που της κάναμε ήταν για να βρει δουλειά η μόνη - μητέρα. Τέλος πάντων, αυτή η γυναίκα είχε τη μαμά της, που τη βοηθούσε με τα παιδιά εεε... και δεν μπορούσε να βρει δουλειά πουθενά, σαν ξενοδοχοϋπάλληλος δεν μπορούσε να βρει δουλειά. Λοιπόν, ο στόχος μας ποιος ήταν; Να την κάνουμε να πιστέψει στον εαυτό της και να εκμεταλλευτεί εντός εισαγωγικών, τη βοήθεια της μητέρας της με το μέγλωμα των παιδιών εεε... και η ίδια να μπορέσει να ανοίξει τα φτερά της. Εεε... δεν ξέρω κατά πόσο έγιναν ομαδικές συναντήσεις. Έγιναν ατομικές μαζί με ομάδα πάλι μονογονεϊκών και μετά από οχτώ χρόνια τη συνάντησα φέτος. Εεε... η κόρης της σπουδάζει στο εξωτερικό μουσική και ο γιος της, αν θυμάμαι καλά, είναι στο στρατό. Εννοώ κάνει τη στρατιωτική του θητεία. Και η

γυναίκα και απελευθερώθηκε και ξαναβγήκε στο επάγγελμα και βρίσκει δουλειά στα νησιά, όταν πέθανε η μαμά της. Δηλαδή, αυτό που είχαμε εντοπίσει ως βοήθεια τελικά ήταν πίεση. Η πίεση σημαίνει τη κρατούσε κάτω. Δηλαδή, μάλλον ήταν ένας άνθρωπος, που είχε μάθει να είναι κάτω από έναν σύντροφο γιατί ο άντρας της... δηλαδή από κοινού είχαν πάρει την απόφαση να μεταφέρονται για δουλειά σε διάφορα μέρη και δεν θα ήταν δική του ανάγκη παρά δική της. Γιατί εντάξει, να είσαι ξενοδοχοπάλληλος μπορεί να μείνεις και στην περιοχή σου. Τέλος πάντων, είναι μια ολόκληρη φιλοσοφία πως ψάχνεις δουλειά εεε... ότι υπάρχουν πολλά χρήματα στα νησιά, μια μονιμότητα τέλος πάντων, είχε μάθει να ακολουθεί τις επιλογές των άλλων. Εεε... όταν ο άντρας ήθελε να φεύγουνε... έφευγε. Όταν η μαμά της ήθελε να ήταν εδώ δεμένη... δέθηκε. Όταν προσπάθησε κατάφερε και να πιστέψει στον εαυτό της και να αναζητήσει μετά από οχτώ χρόνια, φαντάσου ήταν σαράντα χρονών τότε... τώρα για την αγορά εργασίας θεωρείται αρκετά ώριμη, υπερβολικά ώριμη θα σου έλεγα και κατάφερε τώρα να βρει δουλειά και δεν έβρισκε πριν, που ήταν και πιο νέα. Τώρα πώς δουλεύουμε; Δεν σου 'πα πως δουλεύουμε... Τίποτα. Στην ουσία βοηθάς τον ίδιο τον άνθρωπο να καταλάβει τι δικαιώματα έχει, να βοηθηθεί σε ότι αφορά την εργασία με κοινωνικές υπηρεσίες, με τα παιδιά του και να πιστέψει στον εαυτό του. Να διεκδικήσει εεε... από τον πρώην ή την πρώην σύζυγο... Είδες το στερεότυπο πάει κατευθείαν ότι ο κακός είναι ο άντρας. Εεε... να διεκδικήσει και να πιστέψει ξανά στον εαυτό της. Εκεί βιώνεις μια απόρριψη. Η φεύγεις μόνος σου έχει μια δυσκολία.

Σπουδάστρια: Έχει τύχει περιστατικό που είναι πατέρας μονογονεϊκής;

Μελίνα: Έχει τύχει να γνωρίσω πατέρα, του οποίου έχει πεθάνει η σύζυγός του. Ήταν και εκείνος αρκετά πελαγωμένος αλλά ξέρεις καμιά φορά, είναι θέμα και ανθρώπου και γνώσεων, που σε βοηθάνε να σταθείς στα πόδια σου. Εεε... δυσκολεύτηκε αρκετά αλλά τα κατάφερε με δύο κοριτσάκια πολύ μικρά.

Σπουδάστρια: Θεωρείτε ότι βίωσε αυτό το στερεότυπο που είπατε πριν;

Μελίνα: Στερεότυπο ποιο;

Σπουδάστρια: Αυτό το άνδρας μονογονεϊκής/γυναίκα μονογονεϊκής.

Μελίνα: Όχι. Νομίζω ότι τον άνδρα της μονογονεϊκής τον βλέπουν με πολλή μεγάλη συμπάθεια, αν θες να μιλήσουμε για στερεότυπα. Ο πατέρας ο καλός, που φροντίζει τα παιδιά του. Τη μητέρα τη μονογονεϊκή εεε... μπορεί να τη χαρακτηρίσουν κάπως κάποιες φορές. Με αυτή την έννοια. Δεν είναι δική μου πεποίθηση απλά συζητώντας καταλαβαίνω ότι, μπορεί η γυναίκα η οποία ζει μόνη της να αντιμετωπίζει πολλά κοινωνικά θέματα. Αν και η κοινωνία έχει βελτιωθεί. Να έχει δηλαδή δεχτεί στερεοτυπικές αντιλήψεις, αυτό εννοώ, που την έχουν δυσκολέψει αρκετά.

Σπουδάστρια: Εσείς πως αισθάνεστε όταν αντιμετωπίζετε ένα περιστατικό μονογονεϊκής οικογένειας;

Μελίνα: Κοίτα... έχω μια ευαισθησία σε ότι αφορά την ύπαρξη παιδιών, εεε.. δηλαδή τα παιδιά που περιμένουν από έναν άνθρωπο εεε... καταλαβαίνω και τον άνθρωπο, που δυσκολεύεται να ανταποκριθεί και τα παιδιά. Δηλαδή είναι αλλιώς όταν μια γυναίκα μένει μόνη σε μια μεγάλη ηλικία και αλλιώς όταν τα παιδιά είναι σε μικρή. Δεν ξέρω πως νιώθω, δηλαδή θες να βοηθήσεις αλλά μπορείς πάντα να βοηθήσεις; Αυτό είναι. Θέλει ο γονέας να βοηθήσει τον εαυτό του; Συνήθως, αυτό που μου... εεε... των μονογονεϊκών είναι η αμφισβήτηση υποστήριξης. Χωρίς όμως να χτίζει την ισότητα, να μην μπαίνει στην σχέση η εξουσία εεε... είτε λέγεται πατέρας, αδερφός.. κατάλαβες; Έχουν αυτή τη τάση οι άνθρωποι,

που μένουν μόνοι τους με την ευθύνη των παιδιών. Γυρνάω στον πατέρα μου να με προστατεύει. Εεε...ένας άντρας επίσης, γυρνάω στη μητέρα μου, η οποία μπορεί να καταπιέζει τα παιδιά, μόνο και μόνο να ζητήσουν αλληλοϋποστήριξη, μπορεί να ζητήσουν υποστήριξη και μέσα στο δικό τους περιβάλλον. Δηλαδή δεν είναι πάντα απαραίτητο να γυρίσουν πάντα πίσω στην οικογένεια.

Σπουδάστρια: Κατάλαβα. Πως θεωρείτε ότι είναι η κοινωνική πολιτική την Ελλάδα για τις μονογονεϊκές οικογένειες;

Μελίνα: Φρικτή. Δεν το συζητάμε...φρικτή! Δεν υπάρχει τίποτα για τις μ.ο. Υπάρχει ένα επίδομα, το οποίο για πάρα πολλά χρόνια είναι το ίδιο. Είναι πενιχρό. Δεν παίρνεις ούτε ένα ζευγάρι παπούτσια...στο λέω εγώ. Και δεν νομίζω ότι υπάρχει κάτι άλλο. Λένε ότι υπάρχει μια προτεραιότητα στους παιδικούς σταθμούς. Ναι οκ...σου παίρνει το παιδί στον παιδικό σταθμό, το οποίο σημαίνει ότι πρέπει να δουλεύεις για να σου πάρει το παιδί στον παιδικό σταθμό...της μονογονεϊκής. Και αν δεν δουλεύεις; Ναι υπάρχει μια προτεραιότητα. Ξέρεις τι γίνεται; Το πρόβλημά μας είναι να στηρίξεις τον άνθρωπο, που είναι μονογονεϊκός. Ο παιδικός σταθμός είναι για να φυλάει τα παιδιά των εργαζόμενων και όταν μια μονογονεϊκή δουλεύει της παίρνει το παιδί, όπως παίρνει και το δικό μου. Εεε... Μπορεί να προηγείται και αυτός, που έχει όμως ένα κατάσταση, δεν δηλώνει εισόδημα και δηλώνει μηδενικό και πάει πριν τη μονογονεϊκή αυτός. Ωραία! Της το πήρες το παιδί... μετά δεν θα πρέπει να έρθει η άλλη υποστήριξη, το πώς αυτή η γυναίκα θα βγει έξω να ψάξει για δουλειά; Ωραία! Και έψαξε για δουλειά και την βρήκε, που δεν υπάρχει... πάμε παρακάτω. Και μήπως πρέπει να υπάρξει υποστήριξη να πάνε; Τα παιδιά το απόγευμα και μήπως πρέπει να υπάρξει υποστήριξη να πάει και αυτή κάπου να στηριχθεί, που είναι μόνη της και έχει ένα σωρό θέματα; Κατάλαβες; Όταν λέμε για μια δράση, δεν λέμε για μια δράση μεμονωμένη. Οκ! Δίνουμε 45€ το δίμηνο! Παίρνουμε και ένα παιδί στον παιδικό σταθμό! Άλλη παίρνει τα 45€ που έχει μηδέν εισόδημα και άλλες τοποθετούν τα παιδιά στο παιδικό σταθμό. Και μετά τι; Οι παροχές και αυτό δεν συμβαίνει μόνο στις μ.ο, αυτό συμβαίνει σε όλες. Οι παροχές εδώ στη Ελλάδα είναι μεμονωμένες. Ένας φορέας δίνει μια παροχή...οκ! Και τους λένε δεν παίρνεις το επίδομα της Πρόνοιας; Τι άλλο θέλεις; Πήραμε και τα παιδιά στον παιδικό σταθμό... θες και δουλειά; Που να τη βρούμε; Να την βρεις μόνη σου. Κατάλαβες; Δεν υπάρχει ένα οργανωμένο κοινωνικό σύστημα, το οποίο να στηρίζει πραγματικά τους ανθρώπους που το χρειάζονται για τη περίοδο που το χρειάζονται. Γιατί της παίρνουν τα παιδιά και είναι μια μονογονεϊκή, που έχει και τη μαμά της και δεν το χρειάζεται προς το παρόν εεε... δεν πρέπει να έχει και κάτι άλλο που το χρειάζεται; Δεν έχουμε διερευνήσει ποτέ τις ανάγκες. Φανταζόμαστε εμείς, ότι οι μ.ο να τους λείπουν 45€ και λέμε έλα πάρ' τα εεε... ή μπορεί να θέλουν να πάνε τα παιδιά τους παιδικό σταθμό και δεν έχει παιδιά στο παιδικό σταθμό και έχει στο δημοτικό. Οκ! Και τα σχολεία ανοίγουν στις 8 και η κυρία βρίσκει δουλειά στις 7 να πάει και εμείς; Πώς τη βοηθάμε σε αυτό;

Σπουδάστρια: Μάλιστα. Τώρα θα ήθελα να μου πείτε την άποψή σας για τον κλάδο της κοινωνικής εργασίας και αν και πόσο βοηθά στην αποτελεσματικότητα της κοινωνικής πολιτικής για την μονογονεϊκή οικογένεια;

Μελίνα: Εεε...ο κλάδος της κοινωνικής εργασίας, που είναι συνδεδεμένος με το κοινωνικό κράτος πρόνοιας, από τη στιγμή που το κράτος είναι ανύπαρκτο δεν ξέρω κατά πόσο ο κλάδος από μόνος του, μπορεί να κάνει τίποτα. Για να δουλέψουν οι κοινωνικοί λειτουργοί χρειάζονται ένα κράτος πρόνοιας. Από 'κει και πέρα, οι κοινωνικοί λειτουργοί δουλεύουν στις ΜΚΟ, δίνουν όλες τους τις γνώσεις και πλουτίζουν καρδιά. Αυτή είναι η άποψή μου. Τώρα, για όσους κοινωνικούς λειτουργούς δουλεύουν σε αυτές τις υποτυπώδεις, ας πούμε, κοινωνικές δομές... τι να σου πω; Εγώ σαν κλάδος πιστεύω μπορεί να χρειαζόμαστε εκ νέου

εκπαίδευση. Τα δεδομένα έχουν αλλάξει πάρα πολύ. Η κοινωνική εργασία δεν γίνεται μέσα στις υπηρεσίες. Για μένα ο κοινωνικός λειτουργός, πρέπει να βγει έξω στον δρόμο. Το κράτος πρόνοιας δεν πρόκειται για το κάνει ποτέ να βγάλει έξω τους επαγγελματίες. Τους θέλει εκεί δεμένους στην καρέκλα, να πετάνε ένα φτωχό επίδομα, να ελέγχουν ποιο παιδάκι έχει 1€ παραπάνω στο εισόδημά του για να το βάλω στον παιδικό σταθμό. Αυτό που κάνουμε εμείς τώρα, δεν είναι κοινωνική εργασία. Κάπου έχει χαθεί το πράγμα γιατί δεν ενδιαφέρει το κράτος. Το κακό της κοινωνικής εργασίας είναι ότι είναι άμεσα συνδεδεμένη με το κράτος και όταν δεν είναι... εεε... τότε είναι με φορείς, που θέλουν να εισπράξουν κοινοτικά κονδύλια άρα ο εργοδότης δεν είναι καλός και άρα δεν εφαρμόζει αρχές κοινωνικής εργασίας.

Σπουδάστρια: Κατάλαβα. Εντάξει... ευχαριστώ πολύ για όσα μου είπατε..

Μελίνα: Εγώ ευχαριστώ γιατί και εγώ τώρα μην νομίζεις προβληματίστηκα με όλα αυτά..

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 4^η

[Από καταγραφή σημειώσεων]

Σπουδάστρια: Είστε από εδώ;

Ιωάννα: Ναι από εδώ είμαι.

Σπουδάστρια: Τελειώσατε τη σχολή Κοινωνικής Εργασίας;

Ιωάννα: Ναι, στο ΤΕΙ εδώ της Πάτρας.

Σπουδάστρια: Ακολουθήσατε κάποιες επιπλέον σπουδές;

Ιωάννα: Όχι δεν έχω κάνει μεταπτυχιακό και τέτοια. Είμαι 56 ετών αν θες να ρωτήσεις την ηλικία μου. Βλέπω την γράφετε στον οδηγό.

Σπουδάστρια: Δουλεύετε χρόνια σε αυτό τον χώρο;

Ιωάννα: Δούλευα 30 χρόνια στην Πρόνοια. Εδώ είμαι εθελοντικά από τότε που άνοιξε η υπηρεσία.

Σπουδάστρια: Έχετε πολλά περιστατικά μονογονεϊκών οικογενειών, που βλέπετε στην υπηρεσία;

Ιωάννα: Βέβαια και έχουμε. Έρχονται.

Σπουδάστρια: Συνήθως με ποιο αίτημα έρχονται οι μονογονεϊκές οικογένειες;

Ιωάννα: Ζητούν υποστήριξη. Κυρίως υλική με τροφές, ρούχα αλλά και ηθική υποστήριξη, συμβουλευτική και ψυχολογική υποστήριξη. Δυσκολεύονται να τα φέρουν εις πέρας. Είναι έγκυες πολλές, μπορεί και να απειλούνται ή να έχουν και άλλα παιδιά ή να είναι μόνες. Έρχονται εδώ ερείπια. Εμείς προσπαθούμε να κάνουμε ότι καλύτερο.

Σπουδάστρια: Ποιο μέλος μιας μονογονεϊκής απευθύνεται συνήθως στην υπηρεσία;

Ιωάννα: Η μητέρα. Ποτέ ο πατέρας. Πολλές φορές μπορεί να έρθουν και γυναίκες, που να συνοδεύονται από τη μητέρα τους. Αλλά πάντα γυναίκες βλέπουμε.

Σπουδάστρια: Ποια προβλήματα πιστεύετε ότι αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες;

Ιωάννα: Τώρα ειδικά με την οικονομική δυσχέρεια είναι οικονομικά αλλά και κοινωνικά. Ειδικά στις άγαμες γιατί το βλέπουμε υπάρχει το κοινωνικό στίγμα. Αν και το κοινωνικό στίγμα, θα μπορούσαμε να πούμε ότι εξαλείφεται καιρό με τον καιρό και μια γυναίκα χωρίς γάμο, γίνεται πιο εύκολα αποδεκτή σήμερα απ' ότι παλαιότερα. Αλλά και πολλά οικονομικά. Προβλήματα στέγασης γιατί αν δεν έχεις να πληρώσεις το νοίκι σου, εγκαταλείπουν και τα σπίτια τους και αφήνουν πίσω τους εκκρεμότητες. Κ αν δεν έχεις τρόπο να διαχειριστείς τις συναισθηματικές σου ανάγκες, είναι δύσκολο να τα βγάλεις πέρα με το να ψάχνεις να βρεις τα απαραίτητα. Το προνοιακό επίδομα που δίνεται είναι ελάχιστο 44€ το μήνα.

Σπουδάστρια: Πού πιστεύετε ότι οφείλονται τα προβλήματα των μονογονεϊκών οικογενειών;

Ιωάννα: Είναι δύσκολη η εύρεση εργασίας και το εισόδημα είναι ένα εκεί. Υπάρχει απουσία παιδικών σταθμών. Πώς θα πάει μια μητέρα να εργασθεί; Ειδικά αν δούμε ότι σε ολόκληρη την Πάτρα υπάρχει μόνο ένας βρεφονηπιακός σταθμός, το Δημοτικό Βρεφοκομείο. Μιλάμε βέβαια για τους δημόσιους σταθμούς. Υπάρχουν προβλήματα στις σχέσεις με τη πατρική οικογένεια. Πολλές φορές η μητέρα έχει προβλήματα με τους γονείς της, που ίσως της έλεγαν ρίξε το παιδί, στα λέγαμε εμείς και τέτοια και έτσι η μητέρα είναι αναγκασμένη μετά να τρέχει στους συλλόγους να ζητήσει βοήθεια. Είναι πολλοί οι λόγοι. Έχουν να κάνουν γιατί το οικονομικό πρόβλημα δύσκολα το ξεπερνάς και προχωράς. Οι προβληματικές πατρικές οικογένειες θα οδηγήσουν και σε προβληματικές συζυγικές οικογένειες. Βλέπουμε, ότι παιδιά από χαμηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο αναπαράγουν το ίδιο πρόβλημα. Εύκολα το παιδί χωρίζει κι αυτό και αποδέχεται τον χωρισμό και έτσι είναι ένας κύκλος.

Σπουδάστρια: Ποιοι πιστεύετε ότι είναι οι λόγοι της μονογονεϊκότητας;

Ιωάννα: Αυτά τώρα είναι επιλογές. Αποφασίζει ότι δεν θέλει σύζυγο και γίνεται μονογονεϊκή οικογένεια αλλά και πως έρχονται στη ζωή τα πράγματα. Είναι λόγοι προσωπικοί. Φυσικές καταστάσεις, όπως θάνατος ή να μην θέλει η οικογένεια να παντρευτεί.

Σπουδάστρια: Θέλετε να το εξηγήσετε λίγο αυτό; Γιατί να μην θέλει η οικογένεια να παντρευτεί;

Ιωάννα: Γιατί πολλές φορές τυχαίνει η οικογένεια της κοπέλας να μην θέλει, να μην εγκρίνει τον σύντροφό της και να μην την αφήνουν να είναι μαζί του και έτσι, μένει μόνη με το παιδί.

Σπουδάστρια: Εσείς εδώ, πώς δουλεύετε με ένα περιστατικό μονογονεϊκής οικογένειας; Μπορείτε να μου περιγράψετε ένα περιστατικό μονογονεϊκής οικογένειας και πώς το χειριστήκατε;

Ιωάννα: Είναι δύσκολο να θυμηθώ και να σου πω. Αλλά εμείς καταρχήν τους παρέχουμε ότι μπορούμε. Από ρούχα, κουβέρτες, τρόφιμα, γάλα για τα παιδιά. Τις γυναίκες τις βλέπει και ψυχολόγος και γίνονται και ομάδες με κοινωνικό λειτουργό μία φορά την εβδομάδα. Αλλά εμείς βλέπουμε και σφαιρικά όλη την οικογένεια. Μιλάμε με τους γονείς της και προσπαθούμε να την υποστηρίξουμε όσο μπορούμε και σεβόμαστε πάντα όποια απόφαση κ αν πάρει, για το αν θα κάνει έκτρωση ή όχι, αυτό είναι δική της απόφαση. Εμείς δεν παίρνουμε θέση αλλά στεκόμαστε κοντά τους.

Σπουδάστρια: Πώς αισθάνεστε όταν καλείστε να αντιμετωπίσετε ένα περιστατικό μονογονεϊκής οικογένειας;

Ιωάννα: Τη συμερίζομαι, τη κατανοώ. Είναι αγωνίστρια, ειδικά η μητέρα. Η γυναίκα έχει ανάγκη να γεμίσει τις μπαταρίες της. Ακόμη και αν κάνει σχέση δεν το κάνει για την ερωτική επαφή είναι το λιγότερο αυτό που σκέφτεται μια γυναίκα. Ο άνδρας μην κοιτάς, είναι διαφορετικά. Θα πάει και στο καφενείο και στο γήπεδο και θα αφήσει και το παιδί στην μάνα του και θα πάει και μια βόλτα. Έχει ανάγκες η γυναίκα και γι' αυτό σου λέω την κατανοώ.

Σπουδάστρια: Η άποψή σας για την κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα σχετικά με τις μονογονεϊκές οικογένειας ποια είναι;

Ιωάννα: Τα επιδόματα είναι ανύπαρκτα. Δεν υπάρχει πρόνοια καμία. Ούτε παιδικοί σταθμοί ούτε τίποτα. Και ενώ ο νόμος λέει προτεραιότητα για τις μονογονεϊκές, οι θέσεις έχουν καλυφθεί. Και γενικότερα ανυπαρξία επιστημονικού προσωπικού, των ψυχολόγων, των κοινωνικών λειτουργών οι πάντες και ανυπαρξία κοινωνικών δομών.

Σπουδάστρια: Και όσον αφορά το επάγγελμά μας, πιστεύετε ότι ο κλάδος της κοινωνικής εργασίας, όπως είναι διαμορφωμένος στις κοινωνικές υπηρεσίες βοηθά στην αποτελεσματικότητα της όποιας κοινωνικής πολιτικής και τις μονογονεϊκές οικογένειες;

Ιωάννα: Οι κοινωνικοί λειτουργοί κάνουν τα καλύτερα αλλά εμποδίζονται από άλλους παράγοντες για μένα. Γιατί υπάρχουν και άνθρωποι στις κοινωνικές υπηρεσίες, που δεν έχουν ούτε γνώσεις ούτε τον σωστό ρόλο για να σε αφήσουν και σένα να κάνεις τη δουλειά σου, όπως πρέπει. Εγώ πριν χρόνια κλήθηκα σε απολογία γιατί έτσι νόμιζαν από την υπηρεσία ότι έπρεπε να γίνει. Δεν υπάρχει ένα σημείο αναφοράς να μπορούμε να απευθυνθούμε και τα κουβαλάμε και εμείς όλα σπίτι μας. Δεν υπάρχει εποπτεία στους κοινωνικούς λειτουργούς.....(διακοπή της συζήτησης).....

Συγνώμη αλλά πρέπει να φύγουμε...

Σπουδάστρια: Ναι βέβαια. Ευχαριστώ πολύ για τη συμμετοχή σας..

Ιωάννα: Θα λέγαμε περισσότερα αλλά δυστυχώς πρέπει να κλείσω.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 5^η

Σπουδάστρια: Καταρχήν, να σας ρωτήσω... είστε από εδώ;

Φώτης: Είμαι από εδώ ναι.

Σπουδάστρια: Και σπουδάσατε εδώ;

Φώτης: Σπούδασα στο ΤΕΙ της Πάτρας και τελείωσα το 2000-2001 εκεί.

Σπουδάστρια: Πόσον ετών είστε;

Φώτης: Είμαι 32 ετών.

Σπουδάστρια: Εδώ είστε καιρό;

Φώτης: Εδώ δουλεύω από το 2005 τον Ιούνιο.

Σπουδάστρια: Είχατε εργαστεί σε κάποια άλλη υπηρεσία προηγουμένως;

Φώτης: Εεε... Όχι.

Σπουδάστρια: Να μιλήσουμε λίγο για την υπηρεσία. Βλέπετε μονογονεϊκές οικογένειες;

Φώτης: Η Κοινωνική Υπηρεσία βλέπει και μ.ο σε μεγάλο βαθμό, οι οποίες φθάνουν κυρίως με αίτημα την υλική βοήθεια: βοήθεια σε τρόφιμα, βοήθεια σε ρούχα, σε οικοσκευές, τέτοια πράγματα κατά κύριο λόγο.

Σπουδάστρια: Συνήθως ποια μέλη των μονογονεϊκών οικογενειών απευθύνονται σε εσάς;

Φώτης: Συνήθως η μητέρα. Έχουμε μετρημένους στα δάχτυλα του ενός χεριού πατέρες, που μεγαλώνουν τα παιδιά.

Σπουδάστρια: Γιατί πιστεύετε πως συμβαίνει αυτό;

Φώτης: Εεε... νομίζω ότι έχει να κάνει πάρα πολύ με το κοινωνικό status, με το πώς συνηθίζεται κοινωνικά το να πάρει η μητέρα τα παιδιά. Υπάρχουν περιπτώσεις, που οι μητέρες έχουν κάνει παιδιά εκτός γάμου με άγνωστους συντρόφους και μετά, φυσικά οι περισσότερες, που έχουν χωρίσει και φθάνουν να έχουν την επιμέλεια η μητέρα, που είναι και το πιο σύνηθες φαινόμενο.

Σπουδάστρια: Θέλετε να μου πείτε λίγο τα προβλήματα των μονογονεϊκών οικογενειών, που συνήθως βλέπετε πως υπάρχουν;

Φώτης: Οι οικογένειες που φθάνουν σε εμάς δεν είναι απλά μονογονεϊκές, φθάνουν σε εμάς γιατί συνήθως έχουν οικονομικά προβλήματα, οπότε αυτό είναι το βασικό θέμα που έχουν. Εεε...άλλα θέματα είναι η ανεργία, υπάρχουν κάποια προβλήματα υγείας εεε... έρχονται άνθρωποι, οι οποίοι είναι ανασφάλιστοι (διακοπή της συζήτησης) ...οπότε λέγαμε για τα προβλήματα που έχουν οι μ.ο, τι άλλο έχουνε εεε... και γενικά νομίζω από τα οικονομικά προβλήματα, μπορεί να έχουν προβλήματα ασθένειας ή να μην έχουν τη δυνατότητα να πάρουν φάρμακα, οι πιο πολλοί είναι ανασφάλιστοι. Σε γενικές γραμμές, αυτά είναι τα προβλήματα με τα οποία φθάνουν εδώ. Η αλήθεια είναι όμως, πως δουλεύουμε με πολλές οικογένειες και μονογονεϊκές, οι οποίες ενώ φθάνουν με ένα απλό αίτημα, όπως είναι ας πούμε το να πάρουν τρόφιμα, βλέπουμε και μια σειρά από προβλήματα που υπάρχουν. Είναι συνήθως πολυπροβληματικές οι οικογένειες που βλέπουμε και υπάρχουν και θέματα... (διακοπή της συζήτησης) ...Αυτά είναι τα προβλήματα που φθάνουν σε εμάς.

Σπουδάστρια: Ανεξάρτητα από τα προβλήματα που φθάνουν σε εσάς, ποια ...

Φώτης: Είναι αυτά που σου έλεγα νωρίτερα. Είναι πολλοί ανασφάλιστοι. Μπορεί να υπάρχουν, να βγαίνουν και θέματα κακοποίησης και γι'αυτό να υπάρχει και μία απόφαση η μητέρα να πάρει τα παιδιά και να φύγει ή να αποχωρήσει εεε...κάποιες περιπτώσεις δεν το λένε εύκολα, δεν το συναντάμε συχνά γιατί δεν ανοίγει εύκολα αυτό το θέμα. Υπάρχει κακοποίηση στα παιδιά, υπάρχουν ζητήματα χρήσης και γενικά όλα αυτά τα προβλήματα περιπλέκονται, δηλαδή είναι πολύ συχνό το φαινόμενο μια οικογένεια, που φθάνει σε εμάς τουλάχιστον, να έχει κάποιο τέτοιο ζήτημα. Δεν είναι απλά μια μ.ο είναι μια μονογονεϊκή,

που έχει φθάσει εδώ να ζητήσει κάτι απλό, όπως είναι τα τρόφιμα και κάτι τόσο πολύ βασικό, άρα με πολλές βασικές ανάγκες ακάλυπτες....(διακοπή της συζήτησης)...

Σπουδάστρια: Σας ρωτούσα εγώ, γιατί πιστεύετε ότι οι μονογονεϊκές οικογένειες αντιμετωπίζουν τόσο σημαντικά προβλήματα ακόμη και το θέμα της διαβίωσης, όπως αναφέρατε.

Φώτης: Κοίτα, έτσι όπως είμαστε αυτή τη στιγμή, δηλαδή μιλάμε για το 2012 τώρα τον Δεκέμβριο, αντιμετωπίζουν πρόβλημα πάρα πολλές οικογένειες είτε είναι μ.ο είτε είναι οι κλασσικές οικογένειες και με τους δύο γονείς. Προφανώς, όταν υπάρχει ένα μόνο εισόδημα είναι πολύ δύσκολα, αν υπάρχει αυτό το εισόδημα. Εεε...και ακριβώς οι δικές μας, σε εισαγωγικά οι δικές μας οικογένειες, αντιμετωπίζουν πάρα πολλά προβλήματα γιατί νομίζω, το ότι είναι μονογονεϊκές έχει προκύψει από τα προβλήματα. Όταν υπάρχει κακοποίηση εξαρχής, μετά υπάρχει διάσταση του ζευγαριού και όσον αφορά, πόσο απρόσεχτοι μπορεί να είναι κάποιοι άνθρωποι. Έχουμε πολλές κάποιες μαμάδες, που κάνουν κι άλλο ένα παιδί, κι άλλο ένα παιδί, κι άλλο ένα παιδί από έναν άλλο σύντροφο χωρίς να υπάρχει κανένας οικογενειακός προγραμματισμός. Είναι πράγματα που μέχρι να έρθω να δουλέψω εδώ δεν τα είχα καν φανταστεί ότι συμβαίνουν σε τέτοια μεγάλη έκταση. Ξαναλέω ότι κάποιες δικές μας οικογένειες είναι λίγο ιδιαίτερες.

Σπουδάστρια: Θέλετε να μου πείτε ένα περιστατικό μονογονεϊκής που αντιμετωπίσατε και πως το χειριστήκατε;

Φώτης: Στο μυαλό μου έρχεται αυτομάτως μια μητέρα, που δεν ήθελε καμία συνεργασία, καμία απολύτως συνεργασία. Ήταν μια γυναίκα, που είχε 4 παιδιά μικρά, αγόρια, η οποία...τα αγόρια είχαν διαφορετικό μπαμπά όλα...Αυτό είναι λίγο άκυρο περιστατικό γιατί έχει διαχείριση της κρίσης, αφού έφυγε η μαμά γιατί τη μαμά την σκότωσαν και έπρεπε να διαχειριστούμε τα παιδιά που δεν είχανε γονείς...μονογονεϊκή...Κοίτα, συνήθως άλλες οικογένειες μονογονεϊκές, που υπάρχει μια συνεργάσιμη μαμά, αυτό που κάνουμε είναι να προσφέρουμε συνήθως μια βοήθεια, αφού πάρουμε το ιστορικό και δούμε τις ανάγκες, κοιτάμε να δούμε ποιες πηγές βοήθειας δεν έχουμε χρησιμοποιήσει, δεν έχουμε εκμεταλλευτεί ακόμη. Αν υπάρχει κάποιος ανασφάλιστος και μπορεί να υπάρξει μια ασφάλιση στην Πρόνοια ή σε κάποιον άλλο φορέα. Κοιτάμε να δούμε τα παιδιά αν είναι σε μικρή ηλικία και δικαιούνται να πάρουν το επίδομα του απροστάτευτου παιδιού, αν δεν το έχουν πάρει ήδη. Κοιτάμε να δούμε πρώτα, τα βασικά στοιχεία. Στην συνέχεια, κοιτάμε τι ανάγκες υπάρχουν στην οικογένεια και κοιτάμε να βοηθήσουμε. Αυτές μπορεί να είναι ανάγκες τύπου τρόφιμα ή ρούχα, τα οποία σε τακτική βάση φροντίζουμε να ενισχύουμε και από εκεί και πέρα, μέσα της δικτύωσης που έχουμε με άλλες κοινωνικές υπηρεσίες, κοιτάμε να τους παραπέμψουμε, ώστε να μπορέσουν να πάρουν κι άλλα πράγματα. Επίσης, ένα κομμάτι το οποίο λειτουργεί-όχι σε εβδομαδιαία βάση-είναι η στήριξη της οικογένειας, γιατί οι οικογένειες που δουλεύουμε οι περισσότερες, δουλεύουμε σε βάθος χρόνου. Οπότε υπάρχει η δυνατότητα, να δούμε λίγο την εξέλιξη, πως τα πάει, πως τα καταφέρνει με τη δουλειά, πως τα καταφέρνει να τα βγάλει πέρα οικονομικά, αν τα παιδιά πάνε σχολείο. Υπάρχει οπότε, μια εποπτεία της οικογένειας, όχι σε τόσο στενή μορφή, όπως θα έκανε ας πούμε η Πρόνοια, δεν έχουμε την εποπτεία της οικογένειας, αλλά παρόλα αυτά είναι ένας χώρος αναφοράς, που βλέπουμε υποστηρικτικά την οικογένεια.

Σπουδάστρια: Πώς αισθάνεστε όταν έχετε να αντιμετωπίσετε ένα περιστατικό μονογονεϊκής οικογένειας;

Φώτης: Εξαρτάται από το πώς είναι. Δεν αισθάνομαι κάπως επειδή είναι μονογονεϊκή. Κοίτα, τον τελευταίο καιρό, με το που ακούω ότι δεν υπάρχει σύντροφος, φαντάζομαι ότι

είναι πολύ πιο δύσκολα και λέω τον τελευταίο καιρό γιατί είναι πολύ πιο δύσκολα τα πράγματα πια. Αυτό. Αναρωτιέμαι πως αυτή η γυναίκα κυρίως, έχει πηγές στήριξης και πρώτης βοήθειας και το έχω λίγο περισσότερο έννοια απ' ό,τι θα το 'χα σε μια οικογένεια με δύο γονείς, που μπορεί και οι δύο σύντροφοι να έχουν δουλειά ή να ψάχνουν δουλειά ή να κάνουν και άλλα πράγματα. Είναι πιο δύσκολο και επίσης αισθάνομαι διαφορετικά αν υπάρχει και περιστατικό κακοποίησης, που όσο και να 'ναι όλοι μας επηρεάζονται από τέτοια περιστατικά.

Σπουδάστρια: Ναι. Ποια είναι η άποψή σας για την κοινωνική πολιτική για την οικογένεια στην Ελλάδα και πιο πολύ για την μονογονεϊκή οικογένεια;

Φώτης: Μπορώ να σου πω τη γνώμη μου για την κοινωνική πολιτική γενικά ότι είναι σκατά! Συγγνώμη κιόλας αλλά δεν μπορώ να βρω άλλη λέξη. Είναι σχεδόν ανύπαρκτη. Δεν υπάρχει καμία μέριμνα και η μέριμνα που υπάρχει είναι εξευτελιστική για το άτομο αφού, δεν υπάρχει κανένας σεβασμός στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Νομίζω πολύ περισσότερο για τις μ.ο, που αντιμετωπίζουν εκ των πραγμάτων περισσότερα προβλήματα. Φοβάμαι όμως, ότι αυτό μπορεί αυτή τη στιγμή να χαρακτηρίζει την Κ.Π και την κοινωνική πρόνοια γενικότερα, σε όλους τους τομείς και σε όλα τα επίπεδα στο ελληνικό κράτος.

Σπουδάστρια: Τι πιστεύετε ότι είναι αυτό που θα έπρεπε να γίνει για να βοηθηθούν οι μονογονεϊκές οικογένειες από την κοινωνική πολιτική;

Φώτης: Να αλλάξει όλη η κοινωνική πολιτική. Κοίτα, επειδή είναι η κοινωνική πολιτική, είναι πολιτικές αποφάσεις που πρέπει να ληφθούν προς κατευθύνσεις, που θα σέβονται περισσότερο τη διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, γιατί αυτό που συμβαίνει και επιτρέπεται να συμβαίνει, τον τελευταίο καιρό, είναι η κατάφορη καταπίεση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την γνώμη μου. Και στους ανθρώπους που βλέπω, τα παιδιά δεν έχουν δικαίωμα σε στέγη, σε σωστή διατροφή, δεν έχουν δικαιώματα στην εκπαίδευση και τα όποια βοηθήματα σε μορφή επιδόματος δίνονται, είναι εξαιρετικά χαμηλά. Δεν μπορούν να διασφαλίσουν τίποτα. Είμαι μπαμπάς δύο παιδιών, ξέρω τί έξοδα μπορεί να έχει ένα παιδί και ένα παιδί, όχι για να ζει σούπερ ας πούμε αλλά γι' αν έχει τα στοιχειώδη. Για να είναι ένα παιδί... παιδί. Χρειάζονται να ληφθούν πολιτικές αποφάσεις, που θα έχουν ως γνώμονα τον άνθρωπο και όχι την οικονομία, κατά τη γνώμη μου. Προφανώς, και θα λάβουν υπόψιν τους και τα οικονομικά δεδομένα της χώρας και όλα αυτά και θα το κάνουν έχοντας και άλλες προτεραιότητες. Φοβάμαι όσες αποφάσεις λαμβάνονται τώρα, είναι με γνώμονα όχι τον άνθρωπο αλλά άλλα συμφέροντα. Δεν θα κάνουμε μια πολιτική συζήτηση τώρα. Είναι βαθιά πολιτικό το θέμα από την άποψη της συμμετοχής στα κοινά και με το πόσο παίρνουν θέση κοινωνικά, όχι κομματικά.

Σπουδάστρια: Τελευταία ερώτηση που αφορά το χώρο της κοινωνικής εργασίας, αν πιστεύετε ότι η κοινωνική εργασία όπως είναι διαμορφωμένη βοηθά στην αποτελεσματικότητα της κοινωνικής πολιτικής;

Φώτης: Κοίτα, υπάρχουν δύο βασικά πράγματα που μπορούμε να κάνουμε εμείς οι κοινωνικοί λειτουργοί. Το πρώτο είναι να βοηθήσουμε, οκ, τους ανθρώπους να δώσουμε επιδόματα. Προφανώς και δεν βοηθάμε με αυτό. Είναι πενιχρά και να τους δώσουμε υλική βοήθεια, πάλι η βοήθεια που δίνουμε είναι πενιχρή. Δεν βοηθάμε τους ανθρώπους να σταθούν στα πόδια τους και τους δίνουμε ψίχουλα βοήθειας για να μη πεθάνουν από τη πείνα. Απλά για να μην πεινάνε. Κάπως έτσι το αισθάνομαι ότι δουλεύει η οικογενειακή πολιτική στην Ελλάδα. Νομίζω ότι εφόσον δουλεύουμε σε ένα σύστημα που είναι έτσι, θα χρειαστεί ας πούμε να δουλέψουμε με ματαίωση, που μας προσφέρεται έτσι απλόχερα. Την ίδια στιγμή, έχουμε μία άλλη επιλογή που είναι διττή, κατά την άποψή μου. Αυτοί είναι όσοι

κοινωνικοί λειτουργοί, που ευθύνη μας είναι η συλλογικότητα, είναι να οργανώνουμε την κοινότητα, να οργανώσουμε τους συλλόγους, που θα μπορέσουν να αυτοβοηθούνται, να ετεροβοηθούνται, να υπάρχει βοήθεια από τον πολίτη στον συμπολίτη. Εκεί να βοηθήσουμε τους πιο ευάλωτους. Ένα κομμάτι είναι αυτό το πιο συλλογικό, ποιο του μαζί και ένα άλλο κομμάτι, είναι νομίζω ότι χρειαζόμαστε μέσα από τη δουλειά μας, από τη πρακτική μας, από τις οργανώσεις που δουλεύουμε, από τα συλλογικά μας όργανα να διεκδικήσουμε την αλλαγή της κοινωνικής πολιτικής. Να βγούμε στους δρόμους, να φωνάξουμε, να 'ρθούμε σε ρήξη, σε σύγκρουση και νομίζω πως αυτό είναι το καθήκον μας. Δηλαδή, δεν μπορούμε να λέμε οκ τόσο είναι, τόσο είναι το επίδομα-τόσο δίνω, αυτό θα κάνω. Αυτό είναι αλήθεια. Κι αυτό θα μας ματαιώνει στο τώρα μας, που βλέπουμε έναν άνθρωπο να πεινάει. Όμως άμα μεγαλώσουμε την εικόνα, χρειάζεται εμείς πρώτα από όλα να διεκδικήσουμε, γιατί είμαστε αυτοί που ξέρουμε. Όταν ήρθα στην υπηρεσία, πριν από 7 χρόνια νόμιζα πως τα πράγματα ήταν και άλλες εποχές τότε πιο καλές-και όταν συνειδητοποίησα ότι έρχονταν πολύς κόσμος με αίτημα να πάρει μια σακούλα με τρόφιμα, εκείνες τις εποχές, έπαθα σοκ. Ήταν σαν άνθρωποι, που ήταν βγαλμένοι από μια άλλη εποχή με προβλήματα, που ήταν κρυμμένα κάτω από το χαλί. Με προβλήματα που δεν παραδεχόμαστε ότι υπάρχουν στην πόλη μας. Και εκεί ήταν το πρώτο σοκ. Τώρα αυτό, έχει αρχίσει να μεγαλώνει πάρα πολύ και δεν μπορώ να κάνω πως δεν το ξέρω. Εγώ το ξέρω από το 2005. Οπότε ας βγούμε να διεκδικήσουμε την αλλαγή του.

Σπουδάστρια: Αυτό βλέπετε να γίνεται από τους συναδέλφους σας στις άλλες κοινωνικές υπηρεσίες;

Φώτης: Φοβάμαι πως υπάρχουν μόνο φωτεινές εξαιρέσεις που το κάνουν και δεν ισχύει σε μεγάλο βαθμό. Πολλοί συνάδελφοι, είτε δεν έχουν αυτή τη νοοτροπία και οκ είναι δικαίωμά τους είτε μέσα από τη καθημερινή πρακτική της ματαιώσης έχουν παραιτηθεί και στεναχωριέμαι. Υπάρχουν και άλλοι, που είναι πιο ιδεαλιστές και πιο αγωνιστικοί ή και κατά την άποψή μου, πιο κοντά σε αυτό που πρεσβεύει το επάγγελμά μας και η ιδεολογία του... Συγγνώμη αλλά πρέπει να φύγω. Με παίρνουν τηλέφωνο...

Σπουδάστρια: Ναι βέβαια. Σας ευχαριστώ πολύ για το χρόνο που μου διαθέσατε και για όσα μου είπατε. Συγγνώμη αν σας καθυστέρησα.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 6^η

[Από καταγραφή σημειώσεων]

Κέλλυ: Έχω διαβάσει τον οδηγό και έχω σημειώσει κάποια πράγματα, επομένως μπορούμε να αρχίσουμε.

Σπουδάστρια: Ωραία εντάξει. Σπουδάσατε εδώ στο ΤΕΙ;

Κέλλυ: Ναι, εδώ στην Πάτρα σπούδασα.

Σπουδάστρια: Εδώ πόσο καιρό δουλεύετε;

Κέλλυ: Είμαι εδώ 16 μήνες.

Σπουδάστρια: Έχετε προϋπηρεσία στον χώρο αυτό;

Κέλλυ: Έχω δουλέψει για ένα διάστημα στο ΚΕΘΙ στην Αθήνα, στο κέντρο χρόνιων παθήσεων και στον Κοινωνικό Τομέα αλλά και σε ένα ορφανοτροφείο θηλέων πάλι στην Αθήνα. Συνολικά, μετρώ 13 χρόνια δουλειάς.

Σπουδάστρια: Τι ηλικία έχετε;

Κέλλυ: Είμαι 45 χρονών.

Σπουδάστρια: Ποιοι πιστεύετε ότι είναι οι λόγοι της μονογονεϊκότητας;

Κέλλυ: Είναι η χηρεία, το διαζύγιο και η έλλειψη γάμου-απουσία γάμου και η γέννηση παιδιών.

Σπουδάστρια: Τι εννοείται με την έλλειψη γάμου;

Κέλλυ: Όταν δεν υπάρχει γάμος και έρθει ένα παιδί, το πιο σύνηθες είναι να φύγει ο άντρας και η γυναίκα να μείνει μόνη με ένα παιδί.

Σπουδάστρια: Ποια είναι συνήθως τα αιτήματα των μονογονεϊκών οικογενειών, που απευθύνονται στην υπηρεσία σας;

Κέλλυ: Εδώ φθάνουν για το θέμα της ανατροφής των παιδιών. Αίτημά τους είναι να πάρουμε τα παιδιά εμείς. Μετά εμείς διαπιστώνουμε κι άλλα προβλήματα και προσπαθούμε να τα λύσουμε. Κάποιοι έρχονται και συμβουλευτικά-ερευνητικά κάποιες φορές. Όταν η μητέρα κάνει αίτημα να αφήσει τα παιδιά, τότε έχει επαφές μαζί τους και πολλές φορές έρχεται πρώτα για να δει πως θα είναι τα πράγματα και να ζητάει συμβουλευτική. Σε περίπτωση που έχει παρέμβει η Εισαγγελία και μας φέρει το παιδί, τότε αυτό δεν υπάρχει είναι διαφορετικά τα πράγματα.

Σπουδάστρια: Ποιο μέλος είναι αυτό που συνήθως αιτείται στην περίπτωση μιας μονογονεϊκής οικογένειας;

Κέλλυ: Η μητέρα συνήθως έρχεται εδώ με τη θέλησή της να αφήσει τα παιδιά. Όταν ήμουν στο ΚΕΘΙ, που και πάλι έρχονταν γυναίκες σε σπάνιες περιπτώσεις μπορεί να έρχονταν και πατέρες μονογονεϊκής.

Σπουδάστρια: Ποια θεωρείται ότι είναι τα προβλήματα των μονογονεϊκών οικογενειών κατά τη γνώμη σας;

Κέλλυ: Υπάρχει ένας μόνο γονέας για να καλύπτει τις ανάγκες το παιδιών και ο γονέας έτσι έχει πολλά περισσότερα να κάνει απ' ότι μία οικογένεια με δύο γονείς. Σε περίπτωση θανάτου, η μ.ο έχει να αντιμετωπίσει και να διαχειριστεί το πένθος και ταυτόχρονα, να καλύπτει και τις ανάγκες των παιδιών. Τα παιδιά μ.ο οδηγούνται πολλές φορές, σε χρήση αλκοόλ και ουσιών και έχουν ανάγκη από ψυχολογική βοήθεια. Αλλά και τα παιδιά έχουν να αντιμετωπίσουν και τη διαφορετικότητά τους ως παιδιά μ.ο, όπως στο σχολείο.

Σπουδάστρια: Γιατί θεωρείτε ότι τα παιδιά αντιμετωπίζουν προβλήματα με τη διαφορετικότητά τους;

Κέλλυ: Γιατί υπάρχουν τα στερεότυπα. Διότι το περιβάλλον είναι συνηθισμένο σε κάτι άλλο και οτιδήποτε άλλο είναι διαφορετικό. Οτιδήποτε πέρα από το φυσιολογικό φαίνεται

διαφορετικό. Έχει να κάνει με το πώς η οικογένεια το έχει διδάξει αυτό στα παιδιά αλλά και το σχολείο και το περιβάλλον γενικότερα. Δεν είναι μη φυσιολογικό αλλά έτσι το βλέπουν.

Σπουδάστρια: Θα μπορούσατε να μας περιγράψετε ένα περιστατικό επαφή σας με μια μονογονεϊκή οικογένεια αλλά και πως δουλεύετε συνήθως μαζί τους;

Κέλλυ: Συνήθως κάνουμε ερωτήσεις στην μητέρα, τη γιαγιά ή τη θεία που έρχεται να αφήσει το παιδί, σχετικά με τα μέλη τη μ.ο, τις αιτίες-τους λόγους που θέλουν α αφήσουν το παιδί και κυρίως, αν είναι συνειδητοποιημένη για την απόφασή της, μια κοινωνική έρευνα ουσιαστικά. Μετά ενημερώνουμε για τον χώρο, τις παροχές, τη φροντίδα μέχρι το παιδί να φύγει από εδώ. Το παιδί αν δεν σπουδάσει φεύγει στα 18. Ακόμη, βλέπουμε αν είναι θετική στο να βλέπει το παιδί, αν συμφωνούν οι αποφάσεις του ιδρύματος και της μητέρας για το παιδί. Παραδείγματος χάριν για το σχολείο και πάντα κοιτάμε να δούμε αν το παιδί είναι καλά ψυχολογικά. Πάντα αποζητάμε την επαφή μητέρας και παιδιού.

Σπουδάστρια: Ποιο είναι το συναίσθημά μας όταν δουλεύετε με ένα περιστατικό μονογονεϊκής οικογένειας;

Κέλλυ: Όχι λύπη...λύπη και απογοήτευση, που δεν μπορεί να τα καταφέρει στο περιβάλλον της γιατί θα ήταν καλύτερα για το παιδί να μεγαλώνει μαζί της. Ή που μπορεί να έχει προβλήματα και να μην έχει υποστηρικτικό περιβάλλον ή και εκεί να υπάρχουν προβλήματα. Αυτό είναι το πρώτο συναίσθημα, μετά το αποδέχεσαι και προσπαθείς να βοηθήσεις.

Σπουδάστρια: Αισθάνεστε λύπη και απογοήτευση για την ίδια την γυναίκα ή γενικότερα για τη κατάσταση;

Κέλλυ: Για την ίδια αν έχει και δικά της προβλήματα όπως προβλήματα υγείας για παράδειγμα αλλά όταν είναι κι άλλα προβλήματα, τότε το συναίσθημα είναι για όλη τη κατάσταση, για όλες τις συγκυρίες που είναι εναντίον.

Σπουδάστρια: Ποια είναι η άποψή σας για τη κοινωνική πολιτική για τις μονογονεϊκή οικογένεια στην χώρα μας;

Κέλλυ: Δεν είναι καλή γιατί θα ξέρετε και εσείς, αυτό το βοήθημα που δίνουν είναι πολύ μικρό. Αλλά και για να το πάρουν υπάρχουν πολύ αυστηρές προϋποθέσεις. Το εισόδημα θα πρέπει να είναι πολύ χαμηλό. Αλλά και κάποια μοριοδότηση, που λέγεται ότι δίνεται είναι υπό αμφισβήτηση. Άλλες φορές δίνεται και άλλες όχι και οι νόμοι δεν βοηθούν. Είναι φτιαγμένοι έτσι, ποτ αν κάποιος χρωστάει τότε δεν παίρνει τίποτα. Σίγουρα θα μπορούσαν να γίνουν περισσότερα για τη κοινωνική πολιτική.

Σπουδάστρια: Και τώρα όσον αφορά το κλάδο της κοινωνικής εργασίας. Θεωρείτε ότι είναι βοηθητικός ως προς την αποτελεσματικότητα της κοινωνικής πολιτικής για τη μ.ο;

Κέλλυ: Είναι ο τομέας που βοηθάει πολύ. Ειδικά αν είναι σε σχετικές υπηρεσίες, που λειτουργούν και συμβουλευτικά. Τώρα ότι θα μπορούσε να γίνονται πολλά περισσότερα είναι αλήθεια. Αν υπήρχαν επιπλέον παροχές από το κράτος γιατί όσο και να υποστηρίζεις κάποιον ψυχολογικά και συναισθηματικά αν δεν έχει οικονομική στήριξη είναι δύσκολο.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 7^η

Σπουδάστρια: Είστε από εδώ από τη Λάρισα;

Δανάη: Ναι, από εδώ είμαι.

Σπουδάστρια: Εεε... Η ηλικία σας...

Δανάη: Είμαι 28.

Σπουδάστρια: Έχετε τελειώσει ποιο ΤΕΙ κοινωνικής εργασίας;

Δανάη: Το τμήμα κοινωνικής εργασίας της Αθήνας.

Σπουδάστρια: Και κάποιο μεταπτυχιακό;

Δανάη: Ναι, έχω κάνει ένα μεταπτυχιακό στο Λονδίνο σχετικά με την παιδική κακοποίηση.

Σπουδάστρια: Εεε... μάλιστα και κάποια προϋπηρεσία πριν από εδώ;

Δανάη: Εεε... ναι δούλεψα για ένα χρόνο στα παιδικά χωριά SOS της Αθήνας και τα τελευταία δύο χρόνια είμαι εδώ.

Σπουδάστρια: Δηλαδή συνολικά έχετε τρία χρόνια προϋπηρεσία;

Δανάη: Μάλιστα.

Σπουδάστρια: Ωραία, εδώ έχετε περιστατικά μονογονεϊκών οικογενειών;

Δανάη: Ναι, τα περισσότερα από τα κορίτσια προέρχονται από μονογονεϊκή οικογένεια.

Σπουδάστρια: Εεε... εσείς ποιοι θεωρείτε ότι είναι οι λόγοι της μονογονεϊκότητας καταρχήν;

Δανάη: Εεε... είναι είτε από χηρεία όπου ο μπαμπάς ή μαμά έχουν πεθάνει αντίστοιχα. Εεε... από διαζύγιο όπου πολλά ζευγάρια στις μέρες μας χωρίζουνε και πιστεύω και κατ' επιλογήν όπου μια γυναίκα μπορεί να μην έχει συνάψει κάποιον γάμο, αλλά να θέλει να κάνει ένα παιδί ή μέσω μιας περιστασιακής σχέσης που μπορεί να μείνει έγκυος, αλλά ο πατέρας ή μάλλον ο σύντροφος να αποχωρήσει, να μην θέλει και να αποφασίσει η γυναίκα να το κρατήσει.

Σπουδάστρια: Μάλιστα.

Δανάη: Αυτοί θεωρώ ότι είναι οι λόγοι.

Σπουδάστρια: Και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες;

Δανάη: Ως επί το πλείστον εδώ σ' εμάς έρχονται είτε για οικονομικούς λόγους και θέλουν να φέρουν το παιδί σε εμάς γιατί δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν επειδή είναι μόνο ένας γονέας. Εεε... είτε επειδή η μητέρα έχει πάρει πολλές ευθύνες εεε... και θεωρεί ότι δεν μπορεί να ανταπεξέλθει, έτσι ώστε το παιδί να πάρει τα ανάλογα εφόδια για να συνεχίσει τη ζωή του και προτιμά να το βάλει στο ίδρυμα.

Σπουδάστρια: Εεε... αυτά είναι τα προβλήματα που έρχονται σαν αιτήματα εδώ;

Δανάη: Εεε... ναι σαν αιτήματα.

Σπουδάστρια: Γενικότερα τα προβλήματα που αντιμετωπίζει μια μονογονεϊκή οικογένεια στη σημερινή εποχή;

Δανάη: Είναι σίγουρα το οικονομικό, γιατί είναι μόνο ο ένας γονέας και σίγουρα είναι πιο δύσκολα τα πράγματα. Εεε... συνάμα και η εύρεση εργασίας γιατί πολλές μητέρες δεν εργάζονται και είναι ακόμη πιο δύσκολα εκεί τα πράγματα εεε... αυτά έχουν τύχει σ' εμένα τουλάχιστον όσο είμαι εδώ.

Σπουδάστρια: Κι αυτά τα προβλήματα που πιστεύετε ότι οφείλονται; Ας πούμε το ότι μια οικογένεια αντιμετωπίζει είπατε το οικονομικό πρόβλημα επειδή υπάρχει μόνο ένας γονέας.

Δανάη: Ναι.

Σπουδάστρια: Δηλαδή θέλετε να το εξηγήσετε λίγο περισσότερο αυτό;

Δανάη: Εεε... ναι, εντάξει γενικότερα στις μέρες μας υπάρχει έντονο οικονομικό πρόβλημα και στις οικογένειες όπου υπάρχουν και οι δύο γονείς πόσο μάλλον εδώ που είναι μόνο ένας. Δεν υπάρχει δεύτερο εισόδημα, έτσι ώστε να βοηθήσει την οικογένεια να προχωρήσει γιατί και τα επιδόματα που υπάρχουν είναι πενιχρά. Δεν το συζητώ μιλάω γι' αυτό των 44 ευρώ το οποίο εντάξει πρέπει ο άλλος να λιμοκτονεί για να το πάρει είναι πάρα πολύ αυστηρά τα μέτρα για να μπορέσει να πάρει κάποιος το επίδομα.

Σπουδάστρια: Μιας και αναφερθήκατε στο επίδομα, πως θεωρείτε ότι είναι η κοινωνική πολιτική που υπάρχει για τις μονογονεϊκές οικογένειες;

Δανάη: Αα, εδώ γελάμε τώρα!! Δεν υπάρχει θεωρώ κοινωνική πολιτική για την οικογένεια στην Ελλάδα. Εεε... εντάξει δηλαδή τα πράγματα είναι τραγικά μιλάμε τώρα για ένα επίδομα που μπορεί να δίνεται ειδικά στις μονογονεϊκές 44 ευρώ και όπως σας είπα και πριν οι προϋποθέσεις είναι πάρα πολύ αυστηρές για να το πάρει κανείς. Εεε... μιλάμε για υπηρεσίες που δεν υπάρχουν και το θέμα είναι ότι έρχεται ένα περιστατικό σ' εμάς προσπαθούμε να κάνουμε ότι μπορούμε, αλλά κάτι ουσιαστικό δεν γίνεται. Ναι μεν να συμβουλευόμαστε αλλά δεν μπορούμε να βρούμε κάποια λύση στο πρόβλημα τους όλα είναι θεωρητικά, επομένως δεν θεωρώ ότι υπάρχει κοινωνική πολιτική για την οικογένεια γενικότερα, πόσο μάλλον για τις μονογονεϊκές.

Σπουδάστρια: Μάλιστα. Εεε... είπατε πριν ότι σαν αίτημα κάποια μονογονεϊκή οικογένεια έρχεται εδώ κυρίως λόγω οικονομικού, δεν μπορεί να μεγαλώσει το παιδί και απευθύνεται σ' εσάς.

Δανάη: Ναι, ναι έτσι.

Σπουδάστρια: Κάποιο άλλο αίτημα υπάρχει;

Δανάη: Εεε... είτε γιατί μπορεί ο πατέρας να έχει φύγει από τη ζωή εε και η μητέρα να μην μπορεί να αντιμετωπίσει γενικότερα το θάνατο και να θέλει και συμβουλευτική, να θέλει να βοηθήσουμε και την ίδια να αντιμετωπίσει όλο αυτό.

Σπουδάστρια: Δηλαδή κυρίως τα μέλη που απευθύνονται σ' εσάς...

Δανάη: Είναι μητέρες.

Σπουδάστρια: Μόνο; Δεν έχει τύχει δηλαδή να έρθει κάποιος πατέρας;

Δανάη: Εεε... όσο είμαι τουλάχιστον εδώ όχι δεν έχει τύχει κανένας πατέρας να έρθει, όλες όσες έχω δει εγώ είναι μητέρες.

Σπουδάστρια: Μάλιστα... και όταν κάποια έρχεται μ' αυτό το αίτημα που αναφέρατε, εσείς πως το αντιμετωπίζετε; Πως δουλεύετε δηλαδή, το αίτημα να μπει το παιδί στην υπηρεσία σας επειδή δεν μπορεί η μητέρα να το μεγαλώσει, εεε... αλλά και όταν είπατε ότι και η ίδια μπορεί να ζητήσει συμβουλευτική για την ίδια, τι κάνετε σε αυτή τη περίπτωση;

Δανάη: Εεε... ναι. Αρχικά έρχεται στην υπηρεσία μας, μας λέει το αίτημα της, εμείς κάνουμε μια κοινωνική έρευνα, έτσι; Ψάχνουμε κάποια πράγματα να δούμε αν ισχύουν, τις συνθήκες μέσα στις οποίες μεγαλώνει το παιδί εεε... και εφόσον διαπιστώσουμε ότι όντως η μητέρα δεν μπορεί να ανταπεξέλθει και ίσως το παιδί να είναι καλύτερα να έρθει για να του παρέχεται σωστά το φαγητό του, το σχολείο, έτσι; ...συμφωνούμε να έρθει. Τώρα όσον αφορά τη μητέρα, εμείς θέλουμε να υπάρχει κάποια σχέση μεταξύ παιδιού και μητέρας, δηλαδή δεν μας αρέσει το γεγονός να αποκόβεται και εφόσον το θέλει και η ίδια. Εεε... καθώς έρχεται να δει το παιδί, όποτε χρειάζεται έρχεται στο γραφείο και κάνουμε κάποιες συζητήσεις, ότι μπορεί να την απασχολεί και την ίδια.

Σπουδάστρια: Στο πλαίσιο της επαφής με το παιδί δηλαδή, όχι κάτι ξεχωριστό για την ίδια.

Δανάη: Όχι, όχι κάτι ξεχωριστό. Καθαρά στο πλαίσιο επαφής όταν έρχεται για το παιδί, εφόσον μπει το παιδί και έρχεται και η μητέρα μετά, γιατί στις περισσότερες περιπτώσεις έτσι γίνεται, όταν όντως υπάρχει κάποιο αίτημα εισαγωγής του παιδιού εδώ. Εεε... τουλάχιστον εγώ από την εμπειρία που έχω τα τελευταία δύο χρόνια, όντως υπάρχει ανάγκη και πρέπει το παιδί να μπει.

Σπουδάστρια: Μάλιστα και εσείς προσωπικά πως νιώθετε όταν έρχεστε αντιμέτωπη μ' ένα περιστατικό μονογονεϊκής οικογένειας;

Δανάη: Εεε... δεν νιώθω κάτι διαφορετικό από ότι γενικότερα ασχολούμαι σ' αυτό το κομμάτι όπως σας είπα και με τα χωριά SOS στην Αθήνα. Εντάξει, είμαι πιο ευαίσθητοποιημένη θα έλεγα γιατί έχουμε να κάνουμε με παιδιά και πρέπει να υπάρχουν πολύ λεπτοί χειρισμοί, γιατί όπως ξέρετε είναι μια ομάδα ιδιαίτερη, η οποία θέλει πολύ προσοχή γιατί υπάρχει και στιγματισμός από την κοινωνία και από τα άλλα παιδάκια στο σχολείο. Επομένως, αυτό που εγώ νιώθω είναι ότι ίσως να είμαι πιο ευαίσθητη σ' αυτές τις περιπτώσεις.

Σπουδάστρια: Όταν λέτε ιδιαίτερη ομάδα εννοείται τα παιδιά ή την μονογονεϊκή οικογένεια;

Δανάη: Τα παιδιά γενικότερα, όχι μόνο τα παιδιά των μονογονεϊκών είναι μια ομάδα που θέλει ιδιαίτερη προσοχή και χειρισμούς γιατί πληγώνονται και πολύ εύκολα. Πόσο μάλιστα τα παιδιά των μονογονεϊκών που μπορεί να συναντήσουν και στο σχολείο πολλά προβλήματα γιατί ξέρετε ότι είναι πάρα πολύ εύκολο το ένα παιδί να στιγματίσει το άλλο και να το κοροϊδέψει για οτιδήποτε. Εεε... δουλεύουμε πολύ γι' αυτό και σε συνεργασία με τους δασκάλους. Εκεί υπάρχει και συνεργασία δική μου γιατί είμαι μια εδώ, με δασκάλους των παιδιών για να προλάβουμε το οτιδήποτε, καθώς η επιθυμία μας είναι να μην πληγωθεί κάποιο παιδί και αισθανθεί άσχημα.

Σπουδάστρια: Εεε... μιλήσαμε και για την κοινωνική πολιτική...

Δανάη: Ναι, ναι...

Σπουδάστρια: Τα είπαμε πριν και απλά θα ήθελα να σας ρωτήσω πάνω σ' αυτό αν θεωρείτε ότι ο κλάδος της κοινωνικής εργασίας έτσι όπως έχει διαμορφωθεί μέσα στις κοινωνικές υπηρεσίες πλέον εεε... αν είναι αποτελεσματικός ως προς την κοινωνική πολιτική, την όποια κοινωνική πολιτική μπορούμε να πούμε ότι υπάρχει.

Δανάη: Ναι, θεωρώ ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί στις περισσότερες υπηρεσίες τουλάχιστον κάνουμε ότι μπορούμε σύμφωνα βέβαια με τα εφόδια που έχουν και οι ίδιοι γιατί πολλές φορές υπάρχει θέληση από εμάς αλλά δεν εγκρίνουν οι ανώτεροι μας πολλά πράγματα και από πόρους που έχουμε. Είναι αυτό που σας είπα ότι μπορεί να έχουμε πολλά περιστατικά, να έχουμε όλη την καλή διάθεση να τα βοηθήσουμε αλλά να μην μπορούμε να τους βρούμε κάποιο ουσιαστικό τρόπο επίλυσης των προβλημάτων γιατί δεν υπάρχουν τα κονδύλια που υπήρχαν παλαιότερα δεν υπάρχουν υπηρεσίες να παραπέμψουμε, κλείνουν η μια μετά την άλλη. Γενικότερα, είναι σε μια δύσκολη περίοδο και το δικό μας επάγγελμα. Αν και πιστεύω ότι όσο μπορεί βοηθάει ο καθένας από εμάς, δεν νομίζω ότι θα διώξεις εύκολα εξυπηρετούμενο, απλά το θέμα είναι κατά πόσο μπορούμε να τους βοηθήσουμε ουσιαστικά και όχι στα λόγια.

Σπουδάστρια: Εσείς θεωρείτε ότι μπορούμε; Μπορούν μάλλον...

Δανάη: Εεε... μπορούμε να τους βοηθήσουμε αλλά δυστυχώς μέχρι ένα σημείο. Μπορούμε ως επί το πλείστον στο να συμβουλέψουμε σε θεωρητικά πράγματα. Όταν κάτι είναι άμεσο, πολλές φορές δεν μπορούμε γιατί δεν εξαρτάται μόνο από εμάς από τη δική μας ειδικότητα, δηλαδή υπάρχει μια συνεργασία όπως και σε όλες τις υπηρεσίες δηλαδή. Δεν μπορεί ο κοινωνικός λειτουργός να κάνει πάντα αυτό που θέλει. Όταν για παράδειγμα έρχεται στην υπηρεσία μας μια μάννα και έχει άμεση ανάγκη από χρήματα, δεν μπορείς πάντα να τα βρεις γιατί δεν υπάρχουν πόροι και κάποιοι επιχειρηματίες της πόλης που παλαιότερα δίνανε χρήματα σαν δωρεές τώρα πια όλα αυτά έχουν κοπεί και εκεί είναι και το πρόβλημα.

Σπουδάστρια: Κατάλαβα.

Δανάη: Αλλά πιστεύω με καλή θέληση και προσπάθεια τουλάχιστον να πετύχουμε το 50%, έστω τον άλλο να μπορέσουμε λίγο να τον κατατοπίσουμε, πάντα δεν μπορούμε όμως πρακτικά να βοηθήσουμε δυστυχώς.

Σπουδάστρια: Ωραία... Σας ευχαριστώ για τον χρόνο σας, δεν έχω κάποια άλλη ερώτηση.

Δανάη: Να 'σαι καλά, ελπίζω να σε βοήθησα...

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 8^η

[Από καταγραφή σημειώσεων]

Σπουδάστρια: Αρχικά θα ήθελα να σας ρωτήσω τον τόπο καταγωγή σας...

Σίλια: Από Λάρισα.

Σπουδάστρια: Τι ηλικία έχετε;

Σίλια: Είμαι 51 ετών.

Σπουδάστρια: Ποιο τμήμα κοινωνικής εργασίας έχετε τελειώσει;

Σίλια: Το ΤΕΙ Ηρακλείου τελείωσα.

Σπουδάστρια: Έχετε κάποιο μεταπτυχιακό;

Σίλια: Όχι.

Σπουδάστρια: Η επαγγελματική σας εμπειρία ποια είναι;

Σίλια: Εδώ και 28 χρόνια εργάζομαι ως κοινωνική λειτουργός εδώ.

Σπουδάστρια: Μάλιστα. Ποιοι θεωρείται ότι είναι οι λόγοι της μονογονεϊκότητας;

Σίλια: Πιστεύω πως είναι τρεις: είτε από χηρεία, είτε από διαζύγιο, είτε κατ' επιλογήν, δηλαδή γυναίκες που είναι μόνες και θέλουν να κάνουν ή να υιοθετήσουν ένα παιδί. Στην υπηρεσία μου συνήθως έρχονται γυναίκες, οι οποίες θέλουν να υιοθετήσουν ένα παιδάκι.

Σπουδάστρια: Ποια πιστεύετε ότι είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες;

Σίλια: Δεν υπάρχει η ανάλογη στήριξη αυτών των οικογενειών από τις κοινωνικές υπηρεσίες.

Σπουδάστρια: Για ποιο λόγο πιστεύετε ότι γίνεται αυτό;

Σίλια: Δεν θα ήθελα να μου κάνεις άλλες ερωτήσεις εκτός αυτών που υπάρχουν στο έγγραφο που έχω μπροστά μου.

Σπουδάστρια: Εντάξει. Ωστόσο αυτό που έχετε μπροστά σας είναι ένας οδηγός για εμένα και την ερευνητική ομάδα. Δεν είναι δομημένο ερωτηματολόγιο και γι' αυτό θα ήθελα να σας κάνω κάποιες διευκρινιστικές ερωτήσεις.

Σίλια: Επιμένω να μείνουμε σε όσα έχω μπροστά μου.

Σπουδάστρια: Εντάξει, δεν σας πιέζω. Θα θέλατε να μας πείτε ποια πιστεύετε ότι είναι τα αίτια των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες;

Σίλια: Μη στήριξη κοινωνικών υπηρεσιών.

Σπουδάστρια: Ποια είναι τα συνήθη αιτήματα των μονογονεϊκών οικογενειών που απευθύνονται στην υπηρεσία σας;

Σίλια: Η εύρεση εργασίας, ζητάνε χρήματα και κάποιες φορές θέλουν συμβουλευτική για τη συμπεριφορά των παιδιών τους. Γιατί ξέρετε τα παιδιά των μονογονεϊκών οικογενειών δέχονται μεγάλο στιγματισμό από τους γύρω τους, είτε από παιδιά της ηλικίας τους είτε από μεγαλύτερους.

Σπουδάστρια: Σύμφωνα με την εμπειρία σας, ποιο από τα μέλη μιας μονογονεϊκής οικογένειας, απευθύνεται συνήθως στην υπηρεσία σας;

Σίλια: Και οι δύο έρχονται στην υπηρεσία μου. Σε πολλές περιπτώσεις και για πολλά πράγματα έρχονται οι άντρες, συνήθως για συμβουλευτική και όχι τόσο για οικονομική ενίσχυση.

Σπουδάστρια: Πως δουλεύετε με τα μέλη των μονογονεϊκών οικογενειών; Περιγράψτε ένα περιστατικό επαφής σας με κάποιο μέλος μονογονεϊκής οικογένειας;

Σίλια: Εγώ εδώ πέρα ασχολούμαι με υιοθεσίες μονογονεϊκών οικογενειών. Έρχονται στην υπηρεσία μας ανύπαντρες γυναίκες με υψηλό μορφωτικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο, οι οποίες ζητάνε να υιοθετήσουν παιδάκια. Εμείς κάνουμε μια κοινωνική έρευνα και αν όλα είναι καλά προχωράμε τις διαδικασίες για την υιοθεσία.

Σπουδάστρια: Πως αισθάνεστε όταν καλείστε να αντιμετωπίσετε ένα περιστατικό μονογονεϊκής οικογένειας;

Σίλια: Όπως και σε κάθε άλλη περίπτωση δεν αισθάνομαι κάτι διαφορετικό. Απλά όταν έχουμε να κάνουμε με παιδιά είμαστε λίγο πιο ευαίσθητοποιημένοι.

Σπουδάστρια: Μάλιστα. Πείτε μας τη γνώμη σας για την οικογενειακή πολιτική στην Ελλάδα για τις μονογονεϊκές οικογένειες;

Σίλια: Δεν υπάρχει, είναι υποτυπώδης.

Σπουδάστρια: Θεωρείτε ότι ο κλάδος της κοινωνικής εργασίας, όπως είναι διαμορφωμένος στις κοινωνικές υπηρεσίες, βοηθά στην αποτελεσματικότητα της οικογενειακής πολιτικής στην Ελλάδα;

Σίλια: Θεωρώ ότι είναι μια ειδικότητα που δεν την έχει πιάσει ακόμη παρακμή. Ένας σωστός κοινωνικός λειτουργός θα κάνει το καλύτερο δυνατό με τα μέσα που έχει για να εξυπηρετήσει τον πελάτη του.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 9^η

Σπουδάστρια: Αρχικά θα ήθελα να σας ρωτήσω τον τόπο καταγωγής σας.

Αλεξία: Από Αθήνα, έχω τελειώσει το τμήμα κοινωνικής εργασίας της Αθήνας.

Σπουδάστρια: Εεε... θα ήθελα να σας ρωτήσω... εεε... πόσον ετών είστε;

Αλεξία: Είμαι 55 αλλά μεταξύ μας ε;

Σπουδάστρια: Ναι, εννοείται... Εεε... ποια είναι η επαγγελματική σας εμπειρία;

Αλεξία: Η επαγγελματική μου εμπειρία είναι ότι εδώ και 29 χρόνια δουλεύω ως κοινωνική λειτουργός σε κάποια νοσοκομεία της Αθήνας και τώρα εδώ και 2 χρόνια στη Λάρισα.

Σπουδάστρια: Ποιοι θεωρείτε ότι είναι οι λόγοι της μονογονεϊκότητας;

Αλεξία: Τη συγκεκριμένη επαρχία τη χαρακτηρίζει η μονογονεϊκότητα όχι από επιλογή, έτσι; Συνήθως σε εμάς το βλέπουμε στην κοινότητα των τσιγγάνων όπου εκεί είτε σκόπιμα είτε λόγω της κουλτούρας τους δε συνάπτουν νόμιμους γάμους με αποτέλεσμα τα παιδιά να είναι γραμμένα στο όνομα της μητέρας. Εεε... και πολύ συχνά καλούνται όντως μόνες μητέρες με πενιχρά έσοδα ή τίποτα να μεγαλώσουν αυτά τα παιδιά δηλαδή, όταν βλέπουμε έξω που ζητιανεύουν εγώ βρίσκω ότι έχουν πραγματικό πρόβλημα οι τσιγγάνες και μάλιστα επειδή τους έχει συνηθίσει εδώ η τοπική κοινωνία, εεε... θεωρούν ότι ε, μωρέ γύφτοι είναι. Θεωρώ

ότι έχουν φτώχεια, ότι πραγματικά οι γυναίκες τσιγγάνες, οι οποίες είναι και πολύ τρυφερές μάνες είναι δυστυχείς, δεν έχουν όντως να μεγαλώσουν τα παιδιά τους.

Σπουδάστρια: Ναι, είναι παραμελημένες συνήθως.

Αλεξία: Ακριβώς, παντρεύονται με τα δικά τους έθιμα που είναι μη νόμιμοι γάμοι αυτοί σε πολύ μικρές ηλικίες 12-13 χρονών έτσι από εκείνη την ηλικία, στα 40 τους, 35 έχουν και εγγόνια και μπορεί να δεις και παιδιά και εγγόνια να είναι εκτός γάμου όλα. Λοιπόν κάποιες εξ' αυτών είναι και θύματα μιας κατάστασης τέτοιας όπου μπορεί να έχουν συνάψει και νόμιμο γάμο, όπου ο πατέρας μπορεί να είναι τοξικομανής ή να έχει βρει μία άλλη καθώς τα έθιμά τους είναι περίεργα. Μία άλλη γυναίκα και να έχει εγκαταλείψει ουσιαστικά τη μάνα το βρίσκουμε πάρα πολύ συχνά αυτό.

Σπουδάστρια: Ναι.

Αλεξία: Εεε... άλλη μία κατηγορία που συναντούμε είναι οι τοξικομανείς εεε... επειδή νεογνολογικό τμήμα και μαιευτικό εεε... πολύ συχνά παιδιά που νοσηλεύουμε με στερητικό σύνδρομο στη μονάδα γιατί ο γονιός ή ο ένας ή ο άλλος ή και οι δύο ήταν χρήστες ηρωίνης κάνουν στερητικό σύνδρομο τα παιδάκια και νοσηλεύονται. Στις πλείστες εξ' αυτών συναντάμε ότι δεν είναι παντρεμένες έτσι.

Σπουδάστρια: Ναι, κατ' επιλογήν.

Αλεξία: Ακριβώς, ότι είναι ανύπαντρες σε αυτή την περίπτωση επειδή τις γνωρίζουμε αμέσως μετά τη γέννα δεν είναι εγκαταλελειμμένες από το σύντροφο, στο μέλλον μπορεί να συμβεί αυτό. Τις βρίσκουμε συνήθως να ζουν μαζί, να συζούν με κάποιον τοξικομανή αλλά είναι άγαμες. Είναι νόμος αυτό.

Σπουδάστρια: Άγαμες δηλαδή και με χρήστες ουσιών.

Αλεξία: Όπως άγαμες μητέρες έχουμε συναντήσει αλλοδαπές οικονομικές μετανάστριες κυρίως από τη Βουλγαρία και αυτό συχνό εδώ. Δηλαδή αν με ρωτήσετε που βλέπετε τη μονογονεϊκότητα δε θα έλεγα στους τσιγγάνους αλλά σε κάποιες «περιθωριακές» ομάδες όπως είναι οι τοξικομανείς και σε κάποιους οικονομικούς μετανάστες κυρίως από τη Βουλγαρία που βρίσκονται σε μεγάλη εξαθλίωση.

Σπουδάστρια: Μάλιστα, δεν έχετε δει άλλα περιστατικά μονογονεϊκότητας;

Αλεξία: Ναι έρχονται και άλλα περιστατικά, δεν έρχονται όμως σαν πρόβλημα σε εμάς ότι δηλαδή είναι διαζευγμένοι και δεν έχω τα σημαντικότερα να προσφέρω στο παιδί μου. Ίσως η ζωή της διαζευγμένης να είναι πιο οργανωμένη.

Σπουδάστρια: Έχετε δηλαδή πιο πολλά περιστατικά ανύπαντρων μητέρων;

Αλεξία: Ναι και σε αυτή την κατηγορία πολλές φορές θα χρειαστεί να φιλοξενήσουμε τα παιδιά τους στο «Μητέρα» στο κέντρο βρεφών «Μητέρα» γιατί δεν μπορεί να τα μεγαλώσει η μητέρα μόνη της, έτσι θα έρθει η τσιγγάνα να ζητήσει οικονομική βοήθεια γιατί δεν έχει να ταΐσει το παιδί της.

Σπουδάστρια: Σε αυτήν την περίπτωση τι γίνεται;

Αλεξία: Τι γίνεται, εεε... τα παιδιά που έρχονται από τη νεογνολογική μονάδα, πολλά εξ' αυτών που δηλώνουν ότι δεν μπορούν να τα μεγαλώσουν τα δίνουμε στο «Μητέρα» για υιοθεσία ή φιλοξενία γιατί υπάρχει και αυτός ο θεσμός στο «Μητέρα» για ένα χρονικό

διάστημα μέχρι η μητέρα να μπορέσει να οργανωθεί και να πάρει το παιδάκι πίσω να το μεγαλώσει μας έχει συμβεί και αυτό. Συμβαίνει συχνά. Στους τοξικομανείς επειδή βλέπουν συχνά τους συντρόφους εκτός γάμου, ποτέ δε δίνουμε το παιδί χωρίς την εποπτεία κάποιας γιαγιάς ή κάποιου παππού που υπογράφει την ευθύνη για την ικανότητα να μεγαλώσει το παιδί. Γιατί ο κανόνας σε αυτή την κατηγορία των ανθρώπων είναι άνεργοι όλοι έτσι, είναι άνεργοι και εξαρτημένοι και ίσως εγκυμονεί και επικινδυνότητα για το παιδί. Οπότε το δίνουμε με την εποπτεία των παππούδων, συνήθως έτσι γίνεται και ενημερώνουμε την τοπική κοινωνική πρόνοια, τη συνάδελφο να επισκέπτεται το παιδί στο σπίτι, να παρακολουθεί πώς εξελίσσεται ώστε αν το παιδί διατρέξει κάποιον κίνδυνο να μπορέσει να επληφθεί η οργανωμένη κοινωνία.

Σπουδάστρια: Η πρόνοια δηλαδή;

Αλεξία: Η πρόνοια κατά βάση ναι και ο εισαγγελέας υπηρεσίας. Είχαμε πρόσφατα περιστατικό τέτοιο που οι δύο τοξικομανείς γονείς πολύ τρυφεροί άνθρωποι και με πολύ χαρά που κάνανε παιδάκι, το πήρανε με την εποπτεία της γιαγιάς αλλά στην πορεία διαπίστωσε συνάδελφος από άλλο νοσοκομείο ότι ενώ το φέρανε στο νοσοκομείο επειδή είχε κάνει έναν πυρετό και οι δύο γονείς ήταν μαστουρωμένοι. Αμέσως επελήφθησαν οι υπηρεσίες, βρήκαν τη γιαγιά και τώρα πια τους έχουν υπό στενή παρακολούθηση ούτως ώστε να προλάβουμε ότι μπορεί να συμβεί στο παιδί άσχημο. Βέβαια υποτίθεται ότι δουλέψαμε με τους γονείς στην προκειμένη περίπτωση, συνεργαστήκαμε με τον ΟΚΑΝΑ για να μπουν σε ένα πρόγραμμα αποτοξίνωσης που κάποιες φορές έχει αποτέλεσμα και κάποιες άλλες όχι. Εεε... μας έχει τύχει και κακοποίηση γυναίκας, που χώρισε με τον άντρα και παρέμεινε μονογονεϊκή γονιός. Συνήθως ο κανόνας πάντως τα θύματα σε αυτή την ιστορία είναι οι γυναίκες.

Σπουδάστρια: Σύμφωνα με την εμπειρία σας δηλαδή οι γυναίκες απευθύνονται στην υπηρεσία σας;

Αλεξία: Ναι. Δεν μου έχει τύχει ποτέ να έρθει κάποιος άντρας.

Σπουδάστρια: Ποια είναι τα συνήθη αιτήματα των μονογονεϊκών οικογενειών που απευθύνονται στην υπηρεσία σας;

Αλεξία: Εεε... κυρίως τα οικονομικά έτσι και συμβουλευτικά κάποιες φορές και αυτό για διάφορα θέματα. Πάντως το οικονομικό πρόβλημα και η ανεργία είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες.

Σπουδάστρια: Πώς δουλεύετε με τα μέλη μονογονεϊκών οικογενειών; Περιγράψτε ένα περιστατικό επαφής σας με κάποιο μέλος μονογονεϊκής οικογένειας.

Αλεξία: Νομίζω περιέγραψα κάνα δύο. Είχαμε τσιγγάνα 17 ετών η οποία με τους δικούς τους γάμους τους περίεργους που κάνουν με έναν άλλο 17χρονο παντρεύτηκαν κάνανε ένα παιδάκι. Αυτός μετά ερωτεύτηκε μία άλλη, την παράτησε, η γιαγιά φυσικά φρόντιζε το μωρό και την 17χρονη είχε δηλαδή δύο μικρά η γιαγιά και άλλα πέντε στο σπίτι καταλαβαίνεις χαμός... Και κάποια στιγμή ήρθαν συνειδητά με σκοπό να στείλουμε το παιδί στο «Μητέρα» για υιοθεσία. Σπάνια οι τσιγγάνοι δίνουν τα παιδιά τους για υιοθεσία υπόψιν. Όμως προέκυψε και αυτό. Συνήθως οι τσιγγάνες φέρνουν τα παιδιά τους εδώ με σοβαρά προβλήματα υγείας που δεν υπάρχουν στα άλλα παιδάκια των λευκών ας πούμε.

Σπουδάστρια: Μάλιστα.

Αλεξία: Εεε... τα παιδιά αυτά υπόκεινται σε κινδύνους περισσότερους από τα άλλα παιδάκια. Είναι πιο επιρρεπή γιατί δεν έχουν τις κατάλληλες συνθήκες διαβίωσης, δεν κάνουν

όλα τα απαραίτητα εμβόλια τα ξεχνούν, αφού αν δεις το παιδιατρικό κάτω είναι γεμάτο τσιγγανάκια.

Σπουδάστρια: Κατάλαβα. Πώς αισθάνεστε όταν καλείστε να αντιμετωπίσετε ένα περιστατικό μονογονεϊκής οικογένειας;

Αλεξία: Σε ότι αφορά τα παιδιά πάντα είμαστε πιο ευαισθητοποιημένοι και ειδικά όταν είσαι γονιός έτσι και χωρίς να είναι επαγγελματικό ταυτίζεσαι με τη μάνα και αναφέρομαι στη λέξη μάνα γιατί μάνες απευθύνονται εδώ σε εμάς έτσι. Έχει συμβεί τουλάχιστον δύο φορές να έρθουν γιαγιάδες οι οποίες μεγαλώνουν τα παιδιά των τοξικομανών γονέων δηλαδή έχω δύο περιστατικά όπου οι γιαγιάδες οι οποίες δεν είναι πολύ μεγάλες είναι μανάδες, έχουν πάρει την επιτροπεία κυριολεκτικά την επιτροπεία των παιδιών γιατί και οι δύο γονείς είναι εντελώς ανίκανοι.

Σπουδάστρια: Δεν είναι δηλαδή σε θέση να φροντίσουν το παιδί τους.

Αλεξία: Ναι, ναι.

Σπουδάστρια: Πείτε μας τη γνώμη σας για την οικογενειακή πολιτική στην Ελλάδα για τις μονογονεϊκές οικογένειες.

Αλεξία: Κοιτάζτε εεε... εδώ στη συγκεκριμένη επαρχία δεν υπάρχουν στη Λάρισα... υπήρχε ένας ξενώνας, έκλεισε. Ίσως έκλεισε γιατί δεν υπήρχε μεγάλη ζήτηση, αυτό είναι θετικό από τη μία να μην υπάρχει μεγάλη ζήτηση. Πιστεύω όμως ότι ίσως υπήρχε ανάγκη, αλλά δεν το είχαν συνειδητοποιήσει ή δεν είχαν πιστέψει στο θεσμό αυτές οι μονογονεϊκές οικογένειες. Δεν ξέρω, ίσως να υπάρχει και η αλληλοϋποστήριξη, μεγαλύτερη βοήθεια εεε... από την ευρύτερη οικογένεια πιθανόν να είναι και αυτό. Εεε... η Αθήνα είναι πιο απρόσωπη εκεί λοιπόν οι ξενώνες μιας και μιλάμε για κοινωνική πολιτική, οι κοινωνικοί ξενώνες δούλευαν πάρα πολύ με τις μονογονεϊκές οικογένειες. Υπάρχει λοιπόν ο θεσμός των οικογενειών, των ξενώνων φιλοξενίας όπου είναι κάτι σημαντικό. Εεε... η επιδοματική πολιτική δε λέει σπουδαία πράγματα έτσι, ίσως όμως κατά περίπτωση ίσως να είχαν κάποια υποστήριξη. Δε θεωρώ όμως ότι είναι σπουδαία η κοινωνική πολιτική.

Σπουδάστρια: Θεωρείτε ότι ο κλάδος της κοινωνικής εργασίας, όπως είναι διαμορφωμένος στις κοινωνικές υπηρεσίες, βοηθά στην αποτελεσματικότητα της οικογενειακής πολιτικής στην Ελλάδα;

Αλεξία: Οι κοινωνικοί λειτουργοί φυσικά και παράγουν έργο. Αν οι κοινωνικοί λειτουργοί δούλευαν στην πρόληψη εεε... τότε το έργο τους θα ήταν πιο παραγωγικό. Εεε... θα υπήρχαν λιγότερα προβλήματα και αναφέρομαι στα σχολεία, στα αστυνομικά τμήματα είναι και τα κέντρα υγείας που θα μπορούσε να δουλέψει κανείς προληπτικά. Αν απευθύνεται ο κόσμος σε εμάς πιστεύω ότι είμαστε ένας υγιής ακόμα κλάδος και δεν είμαστε από τους κλάδους που είναι διεφθαρμένοι. Θεωρώ ότι εμείς δεν μπορούμε να αρνηθούμε στον κόσμο.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 10^η

Σπουδάστρια: Αρχικά θα ήθελα να σας ρωτήσω ποιο τμήμα κοινωνικής εργασίας έχετε τελειώσει;

Φανή: Το ΤΕΙ Αθήνας το 1994.

Σπουδάστρια: Ο τόπος καταγωγής σας;

Φανή: Από Λάρισα.

Σπουδάστρια: Έχετε κάνει κάποιο μεταπτυχιακό;

Φανή: Έχω κάνει δύο μεταπτυχιακά, το ένα είναι στην κοινωνική διοίκηση στο Δουβλίνο και το άλλο είναι στην πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας στην ιατρική σχολή εδώ στη Λάρισα.

Σπουδάστρια: Α ωραία. Η επαγγελματική σας εμπειρία;

Φανή: Συνολικά εννοείτε σε διάρκεια;

Σπουδάστρια: Ναι.

Φανή: 18 χρόνια εργάζομαι ως κοινωνική λειτουργός. Στη Λέρο στο κρατικό θεραπευτήριο της Λέρου για ένα χρόνο, εεε... στη διεύθυνση πρόνοιας για δέκα χρόνια και μετά εδώ, από το 2005.

Σπουδάστρια: Ωραία. Ποιοι θεωρείται ότι είναι οι λόγοι της μονογονεϊκότητας;

Φανή: Εεε... πράγματα που μπορούν να προκύψουν στη ζωή ενός ανθρώπου έκτακτα κάποια στιγμή, όπως ένας θάνατος, ένα διαζύγιο και κάποιοι άλλοι λόγοι που μπορεί να είναι από επιλογή. Κάποιος δηλαδή επιθυμεί να είναι εεε... όπως ας πούμε μητέρες που επιθυμούν να υιοθετήσουν παιδιά άγαμες, δηλαδή μονογονεϊκές οικογένειες, εεε... αυτά ή κάποιος ας πούμε επιθυμεί να κάνει ένα παιδί εκτός γάμου και να το κρατήσει.

Σπουδάστρια: Ποια πιστεύετε ότι είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες;

Φανή: Τα προβλήματα, έτσι όπως είναι σήμερα η οικονομική κατάσταση σίγουρα το οικονομικό, αν δεν υπάρχουν δύο εισοδήματα να εισρέουν μέσα σε μια οικογένεια είναι δύσκολα τα πράγματα. Εεε..., τώρα τι άλλα προβλήματα, ίσως αν μιλάμε για μικρά παιδιά να χρειάζονται, εεε... να χρειάζονται περισσότερα στηρίγματα, τι να πω πρότυπα αλλά νομίζω, ότι όλες οι μονογονεϊκές με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο εδώ στην Ελλάδα ας πούμε, έτσι όπως είναι διευρυμένη οικογένεια έχουμε οικογενειακές σχέσεις λίγο ως πολύ. Αυτά μπορεί να αναζητηθούν και στο ευρύτερο οικογενειακό περιβάλλον δηλαδή την πατρική φιγούρα ας πούμε ή την μητρική αντίστοιχα αν λείπει κάτι. Εεε... ίσως θα μπορούσες να πεις και το θέμα του στίγματος ή της προκατάληψης αν εεε... δεν ξέρω πως φαίνεται βέβαια αυτό κάθε περίπτωση είναι ξεχωριστή αλλά θα μπορούσε να υπάρχει δεν είμαστε και τόσο πια απελευθερωμένοι σαν λαός.

Σπουδάστρια: Ποια πιστεύετε ότι είναι τα αίτια των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες;

Φανή: Τα αίτια των οικονομικών;

Σπουδάστρια: Ναι, ποια πιστεύεται ότι είναι τα αίτια των προβλημάτων των οικονομικών ας πούμε...

Φανή: Εντάξει, πέρα από τις προσωπικές επιλογές που κάνει κάποιος και πέρα από τα περιορισμένα έσοδα που έχει, είμαστε μέλη ενός ευρύτερου συστήματος οπότε μας επηρεάζει ας πούμε και η κατάσταση της χώρας μας σ' αυτή τη φάση έτσι όπως είμαστε. Εεε... και χαμηλά εισοδήματα δηλαδή με μια σύνταξη δεν υπάρχουν δηλαδή επιδόματα, δεν υπάρχουν τέτοια υποστηρικτικά ας πούμε χρηματικά ποσά, εν υπάρχει τέτοιο παιδοκεντρικό ενδιαφέρον τόσο πολύ στη χώρα μας για να στηρίζει ας πούμε τα παιδιά οπότε είναι και θέμα κουλτούρας, πολιτικής και κοινωνικής πολιτικής γενικότερα.

Σπουδάστρια: Τα συνήθη αιτήματα των μονογονεϊκών οικογενειών που απευθύνονται στην υπηρεσία σας;

Φανή: Κάποιος ερχόμενος εδώ πέρα μπορεί να ζητήσει να έχει μια παρακολούθηση, μια νοσηλεία, μια ιατρική αγωγή, μια φροντίδα επί του θέματος της ψυχικής υγείας.

Σπουδάστρια: Ναι...

Φανή: Εεε... μπορεί να προκύψει στην κοινωνική υπηρεσία να έρθει κάποιος να ζητήσει εεε... οικονομική στήριξη ας πούμε, με κάποιο τρόπο να γίνει μια διασύνδεση, ένας συντονισμός, μια διασύνδεση με άλλες υπηρεσίες του δικτύου, του κοινωνικού δικτύου, του κοινωνικοοικονομικού δικτύου για να κανονίσουμε για κάτι έκτακτο, για κάποια παροχή.

Σπουδάστρια: Αυτό γίνεται όχι μόνο σε μονογονεϊκές οικογένειες, αλλά γενικά;

Φανή: Όχι, όχι μόνο σε μονογονεϊκές, γενικά. Όχι και σε όλες. Αλλά δεν βλέπω κάτι ξεχωριστό γι' αυτές τις οικογένειες, εεε... υπάρχει αίτημα για οικονομική βοήθεια γενικότερα.

Σπουδάστρια: Σύμφωνα με την εμπειρία σας, ποιο από τα μέλη μιας μονογονεϊκής οικογένειας, απευθύνεται σ' εσάς;

Φανή: Η μητέρα.

Σπουδάστρια: Σπάνιο το φαινόμενο να έρθει κάποιος πατέρας;

Φανή: Συμβαίνει αλλά δεν μπορώ να πω ότι βλέπω όλο το δείγμα του μονογονεϊκού πληθυσμού για να σας απαντήσω, αλλά συμβαίνει να έχει έρθει και ο σύζυγος, ο σύντροφος και ο πατέρας.

Σπουδάστρια: Πως δουλεύετε με τα μέλη των μονογονεϊκών οικογενειών; Περιγράψτε ένα περιστατικό επαφής σας με κάποιο μέλος μονογονεϊκής οικογένειας;

Φανή: Όχι διαφορετικά απ' ότι με τα υπόλοιπα. Κοίταξε, σ' εμάς δεν έχει σημασία η μορφή που έχει μια οικογένεια όσο οι ανάγκες που παρουσιάζονται και το αίτημα που έχει. Εεε... βέβαια μπορεί να το λάβουμε υπόψιν στη διαγνωστική διαδικασία ότι είναι παιδί μονογονεϊκής, μπορεί να το λάβεις υπόψιν αλλά ως προς την παροχή βοήθειας δεν έχει διαφορά αυτό, προσπαθείς να ενεργοποιήσεις ούτως ή άλλως τα αποθέματα που έχει το σύστημα της οικογένειας ή του ευρύτερου κύκλου. Έτσι, σε εμάς δεν έχει διαφορά.

Σπουδάστρια: Πως αισθάνεστε όταν καλείστε να αντιμετωπίσετε ένα περιστατικό μονογονεϊκής οικογένειας;

Φανή: Ανάλογα με την σοβαρότητα του περιστατικού το αίσθημά μου ίσως να διαφοροποιείται ανάλογα με τη σοβαρότητα ενός περιστατικού ως προς το θέμα της υγείας του προβλήματος και όχι με το αν είναι μονογονεϊκή ή όχι οικογένεια.

Σπουδάστρια: Μάλιστα... Πείτε μας τη γνώμη σας για την οικογενειακή πολιτική στην Ελλάδα για τις μονογονεϊκές οικογένειες;

Φανή: Εεε... όταν θα σχηματιστεί θα μπορέσω να σου πω τη γνώμη μου. Επειδή τώρα δεν υφίσταται να είναι διαμορφωμένη η οικογενειακή πολιτική και με ρωτάς τώρα, που το κάθε παιδί θεωρείται τεκμήριο σ' αυτή τη φάση, εεε... τι να σου πω; (γέλιο) Ελπίζουμε να επιβιώσουμε, εεε... δεν υπάρχει οικογενειακή πολιτική ούτε για τις μονογονεϊκές. Υπήρχε, τα κριτήρια ήταν πολύ αυστηρά και κάποιες παροχές μπορεί να υπήρχαν, δηλαδή να έδιναν κάποια κληροδοτήματα κάποια ιδρύματα, κάποια βοηθήματα και όλα αυτά, αλλά δεν υπάρχουν έτσι όπως ας πούμε υπάρχουν στην Ιρλανδία, στο Δουβλίνο ας πούμε, που θεωρείται η χαρά του παιδιού. Εκεί είσαι μόνος, έχεις παιδί θα πάρεις σύνταξη για το σχολείο του, για το ενοίκιο σου για να ζήσεις αξιοπρεπώς, δηλαδή οι βασικές σου ανάγκες καλύπτονται. Εδώ στη χώρα μας δεν καλύπτονται οι βασικές ανάγκες. Οπότε τι; Αφού δεν υπάρχει ας πούμε ελάχιστος ορισμός του κατώτερου ορίου φτώχειας, να ξέρουμε δηλαδή από ποιο όριο και κάτω λέγεται φτωχός για να έχεις παροχές, δεν μιλάμε για κοινωνική πολιτική πια.

Σπουδάστρια: Ναι, μάλιστα... Θεωρείτε ότι ο κλάδος της κοινωνικής εργασίας, όπως είναι διαμορφωμένος στις κοινωνικές υπηρεσίες, βοηθά στην αποτελεσματικότητα της οικογενειακής πολιτικής στην Ελλάδα;

Φανή: Εεε... αποτελεσματικότητα εννοείς ως προς την εφαρμογή ή και ως προς τη διαμόρφωση;

Σπουδάστρια: Εεε... ως προς την εφαρμογή ως επί το πλείστον.

Φανή: Γιατί θα μπορούσαμε να συμμετέχουμε και στη διαμόρφωση αλλά δεν ξέρω αν έχει να κάνει η εκπαίδευση μας, ο τρόπος που εκπαιδευόμαστε, τα εχέγγυα που παίρνουμε και τα εφόδια για να μπορούμε να ασχοληθούμε με τον κοινωνικό σχεδιασμό. Αυτό καθορίζεται από το πλαίσιο της υπηρεσίας και τη φιλοσοφία. Αλλά αυτό, δεν διαμορφώνει την οικογενειακή πολιτική. Είσαι δηλαδή ο εκτελεστής δεν είσαι αυτός ο διαμορφωτής.

Σπουδάστρια: Κατάλαβα...

Φανή: Θα μπορούσαμε οι κοινωνικές υπηρεσίες και όλα αυτά να είμαστε ίσως περισσότερο συντονισμένοι και να πηγαίνουμε προς την κορυφή κάποια αιτήματα λίγο πιο έντονα.

Σπουδάστρια: Σας ευχαριστώ για τον χρόνο σας...

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 11^η

[Από καταγραφή σημειώσεων]

Σπουδάστρια: Είστε από εδώ από τη Λάρισα;

Ειρήνη: Ναι

Σπουδάστρια: Τι ηλικία έχετε;

Ειρήνη: 37

Σπουδάστρια: Ποιό τμήμα κοινωνικής εργασίας έχετε τελειώσει;

Ειρήνη: Του Ηρακλείου.

Σπουδάστρια: Έχετε κάνει κάποιο μεταπτυχιακό;

Ειρήνη: Όχι

Σπουδάστρια: Ωραία. Η επαγγελματική σας εμπειρία;

Ειρήνη: Συνολικά ως κοινωνική λειτουργός 14 χρόνια. Εργάστηκα έξι μήνες στο Χαμόγελο του Παιδιού στη Θεσσαλονίκη, τρεις μήνες σ' ένα ΚΑΠΗ της Θεσσαλονίκης και τα υπόλοιπα χρόνια εδώ .

Σπουδάστρια: Ποιοί θεωρείτε ότι είναι οι λόγοι της μονογονεϊκότητας;

Ειρήνη: Είναι οικονομικοί, κοινωνικοί... Είναι προβλήματα σχέσεων, προβλήματα υγείας, όπως χρήση ουσιών – αλκοολισμός... εξαρτήσεις γενικότερα. Αυτά κυρίως οδηγούν συνήθως σε ένα διαζύγιο.

Σπουδάστρια: Ποια πιστεύετε ότι είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες;

Ειρήνη: Κυρίως οικονομικά προβλήματα και έχουν να αναλάβουν περισσότερες ευθύνες ως προς την ανατροφή και διαπαιδαγώγηση των παιδιών.

Σπουδάστρια: Ποια πιστεύετε ότι είναι τα αίτια των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες;

Ειρήνη: Κυρίως είναι η ανεργία, τα κοινωνικά αίτια, οι προκαταλήψεις, η άρνηση της κοινωνίας να αποδεχτεί τον ένα μόνο γονέα, τον οποίο στιγματίζει αρνητικά και δεν είναι έτοιμη η κοινωνία να τον δεχτεί απόλυτα.

Σπουδάστρια: Ποια είναι τα συνήθη αιτήματα των μονογονεϊκών οικογενειών που απευθύνονται στην υπηρεσία σας;

Ειρήνη: Συνήθως ζητούν οικονομική ενίσχυση και υλική βοήθεια, κυρίως για τρόφιμα μέσω προγραμμάτων του Δήμου. Άλλα αιτήματα έχουν να κάνουν με συμβουλευτική ή ψυχολογική υποστήριξη.

Σπουδάστρια: Σύμφωνα με την εμπειρία σας, ποιο από τα μέλη μιας μονογονεϊκής οικογένειας, απευθύνεται συνήθως στην υπηρεσία σας;

Ειρήνη: Μόνο η μητέρα.

Σπουδάστρια: Γιατί πιστεύετε ότι συμβαίνει αυτό;

Ειρήνη: Κατά πλειοψηφία η μητέρα, είναι αυτή που παίρνει τα παιδιά. Βάση νόμου δηλαδή. Άσε που οι γυναίκες ζητούν πιο εύκολα βοήθεια. Οι άντρες δύσκολα θα απευθυνθούν κάπου να ζητήσουν βοήθεια.

Σπουδάστρια: Πως δουλεύετε με τα μέλη των μονογονεϊκών οικογενειών; Περιγράψτε ένα περιστατικό επαφής σας με κάποιο μέλος μονογονεϊκής οικογένειας;

Ειρήνη: Δεν υπάρχει ιδιαίτερη αντιμετώπιση. Επισκέπτεται την υπηρεσία μας και εκφράζει κάποιο αίτημα. Πραγματοποιούμε κοινωνική έρευνα και ανάλογα με το αίτημα, είτε το εντάσσουμε στα προγράμματα του Δήμου είτε το παραπέμπουμε σε άλλες υπηρεσίες.

Σπουδάστρια: Πως αισθάνεστε όταν καλείστε να αντιμετωπίσετε ένα περιστατικό μονογονεϊκής οικογένειας;

Ειρήνη: Δεν έχω διαφορετικά συναισθήματα, όπως και με τα υπόλοιπα περιστατικά που απευθύνονται στην υπηρεσία. Ίσως περισσότερη ευαισθησία.

Σπουδάστρια: Πείτε μας τη γνώμη σας για την οικογενειακή πολιτική στην Ελλάδα για τις μονογονεϊκές οικογένειες;

Ειρήνη: Είναι ανύπαρκτη. Η έλλειψη υπηρεσιών και δομών, είναι όλο και πιο έντονη. Επιπλέον δεν υπάρχουν δράσεις, επιμορφωτικά προγράμματα, δράσεις για επαγγελματική αποκατάσταση... Δεν υπάρχει τίποτα.

Σπουδάστρια: Θεωρείτε ότι ο κλάδος της κοινωνικής εργασίας, όπως είναι διαμορφωμένος στις κοινωνικές υπηρεσίες, βοηθά στην αποτελεσματικότητα της οικογενειακής πολιτικής στην Ελλάδα;

Ειρήνη: Ο κλάδος και ειδικότερα οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί εργάζονται και κάνουν προσπάθειες να στηρίζουν μονογονεϊκές οικογένειες. Το πρόβλημα είναι η έλλειψη κρατικών δομών σε τοπικό και πανελλαδικό επίπεδο.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 12^η

Σπουδάστρια: Εσείς έχετε τελειώσει το ΤΕΙ εδώ;

Αγγελική: Ναι το ΤΕΙ εδώ στην Πάτρα.

Σπουδάστρια: Εεε... η ηλικία σας;

Αγγελική: Είμαι 38

Σπουδάστρια: Έχετε κάνει και μετά σπουδές;

Αγγελική: Έχω κάνει εκπαίδευση στην απεξάρτηση από ναρκωτικά και ουσίες όσο στη Σουηδία όσο και εδώ, στο ΚΕΘΕΑ και στον ΟΚΑΝΑ και έχω εργαστεί και σ' αυτό το χώρο. Αυτή είναι εκπαίδευση, όχι σε επίπεδο μεταπτυχιακού. Είναι μια ειδική εκπαίδευση που γίνεται στους θεραπευτές.

Σπουδάστρια: Εδώ πόσο καιρό εργάζεστε;

Αγγελική: Βρίσκομαι από αρχές του 2011 στη συγκεκριμένη υπηρεσία.

Σπουδάστρια: Ωραία. Εδώ βλέπετε μονογονεϊκές οικογένειες έτσι δεν είναι;

Αγγελική: Ναι, ναι κάνω αυτή τη δουλειά στο δημόσιο σε κοινωνική υπηρεσία του δημοσίου 12 χρόνια. Βλέπω όλα τα χρόνια μονογονεϊκές οικογένειες όχι μόνο σε αυτή την

υπηρεσία, αλλά και σε προηγούμενες κοινωνικές υπηρεσίες στις οποίες υπήρχα εεε... σε επίπεδο συμβουλευτικής ή οποιονδήποτε άλλων παροχών και στήριξης όλα τα χρόνια.

Σπουδάστρια: Εεε... Συνήθως όταν έρχονται οι μονογονεϊκές οικογένειες, ποιο μέλος μονογονεϊκής...

Αγγελική: Συνήθως η μαμά.

Σπουδάστρια: Συνήθως η μαμά έρχεται ε;

Αγγελική: Συνήθως η μαμά, ή κάποιος γείτονας, ή κάποιος συγγενής που βλέπει τη μαμά που ταλαιπωρείται και λέει: αχ βρε παιδί μου ας πάω να δω τι δικαιούται μήπως μπορούμε να τη βοηθήσουμε κάπως έτσι γίνεται, έτσι κάπως έρχονται σε εμάς.

Σπουδάστρια: Εεε... γιατί πιστεύετε ότι είναι η μαμά αυτή που έρχεται περισσότερο σε μία κοινωνική υπηρεσία;

Αγγελική: Γιατί συνήθως η μαμά είναι συνήθως λέω, έτσι τώρα αυτό έχει αρχίσει και αλλάζει, υπάρχουν και μπαμπάδες που έχουν τα παιδιά. Εεε... πολλές φορές μπορεί και είτε γιατί η μαμά έχει φύγει, έτσι είτε γιατί έχει πεθάνει, αλλά συνήθως η μαμά έχει τα παιδιά. Η μαμά είναι είτε ανύπαντρη μητέρα που ο μπαμπάς έχει φύγει, ή μαμά που έχει χωρίσει από τον μπαμπά από γάμο και εεε... χρειάζεται να υποστηρίξει εκείνη την οικογένεια.

Σπουδάστρια: Έρχεται εύκολα ένα μέλος σε μία υπηρεσία πιστεύετε;

Αγγελική: Έρχεται, αυτή είναι η κεντρική κοινωνική υπηρεσία γνωστή ανέκαθεν, εύκολα ο κόσμος έρχεται εδώ εεε... πάντα η αφορμή είναι οικονομική ανάγκη, το ότι δεν τα βγάζω πέρα είμαι μόνη μου, έχω παιδιά, δε βρίσκω δουλειά έρχομαι. Αυτή πολλές φορές όμως είναι μόνο η αφορμή εεε... μπορεί η μαμά να έχει άλλες δυσκολίες, να έχει δυσκολίες επικοινωνίας ή συνεννόησης. (διακοπή) Εεε... λοιπόν το ξέχασα τώρα να. Λέω λοιπόν ότι οι μονογονεϊκές οικογένειες έχουν και άλλα αιτήματα ερχόμενοι εδώ αλλά το προφανές είναι συνήθως η οικονομική δυσκολία στο να τα βγάλουν πέρα. Μπορεί να θέλει να τη βοηθήσουμε στη σχέση της με τον έφηβο γιο της ή μπορεί να θέλει να την βοηθήσουμε εεε... στο πώς θα λειτουργήσει με τα παιδιά της στην οικογένεια ή σε άλλα τέτοια θέματα που είναι κομμάτια συμβουλευτικής. Συνήθως το πρώτο πράγμα που φέρουν, είναι όμως ότι είναι δύσκολα, αν υπάρχει κάποιο επίδομα, αν υπάρχει κάποια δουλειά έτσι έρχονται, έρχονται όμως εύκολα στην δική μας υπηρεσία τουλάχιστον.

Σπουδάστρια: Εεε... εσείς ποια βλέπετε από την εμπειρία σας εδώ ότι είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες;

Αγγελική: Εεε... κοίταξε δεν έχουν καθόλου στήριξη από το κράτος, δεν υπάρχουν παροχές δηλαδή αν μία μάνα βρεθεί μόνη της με τα παιδιά για «χ» λόγους εεε... και θέλει όντως να το παλέψει και να το συνεχίσει να κρατήσει τα παιδιά, να τα έχει μαζί της εεε... δεν υπάρχει έστω ενδιάμεσο μέσο στήριξης, δηλαδή για ένα διάστημα να μπορούμε να την υποστηρίξουμε είτε γιατί χρειάστηκε να φύγει από το σπίτι και θέλει κάπου να μείνει είτε γιατί απολύθηκε από τη δουλειά. Δεν υπάρχουν φορείς, υπηρεσίες, δομές, προγράμματα που να υποστηρίζουν έτσι ώστε να σταθεί στα πόδια της και να πάει παρακάτω. Αυτό είναι βασικό δεν έχουμε έκτακτα επιδόματα δεν μπορούμε να δώσουμε ούτε ένα μικρό ποσό χρημάτων που χρειάζεται ξέρω εγώ να νοικιάσει ένα σπίτι ή να περάσει ένα μήνα να ζήσει δεν υπάρχει τίποτα. Αυτή τη στιγμή ούτε ξενώνα φιλοξενίας έχουμε, τίποτα αυτή τη στιγμή ειδικά πριν μερικά χρόνια είχαμε και έκτακτα επιδόματα και περισσότερα, περισσότερες

παροχές και πιο εύκολα ήταν να φιλοξενήσεις μία μαμά με μία οικογένεια, αυτή τη στιγμή είμαστε στο απόλυτο μηδέν.

Σπουδάστρια: Και στην Αθήνα έχουν κλείσει ή για την Πάτρα μιλάτε;

Αγγελική: Εεε... για την Πάτρα μιλάω και βασικά την ευρύτερη περιοχή της Αχαΐας και των γύρω νομών. Στην Αθήνα, φαντάζομαι ότι εντάξει υπάρχει, υπάρχουν κάποια περισσότερα όχι όμως στο επίπεδο που ήταν πριν. Οι πληροφορίες που παίρνουμε είναι ότι οι δομές είναι, όσο πάνε δυσκολεύουν τα πράγματα.

Σπουδάστρια: Θεωρείτε δηλαδή ότι τα προβλήματα πηγάζουν κυρίως από τις δομές;

Αγγελική: Ναι, βέβαια.

Σπουδάστρια: Από το κράτος;

Αγγελική: Αν δεν έχεις τρόπο στήριξης αρχικά τι να κάνεις; Να κάνεις συμβουλευτική; Σε τι πράγμα; Τι να τον βοηθήσεις όταν ο άλλος μπορεί να είναι στο δρόμο ή όταν τον βγάζουν από το σπίτι, έμεινε άνεργη η μαμά και σου λέει πρέπει να πληρώσω το ενοίκιο μέχρι να ξαναβρώ δουλειά ή ξέρω εγώ ή πρέπει να όταν πρέπει να εργάζεται για να πάει τα παιδιά της στον παιδικό σταθμό. Αυτό και αν είναι πια, έχεις τα παιδιά σου το πρωί και για να τα πας στον παιδικό σταθμό πρέπει να εργάζεσαι, αλλά για να βρεις δουλειά, να ψάξεις να βρεις δουλειά, πρέπει κάποιος να σου κρατήσει τα παιδιά εε δηλαδή αυτά.

Σπουδάστρια: Ναι, εεε... ποιοι πιστεύετε ότι είναι οι λόγοι της μονογονεϊκότητας;

Αγγελική: Εεε... πρώτος λόγος μπορεί να είναι γιατί η μαμά έκανε ένα, έμεινε έγκυος από μία περιστασιακή σχέση, ο μπαμπάς δε θέλησε, έφυγε και το παιδί έμεινε στη μαμά. Δεύτερος λόγος, μπορεί να είναι επειδή ο μπαμπάς πέθανε, μπορεί να είναι επειδή χώρισαν, κράτησε την επιμέλεια η μαμά, όχι τη γονική μέριμνα, δηλαδή η επιμέλεια είναι κοινή αλλά στην ουσία ο μπαμπάς δεν ενδιαφέρεται και έχει εξαφανιστεί, έχει κάνει άλλη οικογένεια και δεν κοιτάει πίσω καθόλου. Αυτό το συναντάμε αρκετά συχνά. Εεε... ή μπορεί να είναι εκ πεποιθήσεως μονογονεϊκή, μπορεί μία γυναίκα να αποφασίσει να κάνει ένα παιδί εεε... χωρίς να υπάρχει μία μόνιμη σχέση και σταθερή, απλά γιατί θέλει να κάνει ένα παιδί. Αυτά μπορώ να σκεφτώ αυτή τη στιγμή, πολύ πιθανόν να υπάρχουν και άλλοι λόγοι, συνθήκες τέλος πάντων που δημιουργούν μονογονεϊκή οικογένεια.

Σπουδάστρια: Ναι, ναι εεε... πώς δουλεύετε με ένα περιστατικό μονογονεϊκής;

Αγγελική: Όπως δουλεύουμε με τον οποιονδήποτε έρχεται με ένα συγκεκριμένο αίτημα. Εεε... βασικά προσπαθούμε να δούμε αν μπορούμε να ανταποκριθούμε στο αίτημα αυτό που μας φέρνει. Εεε... και από εκεί και πέρα να στήσουμε μία σχέση αν είναι, αν δούμε ότι ο άνθρωπος αυτός μπορεί, μπορεί να χρειάζεται στήριξη ή μας στο δείχνει ή μας το λέει έμμεσα ή άμεσα και στη συνέχεια προσπαθούμε να στήσουμε μία σχέση εμπιστοσύνης προκειμένου να δούμε και οτιδήποτε άλλο εεε... πιθανόν να τον απασχολεί και χρειάζεται, είτε να τον/την βοηθήσουμε εμείς, είτε να τον παραπέμψουμε σε αντίστοιχους φορείς που μπορεί να πάρει βοήθεια, είτε οτιδήποτε σχετικό. Τι γίνεται με τα παιδιά με τα σχολεία αν χρειάζεται κάτι, αν χρειάζεται εμείς να βοηθήσουμε καμιά φορά παραβαίνοντας και τους νόμους και τις διαδικασίες έτσι, παρακάμπτοντας μάλλον για να είμαι έτσι πιο σωστή αυτά.

Σπουδάστρια: Εεε... σε εσάς τι δυσκολίες έχει να δουλεύετε με μια μονογονεϊκή οικογένεια; Και αν έχει βέβαια...

Αγγελική: Η δυσκολία είναι αυτή, ότι δεν μπορείς να, δεν μπορείς να παρέχεις τίποτα αυτή τη στιγμή. Να σου πω για παράδειγμα ότι αυτή τη στιγμή έχω μία μάνα με ένα παιδί οχτώ χρονών, ένα γλυκύτατο αγόρι, πρώτος μαθητής μέσα στην τάξη εεε... τους έκαναν έξωση από το σπίτι γιατί δεν πλήρωναν. Εεε... δεν μπορούσα να βρω 50 ευρώ να τους βοηθήσω, κάτι ένα μικρό ποσό έστω να δώσω στον ιδιοκτήτη. Έτσι, εεε... βγήκε το επίδομα παιδικής προστασίας της κυρίας, αλλά για τυπικούς γραφειοκρατικούς λόγους ακόμη δεν έχει πληρωθεί εδώ και έξι μήνες. Εεε... αυτό το αστείο, των 44 ευρώ λέω, αλλά για γραφειοκρατικούς εντελώς λόγους και διαδικασίες εεε... δεν έχει πάρει ακόμα τα χρήματα εεε... και για ένα διάστημα ήρθε εδώ και μου είπε: «Τι θα κάνω εγώ θα βγω στο παγκάκι με το παιδί μου;» και δεν είχα να της αντιπροτείνω κάτι και ειλικρινά ντρέπομαι και μόνο που το λέω και που το σκέφτομαι. Και λέω τι κάνουμε εμείς εδώ πέρα όταν δεν έχεις σε τόσο δύσκολη στιγμή τη δυνατότητα να βοηθήσεις τον άλλον. Και αν δεν έχει και συγγενικό περιβάλλον να τον υποστηρίξει αν, αν δεν κάτι, ένα δωμάτιο, έναν ξενώνα, ένα σπίτι, μία κάτι τέλος πάντων δεν υπάρχει, 200 ευρώ, 500 ευρώ να του πεις ότι ξέρεις σου δίνω ένα ποσό χρημάτων να εξασφαλίσεις έναν – δύο μήνες μέχρι να βρεις και να ψάξεις να βρεις μία νέα δουλειά. Αυτή είναι η μεγαλύτερη δυσκολία. Η αδυναμία μας να παρέχουμε το παραμικρό αυτή τη στιγμή.

Σπουδάστρια: Άρα το συναίσθημα σας όταν δουλεύετε με μια μονογονεϊκή οικογένεια και αντιμετωπίζετε τέτοιου είδους δυσκολία εσείς ποιο είναι;

Αγγελική: Κοίταξε είναι δυστυχώς, είναι δύσκολο αυτή την περίοδο. Εεε... όχι μόνο στις μονογονεϊκές αλλά γενικώς στη δουλειά μας, από την άλλη όμως εμείς είμαστε εδώ για να τους στηρίξουμε, αν εμάς μας παίρνει από κάτω, αυτοί πως; Από πού θα κρατηθούν για να κάνουν ένα βήμα πιο πέρα εεε... αυτή είναι η πραγματικότητα στη χώρα μας αυτή τη στιγμή. Εγώ τουλάχιστον, αυτό νιώθω και αυτό θα πρέπει να ξέρει και ο εξυπηρετούμενος εεε... και κατά περίπτωση βλέπουμε τι κάνουμε από εκεί και πέρα. Απογοητεύομαι και στεναχωριέμαι εκείνη τη στιγμή αλλά εεε... αυτό είναι για την αρχή δεν πρέπει να μας καταβάλλει και να στεκόμαστε εκεί εεε... είναι το παρακάτω και η αλήθεια είναι ότι είναι δύσκολα τα πράγματα. Αλλά πολλές φορές όταν εεε... και οι εξυπηρετούμενοι και εμείς μαζί τους το προσπαθήσουμε, το παλέψουμε κατά περίπτωση κάποια πράγματα πάλι γίνονται.

Σπουδάστρια: Ναι, εεε... τώρα εδώ μας είπατε κάποια πράγματα. Αλλά γενικά για την κοινωνική πολιτική που υπάρχει για την οικογένεια και για τη μονογονεϊκή;

Αγγελική: Μμ... αυτή τη στιγμή είναι ο αστείος ο όρος κοινωνική πολιτική για την οικογένεια. Εμένα δηλαδή μου προκαλεί γέλιο αυτή τη στιγμή. Είναι κάτι που το διαβάζαμε στα βιβλία ή που το ζήσαμε λίγο πιο πριν και δεν ξέρω που βρίσκεται αυτή τη στιγμή. Νομίζω ότι αυτή τη στιγμή, δεν έχουμε κοινωνική πολιτική για την οικογένεια. Δεν υπάρχει. Δεν υπάρχει, δεν εεε... δε νομίζω ότι δεν ούτε, ούτε στο σχέδιο αυτή τη στιγμή δεν, δεν υπάρχει τίποτα. Εεε... δεσ τώρα καταργήθηκαν επιδόματα τρίτεκνίας, τα πολύτεκνα πάνε για κατάργηση. Εεε... εμείς έχουμε ανθρώπους που θα βγουν στο δρόμο αυτή τη στιγμή, έχουμε οικογένειες, οι οποίες περίμεναν από αυτά τα επιδόματα, τα πολυτεκνικά, των τρίτεκνων κλπ... που των τρίτεκνων ήταν 520 ευρώ το δίμηνο ήταν ένα ποσό που πλήρωνε ο άλλος το ενοίκιο του πάει στο καλό. Έχω μία μαμά τώρα στην πλατεία ελευθερίας με τρία ανήλικα μικρά, η μαμά έχει πρόβλημα ψυχιατρικό υγείας, δεν μπορεί να εργαστεί, με αυτό τουλάχιστον πλήρωνε 150 ευρώ που ήταν το ενοίκιο και κάπως τα κουτσοβόλευε και λίγο τρόφιμα από το δήμο ΟΚ. Τώρα;;; Τίποτα, όλα έχουν διαλυθεί, εγώ είμαι απογοητευμένη, δεν υπάρχει καθόλου πρόβλεψη κρατική για τέτοιες ομάδες. Αυτά, έτσι δυστυχώς αλλά με αυτά τα δεδομένα πρέπει να πορευτούμε δυστυχώς.

Σπουδάστρια: Για την κοινωνική εργασία, πόσο βοηθητικός πιστεύετε ότι είναι ο κλάδος μας;

Αγγελική: Υποτίθεται, ότι σε καιρούς κρίσης εεε... εμείς είμαστε μπροστάρηδες υποτίθεται. Εεε... τώρα στις δημόσιες υπηρεσίες δεν ξέρω πόσο μπροστάρηδες μπορεί να είμαστε. Εεε... πέρα από το κομμάτι αυτό, εγώ είμαι τακτικό μέλος της ομάδας προστασίας ανηλίκων, που σημαίνει ότι έρχονται καταγγελίες σε εμάς για κακοποίηση παιδιών. Έτσι, εεε... και κάνουμε την έρευνα και καταλήγουμε όπως μας είπε το υπουργείο ό,τι αυτό πρέπει να κάνετε και να καταλήγετε σε μία έκθεση και να κάνετε πρόταση. Και καταλήγεις και λες εγώ από την έρευνά μου, καταλήγω ότι το παιδί αυτό ζει σε ακατάλληλο περιβάλλον, ότι παραβιάζεται η σωματική όσο και η ψυχική του υγεία και προτείνω την άμεση απομάκρυνση και τοποθέτησή του σε κέντρο παιδικής μέριμνας. Και καταλήγουμε, να φτάσει το παιδί εεε... μετά από μία βόλτα νοσοκομείο, εξετάσεις κλπ... να ξαναγυρίσει πάλι στο χώρο που ζούσε τον ακατάλληλο γιατί δεν υπήρχαν χώροι φιλοξενίας.

Σπουδάστρια: Άρα ποιο το αποτέλεσμα;

Αγγελική: Για το πρόβλημα, έτσι τζάμπα ο κόπος. Βέβαια δε γίνεται με όλα τα παιδιά, κάποια καταφέρνουμε και τους βρίσκουμε μία θέση. Πολλά όμως από αυτά ξαναγυρίζουν στο χώρο που βρίσκονταν.

Σπουδάστρια: Άρα πιστεύετε ότι φταίει η έλλειψη δομών ουσιαστικά;

Αγγελική: Βέβαια και αυτή τη στιγμή ακόμη περισσότερο έλλειψη κονδυλίων προκειμένου να στήνονται δομές και να διατηρούνται, γιατί ξεκινάνε δομές στήνονται και μετά διαλύονται γιατί δεν υπάρχουν χρήματα. Σε περίεργο στάδιο είναι η δουλειά μας, δεν ξέρω εεε... με πετυχαίνετε κι εμένα έτσι σε μία περίεργη φάση αναζήτησης και σκέψης σε σχέση με τη δουλειά. Εεε... εγώ την αγαπώ πολύ αυτή τη δουλειά και την υποστηρίζω και θέλω να συνεχίσω να την υποστηρίζω εε... όμως είναι δύσκολα τα πράγματα πολύ. Υπηρεσίες αδειάζουν, έτσι εεε... κλείνουν προγράμματα, συνάδελφοί μας σταματάνε να εργάζονται, εμείς είμαστε λίγοι πια έτσι ολόκληρη διεύθυνση πρόνοιας μέχρι πρότείνως για ολόκληρο το νομό Αχαΐας ήταν δύο άτομα με 8.000 επιδοτούμενους, τώρα γίναμε τρεις αλλά πήραμε και άλλες αρμοδιότητες. Ήμασταν δύο μέχρι πρότινος και τώρα που πήραμε και την προστασία ανηλίκων, ένα πολύ μεγάλο κομμάτι γίναμε τρεις, για να μπορέσω εγώ να απασχοληθώ σ' αυτό. Έτσι ώστε οι άλλοι δύο να είναι περισσότερο στο υπόλοιπο κομμάτι της υπηρεσίας. Για ολόκληρο το νομό Αχαΐας ακόμα, γιατί έχουμε τα επιδόματα όλου του νομού Αχαΐας όχι του δήμου Πατρέων, παρόλο που ισχύει ο Καλλικράτης.

Σπουδάστρια: Μάλιστα... Δεν έχω κάποια άλλη ερώτηση...

Αγγελική: Α! Τελειώσαμε; Ούτε που κατάλαβα πόση ώρα τα λέμε...

Σπουδάστρια: Ναι... Σας ευχαριστώ για τον χρόνο σας.

Αγγελική: Να'σαι καλά, καλή επιτυχία στην πτυχιακή σου.

Σπουδάστρια: Εεε... είστε από εδώ από την Πάτρα;

Νεφέλη: Ναι.

Σπουδάστρια: Θα θέλατε να μου πείτε την ηλικία σας;

Νεφέλη: Είναι απαραίτητο;

Σπουδάστρια: Εεε.. για τα δημογραφικά στοιχεία περισσότερο...

Νεφέλη: Εεε... είμαι 46.

Σπουδάστρια: Έχετε τελειώσει το T.E.I. κοινωνικής εργασίας ;

Νεφέλη: Ναι.

Σπουδάστρια: Έχετε κάποιο μεταπτυχιακό;

Νεφέλη: Ναι. Έχω μεταπτυχιακό... εεε... “Master Of Art and Social Work” από την Αγγλία.

Σπουδάστρια: Εεε... κάποια προϋπηρεσία πριν έρθετε εδώ;

Νεφέλη: Ναι. Δούλευα στο T.E.I. για πολλά χρόνια στον παιδικό σταθμό ως κοινωνική λειτουργός και μετά από το... εεε... 1999 είμαι εδώ.

Σπουδάστρια: Εεε... εδώ στην υπηρεσία αυτή αλλά και στη προϋπηρεσία που μου αναφέρατε, εεε... έχετε ασχοληθεί με περιστατικά μονογονεϊκής οικογένειας;

Νεφέλη: Ναι, πολύ συχνά.

Σπουδάστρια: Εεε... συνήθως εεε... ποιο μέλος μονογονεϊκής οικογένειας απευθύνεται σε εσάς;

Νεφέλη: Γυναίκα συνήθως. Γυναίκα είναι αυτή που... συνήθως έχει την επιμέλεια των παιδιών, οπότε αντιμετωπίζει σοβαρότερα προβλήματα... Για την διαβίωσή της και για την φροντίδα των παιδιών οπότε. Είτε τις παραπέμπουμε είτε τις προωθούμε σε σεμινάρια, είτε ψάχνουμε να βρούμε δουλειά μαζί τους... αυτά. Αλλά και στο... εεε... είμαι και σε ένα σύλλογο και εκεί υπάρχουν και πολλές μητέρες οι όποιες εεε... είναι όχι απλά μονογονεϊκές, είναι άγαμες δηλαδή που σημαίνει ότι πολλές φορές και ο σύντροφος δεν έχει αναγνωρίσει το παιδί και το κρατάνε μόνες τους.

Σπουδάστρια: Έχετε γνωρίσει περιστατικό που είναι ο πατέρας αρχηγός μονογονεϊκής οικογένειας;

Νεφέλη: Εεε... όχι να σου πω την αλήθεια όχι δεν έχει τύχει... Έχω ακούσει ότι υπάρχουν κάποιες περιπτώσεις αλλά εγώ δεν έχει τύχει να συναντήσω κάτι τέτοιο...

Σπουδάστρια: Εεε... Ποιοι θεωρείτε ότι είναι οι λόγοι της μονογονεϊκότητας καταρχήν;

Νεφέλη: Εεε... Πολλά θεωρώ καταρχήν... Πολλές φορές μπαίνουν οι άνθρωποι επιτόλεια στο κομμάτι γάμος, θεωρούν ότι είναι εύκολο και οι ευθύνες μετά τους βαραίνουν, εννοείται τα οικονομικά προβλήματα και τα προβλήματα προσωπικής ανάπτυξης, δηλαδή ένας από τους δυο συντρόφους, εεε... δεν θέλει να συνεχίσει την ζωή με το... άλλο... έτερο ήμισυ...

εεε... όπως επίσης μονογονεϊκές μετά από θάνατο, έτσι; Μετά από χηρεία να μείνει μόνος του ο ένας γονέας...

Σπουδάστρια: Ναι...

Νεφέλη: Πολλά τα αίτια θεωρώ... Αλλά θεωρώ ότι το κλίμα αυτό... και ιδιαίτερα της οικονομικής κρίσης δεν βοηθούν και πολύ, έτσι; Είναι... δυσχεραίνει τις ανθρώπινες σχέσεις... και... εεε... διογκώνει τα προβλήματα, δηλαδή όταν υπάρχουν οικονομικά ζητήματα διογκώνονται και άλλα προβλήματα που έχουν να κάνουν με τις σχέσεις... Τα διογκώνει αυτό.

Σπουδάστρια: Ναι... Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες κατά την άποψη σας ποια είναι;

Νεφέλη: Είναι πολλαπλά... Είναι καταρχήν εεε... αν ξεκινήσει κανείς από το οικονομικό συχνά οι περισσότερες από αυτές πλήττονται οικονομικά. Εεε... δεύτερον είναι ότι δεν μπορεί η γυναίκα πολλές φορές λόγω της φροντίδας των παιδιών να βγει έξω στην αγορά εργασίας και να επιδιώξει κάτι καλύτερο για τον εαυτό της. Εεε... τρίτον είναι συστηματική... συναισθηματικά τα προβλήματα, δηλαδή ο ένας γονέας αναλαμβάνει πολλαπλούς ρόλους από το να τους μοιράζεται με τον σύντροφο του. Εεε... και στην διαχείριση των παιδιών δηλαδή συναισθηματικά να καλύψει τις ανάγκες τους, δηλαδή δεν μπορεί και από πλευράς χρόνου και από πλευράς ενέργειας να καλύψει όλα αυτά που απαιτούνται. Εεε... για να διατηρηθεί μια οικογένεια καλά... Αυτό θεωρώ, δηλαδή νομίζω ότι είναι πολλαπλά τα προβλήματα της μονογονεϊκής οικογένειας.

Σπουδάστρια: Εεε... Εσείς πως δουλεύετε με μια μονογονεϊκή οικογένεια;

Νεφέλη: Κοίταξε, εμείς εεε... δεν δουλεύουμε ψυχοθεραπευτικά, έτσι; Εμείς αναλύουμε τι μπορούμε να κάνουμε σε σχέση με την επαγγελματική αποκατάσταση του ατόμου, δηλαδή τι... τι περιθώρια έχει για να βρει δουλειά. Εεε... ή να αναπτύξει κάποιες δεξιότητες, δηλαδή να παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο για να μάθει υπολογιστές παραδείγματος χάρη, δηλαδή αυτό είναι αύξηση των δεξιοτήτων του έτσι ώστε να βρει δουλειά... άρα στοχεύουμε στην πρόληψη και στην «θεραπεία», δηλαδή όσον αφορά στο επάγγελμα και την επαγγελματική αποκατάσταση δεν δουλεύουμε ψυχοθεραπευτικά τις οικογένειες σε σχέση με τα προβλήματα τα υπόλοιπα που αντιμετωπίζουν. Εεε... αντίθετα παραπέμπουμε όπου χρειάζεται, σε αντίστοιχους συλλόγους ή σε δράσεις όπως το χαμόγελο του παιδιού ή κάποιες άλλες μορφές... εεε... ή στην κοινωνική πρόνοια του δήμου, δηλαδή να βρουν και από κάπου άλλου στήριξη για τα υπόλοιπα θέματα τους, αυτό θέλω να πω.

Σπουδάστρια: Στις άλλες υπηρεσίες που είχατε δουλέψει στο παρελθόν, σας έρχεται ένα περιστατικό στο μυαλό; Πως το είχατε αντιμετωπίσει... πως είχατε... αντιδράσει;

Νεφέλη: Κοίταξε, στον παιδικό σταθμό που ήμουν εεε... δεν υπήρχαν σοβαρά ζητήματα, γιατί το Τ.Ε.Ι. είχε το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, είναι αρκετά υψηλό και έτσι δεν είχαμε περιπτώσεις πολύ προβληματικές έτσι ώστε να πω ότι το χειρίστηκα και με άλλους τρόπους, έτσι; Εεε... Δεν μπορώ να πω ότι έχω κάνει κάτι άλλο πέρα από αυτό που σου λέω.

Σπουδάστρια: Κατάλαβα...

Νεφέλη: Μόνο στο σύλλογο εεε... δουλεύω με τις γυναίκες, κάνουμε ομαδική δουλειά, δηλαδή συναντιόμαστε μια φορά την εβδομάδα και εκεί συζητάμε τα προβλήματά τους για δική τους στήριξη ψυχολογική, έτσι; Και συμβουλευτικά δρούμε... Αυτό.

Σπουδάστρια: Κατάλαβα... Πως νιώθετε όταν αντιμετωπίζετε ένα περιστατικό μονογονεϊκής οικογένειας;

Νεφέλη: Εντάξει δεν είναι κάτι... δηλαδή δεν θεωρώ ότι είναι κάτι... εννοώ ότι πια, είναι τόσο κοινό που δεν μπορώ να πω ότι κανείς έχει στερεότυπα του τύπου ότι α... χωρισμένη; α... Δεν...

Σπουδάστρια: Πιστεύετε ότι έχουν εξαλειφθεί δηλαδή αυτές οι...

Νεφέλη: Τα στερεότυπα ναι... Τα στερεότυπα ως προς την ανάληψη, όχι όμως ως προς την δυσκολία. Δηλαδή, εργοδότες δεν θα πάρουν εύκολα μια γυναίκα η οποία έχει και παιδιά και ζει μόνη της και δεν μπορεί να τα αφήσει κάπου για να μπορέσει να... εεε... να δουλέψει. Δηλαδή δυσκολεύονται αυτές οι γυναίκες με παιδιά να αποκατασταθούν επαγγελματικά. Υπάρχει σοβαρό πρόβλημα το οποίο τις καθλώνει και παράλληλα αυτό δρα και στο ψυχολογικό τους κομμάτι, δηλαδή επιδρά αυτό το πράγμα... αισθάνονται ότι δεν έχουν διέξοδο πουθενά...

Σπουδάστρια: Μάλιστα. Εεε... να περάσουμε τώρα σε ένα άλλο κομμάτι, εεε... Πως θεωρείτε ότι είναι η κοινωνική πολιτική που υπάρχει, στην σημερινή εποχή που διανεύουμε;

Νεφέλη: Δεν νομίζω ότι υπάρχει κοινωνική πολιτική. Δεν υπήρξε ποτέ και τα λίγα βήματα που έχουν γίνει, αυτήν τη στιγμή πάνε πίσω. Δηλαδή, οι πρώτοι που πλήττονται σε περιόδους οικονομικής κρίσης είναι οι... Τα κοινωνικά επιδόματα και τα προνοιακά εεε... θεωρώ ότι κάνει πολύ πιο δύσκολο το τοπίο για τις γυναίκες... μάλλον για τους γονείς μονογονεϊκών οικογενειών. Ήδη ακούω για το φορολογικό εεε... που πρόκειται να ψηφιστεί και έχει γίνει ολόκληρος σάλος για το εεε... είναι σαν να στοχεύεται η οικογένεια αυτή την στιγμή στην Ελλάδα. Δεν υπάρχουν στηρίγματα, δεν υπάρχουν πολλά πράγματα που μπορείς να τα παραπέμψεις και δυστυχώς φτάσαμε στο σημείο να πρέπει να τα καλύψουμε στην φιλανθρωπία ας πούμε, να παραπέμψουμε σε εκκλησίες και σε φιλανθρωπικά ιδρύματα για να μπορέσουν αυτοί οι άνθρωποι να επιβιώσουν. Πάμε πολλά χρόνια πίσω θεωρώ... Το κράτος πρόνοιας έχει αρχίσει και συρρικνώνεται.

Σπουδάστρια: Και ο κλάδος της κοινωνικής εργασίας, θεωρείτε ότι έτσι όπως είναι διαμορφωμένος μέσα στις κοινωνικές υπηρεσίες είναι αποτελεσματικός ως προς την κοινωνική πολιτική;

Νεφέλη: Όχι, όχι βέβαια... ακόμα και εγώ εδώ σε αυτόν τον χώρο που είμαι εεε... έχω καταλήξει να κάνω πιο πολύ γραφειοκρατική δουλειά και λιγότερο ουσιαστική δουλειά. Δηλαδή, εεε... συζήτηση με τα άτομα και προώθησή τους στην αγορά εργασίας είναι διεκπεραίωση χαρτιών κυρίως, δυστυχώς. Τώρα δεν μπορώ να ξέρω και σε άλλους τομείς, αλλά φαντάζομαι παρόμοιες καταστάσεις όταν έρθει ο εξυπηρετούμενος και του λες δεν έχω τίποτα για σένα εεε... αυτό είναι πολύ αποκαρδιωτικό για αυτούς, αλλά και για σένα που το προτείνεις. Δηλαδή, δεν έχουμε εργαλεία στα χέρια μας για να δουλέψουμε. Δεν μας δίνει ούτε η κοινωνία ούτε το κράτος, δεν υπάρχουν...

Σπουδάστρια: Πιστεύετε ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί σαν επαγγελματίες στο σύνολό τους θα μπορούσαν να κάνουν κάτι ώστε να αλλάξει όλο αυτό;

Νεφέλη: Εεε... Ίσως να παρεμβάζαμε λίγο αυτά τα συλλογικά όργανα άλλα δεν νομίζω ότι θα ακουστόμε, δεν ήμαστε ηχηρή ομάδα η οποία θα μπορέσει να... εεε... πως να το πω... επηρεάσει; Να επηρεάσει αυτή την χρονική στιγμή... Μόνο τα νούμερα και οι αριθμοί και τα χρήματα, αυτά είναι που επηρεάζουν αυτή την στιγμή και επειδή δυστυχώς το κράτος όταν

ασχολείται με τα προνοιακά σβήνει, δεν έχει να λαμβάνει κάτι, δυστυχώς αυτά σε τέτοιες περιόδους είναι τα πιο δύσκολα...

Σπουδάστρια: Κατάλαβα...

Νεφέλη: Γιατί δεν νομίζω ότι μπορούμε να κάνουμε κάτι σαν σύλλογος ή σαν... όχι πυροσβεστικά, λειτουργούμε για να μην αυτοί οι άνθρωποι εξαθλιωθούν εντελώς, είτε στις υπηρεσίες μας είτε σαν άτομα... Εμείς δηλαδή σαν προσωπικότητες...

Σπουδάστρια: Μάλιστα. Ωραία... αυτές ήταν οι ερωτήσεις, δεν έχω κάποια άλλη. Σας ευχαριστώ για τον χρόνο σας.

Νεφέλη: Να 'σαι καλά.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 14^η

Σπουδάστρια: Καταρχήν, είσαστε από την Πάτρα;

Ηρώ: Η καταγωγή μου είναι από Λευκάδα και βέβαια μετά τα 18 με σπουδές, ήρθα, παρέμεινα στη Πάτρα και... μέχρι τώρα είμαι εδώ.

Σπουδάστρια: Έχετε τελειώσει το Τ.Ε.Ι. εδώ στην Πάτρα;

Ηρώ: Το Τ.Ε.Ι. εδώ στη Πάτρα, ναι.

Σπουδάστρια: Εεε... θέλετε να μου πείτε την ηλικία σας;

Ηρώ: Ναι... Είμαι 48 ετών.

Σπουδάστρια: Έχετε κάνει κάποιο μεταπτυχιακό;

Ηρώ: Όχι, δεν έχω κάνει.

Σπουδάστρια: Εεε... έχετε προϋπηρεσία σε ανάλογες υπηρεσίες;

Ηρώ: Η προϋπηρεσία μου ξεκινάει μέσα από τα προγράμματα για την απασχόληση γυναικών, στον Δήμο Πατρέων συγκεκριμένα και στα πρώτα συμβούλια περιοχής που ήταν ένα σχήμα πριν τους Δήμους τους Καποδιστριακούς. Από 'κει ξεκίνησα την επαγγελματική μου εμπειρία, από 'κει και πέρα είχα περάσει μια εκπαίδευση ως σύμβουλος επιχειρηματικότητας και απασχόλησης γυναικών, εεε... ήταν εξάμηνη εκπαίδευση αυτή η κατάρτιση, 3 μήνες θεωρία και 3 μήνες πρακτική και με αυτό πέρασα στην υπηρεσία εδώ, όπου τότε είχε δημιουργήσει ομάδα για την απασχόληση των γυναικών, μία μονάδα, μία δομή, το 1994 στην Αθήνα και το 1998 εδώ στη Πάτρα, όπου και προσελήφθηκα βέβαια από την υπηρεσία και από τότε είμαι εδώ.

Σπουδάστρια: Μάλιστα... Εδώ, στην υπηρεσία αυτή έχετε περιστατικά μονογονεϊκής οικογένειας;

Ηρώ: Ναι, έχουμε περιστατικά μονογονεϊκής οικογένειας... εεε... και πάντα μέσα στο Συμβουλευτικό Κέντρο, όσο καιρό το λειτουργούσαμε είχαμε περιστατικά τέτοια, εεε... υπηρεσίες που προσφέραμε ήταν συμβουλευτική απασχόλησης, συμβουλευτική επιχειρηματικότητας και νομική στήριξη και ψυχολογική στήριξη. Εεε... εγώ ως κοινωνική λειτουργός είχα το κομμάτι της κοινωνικής στήριξης και της απασχόλησης και επιχειρηματικότητας, ως σύμβουλος απασχόλησης και επιχειρηματικότητας. Με αυτή την ιδιότητα είχα δει πάρα πολλές μονογονεϊκές οικογένειες, εεε... γυναίκες, απευθυνόμαστε σε γυναίκες εμείς, άγαμες μητέρες αρκετές και βέβαια μέσα από το αίτημα της απασχόλησης, το να βρουν δουλειά, το να μπορέσουν να σταθούν στα πόδια τους, έβγαιναν όλα τα προβλήματα των μονογονεϊκών οικογενειών, αυτά όπως τα βιώνουν και μέσα στο πλαίσιο της κοινωνικής στήριξης, προσπαθούσαμε – και οι υπόλοιποι κοινωνικοί λειτουργοί που ήταν εδώ – να παρεμβαίνουμε για την επίλυση των αιτημάτων των γυναικών αυτών. Αυτή τη στιγμή, έχουμε Κέντρο Συμβουλευτικής Γυναικών για τη βία, κατά της βίας. Εεε... το λέω αυτό γιατί, πάλι έχουμε μονογονεϊκές οικογένειες, έχουμε και άγαμες μητέρες, έχουμε και... όλων των ειδών των μονογονεϊκών οικογενειών, τα περιστατικά όμως που δεχόμαστε, έχουν να κάνουν με την βία. Άρα οι γυναίκες που έρχονται τώρα, έχουν και ιστορικό κακοποίησης και πάνω σε αυτό προσφέρουμε τη βοήθεια, δηλαδή είναι επικεντρωμένο σε αυτό. Ταυτόχρονα, στις γυναίκες που έρχονται εδώ, κάνουμε και το κομμάτι της απασχόλησης και επιχειρηματικότητας όταν χρειάζεται. Και πάλι βέβαια υπάρχει η νομική συμβουλευτική, για τις γυναίκες αυτές, όπως και ψυχολογική υποστήριξη και κοινωνική στήριξη βέβαια. Όλες οι υπηρεσίες, το μοντέλο αυτό το ακολουθούν από τότε που ανοίξανε μέχρι σήμερα.

Σπουδάστρια: Τα συνήθη αιτήματα που έχουν, είναι αυτά που ήδη αναφέρατε ή...

Ηρώ: Είναι αυτά που ανέφερα. Δηλαδή όσο είχαμε ανοιχτό κέντρο συμβουλευτικής γυναικών, συνήθως τα αιτήματα ήταν απ' όλα τα είδη. Ήταν και για απασχόληση, ήταν και για ψυχολογική στήριξη, γιατί είχαμε και το σύστημα των εσωτερικών παραπομπών, δηλαδή μπορεί να ερχόταν μια γυναίκα για απασχόληση, αν όμως ως κοινωνικός λειτουργός έβλεπα ότι υπήρχαν άλλα προβλήματα, τα οποία με εμπόδιζαν στο να προχωρήσει μπροστά, ενδεχομένως να εκτιμούσα ότι ήθελε ψυχολογική στήριξη, την έκανα εσωτερική παραπομπή στον ψυχολόγο μας. Και αυτό, μπορούσε να γίνει και αμφίδρομα και από 'μένα προς τον ψυχολόγο, είτε αν υπήρχε νομικό αίτημα, προς τον νομικό, έτσι; Και αντίστοιχα αν υπήρχε αίτημα κοινωνικής στήριξης, στον κοινωνικό λειτουργό.

Σπουδάστρια: Εεε... είπατε ότι κυρίως βλέπετε γυναίκες, επομένως υποθέτω ότι τα μέλη μονογονεϊκών οικογενειών που απευθύνονται σε εσάς, είναι οι μητέρες;

Ηρώ: Ναι, είναι οι μητέρες.

Σπουδάστρια: Ωστόσο, έχετε περιστατικά που να έχει έρθει κάποιος πατέρας, αρχηγός μονογονεϊκής οικογένειας;

Ηρώ: Όχι γιατί όπως σας είπα, είμαστε συμβουλευτικό κέντρο γυναικών και πάντα είμαστε.

Σπουδάστρια: Επομένως...

Ηρώ: Έχουμε Συμβουλευτικό Κέντρο Γυναικών. Δεν θυμάμαι, παρόλο που είχαμε κάνει και συμβουλευτική, κυρίως για απασχόληση σε κάποιους άντρες, εεε... δεν θυμάμαι κάποιο περιστατικό μονογονεϊκής οικογένειας.

Σπουδάστρια: Κατάλαβα.

Ηρώ: Είναι γυναίκες.

Σπουδάστρια: Εεε..., εσείς από την εμπειρία σας, ποια πιστεύετε ότι είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζει μια μονογονεϊκή οικογένεια;

Ηρώ: Νομίζω ότι είναι πάρα πολλά τα προβλήματα, πέρα από τα προβλήματα τα οποία βιώνουμε όλοι μας, να μη μιλήσω για σήμερα, οικονομικής κρίσης, έτσι; Οικονομικά, εεε... ουσιαστικά με τις γυναίκες που έχω, που μπορώ να μιλήσω, εεε... ποια είναι τα προβλήματα μου είπες που αντιμετωπίζουν...

Σπουδάστρια: Ναι.

Ηρώ: Το ένα είναι οικονομικής φύσεως. Πάρα πολύ λίγες είναι αυτές που μπορούν να σταθούν μόνες στα πόδια τους, από τις γυναίκες που έρχονται εδώ στο κέντρο μας τουλάχιστον και γι' αυτό στρέφονται προς το κέντρο μας, να βρουν μια απασχόληση, να βρουν μια δυνατότητα να μπορέσουν να επιβιώσουν. Άλλα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες που έχουν καταστεί μονογονεϊκές, είτε από διαζύγιο είτε από διάσταση, έτσι; Από χωρισμό, οι γυναίκες αυτές πολλές φορές έχουν προβλήματα με τους συζύγους τους. Αυτές οι γυναίκες απευθύνονται και στο κομμάτι της νομικής στήριξης, καθ' ότι οι υπηρεσίες μας είναι δωρεάν, δεν έχουν τα μέσα πολλές φορές για να διεκδικήσουν πράγματα. Από 'κει και πέρα, αυτό το οποίο έχω αντιληφθεί, είναι ότι... εεε... πόσο έντονα είναι και τα στερεότυπα πάλι, είναι πιο παθητικές, δεν έχουν μάθει να διεκδικούν πράγματα τα οποία αποκτήθηκαν παραδείγματος χάριν μετά τον γάμο, έτσι; Είναι μισά μισά, έχει δικαίωμα. Τις βλέπω πολλές φορές ηττοπαθείς μέσα σε όλο αυτό. Εεε.. πολλές φορές μου παραπονιούνται για όλα, για τη στάση των δικών τους, ότι δεν έχουν τη στήριξη σε αυτό το κομμάτι, στην απόφασή τους να χωρίσουνε και της κοινωνίας γενικότερα και νιώθουνε μια απομόνωση... Τώρα αυτά λοιπόν είναι και προσωπικά – ατομικά, αλλά τα στερεότυπα είναι κοινωνικά.

Σπουδάστρια: Θεωρείτε ότι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, πηγάζουν από τους λόγους της μονογονεϊκότητας;

Ηρώ: Ασφαλώς. Είπα πριν ας πούμε τα στερεότυπα. Εεε... όσο και να έχουμε κάνει βήματα, ακόμη τα στερεότυπα είναι ζωντανά. Υπάρχει μια κοινωνία που δεν καταξιώνει τη γυναίκα που είναι μόνη της, εεε... και εκεί είναι αμείλικτη, δηλαδή καλείται η γυναίκα αυτή, να επιτελέσει όλους τους ρόλους... και του πατέρα και της μητέρας και όλους τους άλλους τους οποίους αναλαμβάνει η σύγχρονη γυναίκα, οι οποίοι είναι πάρα πολύ βαρείς βέβαια για τους ώμους ενός ανθρώπου. Αν πάρουμε και δεδομένο ότι δεν υπάρχει οικονομική δυνατότητα, γίνονται πολύ χειρότερα τα πράγματα. Και πώς η γυναίκα θα μπορέσει να σταθεί μόνη της; Ουσιαστικά δεν υπάρχει βοήθεια από την κοινωνική πολιτική, είναι πολύ υποτυπώδης, έτσι; Αν πάρουμε ας πούμε ένα επίδομα που δίνεται, είναι ανάξιο λόγου θεωρώ. Από 'κει και πέρα, οι γυναίκες αντιμετωπίζουν πάρα πολλά προβλήματα με τη διατροφή, οι σύζυγοι δεν την καταβάλουν, βλέπουμε και εκεί να δημιουργούνται πάρα πολλά προβλήματα, είναι κάποια χρήματα τα οποία υπολογίζει η γυναίκα, για τα οποία πρέπει να μπαίνει ενδεχομένως συνέχεια σε δικαστήρια, σε μια ταλαιπωρία η οποία μπορεί να κρατάει και πολλά χρόνια... Η ταλαιπωρία αυτή βέβαια την εξαντλεί, εεε... την εξαντλεί και προσωπικά και ψυχολογικά και την εξαντλεί και οικονομικά, έτσι; Γιατί κάθε παράσταση στο δικαστήριο συνεπάγεται κάποια χρήματα και δεν είναι δεδομένο ότι η γυναίκα τα έχει αυτά τα χρήματα.

Σπουδάστρια: Καταλαβαίνω τι λέτε. Εσείς τώρα, από την εμπειρία που έχετε, πώς αντιμετωπίζετε ένα περιστατικό... ή καλύτερα μια μητέρα μονογονεϊκής οικογένειας, αφού είπατε, δουλεύετε μόνο με γυναίκες; Θέλετε να περιγράψετε ένα περιστατικό που έχετε στο μυαλό σας και πώς το χειριστήκατε;

Ηρώ: Εμείς ουσιαστικά ακολουθούμε τη φεμινιστική οπτική. Τι σημαίνει αυτό; Η συμβουλευτική που παρέχουμε και η στήριξη στις γυναίκες, είναι αυτό που λέμε Συμβουλευτική με την οπτική του φύλου. Σημαίνει ότι για μας, τα περισσότερα προβλήματα τα οποία αντιμετωπίζει η γυναίκα, δεν προέρχονται από προσωπικές της επιλογές, είναι κοινωνικά. Υπάρχει μια κοινωνία γύρω μας, η οποία κατασκευάζει αυτό που λέμε το κοινωνικό φύλο, τους μη συγκεκριμένους ρόλους και βέβαια για να είναι αποδεκτό αυτό το άτομο από την κοινωνία, πρέπει να επιτελεί τους ρόλους αυτούς. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, καταλαβαίνεις ότι είναι μια ψυχολογική καταπίεση την οποία υφίσταται η γυναίκα, μόνο και μόνο γιατί είναι γυναίκα. Δηλαδή, πολλές φορές είναι προδιαγραμμένη η πορεία της. Και υπάρχει μια ολόκληρη κοινωνία, ξεκινώντας από το κοντινό οικογενειακό περιβάλλον, από τη γειτονιά, από το σχολείο, από την ευρύτερη κοινωνία γύρω μας, η οποία έρχεται να το υπηρετήσει κάθε στιγμή. Εεε... έτσι λοιπόν, μέσα σε αυτό το πλέγμα είναι πάρα πολύ δύσκολο μια γυναίκα να πάρει απόφαση να ενισχυθεί, για να μπορέσει να κάνει το βήμα αν δεν περνάει καλά με τον σύζυγό της να χωρίσει και να μην τρέχει τίποτα, όπως γίνεται σε κάποιες προηγμένες Ευρωπαϊκές χώρες. Έχει να αντιμετωπίσει μια σωρεία προβλημάτων. Άρα λοιπόν, εεε... οι σύμβουλοι εδώ, έχοντας αυτή την οπτική στο μυαλό τους, προσπαθούμε να απενοχοποιήσουμε τη γυναίκα, δηλαδή ότι δεν φταίει η ίδια για όλα αυτά τα δεινά τα οποία της συμβαίνουν και δεν είναι και η μοναδική. Εεε... η προσέγγιση αυτή έχει βοηθήσει πάρα πολλές γυναίκες. Έρχονται εδώ με έντονα συναισθήματα ενοχής, ενοχοποιούνται πάρα πολύ εύκολα οι γυναίκες και απέναντι στα παιδιά τους και απέναντι στους δικούς τους και απέναντι στο κοινωνικό περιβάλλον και απέναντι στον ίδιο τον εαυτό τους. Επειδή έτσι έχουμε μάθει και έτσι μας μεγάλωσαν, οι ίδιες ενστερνίζονται όλους αυτούς τους στερεοτυπικούς ρόλους, εεε... παλεύουν να τους κρατήσουν γιατί θεωρούν ότι έτσι περνά η αξία μέσα από την κοινωνία, το οποίο γυρνάει μπουμεραγκ εναντίον τους. Άρα λοιπόν, η προσέγγισή μας εμάς, είναι με αυτή την εεε..., με αυτή την οπτική. Και μέσα από αυτή την οπτική, προσπαθούμε να δημιουργήσουμε μια ισότιμη σχέση με τη γυναίκα. Δεν θέλουμε να αναπαράγουμε το ίδιο μοντέλο που υπάρχει απ' έξω, τη θέση της γυναίκας να είναι υποδεέστερη, δεν έχουμε εδώ... ο σύμβουλος δεν είναι αυθεντία, υπάρχει ένα ισότιμο επίπεδο στην όλη διαδικασία, προσπαθώντας έτσι να στηρίξουμε τη γυναίκα, να ανεβάσουμε την αυτοεκτίμησή της και βέβαια να καταλάβει ότι όλα όσα της συμβαίνουν, είναι αυτό που έλεγα νωρίτερα, είναι απόρροια κοινωνικών προκαταλήψεων, στερεοτύπων και όχι δικών της επιλογών. Για εμάς η γυναίκα επίσης, θέλουμε να είναι η ίδια ο συγγραφέας της ζωής της. Να μπορέσει κάποια στιγμή να αποβάλλει τα πρέπει τα οποία κουβαλάει σε όλη της τη ζωή, να πάρει τη ζωή στα χέρια της και να κινητοποιηθεί. (διακοπή από τηλέφωνο) Έλεγα ότι είναι ισότιμη η σχέση, μέσα από αυτό προσπαθούμε να ανεβάσουμε την αυτοεκτίμηση της γυναίκας, να προσπαθήσει να σταθεί στα πόδια μόνη της ούτως ώστε να μην μας έχει ανάγκη και να απενοχοποιηθεί απ' όλα τα σύνδρομα τα οποία κουβαλάει λόγω του φύλου της. Εεε... όσον αφορά τώρα... να πω κάποια χαρακτηριστικά, δεν είναι όλες ίδιες οι μονογονεϊκές οικογένειες, παρόλο που είναι όμοια τα περιστατικά, παρόμοια τα προβλήματα τα οποία αντιμετωπίζουν. Μια ιδιαίτερη κατηγορία μέσα σε αυτό είναι οι άγαμες μητέρες, οι οποίες άγαμες μητέρες εεε..., έχουνε ένα χαρακτηριστικό τους, είναι ο πολύ μεγάλος θυμός ο οποίος έχουνε. Και βέβαια δικαιολογείται ο θυμός αυτός, είναι η απόρριψη που φάγανε απ' τον σύντροφο, για να μείνουν άγαμες μητέρες ας πούμε, υπήρχε ένας σύντροφος ο οποίος τις εγκατέλειψε... και από 'κει και πέρα όλη αυτή η άρνηση και η... πώς να το πω... που νιώθει από το περιβάλλον. Όλη αυτή η στερεοτυπική συμπεριφορά, ε; Έχει φάει λοιπόν τόση απόρριψη και από την κοινωνία και πολλές φορές και από τους δικούς της και έχει τόσο φοβερό θυμό μέσα της που είναι αδύνατο, δεν την αφήνει να προχωρήσει σε όλες τις πτυχές της ζωής της. Ένα άλλο χαρακτηριστικό των γυναικών αυτών είναι το ότι το παιδί γίνεται το κέντρο βάρους τους. Όλη τους η ζωή κινείται γύρω από αυτό. Επειδή μου είπες για περιστατικό, τώρα μου ήρθε στο μυαλό... δούλευα με μια τέτοια μητέρα, η οποία ήρθε

βέβαια για απασχόληση, με αίτημα την απασχόληση, το πρόβλημά της ήταν όμως ουσιαστικά, αυτό που μου προέβαλλε ότι την εμπόδιζε να κάνει κάτι, να βρει δουλειά, ήταν το παιδί της το οποίο πήγαινε τρίτη δημοτικού, το οποίο το κακομεταχειρίζονταν τα άλλα παιδιά, το χτυπούσαν κι έτσι αναγκαζόταν να το πηγαίνει το πρωί, να στέκεται έξω στα διαλείμματα για να το προστατεύει, τσακώνονταν με τους γονείς, εεε... δεν είχε καλές σχέσεις με τους δασκάλους και βέβαια, το παιδάκι μου το περιέγραφε πάρα πολύ παθητικό. Εεε... αυτό που αντιλήφθηκα στη γυναίκα αυτή, βέβαια και από την πρώτη στιγμή ήταν πάρα πολύ εμφανής ο θυμός που είχε, χρειαζόταν μια πολύ ιδιαίτερη προσέγγιση ούτως ώστε να μπορέσει να με αποδεχτεί και να μείνει εδώ στο κέντρο, να μπορέσει να ζητήσει βοήθεια καθώς ήταν περιχαρακωμένη γύρω από τον θυμό της... εεε... ένας ρόλος που πίστευε επίσης ότι είχε καταξιοωθεί, ήταν ο ρόλος της μητέρας, δεν μπορούσες να της τον ακουμπήσεις με τίποτα, δηλαδή το αν είναι υποδεέστερη, το αν... μήπως πρέπει να ακούσει κάτι άλλο, να κάνει κάτι άλλο για να μπορέσει να λειτουργήσει σαν μητέρα καλύτερα. Άρα καταλαβαίνεις ότι χρειαζόταν μια ιδιαίτερη προσέγγιση η γυναίκα αυτή. Εεε... δούλεψα αρκετά, γύρω στις 15 συνεδρίες με τη γυναίκα αυτή. Προσπάθησα πάρα πολύ βέβαια, από την αρχή και μέσα από την διερευνητική δουλειά τη οποία έκανα, αυτό που λέμε «διερεύνηση του αιτήματος», κατάλαβα πολύ ότι... κατάλαβα όλη της την ψυχοσύνθεση και αυτό είναι ένα ζητούμενο για τον κοινωνικό λειτουργό, με μέγιστη την τεχνική της ενσυναίσθησης, απλώς κατάλαβα ότι το παιδί της θα εξακολουθούσε να είναι έτσι, όσο αυτή δεν αλλάζει τρόπο συμπεριφοράς, όσο αυτή δεν βρίσκει πράγματα να ασχοληθεί, να απεγκλωβιστεί, να απομακρυνθεί λίγο, ούτως ώστε να μπορέσει να το αφήσει να ανασάνει, έτσι; Να βρει τους φίλους του κλπ. Εεε... σ' αυτή, σ' αυτό το διάστημα δουλέψαμε αρκετά πράγματα, όπως το πόσο σημαντικό είναι να τη βλέπει το παιδί της να είναι καλά η ίδια, να είναι πιο περιποιημένη, να τη βλέπει να φροντίζει τον εαυτό της. Ήταν κοινωνικά αποκλεισμένη, να προσπαθήσει να αρχίσει να κάνει κάποια βήματα, να έχει κάποιες σχέσεις, εεε... γιατί το παιδάκι μεγαλώνει και έχει άλλες ανάγκες. Βλέπει γύρω του τις άλλες μητέρες και δεν θέλει να νιώθει κάτι διαφορετικό για την ίδια. Μέχρι εκεί, βήμα βήμα βέβαια, γιατί αντιλήφθηκα από την αρχή πόσο μεγάλο θυμό είχε και πόσο ανέτοιμη ήταν να δεχτεί σε αυτό τον ρόλο της μητέρας, που θεωρούσε ότι ήταν καταξιωμένη, ότι κάτι κάνει λάθος. Εεε... καταφέραμε κάποια πράγματα, τα οποία βέβαια... την έβλεπα να πισωγυρίζει πάρα πολλές φορές. Τον ρόλο της βέβαια ως μητέρα δεν μπορούσα να τον αγγίξω με τίποτα. Έτρωγα φοβερή επίθεση. Κάποια στιγμή ήρθα σε αδιέξοδο και έκανα... σκέφτηκα πολύ και έκανα ένα τελευταίο ραντεβού... εεε... χρησιμοποιώντας αυτή τη τεχνική που λέμε αντανάκλαση, αντικατοπτρισμός, παίρνω το μπαλάκι και στο πετάω, όπως και να το πούμε... εεε... απλώς είχα προετοιμαστεί καλά και καταλάβαινα ότι είχαμε δημιουργήσει μια σχέση τη στιγμή εκείνη ούτως ώστε να μπορέσω να την επηρεάσω. Αυτό που της είπα, βέβαια ήμουν ειλικρινής απόλυτα, εεε... θυμάμαι ότι της είπα ότι το παιδί σου θα εξακολουθεί να είναι έτσι όσο εσύ δεν αλλάζεις συμπεριφορά. Κι όσο βλέπει το παιδί σου ότι εσύ δεν έχεις άλλο ρόλο, που σ' αγαπάει πάρα πολύ για να σου στερήσει αυτό το ρόλο μέσα από τον οποίο καταξιώνεσαι, το παιδί θα μείνει έτσι. Εσύ είσαι η αιτία που είναι έτσι το παιδί και αν θέλεις να το βοηθήσεις, πρέπει να δεις... εεε... πρέπει να αλλάξεις την συμπεριφορά σου, να αναθεωρήσεις κάποια πράγματα και να αρχίσεις να ζεις. Εξηγώντας της βέβαια ότι το παιδί θέλει τον χρόνο του, τον αέρα του να αναπνεύσει, ότι θα γίνει πολύ πιο ευτυχισμένο αν θα βλέπει την μητέρα του ευτυχισμένη. Το παιδί μπορεί να μην το συνειδητοποιεί, όμως αντιλαμβάνεται ότι ο μόνος ρόλος που την κρατάει είναι αυτό, άρα λοιπόν δεν μπορείς να το βοηθήσεις διαφορετικά. Εεε, στην αρχή δεν το δέχτηκε καθόλου ευχάριστα, νομίζω ότι έπαθε ένα σοκ, έτσι; Δεν μίλησε, προσπάθησε να ζυγίσει τα πράγματα, βέβαια σηκώθηκε, έφυγε με πάρα πολύ μεγάλη... ένιωσα πολύ μεγάλη επίθεση εναντίον μου: «...και το ήξερα εγώ απ' την αρχή και ποιοι είσατε εσείς και ποια είσαι εσύ που θα μου πεις, που εγώ απ' το πρωί μέχρι το βράδυ είμαι με το παιδί μου και γι' αυτό ω και θα μου πεις εσύ πώς θα κάνω τη μάνα...». Με ακύρωσε, το περίμενα όμως. Αυτό που της είπα ήταν ότι

εύχομαι να τα πας καλά και να βρεις τον τρόπο να βοηθήσεις το παιδί σου, εεε... εύχομαι να σκεφτείς, να μπορέσεις να ηρεμήσεις και να σκεφτείς αυτά που σου είπα και να ξέρεις ότι η πόρτα μου είναι ανοιχτή, οποιαδήποτε στιγμή το χρειαστείς. Έφυγε θυμωμένη πάρα πολύ, η οποία γυναίκα, θεώρησα ότι το περιστατικό δεν προχωρούσε, η οποία γυναίκα όμως επανήλθε μετά από κάποιους μήνες και μου είπε επί λέξει ότι... βέβαια την είδα με πολύ μεγάλη έκπληξή μου όταν είδα το όνομά της και θυμήθηκα το περιστατικό, εεε μου είπε ότι θύμωσε πάρα πολύ με 'μένα, ότι μετάνιωσε πολλές φορές που ήρθε, γιατί δεν θα 'μπαινε σε αυτή τη διαδικασία, μου είπε όμως ότι όταν ηρέμησε είχε αυτή τη φράση που της είπα, για το παιδί και το τι πρέπει να κάνει, την είχε συνέχεια στο μυαλό της. Και άρχισε να ενοχοποιείται μήπως κάτι δεν κάνει καλά. Εεε... άρχισε σιγά σιγά με δειλά βήματα να αλλάζει... Εεε... μου είπε ότι το παιδί της πάει πολύ καλύτερα, είναι πιο ευχαριστημένο... εεε... μου είπε ότι η ίδια αρχίζει να βγαίνει, προσπαθεί να το αφήνει κάποιες ώρες μόνο του στο σπίτι... να το αφήνει μόνο του χωρίς να το συνοδεύσει στο σχολείο, παρόλο που της ήταν πάρα πολύ δύσκολο στη αρχή, αυτή τη στιγμή όμως δεν πάει στο σχολείο, μόνο το πάει και το αφήνει. Εεε... το παιδί είναι πολύ πιο χαρούμενο, εεε... έχει αρχίσει να κάνει φίλους... και μου είπε βέβαια ότι κατάλαβε πόσο κακό έκανε και είχε και τύψεις βέβαια γιατί έκανε τόσο κακό στο παιδί, τότε την απάλλυνα, ότι ποτέ δεν είναι αργά, ότι υπάρχει αγάπη και αυτό είναι πολύ σημαντικό. Η ίδια, άρχισε να περιποιείται, να κάνει τον δικό της κύκλο, να βγαίνει με κάποιες μητέρες δειλά δειλά στην αρχή, με κάποιες από αυτές ταίριαζε περισσότερο, να πηγαίνει μια βόλτα στα μαγαζιά να ψωνίζει, χωρίς το παιδί. Άρχισε λοιπόν να ζει με το παιδί. Εεε... να ζει με το παιδί πιο αρμονικά, έτσι; Χωρίς αυτό το προστατευτικό πλέγμα, το οποίο δεν άφηνε το παιδί να... όλα αυτά τα... Αυτό το ανέφερα γιατί πιστεύω ότι είναι μια ιδιαίτερη κατηγορία επειδή έχουν φοβερό θυμό, όχι βέβαια όλες οι μονογονεϊκές οικογένειες, με όσες έχω δουλέψει θα πω ότι έχουν θυμό, εεε... μπορεί όχι σε τόσο μεγάλο βαθμό όπως η άγαμη μητέρα αλλά έχουν έναν θυμό, είτε από χηρεία προέρχεται... πολλές φορές με την τύχη... με το... εεε... είτε από χωρισμό πάλι είναι με την τύχη και όλα αυτά τα οποία έχουμε να βιώσουμε και όλες αυτές οι δυσκολίες που έχουν να περάσουμε για να μπορέσουμε να τα βγάλουμε πέρα στους ρόλους που έχουν αναλάβει, εεε... πολλές φορές τις καταβάλλει.

Σπουδάστρια: Εσείς πώς νιώθετε μέσα σε όλο αυτό; Στη δουλειά που καλείστε να κάνετε, στο να αντιμετωπίσετε ένα τέτοιο περιστατικό;

Ηρώ: Θεωρώ πολύ καλά. Πραγματικά δεν είχα πρόβλημα. Αυτό που με βοήθησε πολύ, εεε... είναι το διάβασμα βέβαια. Δηλαδή, αυτό που έχουμε να κάνουμε πρέπει να συνοδεύεται από την θεωρία. Και επειδή είμαστε στην εποχή της εξειδίκευσης και με κάθε ομάδα με την οποία καταπιανόμαστε, πρέπει να εκπαιδευτούμε και να διαβάσουμε και να μάθουμε και να φτάσουμε σε ένα επίπεδο, να παρακολουθούμε τις εξελίξεις διεθνώς, τα μοντέλα τα οποία εφαρμόζονται και να είμαστε μέσα σε αυτά. Και επειδή μέσα από την εκπαίδευσή μου, εεε... εκπαιδευτήκα ειδικά για τις γυναίκες και επειδή η εμπειρία μου ήταν κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες γυναικών, που είναι οι μονογονεϊκές οικογένειες μέσα, έτσι; Όπως είναι οι μετανάστες, η κακοποιημένη γυναίκα... Θεωρώ ότι είναι όλο αυτό το πλαίσιο πάρα πολύ δύσκολο. Άρα, τη στιγμή που μπήκα στα βαθειά, πραγματικά δεν είχα πρόβλημα και δεν νιώθω κάτι ιδιαίτερο, είτε είναι μονογονεϊκή οικογένεια, είτε είναι γυναίκα που κακοποιείται είτε μια απλή γυναίκα που έρχεται να βοηθηθεί στην απασχόληση, με ένα απλό αίτημα μέχρι το πιο σύνθετο που υπάρχει. Εεε... αυτό όμως που πρέπει να κάνουμε και αυτό που με βοήθησε πραγματικά, είναι καταρχήν το να μάθουμε τα χαρακτηριστικά των ομάδων, να έρθουμε πιο κοντά σε αυτές, να μπορούμε μέσα στην ψυχοσύνθεσή τους. Όπως με βοήθησε πάρα πολύ και η τεχνική της ενσυναίσθησης. Δηλαδή από τότε θεωρώ, κατάλαβα πώς το βιώνουμε και κατάφερα να απαλλαγώ από δικά μου πράγματα, δικά μου πιστεύω, στερεοτυπικές αντιλήψεις, αξίες που ενδεχομένως ή τουλάχιστον να μην της αφήνω να παρεμβαίνουν μέσα στη διαδικασία που έχουμε να κάνουμε μέσα στις συνεδρίες. Αυτό με

βοήθησε, αυτά τα δύο θεωρώ, με βοήθησαν πάρα πολύ στο να είμαι αποτελεσματική με τις γυναίκες αυτές. Δεν έχω κάτι, δεν δυσκολεύτηκα κάπου ιδιαίτερος. Ούτως ή άλλως καταπιανόμαστε με πολύ δύσκολα περιστατικά. Αλλά όντως με βοήθησε η εκπαίδευση, με βοήθησε και η προσωπική εκπαίδευση, συνεχόμενη, μου παρείχε ο φορέας και είμαι τυχερή σε αυτό το επίπεδο. Και βέβαια είναι ότι καλύτερο η εμπειρία, μια συνεχής εκπαίδευση... μπορείς να κάνεις θαύματα νομίζω.

Σπουδάστρια: Μέσω αυτής της εκπαίδευσης που αναφέρατε, καταφέρατε να αλλάξετε και αυτό που είπατε, να... απαλλαγείτε από δικά σας...

Ηρώ: Ασφαλώς, ασφαλώς.

Σπουδάστρια: ...και από τα στερεότυπα;

Ηρώ: Ασφαλώς. Λέω πολλές φορές ότι ο κοινωνικός λειτουργός έχει δύο πράγματα να κάνει. Το ένα είναι η δουλειά που έχει να κάνει με τον εξυπηρετούμενο και η άλλη με τον εαυτό του. Διαφορετικά, δεν μπορεί να είναι αποδοτικός. Εγώ σας μίλησα νωρίτερα για την φεμινιστική προσέγγιση, την προσέγγιση με την οπτική του φύλου. Πώς είναι δυνατόν λοιπόν να υπηρετήσω μια τέτοια θεωρία, αν εγώ δεν έχω δουλέψει καλά με τον εαυτό μου, αν δεν έχω καταφέρει να εντοπίσω, να διώξω δεν θα το πω γιατί τα στερεότυπα είναι μέσα μας, είναι πάρα πολύ εύκολο να βγουν, απλώς όμως έμαθα να τα ελέγχω και αν μη τι άλλο να τα φιλτράρω μέσα από μένα, να δω τι μου κάνει και τι δεν μου κάνει. Ένα άλλο το οποίο έμαθα, αυτό βέβαια στηρίζεται στο να τα κρατάω και να μην τα αφήνω να μπαίνουν μέσα στη συμβουλευτική διαδικασία, έμαθα να ξεχωρίζω το δικό μου απ' του άλλου. Και το δικό μου δεν έχει θέση μέσα στη συμβουλευτική διαδικασία, δεν έχει θέση στη κοινωνική εργασία με άτομα, με ομάδες, δεν έχει θέση. Σε αυτό βοηθήθηκα πάρα πολύ με προσωπική εκπαίδευση, με βιωματικά πάρα πολλά, με συνεχή εποπτεία, η οποία συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Και σας είπα είμαι τυχερή, ο φορέας μου, μου παρέχει, πάντα μου την παρείχε, σε τακτά χρονικά διαστήματα και στηρίζονταν πάρα πολύ στην ανάπτυξη του επιστημονικού προσωπικού και των συμβούλων. Εεε... και όλοι όσοι είμαστε και έχουμε υπηρετήσει, έχουμε εκπαιδευτεί πάνω σε αυτή την φεμινιστική οπτική και με αυτή, μέσα σε αυτή έτσι, αυτό είναι το μεθοδολογικό μας πλαίσιο μέσα στο οποίο δουλεύουμε, προσπαθούμε να επιλύσουμε τα αιτήματα των γυναικών και να είμαστε αποτελεσματικοί στη δουλειά μας.

Σπουδάστρια: Να περάσουμε τώρα σε ένα άλλο κομμάτι. Πώς θεωρείτε ότι είναι η κοινωνική πολιτική που υπάρχει για τις μονογονεϊκές οικογένειες; Πιο γενικά για την οικογένεια και ειδικότερα για τις μονογονεϊκές οικογένειες;

Ηρώ: Θεωρώ ότι είναι ελάχιστη έως ανύπαρκτη. Εεε... ουσιαστικά, συμβουλευτικά κέντρα, ξεκινάω από 'κει, είναι πάρα πολύ λίγα. Εγώ δεν θα πω για πρακτικές, που είναι κι αυτές πάρα πολύ σημαντικές, δηλαδή όταν μια γυναίκα μένει μόνη, όταν έχει μικρά παιδιά να μεγαλώσει, όταν δεν έχει πού να αφήσει τα παιδιά, συναντά απίστευτες δυσκολίες. Παρόλο που έχουν γίνει κάποια βήματα, έτσι; Στο να προηγούνται μονογονεϊκές οικογένειες στο κομμάτι της απασχόλησης είτε στο κομμάτι των επιδομάτων τέλος πάντων και οτιδήποτε προσφέρει η επιδοματική πολιτική. Κέντρα σαν τα δικά μας είναι ελάχιστα. Κέντρα εξειδικευμένα δεν υπάρχουν για την μονογονεϊκή οικογένεια, το πρώτο. Ξεκινάω από 'κει. Από 'κει και πέρα είναι ελάχιστα και το θέμα, εγώ δεν το λέω μόνο αριθμητικά, το θέμα είναι και η ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχεται. Δηλαδή σε κέντρα όπου για οποιοδήποτε αίτημα απευθύνεται μια μονογονεϊκή μητέρα, είτε για απασχόληση είτε για οποιοδήποτε άλλο θέμα την απασχολεί... εεε... και στοιβάζεται μαζί με τους άλλους απ' έξω, είναι μια διαδικασία πολλές φορές, πάρα πολύ γρήγορη. Δεν είναι εξατομικευμένη. Δεν ακουμπάει πάνω στις πραγματικές ανάγκες της γυναίκας αυτής, γιατί μπορεί να λέμε μονογονεϊκότητα,

αλλά κάθε προσωπικότητα είναι με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, με την δική της δυσκολία, τα δικά της δυνατά σημεία, έτσι; Τα δικά της αδύναμα, τον ιδιαίτερο βαθμό αυτοεκτίμησης, έχει τα δικά της βιώματα, άρα λοιπόν δεν μπορούμε να τα βάλουμε όλα σε έναν κουβά. Πρέπει να είναι εξειδικευμένο όλο αυτό που γίνεται και πραγματικά να ακουμπάει πάνω στην ανάγκη της γυναίκας. Αυτό, σημαίνει ότι πρέπει να υπάρχει χρόνος για τη κάθε γυναίκα, πρέπει να υπάρχουν σύμβουλοι πίσω εξειδικευμένοι, ούτως ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν μ' αυτήν την άποψη στα αιτήματα της γυναίκας, να μπορεί να εξυπηρετηθεί... Και λειτουργούν υποτυπώδη, η ποιότητα των υπηρεσιών θα πω ότι είναι πάρα πολύ χαμηλή. Εεε... τώρα να μη μιλήσω, εντάξει, για το επίδομα που δίνεται της μονογονεϊκότητας, που είναι αστείο... δεν φτάνει ούτε για το γάλα του παιδιού. Όπως πάλι, αυτό το επίδομα είναι καθολικό, δηλαδή είναι πολύ λίγες... Θεωρώ ότι υπάρχουνε γυναίκες οι οποίες έχουν πολύ μεγαλύτερη ανάγκη, από ένα μεγαλύτερο επίδομα και το έχουν πραγματικά ανάγκη και το παίρνουν και γυναίκες που έχουν πολύ λιγότερη ανάγκη. Δηλαδή, υπάρχουν γυναίκες που μπορεί να είναι μονογονεϊκή οικογένεια, αλλά έχουν διαπρέψει σαν επαγγελματίες, σαν επιχειρηματίες πάρα πολλές φορές, ή είναι εξασφαλισμένες από τους γονιούς τους ή από τον σύζυγο. Δεν έχουν όλες τις ίδιες ανάγκες. Άρα λοιπόν, τα κάθετα και τα οριζόντια μέτρα πολλές φορές είναι και άδικα. Θεωρώ ότι θα 'πρεπε να είμαστε πολύ πιο ευέλικτοι, να ακουμπάμε πραγματικά στις ανάγκες και τα χρήματα να πηγαίνουνε... να πηγαίνει ένα ποσό το οποίο θα της επιτρέπει να ζει αξιοπρεπώς και θα πρέπει να πηγαίνουνε σ' αυτούς που πραγματικά το έχουν ανάγκη, έτσι; Παίρνουν το επίδομα ας πούμε και πάρα πολλοί που δεν το έχουν ανάγκη. Δεν έχουν περάσει τέτοιες διαδικασίες ή δεν έχουν μπει σε έναν δικαστικό αγώνα, ήταν πάρα πολύ εύκολο, συμφώνησαν με τον σύζυγό τους, ή δεν ξέρω 'γω για ποιον άλλο λόγο, αλλά οι μονογονεϊκές οικογένειες δεν έχουν όλες τα ίδια προβλήματα. Άρα λοιπόν, πρέπει εξατομικευμένα να κοιτάμε και προς τα 'κει πρέπει να κινηθεί για μένα η κοινωνική πολιτική. Και πραγματικά, τα χρήματα, αν κρίνω ότι, εντάξει, στην κοινωνική πολιτική στοιχίζει και δεν υπάρχουν πάρα πολλά για όλους και πάντα υπάρχουν προβλήματα, τουλάχιστον να πηγαίνουν εκεί που πρέπει και όντως να επιλύουν προβλήματα. Από την άλλη πλευρά πάλι, πρέπει να είμαστε προσεκτικοί... και εγώ δεν θέλω να δημιουργήσουμε... δηλαδή, κάποια γυναίκα να επαναπαυθεί σε ένα επίδομα και να 'πει, εντάξει έχω το επίδομα και εντάξει είμαι και από 'κει και πέρα να μιζεριάζει η ίδια, να μην κινητοποιηθεί να κάνει πράγματα για τον εαυτό της, να μην την απασχολεί η δική της, η προσωπική της εξέλιξη. Θεωρώ λοιπόν, ότι όλα αυτά τα μέτρα κοινωνικής πολιτικής πρέπει να πάνε κοντά με αυτό που λέμε συμβουλευτική, κοινωνική στήριξη. Πρέπει να πάνε πακέτο. Και μετά από μια τέτοια διαδικασία, πρέπει να αποφασίζει ο κοινωνικός λειτουργός για το αν μπορεί να πάρει το επίδομα ή όχι. Σε πολλές περιπτώσεις, μπορεί να λειτουργήσει ανασταλτικά ένα τέτοιο επίδομα. Αν σου δώσω ξέρω 'γω 500, 1000 ευρώ και μπορείς να ζήσεις σαν να έχεις μια δουλειά, θα μου πεις γιατί να μπω σε αυτή τη διαδικασία; Όμως, έχει συνέπειες και στην προσωπική της εξέλιξη και στις σχέσεις με τα παιδιά και ενδεχομένως να επιφέρει άλλα προβλήματα.

Σπουδάστρια: Μάλιστα... Και σε ότι αφορά το επάγγελμά μας, θεωρείτε ότι ο κλάδος της κοινωνικής εργασίας, έτσι όπως έχει διαμορφωθεί μέσα στις κοινωνικές υπηρεσίες, είναι αποτελεσματικός ως προς την υπάρχουσα κοινωνική πολιτική για τις μονογονεϊκές οικογένειες;

Ηρώ: Κοίταξε να δεις... Ο κοινωνικός λειτουργός, παρόλο που εκπαιδεύεται και προετοιμάζεται και όλα αυτά και... σήμερα ζούμε και στην εποχή του διαδικτύου, είναι όλα... ο καθένας μπορεί να βρει και να φροντίζει για την προσωπική του ανάπτυξη και πέρα από τη μια, βασική εκπαίδευση. Πρέπει να σου δίνει την δυνατότητα και ο φορέας. Θεωρώ ότι πάρα πολύ λίγοι φορείς στηρίζονται πάνω στο προσωπικό τους και είναι γι' αυτούς το πρώτο κριτήριο η ποιότητα των υπηρεσιών. Πολλές φορές μπλέκουμε μέσα σε

γραφειοκρατικούς, πώς να το πω, χειρισμούς και μόνο και ξεχνάμε την ουσία της κοινωνικής εργασίας. Αυτό είναι βέβαια ένα μοντέλο της δημόσιας διοίκησης. Ουσιαστικά, κοινωνικοί λειτουργοί οι οποίοι δουλεύουν μέσα στη δημόσια διοίκηση, δύσκολα ξεφεύγουν από αυτόν τον κανόνα. Τα περισσότερα είναι γραφειοκρατικά, τυπικά αρχείου και λιγότερο ουσιαστικά. Εεε... δεν έχουν γίνει και κάποιες έρευνες για την ποιότητα των υπηρεσιών ή δεν μας απασχόλησε ποτέ αυτό, να γίνουνε, όμως υπάρχουν και φωτεινά παραδείγματα μέσα σε αυτό... και από ιδιωτική πρωτοβουλία, όπως μπορούμε να πούμε ότι είναι και κάποιοι φορείς δημόσιοι, ενδεχομένως να έχουν ένα καλό επίπεδο και με μια παροχή υπηρεσιών, έτσι; ... πιο ποιοτική από κάποιες άλλες. Ο κανόνας όμως δυστυχώς είναι θλιβερός. Είναι θλιβερός. Εεε... δεν θεωρώ ότι μπορεί να λυθούν προβλήματα με πολύ γρήγορη παρέμβαση, με πίεση χρόνου, αυτά είναι πράγματα τα οποία είναι χρόνια, απαιτούν πολλές φορές υποστήριξη σε πάρα πολλά επίπεδα. Όσο βραχεία και να είναι η παρέμβαση, μπορεί κάποια γυναίκα να επανέλθει με διαφορετικό αίτημα... Δημιουργείται ένα πλήθος αιτημάτων και προβλημάτων, έτσι; Όταν κάτι δεν μας πάει καλά, υπολειτουργούν και όλα τα συστήματα γύρω μας. Εεε... άρα λοιπόν, εκτιμώντας όλη αυτή την πολυπλοκότητα της κατάστασης και τους ρυθμούς της εποχής, αν βάλω από την άλλη πλευρά το πόσο έχουμε εγκλωβιστεί, κάποια στιγμή δηλαδή υπήρχε η κοινωνία, η οικογένεια, η ευρύτερη γειτονιά η οποία έτρεχε να αντιμετωπίσει κάποια πράγματα, σήμερα έχουμε κλειστεί, είμαστε πιο απρόσιτοι. Άρα, οι άνθρωποι αυτοί δεν έχουν πολύ εύκολα να αποτανθούν κάπου. Αυτόν τον ρόλο ανέλαβαν οι κοινωνικές υπηρεσίες. Τώρα το πώς τον ανέλαβαν, κατά τη γνώμη μου είναι τελείως ανεπαρκής. Πρέπει όλα να αναθεωρηθούν. Υπάρχουν φωτεινά μοντέλα τα οποία μπορούμε να ακολουθήσουμε, αρκεί να το θέλουμε βέβαια. Και θα πω ότι πάντα δεν είναι και οι πόροι, επειδή σκοντάφτουμε πάντα στους πόρους, σίγουρα είναι ένα βασικό, πρέπει να υπάρχουνε πόροι για να ασκείται η κοινωνική πολιτική, όμως εγώ θα έλεγα ας κάνουμε και καλή χρήση των πόρων που έχουμε. Γιατί πολλές φορές έχουμε και πόρους οι οποίοι ξέρω 'γω, πάνε σε πράγματα... έτσι; Ας γίνει μια, μια καλύτερη...

Σπουδάστρια: Ένα ξεκαθάρισμα;

Ηρώ: ...μια καλύτερη χρήση και ένα ξεκαθάρισμα και ας δούμε σαν κοινωνία τι πραγματικά θέλουμε και πώς στεκόμαστε απέναντι σε μειονεκτικά ομάδες της κοινωνίας.

Σπουδάστρια: Ωραία, δεν έχω κάποια άλλη ερώτηση...

Ηρώ: Τελειώσαμε;

Σπουδάστρια: Ναι, σας ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο σας...

Ηρώ: Κι εγώ σας ευχαριστώ...

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 15^η

[Από καταγραφή σημειώσεων]

Σπουδάστρια: Είστε από Πάτρα;

Πέτρος: Δεν είμαι από Πάτρα. Έχει σημασία;

Σπουδάστρια: Για τη γνωριμία και για να έχουμε κάποια δημογραφικά στοιχεία.

Πέτρος: Για τη γνωριμία είμαι ο Δουλεύω εδώ τα τελευταία 10 χρόνια και είμαι γνωστός στον χώρο.

Σπουδάστρια: Έχετε τελειώσει το ΤΕΙ Κοινωνικής Εργασίας;

Πέτρος: Σπούδασα στο ΤΕΙ Πάτρας.

Σπουδάστρια: Έχετε κάνει κάποιο μεταπτυχιακό;

Πέτρος: Δεν έχω κάνει. Περιμένω την ευκαιρία για να κάνω.

Σπουδάστρια: Είπατε ότι εδώ εργάζεστε εδώ τα τελευταία δέκα χρόνια. Έχετε εργαστεί και σε άλλες υπηρεσίες;

Πέτρος: Εργάζομαι συνολικά 14 χρόνια ως κοινωνικός λειτουργός.

Σπουδάστρια: Η ηλικία σας...

Πέτρος: Και αυτό για τα δημογραφικά χρειάζεται; Τέλος πάντων διανύω το 40^ο έτος της ηλικίας μου.

Σπουδάστρια: Εδώ έχετε περιστατικά μονογονεϊκής οικογένειας;

Πέτρος: Ναι έχουμε.

Σπουδάστρια: Ποιοι πιστεύετε ότι είναι οι λόγοι της μονογονεϊκότητας;

Πέτρος: Εδώ βλέπω παιδιά από χηρεία, διαζύγιο, διάσταση.

Σπουδάστρια: Ποια πιστεύετε ότι είναι τα προβλήματα των μονογονεϊκών οικογενειών;

Πέτρος: Καταρχήν δεν είναι απαραίτητο μια μονογονεϊκή οικογένεια να αντιμετωπίζει κάποιο πρόβλημα. Δεν υπάρχουν μονογονεϊκές οικογένειες που να είναι πολύ καλά;

Σπουδάστρια: Θα ήθελα να μου πείτε τη δική σας άποψη επάνω σε αυτό το θέμα.

Πέτρος: Κοίταξε. Εμείς εδώ δεν επικεντρωνόμαστε στα προβλήματα που αντιμετωπίζει γενικά μια μ.ο Δίνουμε βάρος στα προβλήματα που «αγγίζουν» τα παιδιά. Γι' αυτό άλλωστε και το όνομα της υπηρεσίας είναι «.....». Τώρα σε γενικότερες γραμμές θα έλεγα, πως μια μ.ο αντιμετωπίζει κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα.

Σπουδάστρια: Τι εννοείτε όταν λέτε κοινωνικά προβλήματα;

Πέτρος: Η προκατάληψη που υπάρχει για όλες τις εναλλακτικές μορφές οικογένειας, όπως οι μονογονεϊκές, παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στα κοινωνικά προβλήματα.

Σπουδάστρια: Ποια πιστεύετε ότι είναι τα αίτια των προβλημάτων των μονογονεϊκών οικογενειών;

Πέτρος: Είναι θα έλεγα οικονομικές και κοινωνικές αιτίες. Η κοινωνική προκατάληψη, η κοινωνική δυσχέρεια... Οποσδήποτε κάποιο έλεγαν ότι η προκατάληψη του κόσμου απέναντι στις άγαμες μητέρες, δημιουργεί τα κοινωνικά προβλήματα, που αυτές αντιμετωπίζουν.

Σπουδάστρια: Ως προς τα οικονομικά αίτια;

Πέτρος: Η έλλειψη δεύτερου εισοδήματος κυρίως.

Σπουδάστρια: Εκτός από το προφανές αίτημα της εισαγωγής ενός παιδιού στην υπηρεσία, έχετε κάποιο άλλο αίτημα;

Πέτρος: Όχι. Θα σου πω λίγο πως γίνεται εδώ. Ένα παιδί έρχεται εδώ, είτε με απόφαση της πρόνοιας, είτε με εισαγγελική απόφαση, αφού γίνει κάποια καταγγελία για ακατάλληλο οικογενειακό περιβάλλον. Ωστόσο, οι γονείς δεν χάνουν το δικαίωμα να βλέπουν το παιδί. Το γεγονός ότι δεν είναι δυνατόν, αυτή η οικογένεια να μεγαλώσει και να φροντίσει αυτό το παιδί για τους χι, ψι λόγους, δεν σημαίνει ότι χάνει και τα δικαιώματά του ένας γονιός να επισκέπτεται το παιδί.

Σπουδάστρια: Θέλετε να μου πείτε λίγο πώς δουλεύετε με τα περιστατικά μονογονεϊκής οικογένειας;

Πέτρος: Κάνουμε κοινωνική έρευνα. Η κοινωνική υπηρεσία εδώ συμβάλλει θετικά στα προβλήματα, που δημιουργούνται στην οικογένεια, κυρίως μετά την είσοδο του παιδιού εδώ. Θα πρέπει οι γονείς ή ο μόνος γονέας αν θες, να προσαρμοστεί στο αυστηρό και οργανωμένο πρόγραμμα, το οποίο ακολουθεί το παιδί εδώ. Ασχολούμαστε και με τα προβλήματα, που αντιμετωπίζουν από πριν αλλά όχι εμείς προσωπικά. Αν π.χ ο πατέρας του παιδιού είναι αλκοολικός ή διαπιστώσουμε άλλα προβλήματα, θα μιλήσω με τη κοινωνική λειτουργό της Πρόνοιας για να κινητοποιηθεί.

Σπουδάστρια: Ποιο μέλος είναι αυτό που συνήθως αιτείται στην υπηρεσία σας;

Πέτρος: Και από τις δύο πλευρές. Και μητέρες και πατέρες. Ακούγεται λίγο περίεργο αυτό και ίσως ξαφνιάζει, αλλά ναι τα τελευταία χρόνια, έρχονται γονείς και από τις δύο πλευρές. Αν ρωτούσες πριν από 20 χρόνια, θα σου έλεγε ο προηγούμενος συνάδελφος, ότι έρχονταν μόνο γυναίκες-μητέρες. Τώρα όμως, έρχονται και άντρες-πατέρες.

Σπουδάστρια: Ποιο είναι το συναίσθημά σας όταν αντιμετωπίζεται ένα περιστατικό μονογονεϊκής;

Πέτρος: Αυτό είναι που λέμε: Η χαρά του επαγγέλματος! Αυτό είναι το λειτούργημά μας. Χαιρόμαστε να βοηθάμε, χαιρόμαστε να είμαστε εδώ. Νιώθω πολύ καλά και όμορφα θα έλεγα. Όχι μόνο με τις μονογονεϊκές οικογένειες αλλά και με κάθε περιστατικό, περίπτωση, που πρέπει να δουλέψω.

Σπουδάστρια: Η άποψή σας για την κοινωνική πολιτική απέναντι στις μονογονεϊκές οικογένειες ποια είναι;

Πέτρος: Ιδιαίτερα καλή θα έλεγα. Τουλάχιστον μέχρι τώρα. Να διαχωρίσουμε κάτι. Άλλο κυβέρνηση και άλλο κράτος. Το κράτος πρόνοιας, το απαρτίζουμε εμείς που δουλεύουμε στις υπηρεσίες. Και πιστεύω ότι το απαρτίζουμε πολύ καλά. Ειδικά, η κοινωνική πολιτική για τις μ.ο, είναι αρκετά καλή. Υπάρχει επιδοματική πολιτική, οι μ.ο έχουν προτεραιότητα στους παιδικούς σταθμούς. Είναι αρκετά καλά, δεν ξέρω βέβαια αν θα μειωθεί κάτι τώρα...

Σπουδάστρια: Πιστεύετε ότι ο κλάδος της κοινωνικής εργασίας βοηθά ως προς την αποτελεσματικότητα της κοινωνικής πολιτικής για τις μονογονεϊκές οικογένειες;

Πέτρος: Και βέβαια είναι αποτελεσματικός. Αυτά που μαθαίναμε στη σχολή, χρησιμοποιούνται στη δουλειά μας, αν κατάλαβα καλά τι με ρωτάς. Οι μέθοδοι που

διδασκόμαστε ΚΕΑ, ΚΕΟ, ΚΕΚ, είναι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται καθημερινά. Αυτά σε ότι έχει να κάνει με το θέμα θεωρία – πράξη. Οι κοινωνικοί λειτουργοί δεν αντιμετωπίζουμε χαρτιά, αλλά ανθρώπους. Όσο και να θέλουν να μας κάνουν γραφειοκρατικές υπηρεσίες, δεν πρόκειται ποτέ να γίνουμε. Είναι δυνατή η δουλειά μας. Έχεις παρατηρήσει ότι πλέον οι κοινωνικοί λειτουργοί ακούγονται παντού; Βασίζεται πολύς κόσμος από εμάς. Κρέμονται από εμάς. Βούιζουν στα αυτιά μου τα λόγια των καθηγητών μου ξέρεις. Αυτό το «θα τα βρεις μπροστά σου» το ζω και τους καταλαβαίνω. Και χαίρομαι που το ζω, που το βλέπω μπροστά μου.

Σπουδάστρια: Επομένως θεωρείται ότι ο κλάδος της κοινωνικής εργασίας είναι βοηθητικός και αποτελεσματικός ως προς τη κοινωνική πολιτική;

Πέτρος: Δεν ξέρω για τον κλάδο. Οι κοινωνικοί λειτουργοί πάντως είμαστε.

Σπουδάστρια: Ευχαριστώ πολύ που δεχθήκατε να συμμετέχετε στην έρευνα.

Πέτρος: Να 'σαι καλά.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 16^η

Σπουδάστρια: Είστε από 'δω από την Πάτρα;

Ζωή: Ναι, από Πάτρα είμαι.

Σπουδάστρια: Εεε... πόσο χρονών είστε;

Ζωή: Μη διστάζεις, μικρή είμαι ακόμα... (γέλια) Πλάκα κάνω... είμαι 35.

Σπουδάστρια: Έχετε τελειώσει το Τ.Ε.Ι Κοινωνικής Εργασίας;

Ζωή: Το Τ.Ε.Ι. της Πάτρας, ναι.

Σπουδάστρια: Έχετε κάνει κάποιο μεταπτυχιακό;

Ζωή: Έχω κάνει ένα πρόγραμμα στο Ανοιχτό Πανεπιστήμιο.

Σπουδάστρια: Εεε... κάποια προϋπηρεσία πριν από εδώ;

Ζωή: Εεε... εργαζόμουν στον Ο.ΚΑ.ΝΑ. σαν θεραπεύτρια 6 χρόνια...

Σπουδάστρια: Και εδώ πόσο καιρό εργάζεστε;

Ζωή: Δύο χρόνια.

Σπουδάστρια: Εδώ βλέπετε περιστατικά μονογονεϊκών οικογενειών;

Ζωή: Βλέπουμε. Όχι σε τόσο συχνή βάση, αλλά ναι, υπάρχουν τέτοια αιτήματα.

Σπουδάστρια: Εεε... συνήθως ποια είναι τα αιτήματά τους;

Ζωή: Τα συνήθη αιτήματα είναι συμβουλευτική και αίτημα για οικονομική στήριξη. Οικονομικό βοήθημα.

Σπουδάστρια: Συνήθως ποιο μέλος έρχεται;

Ζωή: Συνήθως έρχεται η μητέρα.

Σπουδάστρια: Εεε... έχετε περιστατικά όπου υπάρχει πατέρας αρχηγός μονογονεϊκής οικογένειας;

Ζωή: Εεε... ναι, αλλά είναι ελάχιστα.

Σπουδάστρια: Με τα ίδια αιτήματα συνήθως;

Ζωή: Ναι, με τα ίδια αιτήματα. Ή για οικονομική... αυτές είναι και οι δομές που... μάλλον που έχω εγώ στην... στο κομμάτι ευθύνης μου και δουλειάς μου, έτσι; Υπάρχουν κι άλλες υπηρεσίες στον Κοινωνικό Οργανισμό, υπάρχει η τράπεζα τροφίμων, υπάρχουν τα ΚΔΑΠ-ΜΕΑ και εκεί μπορεί να υπάρχουν ανάλογα αιτήματα. Στο κομμάτι όμως της δουλειάς μου που έχει να κάνει με την συμβουλευτική και με τα οικονομικά βοηθήματα, σου απαντάω στο συγκεκριμένο.

Σπουδάστρια: Υπάρχει διαφορά στους τύπους μονογονεϊκών οικογενειών που απευθύνονται στην υπηρεσία σας;

Ζωή: Κυρίως στο κομμάτι που είμαι εγώ, στο κομμάτι της συμβουλευτικής, είναι κυρίως λόγω διαζυγίου. Κυρίως, Ή ανύπαντρες μητέρες. Τα περιστατικά θανάτου δηλαδή, είναι λίγα. Κυρίως είναι τα διαζύγια.

Σπουδάστρια: Εσείς, από την εμπειρία σας, ποια θεωρείτε ότι είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζει μια μονογονεϊκή οικογένεια;

Ζωή: Κοίτα, τα προβλήματα που αντιμετωπίζει μια μονογονεϊκή οικογένεια είναι, πέρα από τα οικονομικά, έτσι; Που πλέον το οικονομικό πρόβλημα είναι το πρόβλημα, το οικονομικό και το εργασιακό διότι δεν υπάρχουν θέσεις εργασίας, είναι το πρόβλημα που αντιμετωπίζει πλέον μια μεγάλη μερίδα πληθυσμού. Το βασικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει θεωρώ μια μονογονεϊκή οικογένεια, πρόβλημα... το βασικό αίτημα εκτός από αυτό, είναι το πώς να χειριστεί την καινούρια φάση που περνάει η οικογένεια, από ζευγάρι σε μονογονεϊκή, σε σχέση κυρίως με τα παιδιά και σε δεύτερη φάση σε σχέση με το ευρύτερο οικογενειακό περιβάλλον. Αλλά, κυρίως όταν υπάρχουν παιδιά είναι αυτό. Οι δυσκολίες το πώς θα χειριστεί και ειδικά τα παιδιά σε μικρότερες ηλικίες, το πώς θα το χειριστεί η μάνα ή ο πατέρας ή και οι δύο μαζί, πιο σπάνιες περιπτώσεις βέβαια και οι δύο μαζί, πώς θα χειριστούν τη νέα αυτή κατάσταση σε σχέση με τα παιδιά τους. Αυτό είναι το βασικό αίτημα στο κομμάτι της συμβουλευτικής, έτσι;

Σπουδάστρια: Εσείς... καταρχήν ποιοι πιστεύετε ότι είναι οι λόγοι της μονογονεϊκότητας κατά τη γνώμη σας;

Ζωή: Κοίταξε... Οι λόγοι της μονογονεϊκότητας μπορεί να είναι πολλοί. Εεε... μπορεί να είναι μια συνειδητή επιλογή η μονογονεϊκότητα... Εεε... από 'κει και πέρα μπορεί να μην είναι επιλογή αλλά να είναι, εκ των πραγμάτων να υπάρχει ένα θάνατος οπότε γίνεσαι μονογονεϊκή οικογένεια χωρίς την δική σου επιλογή... Εεε... και από 'κει και πέρα μπορεί να είναι λόγοι οι οποίοι εκ των πραγμάτων σε οδηγούν στο να επιλέξεις να είσαι μια μονογονεϊκή οικογένεια. Δηλαδή, αν είναι μια συμβίωση δύσκολα και μια συμβίωση που είναι πολυπροβληματική, εεε... αυτό που θα πρέπει να, θεωρώ, να υποστηρίξουμε σαν

επαγγελματίες, είναι πώς θα μεγαλώνουμε όχι μόνο παιδιά αλλά και ενήλικες σε ένα όσο το δυνατόν πιο υγιές περιβάλλον. Από 'κει και πέρα κάποιες φορές λοιπόν, το να μεγαλώνεις μόνος σου τα παιδιά σου, μπορεί να είναι και μια επιτακτική ανάγκη να το κάνεις, όταν η συνύπαρξη των... του ζευγαριού είναι αφόρητη και για τους δύο και πολύ περισσότερο για τα παιδιά. Από 'κει και πέρα υπάρχουν και εξειδικευμένες καταστάσεις, Αυτό που σας είπα πριν δηλαδή. Μπορεί να προέλθει μετά από θάνατο, που αυτό δεν είναι επιλογή. Μπορεί να υπάρχει μια εκ των προτέρων... δηλαδή να είναι μια μητέρα να μεγαλώνει μόνη της το παιδί της, έτσι; Και να μην υπάρχει πατέρας από την αρχή με... απλά να υπάρχει μια αναγνώριση. Η κάθε περίπτωση έχει το δικό της προφίλ. Τουλάχιστον αυτό που βλέπουμε στην υπηρεσία. Από 'κει και πέρα, η κάθε περίπτωση έχει και το δικό της πλαίσιο και το δικό της υποστηρικτικό πλαίσιο από πίσω, έτσι; Διαφορετικά αντιμετωπίζει το ευρύτερο οικογενειακό περιβάλλον μια χήρα, διαφορετικά μια ανύπαντρη μητέρα και διαφορετικά μια χωρισμένη.

Σπουδάστρια: Γιατί πιστεύετε ότι γίνεται αυτό;

Ζωή: Πιστεύω γιατί υπάρχει ακόμα η προκατάληψη του τι θα πει ο κόσμος, εεε... υπάρχει μεγάλη αβεβαιότητα ειδικά στις γυναίκες οι οποίες δεν έχουν αυτονομία οικονομική, στο πώς θα μπορέσω μόνη μου να μεγαλώσω τα παιδιά μου, αν επιλέξω να είμαι μονογονεϊκή και τι μπορεί να σημαίνει όλο αυτό και έτσι βλέπουμε ότι διαιώνίζονται καταστάσεις στο να ζούνε δηλαδή ζευγάρια κάτω από την ίδια στέγη όταν βλέπεις ξεκάθαρα ότι αυτό είναι ψυχοφθόρο και για τους ίδιους και περισσότερο για τα παιδιά, γιατί εμείς σαν επαγγελματίες αυτό που κοιτάμε βασικά, είναι το κομμάτι των παιδιών. Όταν υπάρχουν ανήλικα παιδιά, ιδιαιτέρως και υπάρχουν σοβαρά προβλήματα σε ένα ζευγάρι, η συμβουλευτική δεν μπορεί να κατευθύνεται μόνο στο να φτιάξει η σχέση του ζευγαριού. Αν η σχέση του ζευγαριού δεν μπορεί να δουλευτεί ή μπορεί να δουλευτεί μέχρι ένα σημείο αλλά μετά υπάρχει τοίχος, αυτό που είναι να δούνε μετά και οι δύο είναι μια διαφορετική προοπτική. Υπάρχουν γυναίκες που δεν την παίρνουν αυτή την απόφαση έτσι εύκολα, γιατί σκέφτονται «πώς θα τα καταφέρω». Δεν υπάρχουνε υπηρεσίες να στηρίζουνε μονογονεϊκές οικογένειες, έτσι; Ή υπάρχουνε μέχρι ένα σημείο πολύ συγκεκριμένο. Από 'κει και πέρα, αν δεν υπάρχει υποστηρικτικό περιβάλλον από την πλευρά της μητέρας συνήθως, γιατί η μητέρα τις περισσότερες φορές παίρνει την επιμέλεια των παιδιών, καταλαβαίνουμε ότι τα πράγματα βρίσκονται σε ένα οριακό σημείο. Δεν είναι εύκολες αποφάσεις, ειδικά όταν έχεις ανήλικα παιδιά.

Σπουδάστρια: Εεε... εσείς προσωπικά τώρα, πώς δουλεύετε με ένα μέλος μονογονεϊκής οικογένειας; Έχετε κάποιο περιστατικό στο μυαλό σας να περιγράψετε;

Ζωή: Δουλεύουμε ανάλογα με το αίτημα. Δηλαδή, αν το αίτημα είναι συμβουλευτική δουλεύουμε συμβουλευτικά. Εξαρτάται όμως, ανάλογα με το αίτημα. Διαφορετικά δουλεύεις με τη γυναίκα η οποία έχει χάσει τον άντρα της, διαφορετικά δουλεύεις με την ανύπαντρη μητέρα, διαφορετικά δουλεύεις με την γυναίκα που είναι χωρισμένη, διαφορετικά δουλεύεις με αυτή που σκέφτεται να χωρίσει, που είναι εν δυνάμει μονογονεϊκή οικογένεια. Από 'κει και πέρα, διαφορετικά δουλεύεις με το αίτημα που έρχεται για οικονομικό βοήθημα. Γιατί το πρώτο είναι το οικονομικό, από 'κει και πέρα αν καλυφθεί το οικονομικό, λες στην γυναίκα ότι υπάρχει και αυτή η παροχή, της συμβουλευτικής. Από 'κει και πέρα είναι στη διακριτική της, στη προσωπική της θέση να επιλέξει την συμβουλευτική ή όχι. Ο τρόπος όμως που δουλεύεις στα καθαρά περιστατικά που έρχονται για συμβουλευτική, είναι αναλόγως με το προφίλ και με το αίτημα. Αυτό όμως το οποίο ενδιαφέρει εμάς σαν επαγγελματίες, είναι ένα όσο το δυνατόν πιο υγιές οικογενειακό περιβάλλον και για τον αρχηγό της οικογένειας και για τα παιδιά. Αυτός είναι ο στόχος. Και από 'κει και πέρα, να χρησιμοποιήσουμε όσο το δυνατόν περισσότερες υπηρεσίες για παράλληλα αιτήματα που μπορεί να υπάρχουν. Είτε μπορεί να είναι παιδικοί σταθμοί, είτε μπορεί να είναι για εξεύρεση εργασίας, μπορεί να είναι

κάποιο... ενημέρωση της μητέρας για επιμόρφωση, για κάποιο σεμινάριο, οτιδήποτε μπορεί να είναι αυτό.

Σπουδάστρια: Μας είπατε πριν ότι βλέπετε περιστατικά μονογονεϊκής οικογένειας κυρίως από διαζύγιο και άγαμες μητέρες και λιγότερο από χηρεία. Ωστόσο, για σας έχει διαφορετική δυσκολία; Δηλαδή θέλω να πω...

Ζωή: Ε ναι, όταν υπάρχει θάνατος είναι τελείως διαφορετικό. Όταν υπάρχει θάνατος καταρχήν, υπάρχει η περίοδος του πένθους και για την σύζυγο και για τα παιδιά. Εκεί χρειάζεται διαφορετική προσέγγιση. Δηλαδή, εκεί πέρα ενδεχομένως να παραπέμψεις, όχι ενδεχομένως, παραπέμψεις σε παιδοψυχολόγο, γιατί τα στάδια του πένθους είναι τελείως διαφορετικά από ένα διαζύγιο, που τις περισσότερες φορές είναι ένα κακό διαζύγιο και μπορεί πιο εύκολα, ακόμη και ένα παιδί, να περάσει στην επόμενη φάση. Γιατί τον μπαμπά τον βλέπει, σε διαφορετικό πλαίσιο βέβαια, το κομμάτι του θανάτου όμως που είναι μια μονογονεϊκή οικογένεια όχι κατ' επιλογήν, ήταν κατ' επιλογήν άλλου, έτσι; Εκεί πέρα τα πράγματα είναι πολύ πιο... συναισθηματικά φορτισμένα, έτσι; Και ειδικά για την μητέρα, η οποία καλείται, ή για τον πατέρα γιατί έχουμε και περιστατικά τέτοια πιο λίγα, έτσι; Αλλά υπάρχουν και τέτοια περιστατικά, γονιός που... πατέρας που μεγαλώνει, που έχει φύγει η σύζυγος, έχει πεθάνει η σύζυγος και μεγαλώνει μόνος το παιδί, υπάρχουν τέτοια περιστατικά. Εντάξει, εκεί πέρα υπάρχει ένα πιο... συνήθως υπάρχει υποστηρικτικό περιβάλλον, έτσι; Στο διαζύγιο, το περιβάλλον είναι χωρισμένο, είναι ο ένας και ο άλλος. Το ένα στρατόπεδο και το άλλο. Στο κομμάτι του θανάτου, υπάρχει σύμπτυξη, έτσι;

Σπουδάστρια: Στο κομμάτι της άγαμης μητέρας;

Ζωή: Στο κομμάτι της άγαμης μητέρας, υπάρχει το τι θα πει η κοινωνία. Και τις περισσότερες φορές, είναι μόνη της. Από τη πλευρά τη δική της, έτσι; Απ' το οικογενειακό περιβάλλον το δικό της. Υπάρχει το τι θα πει ο κόσμος.

Σπουδάστρια: Σε αυτό το κομμάτι πόσο εύκολα το δουλεύετε; Πόσο σας δυσκολεύει να την κάνετε να το βγάλει αυτό από μέσα της ας πούμε;

Ζωή: Δεν νομίζω ότι το κουβαλάει μέσα της τις περισσότερες φορές. Η μητέρα εφόσον έχει αποφασίσει να φέρει ένα παιδί στον κόσμο, δεν την ενδιαφέρει καθόλου το τι θα πει ο κόσμος. Συνήθως το περιβάλλον της μητέρας το κουβαλάει αυτό και δεν είναι υποστηρικτικό. Μια μάνα που έχει αποφασίσει ότι θα κρατήσει το παιδί, χέστηκε για το τι θα πει ο κόσμος. Δεν την ενδιαφέρει ή την ενδιαφέρει σε έναν ελάχιστο βαθμό. Το κουβαλάει το περιβάλλον που έχει πίσω της, έτσι; Και πολλές φορές την κάνει πέρα και πρέπει να τα βγάλει πέρα μόνη της, κυρίως οικονομικά.

Σπουδάστρια: Επομένως, τα προβλήματα που ίσως αντιμετωπίζει, οφείλονται στο ότι δεν υπάρχει το υποστηρικτικό περιβάλλον και όχι στο ότι...

Ζωή: Όχι, όχι. Δεν νομίζω ότι είναι τόσο έντονο, ή είναι κάτι που δουλεύεται πολύ εύκολα. Μια μάνα που έχει φέρει στον κόσμο ένα παιδί, δεν την ενδιαφέρει τι θα πει ο κόσμος. Έχει αποφασίσει ότι θέλω να... τις περισσότερες φορές, έτσι; Σου μιλάω για συνειδητές ηλικίες, δεν μιλάω για καμιά 17άρα που φέρνει στον κόσμο ένα παιδί, μιλάω για μια συνειδητή επιλογή. Δεν την ενδιαφέρει τι θα πει ο κόσμος. Καθόλου. Ξέρει ότι θα περάσει δύσκολα, δεν είναι εύκολο να μεγαλώνεις μόνος σου ένα παιδί, αλλά έχει να κάνει... υπάρχει υλικό μέσα της να δουλέψεις, συναισθηματικά και υποστηρικτικά. Υπάρχει υπόβαθρο και ξέρει τι θα αντιμετωπίσει. Όταν είναι όμως απόφαση συνειδητή. Ότι το παιδί αυτό εγώ θα το κρατήσω

και θα βρω τρόπο να τα βγάλω πέρα. Τις περισσότερες φορές δεν υπάρχει υποστηρικτικό περιβάλλον όμως.

Σπουδάστρια: Έχετε και περιπτώσεις ανήλικων μητέρων άγαμων;

Ζωή: Ναι, έχω. Είχα μια πρόσφατα η οποία ήταν έγκυος. Όχι ανήλικη, πιτσιρίκα όμως, αρκετά πιτσιρίκα. Χωρίς δουλειά ο ένας, χωρίς δουλειά ο άλλος και ήταν για οικονομικό βοήθημα. Εεε... δεν ήρθανε. Ούτε για οικονομικό βοήθημα ούτε για συμβουλευτική.

Σπουδάστρια: Εσείς πώς νιώθετε όταν δουλεύετε με μια μονογονεϊκή οικογένεια; Ανάλογα με το αίτημα, βλέπετε κάποια διαφορά σε εσάς;

Ζωή: Τι εννοείς; Πώς νιώθω συναισθηματικά εγώ σαν πρόσωπο;

Σπουδάστρια: Ναι. Ας πούμε εδώ, ο Οργανισμός βλέπει και άλλους τύπους οικογένειας. Έχετε βρει κάποια διαφορά σε σας προσωπικά, όταν πρέπει να δουλέψετε με μια μονογονεϊκή οικογένεια, με μια πολύτεκνη...

Ζωή: Κοίταξε να δεις... δεν υπάρχει διαφορά. Δεν δουλεύεις με μια μονογονεϊκή οικογένεια πιο καλά ή ρίχνοντας περισσότερο το βάρος σου. Το θέμα είναι... έχει να κάνει αυτό, με το πώς κινητοποιείς τον πελάτη. Το πόσο συνειδητοποιημένος μάλλον είναι ο ίδιος ο πελάτης και πόσο έτοιμος είναι στο να ακούσει κάποια πράγματα και να αναλάβει κάποιες δράσεις, αν είναι να αναλάβει κάποιες δράσεις. Από 'κει και πέρα, καταλαβαίνεις ότι αυτό σου δίνει και σένα μεγαλύτερο χώρο για να μπορέσεις να πας τα πράγματα, σαφώς ο ίδιος ο πελάτης να τα πάει, αλλά να πατάει λίγο πιο γερά στα πόδια του. Όταν υπάρχει, πώς να το πω, μια συνειδητοποίηση του πελάτη, όταν υπάρχει ένας εγκλωβισμός, γιατί μπορεί πολλές φορές ο εγκλωβισμός να έχει να κάνει με πραγματικές συνθήκες, έτσι; Όταν δεν υπάρχει, αυτό που σας είπα πριν, μια οικονομική κάλυψη από πριν, όταν δεν υπάρχει από το οικογενειακό περιβάλλον κανένας απ' τη πλευρά της μητέρας, τις περισσότερες φορές. Καταλαβαίνεις ότι τα πράγματα είναι δύσκολα. Δεν είναι εύκολα, όχι μόνο για να βοηθήσεις εσύ, αλλά δεν είναι εύκολα και για τον αρχηγό της μονογονεϊκής, είναι πράγματα που καλείται να πάρει αποφάσεις.

Σπουδάστρια: Έχετε ένα έντονο περιστατικό στο μυαλό σας που να έχετε δουλέψει μαζί του;

Ζωή: Κοίταξε να δεις. Ναι, θα μπορούσα να σου πω ένα έντονο περιστατικό. Βέβαια δεν το έχω δουλέψει τόσο πολύ, το οποίο είναι πρόσφατο, το οποίο έχει να κάνει με πατέρα. Το δουλεύει άλλη συνάδελφος, γιατί υπάρχει υπόνοια και για κακοποίηση μέσα, έχει να κάνει, μια αρκετά δύσκολη περίπτωση, δεν θα σας πω τώρα για ένα διαζύγιο, εντάξει... Εεε... είναι ένας πατέρας λοιπόν, ο οποίος δεν είναι Έλληνας, είναι από την Τυνησία, είναι η σύντροφός του, δεν είναι ξεκάθαρο αν είναι σύντροφος ή σύζυγος, είναι χρήστρια ουσιών εδώ και πάρα πολλά χρόνια και έχουν μαζί 7 παιδιά, τα οποία είναι από... το μεγαλύτερο πρέπει να είναι από άλλο γάμο της μητέρας και τα άλλα 6 είναι μαζί του. Είναι ο ίδιος υπεύθυνος για τα παιδιά, μέχρι πρότινος η σύζυγος – σύντροφος όπως θέλετε πείτε το, έπαιρνε τα προνοιακά επιδόματα, το πολύτεκνο, τα οποία κατέληγαν όλα στη χρήση, οι άνθρωποι αυτοί εξυπηρετούνται και από την τράπεζα τροφίμων, παίρνουν τρόφιμα... Καταλαβαίνεις λοιπόν για τι κατάσταση μιλάμε, μια δραματική κατάσταση. Τα παιδιά είναι ηλικίας από 10 χρονών το μεγαλύτερο μέχρι 3.5 το μικρότερο, 6 παιδιά, ο πατέρας είναι άνεργος και το αίτημά του είναι, η μητέρα έκανε στο σπίτι που ζούσανε μέχρι πρότινος, έκανε χρήση μπροστά στα παιδιά και το αίτημά του ήταν, σε πρώτη φάση να του δώσουμε οικονομικό βοήθημα για να μπορέσει να νοικιάσει κάποιο άλλο σπίτι και να πάρει τα παιδιά μαζί. Καταλαβαίνεις λοιπόν, ότι τέτοιες περιπτώσεις είναι πολυπροβληματικές. Και δεν είναι περιπτώσεις τις οποίες

πρέπει να βλέπεις, ικανοποιείς το αίτημα εκείνης της στιγμής, πρέπει όμως να τις βλέπεις σε βάθος χρόνου. Δεν είναι μια περίπτωση που ικανοποιείς ένα αίτημα και τελειώνει. Αυτή την οικογένεια, είναι να την έχεις, ακόμα και σαν άνθρωπος, έτσι; Δεν μιλάω... πέρα από την υπηρεσία, ευτυχώς έχουμε την ευαισθησία, δεν αντέχεις να βλέπεις, ειδικά όταν πρόκειται για παιδιά, να τους δώσεις ως πούμε 300, 400, 500 ευρώ και να πεις, εγώ έκανα ότι περνάει από το χέρι μου. Στο επίπεδο του εθελοντισμού, λειτουργείς σε πάρα πολλά επίπεδα. Γιατί ακριβώς, υπάρχουν ανήλικα παιδιά και όταν υπάρχουν ανήλικα παιδιά δε μπορείς να καλύπτεις ένα αίτημα οικονομικό μόνο.

Σπουδάστρια: Και μιας και μιλήσαμε λίγο για το ποιες παροχές υπάρχουν, εσείς πώς θεωρείτε ότι είναι η κοινωνική πολιτική για τις μονογονεϊκές οικογένειες;

Ζωή: Δεν υπάρχει κοινωνική πολιτική. Η κοινωνική πολιτική πλέον είναι κοροϊδία. Δεν υπάρχει κοινωνική πολιτική. Να με ρώταγες πριν από έναν χρόνο, μπορεί να σου έδινε άλλη απάντηση. Δεν υπάρχει κοινωνική πολιτική.

Σπουδάστρια: Γενικότερα εννοείτε, όχι μόνο για τις μονογονεϊκές οικογένειες;

Ζωή: Γενικότερα, ναι. Δεν υπάρχει καμία κοινωνική πολιτική.

Σπουδάστρια: Και σε ότι αφορά το επάγγελμά μας, θεωρείτε ότι ο κλάδος της κοινωνικής εργασίας, έτσι όπως είναι διαμορφωμένος στις κοινωνικές υπηρεσίες, είναι αποτελεσματικός ως προς την όποια μπορούμε να πούμε κοινωνική πολιτική;

Ζωή: Ναι, είναι αποτελεσματικός. Το θέμα είναι όμως ότι αν δεν έχεις και εργαλεία στα χέρια σου, δεν φτάνει ούτε η ανθρωπιά σου, ούτε η καλή σου η καρδιά, ούτε η γνώση σου. Αν δεν έχουμε πρακτικά εργαλεία στο να δώσουμε λύσεις στον κόσμο και μια πραγματική βοήθεια, κάποια στιγμή εγκλωβίζεσαι.

Σπουδάστρια: Και να θέλεις δεν μπορείς να δώσεις δηλαδή, εννοείτε;

Ζωή: Δεν λύνεις πρόβλημα. Ο άνθρωπος αυτός, για το συγκεκριμένο που σου λέω, εκ των πραγμάτων θέλει για τα παιδιά αυτά, ένα μηνιαίο εισόδημα τον μήνα. Αν δεν βρει μια δουλειά, έτσι; Δεν μπορεί να τα βγάλει πέρα, εκ των πραγμάτων. Θα παίρνει τρόφιμα από τη τράπεζα τροφίμων, οκ. Και; Πλέον είμαστε σε μια φάση, εδώ που έχουμε φτάσει νομίζω, εγώ είμαι αρκετά απαισιόδοξη για την πορεία και κυρίως για την κοινωνική πολιτική, δεν βλέπω... Όλα τα μηνύματα είναι ότι πλέον ενδιαφέρονται στο minimum, οι από πάνω, έτσι; Όχι οι τοπικοί. Όταν δεν υπάρχουν χρηματοδοτήσεις, όταν κόβονται όλα τα χρήματα, όταν οι υπηρεσίες είναι εγκλωβισμένες στο να δίνουν ένα οικονομικό βοήθημα μία φορά τον χρόνο, εμείς δίνουμε οικονομικό βοήθημα μία φορά τον χρόνο που είναι γύρω στα 200 – 300 ευρώ. Αυτό είναι παρηγοριά στον άρρωστο. Αν δεν υπάρχουνε δομές να υποστηρίξουνε, με αξιολόγηση, έτσι; Εγώ δεν λέω να είναι σε όλες, αλλά σου ανέφερα αυτό που είναι πολύ πρόσφατο σε μας, ήταν το πρωί εδώ ο άνθρωπος, έτσι; Δεν έχει που να αφήσει τα παιδιά του να πάει να μαζέψει τα χαρτιά και κανονίζουμε με εθελοντές να φυλάξουν τα παιδιά, να μπορέσει ο άνθρωπος να μαζέψει τα χαρτιά, να κάνει ότι χρειάζεται. Λοιπόν, πλέον βασιζόμαστε στους εθελοντές, υποκαθιστούν οι εθελοντές τους επαγγελματίες. Σαφώς και οι εθελοντές είναι ένα βασικό κομμάτι αλλά δεν μπορείς να βασιστείς στο ότι σε λυπάμαι και θα σου δώσω 2 ευρώ ή θα σου δώσω οτιδήποτε, γιατί κι αυτό γίνεται εδώ μέσα πολλές φορές, έτσι; Και όχι μόνο για μονογονεϊκές οικογένειες, έχουμε περιστατικά με υποσιτιζόμενα παιδιά. Θα κάνεις τι εκεί; Θα περιμένεις πότε θα περάσει επιτροπή για να πάρει το επίδομα; Όταν έχεις 18 μηνών παιδί υποσιτιζόμενο; Με γνωμάτευση γιατρού υποσιτιζόμενο, όχι δική μου εκτίμηση. Λοιπόν, όταν έχει να κάνει με παιδιά λοιπόν, τα πράγματα είναι πολύ ζόρικα.

Και είναι ζόρικα και για τους επαγγελματίες. Και συναισθηματικά ζόρικα, δηλαδή δεν μπορείς να μην επηρεαστείς. Και μετά κοιτάς να δεις από 'δω και από 'κει τι θα μπορέσω να σώσω, έτσι; Πώς θα μπορέσω να σώσω και με τα ήδη υπάρχοντα, όσα έχουν απομείνει ή πλέον... ανθρώπινα.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 17^η

Σπουδάστρια: Έχετε τελειώσει το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας;

Ζέτα: Ναι, εδώ στην Πάτρα.

Σπουδάστρια: Εεε... πόσο χρονών είσαστε;

Ζέτα: Είμαι 26.

Σπουδάστρια: Έχετε κάνει κάποιο μεταπτυχιακό;

Ζέτα: Κάνω τώρα στο πανεπιστήμιο Αιγαίου με την ειδικότητα φύλο και νέες τεχνολογίες στην εκπαίδευση. Έχω κάνει συστηματική εκπαίδευση στην Αθήνα στο Α.Κ.Μ.Α, συμβουλευτική ψυχολογία, μεταπτυχιακό σεμινάριο στο πανεπιστήμιο Αιγαίου και στο τμήμα του Βόλου το μεταπτυχιακό σεμινάριο ειδικής αγωγής.

Σπουδάστρια: Εδώ πόσο καιρό εργάζεστε;

Ζέτα: Εδώ είμαι έναν χρόνο περίπου.

Σπουδάστρια: Έχετε κάποια προϋπηρεσία;

Ζέτα: Έχω εργασθεί στο Κέντρο ψυχικής αγωγής για ένα χρόνο με επικουρικό πρόγραμμα, 6 μήνες αφότου απέκτησα το πτυχίο μου και έχω κάνει πρακτική στα δικαστήρια ανηλίκων της Πάτρας.

Σπουδάστρια: Ωραία. Εδώ στην υπηρεσία βλέπετε μονογονεϊκές οικογένειες;

Ζέτα: Έχουν έρθει πολλά περιστατικά μ.ο στο κέντρο ωστόσο, εγώ δεν έχω δουλέψει μαζί τους σε επαναλαμβανόμενες συνεδρίες. Τις έχω δει όσον αφορά δικαιώματα, που ενδεχομένως δικαιούνται από τη Πρόνοια ή για εργασιακά. Δηλαδή να βγάλουν μια κάρτα ανεργίας και να βρουν κάποια εργασία.

Σπουδάστρια: Μάλιστα. Ποιοι πιστεύετε ότι είναι οι λόγοι της μονογονεϊκότητας;

Ζέτα: Εεε... δεν μπορώ να σου πω ότι είναι κάτι συγκεκριμένο. Νομίζω ζευγάρι σε ζευγάρι διαφέρει. Άλλες φορές μπορεί να είναι οικονομικά τα θέματα, άλλες φορές μπορεί να είναι συναισθηματικά, άλλες φορές να είναι κοινωνικά. Εεε... γιατί έχει τύχει να 'ρθει γυναίκα, η οποία απέκτησε παιδί με έναν μαύρο, ο οποίος είχε ήδη μια οικογένεια, οπότε εεε... δεν μπορώ να σου πω ότι το έχω κάπως στεγανοποιημένο αυτή τη στιγμή στο κεφάλι μου. Ανάλογα με τη περίπτωση που έρχεται αυτή τη φορά, βλέπουμε το εδώ και τώρα και δουλεύουμε και βλέπουμε τι μπορούμε να κάνουμε για να βοηθήσουμε καλύτερα τη γυναίκα.

Σπουδάστρια: Ποια προβλήματα πιστεύετε ότι αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες;

Ζέτα: Σαφέστατα είναι αν το σκεφτείς, είναι μια ομάδα κοινωνικά αποκλεισμένη πολλές φορές, γιατί χρειάζονται με τα διαδικαστικά που έχουν με τα παιδιά, που πρέπει να τρέξουν

σε νομική σύμβουλο να δούνε τί μπορεί να κάνουν με τα επιδόματα εεε... με την ασφάλεια του παιδιού αν ο σύζυγος έχει επιλέξει να βρίσκεται εκτός αυτής της οικογένειας, της δομής εεε... οπότε αν το σκεφτείς είναι μια ομάδα κοινωνικά αποκλεισμένη. Εεε... και βρισκόμαστε στο 2012 και είναι δύσκολο. Αυτά. Εεε... ναι νομίζω κυρίως τα κοινωνικά κριτήρια.

Σπουδάστρια: Θα θέλατε να μου αναλύσετε λίγο περισσότερο το ότι οι μονογονεϊκές είναι κοινωνικά αποκλεισμένη ομάδα.

Ζέτα: Πώς ακριβώς;

Σπουδάστρια: Με παραδείγματα. Έχετε παραδείγματα;

Ζέτα: Όταν μια γυναίκα δεν μπορεί να βγάλει βιβλιάριο υγείας και πρέπει να κινηθούν διαδικασίες δεν μπαίνει αυτομάτως σε μια διαφορετική μειονότητα; Δεν βλέπουμε ότι το παιδί μπορεί να χρειάζεται πολλές φορές να είναι αναγνωρισμένο από τον πατέρα για να πάρουν και ένα πιστοποιητικό γέννησης; Ή για να το βαπτίσουν ή για να γραφτεί σχολείο, αυτομάτως όλα αυτά που δεν της επιτρέπουν αυτόματα εεε... πρέπει να αποκλείουν από τα κοινωνικά που όλοι πρέπει να είμαστε μέσα σε αυτά.

Σπουδάστρια: Ωραία. Εσείς εδώ πως δουλεύετε με μονογονεϊκές οικογένειες;

Ζέτα: Κοιτάζτε. Θέλω να ξεκαθαρίσω πως εμείς εδώ είμαστε συμβουλευτικό κέντρο γυναικών. Τώρα είναι εκτός ωστόσο, μέχρι στιγμής δεν έχω τόσα πολλά περιστατικά. Εεε... σαν κοινωνική λειτουργός εδώ, κάνω αυτό που σου ανέφερα. Βοηθάω τις γυναίκες σε μια ιεράρχηση στόχων, σε μια ενδυνάμωση και ενσυναίσθηση στο να βρουν εργασία και να βγουν στην αγορά εργασίας εεε... και όσον αφορά θέματα διαδικαστικά. Εάν παίρνουν κάποιο επίδομα, εάν δεν έχουν βιβλιάριο να βγάλουν βιβλιάριο πρόνοιας ή αν δεν έχουν κάρτα ανεργίας να βγάλουν κάρτα ανεργίας και αν υπάρχει κάτι να βοηθήσουν τα παιδιά στο σχολείο, να τα γράψουν στους παιδικούς σταθμούς, να τα βγάλουν οικονομικά δηλαδή. Δεν είναι κάτι περαιτέρω που κάνω εγώ. Η ψυχολόγος έχει δει εκπρόσωπο μονογονεϊκής και έχει δουλέψει μαζί της, με τα προβλήματα που έχει με τον άντρα. Εμείς οι κοινωνικοί λειτουργοί, δεν καλούμαστε να κάνουμε τέτοια βαθεία δουλειά, που θα την κάνει ο ψυχολόγος. Εεε... οπότε δεν μπορώ να σου πω ξεκάθαρα, ίσως την έννοια του πώς θα δουλευτεί ψυχοκοινωνικά. Ξέρω τη κοινωνική πλευρά μόνο.

Σπουδάστρια: Είπατε πριν ότι οι περισσότερες μονογονεϊκές είναι κοινωνικά αποκλεισμένες...

Ζέτα: Εσύ το δέχεσαι αυτό;

Σπουδάστρια: Αυτό τώρα είναι δική σας άποψη δεν έχει σημασία τί μπορεί να πιστεύω εγώ. Θα ήθελα τη δική σας..

Ζέτα: Όχι επειδή κάνουμε κουβέντα γι' αυτό το λέω. Γιατί για την εργασία φαντάζομαι θα έχει πολύ ενδιαφέρον ο κοινωνικός αποκλεισμός που δέχεται η γυναίκα το 2013. Πράγματα τα οποία είμαστε σε θέση να έχουμε όλοι.

Σπουδάστρια: Θεωρείτε ότι όταν πρόκειται για έναν πατέρα μονογονεϊκής οικογένειας, δέχεται τον ίδιο κοινωνικό αποκλεισμό;

Ζέτα: Εεε... νομίζω πως όχι. Ίσως δεν ξέρω, τα στερεότυπα που μεταφέρονται για κάποιο λόγο από γενιά σε γενιά, εεε... νομίζω πως αν υπάρχει άντρας και το όνομα του παιδιού, γιατί ο πατέρας είναι αυτός που αναγνωρίζει το τέκνο, δεν βλέπω να δημιουργούνται τόσα πολλά

προβλήματα. Δεν ξέρω αν ζούμε τελικά σε ανδροκρατούμενη κοινωνία. Θέλω να πιστεύω πως όχι. Απλά θεωρώ, ότι θεωρητικά έχουμε πει ότι θα γίνουν πολλές αλλαγές, στο πρακτικό κομμάτι ωστόσο, δεν τις βλέπουμε. Εεε... ενδεχομένως ένας πατέρας μ.ο έχει πάρα πολλά προβλήματα να αντιμετωπίσει όντας αυτός, που στηρίζει οικονομικά την οικογένεια. Ψυχολογικά θα ήταν δύσκολο για έναν πατέρα να αποκτήσει ενεργό ρόλο γιατί διαφοροποιούμαστε ούτως ή άλλως οι άνθρωποι ανάλογα με τον ρόλο που έχουμε. Στα κοινωνικά κριτήρια, θεωρώ ότι δεν αντιμετωπίζει τις ίδιες δυσκολίες που έχει μια γυναίκα.

Σπουδάστρια: Πού το αποδίδετε αυτό;

Ζέτα: Εεε... θεωρώ ότι η κοινωνία είναι δομημένη με τέτοιο τρόπο, που οι αντιλήψεις που είχαμε κάποτε εκσυγχρονίζονται μεν, δεν βελτιώνονται ωστόσο γιατί ακόμα και στο παράδειγμα που σου λέω, αν ένα παιδί αναλάβει τελικά και το μεγαλώσει ο πατέρας, είναι αναγνωρισμένο τέκνο στο δημαρχείο. Αν το 'χει η μητέρα και αρνηθεί ο πατέρας, πόσα προβλήματα αυτομάτως ντόμινο έχει να συναντήσει μπροστά της;

Σπουδάστρια: Εσείς όταν δουλεύετε με ένα μέλος μονογονεϊκής οικογένειας, πως αισθάνεστε;

Ζέτα: Σαν κοινωνική λειτουργός που είμαι καλούμε να αντιμετωπίσω όλες τις γυναίκες ίσα. Δεν έχω κάποιο διαφορετικό συναίσθημα. Εεε... πιστεύω η γυναίκα που έρχεται με το αίτημα που έρχεται στο εδώ και τώρα και βάσει αυτού καθορίζω τη δουλειά μου, δεν μπορώ να σου πω ότι λυπάμαι ή θα τη βοηθήσω παραπάνω. Είμαστε σε μια θέση και έχουμε έναν ρόλο, ο οποίος είναι ίδιος για όλες τις γυναίκες.

Σπουδάστρια: Μου είπατε προηγουμένως πως χειρίζεστε ένα περιστατικό, που μπορεί να έρθει μια γυναίκα και μου είπατε ότι έρχονται γυναίκες, τι αίτημα μπορεί να έχει; Δηλαδή το κύριο αίτημά της ποιά είναι συνήθως;

Ζέτα: Εδώ, όπως σου είπα και νωρίτερα, είναι συμβουλευτικό κέντρο κατά της βίας των γυναικών. Οι περισσότερες γυναίκες, που απευθύνονται εδώ αντιμετωπίζουν κάποιο πρόβλημα με τον σύζυγο-σύντροφο ή κάποιο μέλος της οικογένειας ενδεχομένως πατέρα, μητέρα εεε... και έχουν δεχτεί κακοποίηση σωματική, λεκτική, οποιαδήποτε μορφή κακοποίησης. Σίγουρα εεε... για να έρθει μια γυναίκα εδώ ή να πάρει τηλέφωνο σημαίνει ότι έχει δεχτεί κακοποίηση. Ενδεχομένως, κλείνοντας το ραντεβού εδώ, δεν θα το πει από τη γραμματεία ότι έχω δεχτεί κακοποίηση. Εεε... θα πει ότι θέλει να ρωτήσει για κάποια επιδόματα ή τα εργασιακά. Μπαίνοντας μέσα στην συνεδρία βλέπω εάν πραγματικά είναι θύμα κακοποίησης. Εεε... οπότε δουλεύουμε καθαρά κυρίως με κακοποίηση γυναικών. Αυτό. Κάποιες γυναίκες έρχονται και για τα εργασιακά αλλά θέλω να πω γιατί το λέω συνήθως και στις γυναίκες, όσον αφορά να ενδυναμωθούν, να βγουν στην αγορά εργασίας. Δεν μπορώ να βρω δουλειά σε κανέναν γιατί είναι δύσκολα τα πράγματα. Ούτε οι εργασιακοί σύμβουλοι στον ΟΑΕΔ δεν μπορούν να βρουν. Μπορώ απλά να της ενημερώνω για τυχόν προκηρύξεις και ενδεχομένως αν δεν είναι σε θέση εεε... να συμπληρώσουν μόνες τους τις αιτήσεις, που και πάλι δεν είναι αυτός ο ρόλος μου αλλά βοηθητικά καθαρά, θα τις βοηθήσω σε αυτό ή αν χρειαστεί το κομπιούτερ ή το τηλέφωνο. Εεε... αν δεν έχουν χρήματα ή στο σπίτι τους internet, τους επιτρέπουμε να κάνουν κάποια τηλεφωνήματα. Μπορεί να τους προετοιμάσουμε για κάποια συνέντευξη το πώς θα πρέπει να πάνε ή να φτιάξουμε κάποιο βιογραφικό. Άτυπα πάλι. Γιατί στα πλαίσια της ενδυνάμωσης και της ενθάρρυνσης της γυναίκας, που είναι κατακρεουργημένη από έναν σύζυγο-σύντροφο, που συστηματικά τη κακοποιεί είναι και να βγει στην αγορά εργασίας, να πατήσει γερά στα πόδια της για να έχει οικονομικές απολαβές και να μπορέσει σιγά σιγά να φτιάξει τη ζωή της.

Σπουδάστρια: Θυμάστε κάποιο περιστατικό που να σας έχει μείνει και πως το δουλέψατε;

Ζέτα: Όσον αφορά τις μονογονεϊκές οικογένειες;

Σπουδάστρια: Ναι.

Ζέτα: Εεε... όχι. Μέχρι στιγμής οι περιπτώσεις που έχω δει δεν είναι κάτι. Είναι κάτι μεν συνηθισμένο. Κυρίως έχουν προβλήματα γιατί ο σύζυγος-σύντροφος δεν θέλει να πάρει μέρος στο μεγάλο του παιδιού επομένως, έχουν προβλήματα οικονομικά. Δεν έχουν παντρευτεί οπότε υπάρχει ένα έλλειμμα στα χρήματα, που θα παίρνει το παιδί κάθε μήνα. Δεν έχω δει κάτι. Εεε... ενδεχομένως η κα ... να χει δει περισσότερα τόσα χρόνια που είναι εδώ. Έχει δουλέψει και με άλλο πλαίσιο, δεν ήταν αποκλειστικά για κακοποίηση επομένως... Ακόμα όταν λέμε μερικές φορές, συμβουλευτικό κέντρο κατά της βίας των γυναικών παρόλο που, μια γυναίκα αρχηγός μ.ο δέχεται ψυχολογική βία από τον σύντροφο, ενδεχομένως να μην έχει φθάσει σε εμάς και να μην έχει αναγνωριστεί ότι υφίσταται για να έρθει εδώ. Εεε... σαφέστατα είναι βία.

Σπουδάστρια: Κατάλαβα. Ποια είναι η άποψή σας για την κοινωνική πολιτική για τις μονογονεϊκές οικογένειες στην Ελλάδα;

Ζέτα: Τι εννοείς με τον όρο κοινωνική πολιτική; Πώς μου το ορίζεις;

Σπουδάστρια: Το κράτος πρόνοιας που υπάρχει στην Ελλάδα σχετικά...

Ζέτα: Υπάρχει δηλαδή κράτος πρόνοιας στην Ελλάδα για όλους τους ανθρώπους και θες να το κάνω συγκεκριμένο για τις μ.ο; Συγνώμη αλλά αυτή τη στιγμή ζούσε σε ένα κράτος το οποίο καταρρέει. Δηλαδή οι άνθρωποι που ήταν ασφαλισμένοι στο δημόσιο ή ασφαλισμένοι στο ΙΚΑ, δεν μπορούν να παίρνουν φάρμακα. Δηλαδή μιλάμε για ένα κράτος πρόνοιας, το οποίο δεν υπάρχει. Όταν δεν υπάρχει για όλους τους πολίτες, θα υπάρχει για κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες; Σαφέστατα και είναι πολύ δύσκολα τα πράγματα. Εεε... μιλάμε λες... μήπως θα έπρεπε να είμαι κάτω από αυτά να έχω κριτήρια επιλογής κάπου; Είναι γελοίο αυτό που ζούμε δεν υπάρχει. Αυτή τη στιγμή, βλέπω στον ΟΑΕΔ βγαίνουν προκηρύξεις, όπου υπόσχονται 5 μήνες εργασίας σε κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες: άτομα με ειδικές ανάγκες, μονογονεϊκές, κακοποιημένες γυναίκες, που και να τους δώσουν εργασία, τα χρήματα που θα πάρουν θα είναι μηδαμινά και δεν λέει τίποτα. Ωραία όλα αυτά τα θεσμικά που έχουν ψηφίσει, στην πράξη όμως τίποτα δεν γίνεται από αυτά οπότε...

Σπουδάστρια: Κάποιες διευκολύνσεις που έχουν να κάνουν έτσι με τις μονογονεϊκές οικογένειες;

Ζέτα: Αυτό έχει να κάνει με τη διακριτική ευχέρεια του καθενός. Δεν βλέπουν αξιοκρατικά και γραφειοκρατικά ποιες μ.ο υπάρχουν για να βοηθηθούν. Τώρα, έχουν ξεκινήσει και γίνονται κάποια πράγματα που επωφελούνται οι αρχηγοί των μ.ο. Αλλά αυτό δεν το 'χω δει στην πράξη για να σου πω. Το 'χω δει σε καινούργιους νόμους ή σε κάποιες προκηρύξεις, που έχουν βγει. Παίρνουν παραπάνω μόρια. Αν πας να πιάσεις μια δουλειά αν είσαι παιδί μ.ο, θεωρώ ότι πλέον, αν έχω καταλάβει καλά, παιδί μ.ο θεωρείται και το παιδί των χωρισμένων γονιών και παίρνουν παραπάνω μόρια στην αξιολόγησή τους. Εεε... δεν ξέρω αν αυτό καλύπτει κάτι, εμένα δεν θα με κάλυπτε αυτό. Αν ήμουν μητέρα και δεν είχα τον πατέρα να με στηρίζει θα ήθελα να 'χα κι άλλους πόρους. Ή μπορεί με 44€ το μήνα να αναθρέψεις ένα παιδί; Νομίζω την ημέρα, αν σκεφτείς rampers κι άλλα που θα χρειαστεί ένα μωρό, μπορεί και να μην φτάσουνε.

Σπουδάστρια: Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με τον κλάδο της κοινωνικής εργασίας και κατά πόσο βοηθάει απέναντι στις μονογονεϊκές οικογένειες;

Ζέτα: Κοίταξε. Τώρα αυτό είναι ένα περίεργο θέμα, γιατί αν σκεφτείς ότι είμαστε στην Πάτρα, τη τρίτη μεγαλύτερη πόλη της Ελλάδος και δεν υπάρχει κανένας σύλλογος μ.ο, πόσο βοηθητικό μπορεί να είναι αυτό για μια γυναίκα; Που να πάει; γιατί βλέπω πολλές φορές γυναίκες, οι οποίες καλούνται να πάνε στην εκκλησία. Να ζητήσουν βοήθεια γιατί δεν υπάρχει κάτι εδώ, που να μπορεί να στηρίξει τη γυναίκα, τον άντρα... να μην αναφέρουμε μονίμως τις γυναίκες απλά επειδή είμαστε σε ένα χώρο, που απευθύνονται κυρίως οι γυναίκες και επομένως, δεν δεχόμαστε άντρες εδώ και επομένως, αναφέρομαι στις γυναίκες. Εεε... ένας κοινωνικός λειτουργός, που αν είναι τυχερός και έχει δουλειά γιατί αυτή τη στιγμή τα πράγματα είναι πάρα πολύ δύσκολα, καλείται να 'ρθει σε μια υπηρεσία που θα του εξηγήσει τον ρόλο και το λόγο, που ήρθε εδώ για να δουλέψει και τι δουλειά θα κάνει. Το ζήτημα είναι ότι δεν υπάρχουν δομές, που θα μπορούσαν να απορροφήσουν κοινωνικούς λειτουργούς, ούτως ώστε να βοηθήσουν τους αρχηγούς των μ.ο, γιατί κυρίως μπορεί να γνωρίσεις και να διακρίνεις αρχηγούς μ.ο στα νοσοκομεία. Εκεί το παιδί, μπορεί αν πάει ανά πάσα στιγμή γιατί θα αρρωστήσει. Δηλαδή στο Καραμανδάνειο θα πρέπει να υπάρχει κοινωνικός λειτουργός. Σαφέστατα εκεί υπάρχουν αρχηγοί μ.ο ή κανονικές οικογένειες; Μπορεί ο κοινωνικός λειτουργός του νοσοκομείου παιδών να δει όλα αυτά τα περιστατικά; Και να τα δει εγώ σου λέω και να τα αξιολογήσει και να θέλει να τα δουλέψει εάν χρειαστεί να τα παραπέμψει, πού θα τα παραπέμψει στην Αθήνα; Δηλαδή είναι τρελό όλο αυτό τι πράγμα. Δηλαδή εγώ, ερχόμενη εδώ, όταν καλέστηκα και ρωτήθηκα από τη ψυχολόγο τι δομές μ.ο υπάρχουν εδώ στην Πάτρα, δεν είχα τίποτα να πω. Γιατί δεν υπήρχε. Υπήρχε ένα τηλέφωνο, το οποίο το δώσαμε και σε εσάς... δεν ξέρω επικοινωνήσατε μαζί τους;

Σπουδάστρια: Ναι, επικοινωνήσαμε αλλά δεν υπάρχει πια.

Ζέτα: Τότε μάλλον είναι πολύ δύσκολος καιρός για πρίγκιπες.

Σπουδάστρια: Κατάλαβα τι λέτε... Δεν έχω κάποια άλλη ερώτηση. Σας ευχαριστώ πολύ.

Ζέτα: Κ εγώ σε ευχαριστώ. Καλή επιτυχία.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 18^η

Σπουδάστρια: Αρχικά θα ήθελα να σας ρωτήσω, ποιος είναι ο τόπος καταγωγής σας;

Εύα: Είμαι από την Πάτρα.

Σπουδάστρια: Έχετε τελειώσει το ΤΕΙ Κοινωνικής Εργασίας εδώ στην Πάτρα;

Εύα: Ναι.

Σπουδάστρια: Έχετε κάνει κάποιο μεταπτυχιακό;

Εύα: Έχω κάνει κάποιες μεταπτυχιακές σπουδές ναι. Έχω παρακολουθήσει και κάποια επιμορφωτικά σεμινάρια.

Σπουδάστρια: Η επαγγελματική σας εμπειρία ποια είναι;

Εύα: Εεε... κοίταξε, δουλεύω εδώ τα τελευταία 2 χρόνια και έχω εργασθεί και σε ένα κέντρο ειδικής αγωγής για περίπου 4 χρόνια.

Σπουδάστρια: Πόσο χρονών είστε; αν επιτρέπετε βέβαια..

Εύα: Ναι ναι.. δεν πειράζει θα σου πω. Είμαι 36.

Σπουδάστρια: Θα ήθελα πρώτα να σας ρωτήσω ποιο πιστεύετε ότι είναι οι λόγοι της μονογονεϊκότητας;

Εύα: Οι λόγοι της μονογονεϊκότητας... Τι εννοείς; Πως μπορεί μια οικογένεια να γίνει μονογονεϊκή;

Σπουδάστρια: Ναι.

Εύα: Εεε... κοίταξε δεν υπάρχουν... μάλλον υπάρχουν πολλοί λόγοι που μια οικογένεια μπορεί να γίνει μονογονεϊκή. Κυρίως, ένας βασικός λόγο είναι το διαζύγιο. Πολλές οικογένειες χωρίζουν σήμερα. Εεε... κάθε οικογένεια έχει τα δικά της αίτια, που μπορεί να οδηγηθεί στο διαζύγιο. Ο θάνατος... η χηρεία δηλαδή και οι άγαμες μητέρες.

Σπουδάστρια: Δηλαδή τις γυναίκες που δεν έχουν συνάψει κάποιο γάμο;

Εύα: Ναι. Συνήθως τις έχει εγκαταλείψει ο σύντροφος και επιθυμούν να κρατήσουν το παιδί και το κάνουν ή ακόμη και χωρίς να έχουν μόνιμη σχέση και με άγνωστο ακόμη σύντροφο.

Σπουδάστρια: Μάλιστα. Ποια πιστεύετε ότι είναι τα προβλήματα των μονογονεϊκών οικογενειών;

Εύα: Κοίταξε να δεις... κυρίως τα προβλήματα τους είναι οικονομικά. Όχι μόνο των μ.ο αλλά κάθε οικογένεια σήμερα έχει οικονομικά προβλήματα. Εεε... τώρα από 'κει και πέρα, ειδικά για τις μ.ο; Κυρίως τα προβλήματα είναι οικονομικά. Αν σκεφτώ κυρίως τις οικογένειες που έρχονται εδώ τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν είναι οικονομικά. Εεε... γιατί δεν υπάρχουν βλέψεις και δομές, υπηρεσίες να πάει μια μαμά και να λάβει ένα επίδομα ή κάποια άλλη μέριμνα. Η ανεργία πλήττει πολύ κόσμο και να μην πούμε καν για τα εισοδήματα. Είναι δύσκολα τα πράγματα. Εεε... τουλάχιστον λοιπόν, αυτό είναι πρόβλημα και από 'κει και πέρα, αν κοιτάξεις βαθύτερα αντιμετωπίζουν άλλα προβλήματα, που έχουν να κάνουν με την οικογένεια. Τα ενδοοικογενειακά δηλαδή προβλήματα. Μητέρες που τις έχει εγκαταλείψει ο σύζυγος, που κάνουν χρήση ναρκωτικών, που έχουν ψυχιατρικά προβλήματα. Μια σειρά από άλλα προβλήματα... που το παιδί έχει προβλήματα.

Σπουδάστρια: Δηλαδή έρχονται με ένα αίτημα οικονομικό αλλά από την έρευνά σας, καταλαβαίνετε ότι έχουν και βαθύτερα προβλήματα;

Εύα: Ναι. Ποτέ δεν είναι μόνο το οικονομικό. Πάντα είναι και κάτι άλλο.

Σπουδάστρια: Γιατί πιστεύετε ότι πάντα υπάρχει και κάποιο άλλο πρόβλημα;

Εύα: Δεν έχει να κάνει με το τι πιστεύω. Έχει να κάνει με το τι βλέπω. Οι περιπτώσεις που φθάνουν εδώ έχουν πάντα τέτοιου είδους προβλήματα. Έχουν δει πολλά τα μάτια μου και όταν κάποιος δεν έχει κάποιον να του δείξει τον σωστό δρόμο, είναι πιο επιρρεπής σε λάθος επιλογές.

Σπουδάστρια: Ποιος εννοείται ότι είναι αυτός που θα μπορούσε να δείξει τον σωστό δρόμο;

Εύα: Εεε... ο σύζυγος, ο σύντροφος...

Σπουδάστρια: Ποια είναι τα συνήθη αιτήματα των μονογονεϊκών οικογενειών, που έρχονται στην υπηρεσία σας;

Εύα: Αυτό που σας είπα, το οικονομικό. Σαν αίτημα με αυτό έρχονται, το οικονομικό. Συζητώντας μαζί τους και δουλεύοντας μαζί τους, βλέπεις ότι δεν είναι μόνο το οικονομικό.

Σπουδάστρια: Σύμφωνα με την εμπειρία σας, ποιο μέλος των μονογονεϊκών οικογενειών είναι αυτό που απευθύνεται συνήθως στην υπηρεσία σας;

Εύα: Η γυναίκα. Η μητέρα δηλαδή.

Σπουδάστρια: Γιατί πιστεύετε ότι είναι η μητέρα αυτή που έρχεται ή γενικότερα, γιατί έρχονται γυναίκες;

Εύα: Καταρχήν γιατί συνήθως, για να μην πω σχεδόν πάντα, οι γυναίκες είναι αυτές που έχουν την επιμέλεια του παιδιού. Εεε... επίσης γιατί οι γυναίκες είναι αυτές που μένουν έγκυες και ο άντρας τους θα το παρατήρει, άρα μένουν και με το παιδί. Τώρα, για το ότι είναι γυναίκες, πιστεύω ότι δύσκολα ένας άντρας θα θελήσει να δείξει ότι έχει πρόβλημα και θα ζητήσει βοήθεια.

Σπουδάστρια: Σας έχει τύχει ωστόσο, να έρθει και κάποιος πατέρας όσα χρόνια είστε εδώ;

Εύα: Τα χρόνια που είμαι εδώ, τα περιστατικά που έχω δει, είναι λίγα σε σχέση, εεε... δηλαδή ελάχιστα μπορώ να μετρήσω. Συνήθως η μητέρα ή αν δεν είναι η μητέρα, η μητέρα της μητέρας.

Σπουδάστρια: Η γιαγιά.

Εύα: Η γιαγιά ή κάποια θεία ή κάποιο άλλο συγγενικό πρόσωπο του πατέρα αλλά κυρίως αυτή που έχω δει είναι η μητέρα.

Σπουδάστρια: Πώς δουλεύετε με ένα περιστατικό μονογονεϊκής οικογένειας; Θα μπορούσατε να μου περιγράψετε ένα περιστατικό και πώς το χειριστήκατε;

Εύα: Κοίτα, το πώς θα δουλέψουμε με ένα περιστατικό μ.ο εξαρτάται από το πρόβλημα.

Σπουδάστρια: Λέγοντας πρόβλημα πώς το εννοείτε;

Εύα: Εεε... το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν. Εμείς πρώτα απ' όλα, ερευνούμε το αίτημά τους, ερευνούμε τι είναι αυτό που ζητούν. Αν πραγματικά υπάρχει οικονομικό πρόβλημα, που δεν υπάρχει κάποιος που να έχει ισχυριστεί ότι χρειάζεται οικονομικό βοήθημα ή κάποια άλλη οικονομική ενίσχυση, που να μην τη χρειάζεται. Εεε... φυσικά και έχει ανάγκη σε όλες τις περιπτώσεις. Εμείς προσπαθούμε να... τον παραπέμψουμε στην Πρόνοια, αν δικαιούται κάποιο επίδομα, να τον βοηθήσουμε στην εύρεση εργασίας με παραπομπή στον ΟΑΕΔ εεε... να τους ενημερώσουμε για οτιδήποτε γνωρίζουμε, για προκηρύξεις, σεμινάρια εεε... τέτοια πράγματα, που θα τους βοηθήσουν να αποκτήσουν κάποια οικονομική ενίσχυση. Έχουμε και τη τράπεζα τροφίμων, που είναι εδώ του δήμου, η οποία καλύπτει έστω και προσωρινά τις πολύ βασικές τους ανάγκες εεε... και από 'κει και πέρα είναι αναλόγως με το πρόβλημα, με το τί έχει αυτή η μ.ο. Κάνουμε κοινωνική έρευνα πρώτα απ' όλα. Τώρα να σου πω περιστατικό συγκεκριμένο, ε; Εεε... θυμάμαι μια μητέρα μ.ο, που είχε έρθει, είχε ένα παιδί, κοπέλα νέα, είχε γεννήσει πολλή μικρή. Ο πατέρας... ή μάλλον η μητέρα εεε... το παιδί ήταν παιδί δημοτικού. Η μητέρα είχε γεννήσει σε μικρή ηλικία, έπινε η ίδια και είχε εεε... ο πατέρας του παιδιού ήταν παντρεμένος. Δεν την είχε παντρευτεί βέβαια αυτή... τη μητέρα. Ήταν άγαμοι και είχαν ωστόσο, το παιδί. Ο πατέρας είχε ουσιαστικά διπλή ζωή, είχε και άλλη σύζυγο και είχε και άλλα παιδιά. Τη μητέρα οικονομικά δεν τη βοηθούσε, δεν υπήρχε επικοινωνία μεταξύ τους, αλλά ήταν μια γυναίκα η

οποία ήταν εξαρτημένη από αυτόν. Δηλαδή δεν ήταν εεε... ενώ ήξερε ότι ήταν παντρεμένος, ότι είχε παιδιά, ότι... ότι... ότι... ίσως να την κακοποιούσε γιατί και εκείνος έπινε απ' ότι ξέραμε, γιατί είχαμε και μια επαφή μαζί του. Παρόλα αυτά, έμενε. Έμενε μαζί του. Γνώριζε ποιο ήταν το πρόβλημά της, το αναγνώριζε. Δεν μπορώ να πω ότι της άρεσε αλλά ήταν μια γυναίκα συναισθηματικά εξαρτημένη, που δεν έκανε κάτι για να αποτραβηχτεί από το πρόβλημά της. Γιατί ουσιαστικά το πρόβλημά της ήταν ο άντρας της. Αλλά εμείς αυτό που προσπαθούσαμε να κάνουμε, ήταν να δούμε το οικονομικό της αίτημα πρώτα, να δούμε πως μπορεί να ανεξαρτητοποιηθεί και να κάνουμε και συμβουλευτική να δούμε πως μπορεί να... εεε... να....

Σπουδάστρια: Να το ξεπεράσει.

Εύα: Ναι, να ανεξαρτητοποιηθεί και συναισθηματικά.

Σπουδάστρια: Καταλαβαίνω.

Εύα: Κάτι που τελικά δεν έκανε. Δεν τα κατάφερε.

Σπουδάστρια: Για ποιο λόγο πιστεύετε;

Εύα: Εεε... για ποιο λόγο πιστεύω... εντάξει, αυτό είναι μεγάλη συζήτηση, αλλά όταν πίνεις και όταν έχεις μια σειρά από προβλήματα και δεν έχεις υποστηρικτικό περιβάλλον και όταν έχεις και ένα παιδί, θες γιατί έχεις και άλλα προβλήματα... δεν μπορώ να ξέρω το γιατί δεν σκέφτεσαι αυτό το παιδί και τι προβλήματα αντιμετωπίζει, δεν μπορείς να παρατήσεις έτσι ένα παιδί..

Σπουδάστρια: Μχμ... Το δικό σας συναίσθημα ποιο είναι όταν έχετε να αντιμετωπίσετε ένα περιστατικό μονογονεϊκής οικογένειας;

Εύα: Εντάξει... άλλες φορές θυμώνεις άλλες φορές λυπάσαι. Δεν ξέρω. Ανάλογα με το πρόβλημα. Πάντα εξαρτάται από το πρόβλημα και όχι από το είδος της οικογένειας.

Σπουδάστρια: Μάλιστα. Ποια είναι η άποψή σας για την κοινωνική πολιτική για την μονογονεϊκή οικογένεια στην Ελλάδα;

Εύα: Κοίταξε. Δεν υπάρχει κάποια ιδιαίτερη κοινωνική πολιτική για τη μ.ο. Υπάρχουν πολύ γενικά πράγματα και καμιά ειδική μέριμνα. Δίνεται ένα επίδομα, του απροστάτευτου παιδιού, που βέβαια δεν είναι για τις μ.ο αλλά μέσα σε αυτές το παίρνουν ως επί το πλείστον οι μ.ο. Δεν ξέρω αν υπάρχει άλλη κοινωνική πολιτική για την μ.ο, που κι αυτό είναι πενιχρό. Γενικά, η κοινωνική πολιτική είναι για μένα ανύπαρκτη, δυστυχώς.

Σπουδάστρια: Ο κλάδος της κοινωνικής εργασίας έτσι όπως είναι διαμορφωμένος στις κοινωνικές υπηρεσίες, πιστεύετε ότι βοηθάει στην αποτελεσματικότητα της υπάρχουσας κοινωνικής πολιτικής για την μονογονεϊκή οικογένεια;

Εύα: Βοηθά όσο μπορεί να βοηθήσει. Γενικά, όταν δεν υπάρχει κοινωνική πολιτική και δεν έχεις ούτε τις δομές για να δουλέψεις, ούτε τους απαραίτητους πόρους, τότε αυτό δυσχεραίνει το έργο σου. Εεε... είναι ένας σημαντικός κλάδος, που θα μπορούσε να προσφέρει πολλά περισσότερα απ' όσα προσφέρει, εεε... δεν του δίνεται όμως αυτή η ευκαιρία να δώσει αυτά που μπορεί και καμιά φορά, όσο και να θες να κάνεις δεν σου τα επιτρέπουν άλλοι παράγοντες.

Σπουδάστρια: Όπως;

Εύα: Όπως αυτό που σου είπα. Δεν υπάρχουν πόροι για να κάνεις κάποια πράγματα, δεν υπάρχουν ούτε υπηρεσίες για να παραπέμψεις κάποιο περιστατικό με κάποιο πρόβλημα. Ούτε

εσύ μπορείς να το δουλέψεις επιπλέον. Κάποιες φορές επομένως, είναι σαν να κοροϊδεύουμε τον κόσμο..

Σπουδάστρια: Μάλιστα, κατάλαβα. Ωραία. Δεν θέλω να σας ρωτήσω κάτι άλλο. Ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο σας.

Εύα: Ελπίζω να σε βοήθησα. Καλή επιτυχία στην εργασία.

Σπουδάστρια: Ευχαριστώ πολύ.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 19^η

Σπουδάστρια: Αρχικά θα ήθελα να σας ρωτήσω αν έχετε τελειώσει το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας.

Μαρίνα: Ναι, στην Πάτρα.

Σπουδάστρια: Έχετε κάνει κάποια επιπλέον εκπαίδευση;

Μαρίνα: Εννοείς μεταπτυχιακό; Γιατί μεταπτυχιακό σαν μεταπτυχιακό δεν έχω κάνει...

Σπουδάστρια: Ο τόπος καταγωγής σας ποιος είναι;

Μαρίνα: Η Λάρισα.

Σπουδάστρια: Εεε... Τι ηλικία έχετε;

Μαρίνα: Είμαι 41 χρονών.

Σπουδάστρια: Δουλεύετε χρόνια εδώ;

Μαρίνα: Στην υπηρεσία εννοείς;

Σπουδάστρια: Ναι

Μαρίνα: Εδώ είμαι ενάμιση χρόνο.

Σπουδάστρια: Και συνολικά, πόσα χρόνια εργάζεστε ως κοινωνική λειτουργός;

Μαρίνα: Δεκαεφτά χρόνια...

Σπουδάστρια: Ποιοι θεωρείτε ότι είναι οι λόγοι της μονογονεϊκότητας;

Μαρίνα: Εεε... ο θάνατος, εεε... η αύξηση των διαζυγίων και οι κατ' επιλογήν, αν και είναι πολλοί λίγοι καταγεγραμμένοι εδώ σε μας. Ως επί το πλείστον, είναι τσιγγάνοι οι οποίοι ζούνε μαζί αλλά δεν συνάπτουν γάμο, για να παίρνουν τα επιδόματα του ελληνικού κράτους. Έχουμε πάρα πολλά, αλλά αφορούν σε τσιγγάνους, που έχουν συγκεκριμένη εξήγηση. Δεν παντρεύονται, τα παιδιά είναι στο όνομα της μητέρας, φαίνονται ως άγαμες μητέρες και ως

μονογονείς, παρόλα αυτά ζουν όλοι μαζί, με τον πατέρα των παιδιών και σύντροφο της μητέρας και αυτό συμβαίνει για να παίρνουν τα επιδόματα .

Σπουδάστρια: Μάλιστα, ποια πιστεύετε ότι είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες ;

Μαρίνα: Εεε... από την εμπειρία και τις συνεργασίες που έχω κάνει με τις μονογονεϊκές εεε... τα προβλήματα εεε... ένα σημαντικό πρόβλημα είναι το οικονομικό, γιατί είναι μια οικογένεια που ζει με τη εργασία του ενός γονιού εεε... στις περισσότερες περιπτώσεις είναι η μητέρα ο ένας γονέας και στις περισσότερες περιπτώσεις δεν εργάζεται. Εεε... κρατική πρόβλεψη δεν υπάρχει γι' αυτό εεε... τα επιδόματα που μπορούν να πάρουν οι μάνες που δεν εργάζονται και μεγαλώνουν τα παιδιά τους είναι μόνο 44 ευρώ το μήνα για το κάθε παιδί μέχρι το 16^ο έτος της ηλικίας του παιδιού και εφόσον δεν έχουν καθόλου έσοδα. Άρα η βοήθεια της πολιτείας είναι ελάχιστη. Βασικό λοιπόν πρόβλημα είναι αυτό. Ένα δεύτερο σημαντικό πρόβλημα, είναι κυρίως στις περιπτώσεις της χηρείας, δηλαδή όταν λείπει ο ένας γονέας από θάνατο εεε... και εκεί υπάρχει πρόβλημα με την ψυχική κατάσταση των παιδιών.

Σπουδάστρια: Μάλιστα...

Μαρίνα: Στις περιπτώσεις των διαζυγίων τα πράγματα είναι πιο εύκολα γιατί αυτό καλλιεργείται σιγά σιγά.

Σπουδάστρια: Ποια είναι τα συνήθη αιτήματα των μονογονεϊκών οικογενειών που απευθύνονται στην υπηρεσία σας ;

Μαρίνα: Ως επί των πλείστων η οικονομική ενίσχυση.

Σπουδάστρια: Σύμφωνα με την εμπειρία σας, ποιο από τα μέλη μιας μονογονεϊκής οικογένειας, απευθύνεται συνήθως στην υπηρεσία σας;

Μαρίνα: Η μητέρα

Σπουδάστρια: Ωστόσο, υπάρχουν περιπτώσεις που να έχει έρθει και ο πατέρας;

Μαρίνα: Ο πατέρας όταν είναι μονογονέας ο ίδιος;

Σπουδάστρια: Ναι...

Μαρίνα: Ναι, υπάρχει τέτοια περίπτωση. Όταν ο πατέρας όταν έχει την επιμέλεια των παιδιών.

Σπουδάστρια: Πως δουλεύετε με τα μέλη των μονογονεϊκών οικογενειών; Περιγράψτε ένα περιστατικό επαφής σας με κάποιο μέλος μονογονεϊκής οικογένειας.

Μαρίνα: Να περιγράψω ένα περιστατικό επαφής με κάποιο μέλος δηλαδή; Εεε... με μια μητέρα ας πούμε;

Σπουδάστρια: Με μια μητέρα, ναι. Δηλαδή πώς δουλεύετε μαζί της;

Μαρίνα: Πως το αντιμετωπίζουμε, εεε... καταρχήν δέχομαι το αίτημα, το αίτημα αφορά ή σε επίδομα ή σε ασφάλεια ιατροφαρμακευτική. Εεε... και μετά κάνω κοινωνική έρευνα, κατ' οίκον κοινωνική έρευνα.

Σπουδάστρια: Κάνετε επίσκεψη κατ' οίκον δηλαδή γενικά; Ή μόνο για περιστατικά μονογονεϊκών;

Μαρίνα: Γενικά, αλλά στο επίδομα παιδικής προστασίας τα περιστατικά είναι μονογονείς μόνο, δηλαδή εμείς τώρα επιδοτούμε γύρω στις 4.000 οικογένειες με επίδομα παιδικής προστασίας στο νομό. Οπότε κάνω κατ' οίκον κοινωνική έρευνα, παίρνω ένα ιστορικό και όταν πρέπει να διερευνηθούν παραπάνω κάποιες συνθήκες, όσον αφορά στα παιδιά, διευρύνω την έρευνα, δηλαδή επισκέπτομαι ακόμη και το σχολείο των παιδιών.

Σπουδάστρια: Ωραία. Πως αισθάνεστε όταν καλείστε να αντιμετωπίσετε ένα περιστατικό μονογονεϊκής οικογένειας;

Μαρίνα: Δεν νοιώθω κάτι ξεχωριστό, από τα υπόλοιπα περιστατικά που έχω να αντιμετωπίσω.

Σπουδάστρια: Ποια είναι η γνώμη σας για την οικογενειακή πολιτική στην Ελλάδα για τις μονογονεϊκές οικογένειες;

Μαρίνα: Δεν υπάρχει, δεν υπάρχει. Είναι 44 ευρώ το μήνα το επίδομα αλλά από την άλλη, η δική μου άποψη είναι η εξής: ότι υπάρχει και κριτήριο σε αυτό, έτσι; Το εισόδημα. Δεν παίρνουν όλες οι μονογονεϊκές οικογένειες αυτά τα χρήματα. Εεε... η θέση μου όμως, είναι η εξής: δεν νομίζω ότι είναι αδικημένες οι μονογονεϊκές οικογένειες στην Ελλάδα και κυρίως οικογένειες που εεε... είναι σε αυτή τη θέση από διαζύγιο εεε... είναι μια επιλογή, μια επιλογή που κάνουμε έχει επιπτώσεις. Στη περίπτωση του θανάτου είναι λίγο διαφοροποιημένα τα πράγματα, γιατί είναι κάτι που δεν είναι επιλογή, ο θάνατος του γονέα. Αλλά το να χωρίσει μια μητέρα τον πατέρα των παιδιών της και να αναλάβει μόνη της να μεγαλώσει τα παιδιά της έχει ένα προσωπικό κριτήριο, είναι μια επιλογή δική της .

Σπουδάστρια: Ισχύει το ίδιο, είτε είναι από χηρεία είτε είναι από διαζύγιο από τη πλευρά του κράτους;

Μαρίνα: Δυστυχώς ισχύει το ίδιο, ναι.

Σπουδάστρια: Δηλαδή εσείς πιστεύετε ότι δεν θα έπρεπε να ισχύει το ίδιο;

Μαρίνα: Ναι, θεωρώ ότι θα έπρεπε να διαφοροποιείται σε κάθε περίπτωση, ανάλογα με τις ανάγκες της οικογένειας, με βάση και τα οικονομικά κριτήρια.

Σπουδάστρια: Θεωρείτε ότι ο κλάδος της κοινωνικής εργασίας, όπως είναι διαμορφωμένος στις κοινωνικές υπηρεσίες, βοηθά στην αποτελεσματικότητα της οικογενειακής πολιτικής στην Ελλάδα ;

Μαρίνα: Όχι, όχι... Σκέψου ας πούμε, στις διευθύνσεις πρόνοιας που απευθύνονται κατ' εξοχήν οι πολίτες έχουν λίγο προσωπικό, και πάρα πολλά προγράμματα. Με αποτέλεσμα ο κοινωνικός λειτουργός να μην προλαβαίνει να κάνει διεξοδική έρευνα σε όλα τα περιστατικά και να μην γίνεται αποτελεσματικός.

Σπουδάστρια: Δεν έχω κάποια άλλη ερώτηση, σας ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο σας...

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Πάτρα, 30/11/2012

ΠΡΟΣ:

Τομέαρχη της Κοινωνικής Πρόνοιας
του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού,
κα Παπαδοπούλου Δώρα

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ

(Τ. Ε. Ι.) ΠΑΤΡΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΘΕΜΑ: «Αίτηση άδειας για την διεξαγωγή συνέντευξης στους Κοινωνικούς Λειτουργούς του Ερυθρού Σταυρού Λάρισας»

Κατά το τρέχον εξάμηνο φοίτησης και στα πλαίσια της πτυχιακής μας εργασίας με θέμα: **Μονογονεϊκές οικογένειες: Οι στάσεις των κοινωνικών λειτουργών σε κρατικές κοινωνικές υπηρεσίες και Μ.Κ.Ο**, καλούμαστε να καλύψουμε το θέμα βιβλιογραφικά και ερευνητικά. Σε ότι αφορά το ερευνητικό κομμάτι της πτυχιακής μας εργασίας, πρόκειται για ποιοτική έρευνα η οποία θα γίνει μέσω συνεντεύξεων.

Πληθυσμός της έρευνάς μας είναι όλοι οι κοινωνικοί λειτουργοί που εργάζονται σε κρατικές κοινωνικές υπηρεσίες και ΜΚΟ για την οικογένεια, στην Πάτρα και στη Λάρισα. Οι δύο αυτές πόλεις, επιλέχθηκαν επειδή αποτελούν προσβάσιμο πληθυσμό για την ερευνητική ομάδα, αφού είναι οι πόλεις καταγωγής μας και δεν υπάρχουν οι απαιτούμενοι χρηματικοί πόροι ώστε να επεκταθούμε και σε άλλα μέρη. Ως δείγμα της έρευνάς μας, επιλέξαμε κοινωνικούς λειτουργούς που εργάζονται σε κρατικές κοινωνικές υπηρεσίες και ΜΚΟ για την οικογένεια και έχουν έρθει περισσότερο σε επαφή με μονογονεϊκές οικογένειες.

Θα θέλαμε λοιπόν, την άδειά σας για την συμμετοχή των κοινωνικών λειτουργών του Ερυθρού Σταυρού Λάρισας στην έρευνά μας. Σας διαβεβαιώνουμε ότι θα τηρηθεί το απόρρητο και τα δεδομένα των συνεντεύξεων, θα χρησιμοποιηθούν μόνο από την ερευνητική ομάδα.

Σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων για την συνεργασία.

Με εκτίμηση,

Η Ερευνητική Ομάδα :

Γκουντάνη Αγγελική

Δελέγκου Ηλιάνα

Κατσούλη Στέλα

Υ.Γ : Για περαιτέρω πληροφορίες ή λεπτομέρειες, επικοινωνήστε μαζί μας μέσω e-mail ή στο τηλέφωνο ... (Κατσούλη Στέλα)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4: ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Πάτρα, 13/12/2012
ΠΡΟΣ: Γιατρούς Του Κόσμου –
Ανοιχτό Πολυιατρείο Πάτρας

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ

(Τ. Ε. Ι.) ΠΑΤΡΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΘΕΜΑ: «Αίτηση αδείας για την διεξαγωγή συνέντευξης στην Κοινωνική Λειτουργό του Πολυιατρείου Πάτρας»

Κατά το τρέχον εξάμηνο φοίτησης και στα πλαίσια της πτυχιακής μας εργασίας με θέμα: *Μονογονεϊκές οικογένειες: Οι στάσεις των κοινωνικών λειτουργών σε κρατικές κοινωνικές υπηρεσίες και Μ.Κ.Ο*, καλούμαστε να καλύψουμε το θέμα βιβλιογραφικά και ερευνητικά. Σε ότι αφορά το ερευνητικό κομμάτι της πτυχιακής μας εργασίας, πρόκειται για ποιοτική έρευνα η οποία θα γίνει μέσω συνεντεύξεων.

Πληθυσμός της έρευνάς μας είναι όλοι οι κοινωνικοί λειτουργοί που εργάζονται σε κρατικές κοινωνικές υπηρεσίες και ΜΚΟ για την οικογένεια, στην Πάτρα και στη Λάρισα. Οι δύο αυτές πόλεις, επιλέχθηκαν επειδή αποτελούν προσβάσιμο πληθυσμό για την ερευνητική ομάδα, αφού είναι οι πόλεις καταγωγής μας και δεν υπάρχουν οι απαιτούμενοι χρηματικοί πόροι ώστε να επεκταθούμε και σε άλλα μέρη. Ως δείγμα της έρευνάς μας, επιλέξαμε κοινωνικούς λειτουργούς που εργάζονται σε κρατικές κοινωνικές υπηρεσίες και ΜΚΟ για την οικογένεια και έχουν έρθει περισσότερο σε επαφή με μονογονεϊκές οικογένειες.

Θα θέλαμε λοιπόν, την άδειά σας για την συμμετοχή της κοινωνικής λειτουργού του Πολυιατρείου Πάτρας, στην έρευνά μας. Σας διαβεβαιώνουμε ότι θα τηρηθεί το απόρρητο και τα δεδομένα των συνεντεύξεων, θα χρησιμοποιηθούν μόνο από την ερευνητική ομάδα.

Σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων για την συνεργασία.

Με εκτίμηση,

Η Ερευνητική Ομάδα :

Γκουντάνη Αγγελική

Δελέγκου Ηλιάνα

Κατσούλη Στέλα

Υ.Γ : Για περαιτέρω πληροφορίες ή λεπτομέρειες, επικοινωνήστε μαζί μας μέσω e-mail ή στο τηλέφωνο ... (Γκουντάνη Αγγελική)